

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİMDALI
HADİS BİLİM DALI

PEYGAMBERİMİZE VERİLEN BEŞ ÖZELLİKLE İLGİLİ RİVAYETİN
USÛL VE KAYNAKLAR AÇISINDAN İNCELENMESİ

(Tezli Yüksek Lisans Tezi)

Ömer BAYRAM

ANKARA, 2023

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİMDALI
HADİS BİLİM DALI

PEYGAMBERİMİZE VERİLEN BEŞ ÖZELLİKLE İLGİLİ RİVAYETİN
USÛL VE KAYNAKLAR AÇISINDAN İNCELENMESİ

(Tezli Yüksek Lisans Tezi)

Ömer BAYRAM

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Kamil ÇAKIN

ANKARA, 2023

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİMDALI
HADİS BİLİM DALI

PEYGAMBERİMİZE VERİLEN BEŞ ÖZELLİKLE İLGİLİ RİVAYETİN
USÛL VE KAYNAKLAR AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Kamil ÇAKIN

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

1- Prof. Dr. Kamil ÇAKIN

2- Prof. Dr. Ali İsrâ GÜNGÖR

3- Doç. Dr. Ferhat GÖKÇE

Tez Savunması Tarihi

27.12.2023

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. Kamil ÇAKIN danışmanlığında hazırladığım “Peygamberimize Verilen Beş Özellikle İlgili Rivayetin Usûl ve Kaynaklar Açısından İncelenmesi (Ankara, 2023) ” adlı yüksek lisans tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

26.01.2024

Ömer BAYRAM

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
ÖNSÖZ	VIII

GİRİŞ

METODOLOJİK ÇERÇEVE.....	1
1. Araştırmanın Konusu	1
2. Araştırmanın Amacı.....	1
3. Araştırmanın Önemi	2
4. Araştırmanın Planı ve Yöntemi	2
5. Araştırma Evreni ve Sınırlılıklar.....	3
6. Araştırmanın Kaynakları ve Literatür	3

BİRİNCİ BÖLÜM

HASÂİS VE HASÂİS EDEBİYATI

HASÂİS NEDİR?	5
1. Visal Orucu:	7
2. Hz. Peygambere Verilen Beş Şey:	8
3. Zekât Almasının Haram Olması:	8
4. İkindiden Sonra Nafle Namaz Kılması:	9
5. Oturarak Namaz Kılması:	9
6. Fetih günü Mekke’de Savaşmanın Haram Olması:	10
7. Miras Bırakmaması:	11

8.	Hız. Peygamberin Uykuda Gözlerinin Uyuyup Kalbinin Uyumaması:..	11
9.	Kıyamette tüm insanlara şefaet etmesi:	12
10.	Nikâh ile İlgili Durumlar:	13
11.	İbadetlerle İlgili Olanlar:	14
HASÂİS KİTAPLARI.....		17
1. BİR BÖLÜM AYIRAN ESERLER		17
1.1.	Şerefu'l-Mustafâ / Ebû Sa'd Abdülmelik b. Muhammed el-Harkûşî (Harguşî) en-Nîsâbûrî (ö.406)	17
1.2.	eş-Şifa bi-Ta'rîfi Hukukî Şerefi'l-Mustafâ / Kâdî İyâz (ö. 544/1149)..	20
1.3.	el-Mevâhibu'l-Ledunniyye bi'l-Minahî'l-Muhammediyye / Ahmed b. Muhammed el-Kastallânî (ö.923/1517).....	21
1.4.	Diğer Eserler	27
2. MÜSTAKİL HASÂİS ESERLERİ.....		30
2.1.	Nihayetu's-Sûl fî Hasâisi'r-Resûl / Ebû'l-Hattab Mecduddîn Ömer İbn Dihye el-Kelbî (ö.633/1235).....	34
2.2.	Gâyetu's-Sûl fî Hasâisi'r-Resûl / Ebû Hafs Sirâcuddîn Ömer b. Alî İbnu'l-Mulakkîn (ö.804/1401).....	38

İKİNCİ BÖLÜM

BANA BEŞ HUSUSİYET VERİLDİ HADİSİNİN TAHRİCİ

HADİS KAYNAKLARI		42
1. HİCRİ İLK DÖRT ASIRDA GEÇTİĞİ KAYNAKLAR.....		42
1.1.	Kitâbu'z-Zuhd ve'r-Rekaik / Abdullah bin Mübârek (ö. 181/797)	42
1.2.	es-Sünenü'l-Me'sûre / Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî (ö. 204/820).....	44

1.3. el-Müsned / Abdullah b. ez-Zübeyr el-Humeydî (ö. 219/834).....	45
1.4. el-Mûsannef / Abdullâh B. Muhammed b. ebî Şeybe (ö. 235/849).....	45
1.5. el-Müsned / İbn Râhûye İshâk b. İbrâhîm b. Mahled (ö. 238/853)	47
1.6. el-Müsned / Ahmed b. Muhammed b. Hanbel (ö. 241/855).....	48
1.7. el-Müntehab Min Müsned / Abd b. Humeyd el-Kissî (ö.249/863-64) .	53
1.8. es-Sünen / Abdullah b. Abdirrahmân ed-Dârimî (ö. 255/869)	54
1.9. el-Cami'ü's-Sahih / Muhammed b. İsmâîl el-Buhârî (ö. 256/870).....	56
1.10. el-Cami'ü's-Sahih / Ebu'l-Hüseyn Müslim b. El-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî (ö. 261/875).....	58
1.11. el-Bahru'z-Zehhar / Ahmed b. Amr el-Bezzâr (ö. 292/905)	58
1.12. es-Sünen / Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb en-Nesâî (ö. 303/915)	63
1.13. el-Müsned / Muhammed b. Hârûn er-Rûyânî (ö. 307/919-20).....	64
1.14. Kitabu's-Sünne / Ahmed b. Muhammed el-Hallâl (ö. 311/923)	64
1.15. el-Müsned / Ebû'l-Abbâs Muhammed b. İshâk b. İbrâhîm es-Serrâc es-Sekafî (ö. 313/925)	65
1.16. el-Müsnedü'l-Muhrec Ala Kitabi Müslim / Ebû Avâne Yakub b. İshak b. İbrahim el-İsferayini (ö. 316/929)	67
1.17. Şerhu Muşkili'l-Âsar / Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed et-Tahâvî (ö. 321/933).....	68
1.18. el-Müsnedü's-Sahîh / Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî (ö. 354/965)	70
1.19. el-Mu'cemu'l-Kebir / Ebû'l-Kasım Müsnidü'd-Dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyub et-Taberânî (ö. 360/971)	71

1.20. eş-Şeri'atu'l-Âcurri / Ebû Bekr Muhammed b. Hüseyin b. Abdillâh el-Âcurrî el-Bağdâdî (ö. 360/970).....	75
1.21. Cüz' Min Hadis / İbn Şahin Ebû Hafs Ömer b. Ahmed b. Osmân el-Bağdâdî (ö. 385/996)	77
1.22. el-Musnedu's-Sahih Ala Kitabi Müslim / Ebû Bekr Muhammed b. Abdullah b. Muhammed eş-Şeybani el-Horasani el-Cevzaki (ö. 388/998).....	78
2. RİVAYETİN DAYANDIĞI SAHABE VE İSNADLAR	78
2.1 İSNAD ANALİZİ	78
2.1.1 Ebû Zer El-Gıfari Rivayetleri	79
2.1.2 Ali b. Ebû Talib Rivayetleri	86
2.1.3 Ebû Mûsa El-Eş'ari Rivayetleri.....	92
2.1.4 Ebû Hureyre Rivayetleri	96
2.1.5 Abdullah b. Amr b. As rivayetleri.....	104
2.1.6 İbn Abbas Rivayetleri	107
2.1.7 İbn Ömer Rivayetleri	110
2.1.8 Ebû Said El-Hudri Rivayetleri	111
2.1.9 Cabir b. Abdullah rivayetleri	113
2.1.10 Mücahid b. Cebr rivayetleri (mürsel).....	116
2.2 İSNADIN SIHHAT AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	117
2.2.1 Sahîh İsnadlar	118
2.2.2 Hasen İsnadlar	118
2.2.3 Zayıf İsnadlar	119
2.2.4 Mechul Râvîden Gelen İsnadlar.....	119

2.3	İSNAD ŞEMASI.....	120
-----	-------------------	-----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LAFİZ FARKLILIKLARI

1.	LAFIZLARDAKİ FARKLILIKLAR	128
1.1	Sahîh Rivayetlerdeki Lafız Farklılıkları.....	128
1.2	Hasen Rivayetlerdeki Lafız Farklılıkları.....	137
1.3	Zayıf Rivayetlerdeki Lafız Farklılıkları	141
1.4	Mechul Rivayetlerdeki Lafız Farklılıkları.....	144
2.	ZİYADE-NOKSAN LAFIZLAR	147
2.1	Yeryüzünün temizleyici ve mescid kılınması	148
2.2	Düşmana korku salma	148
2.3	Ganimetlerin helal kılınması	149
2.4	Tüm insanlara gönderilme.....	150
2.5	Şefaat.....	150
2.6	Cevâmi’u’l-Kelim	151
	DEĞERLENDİRME	152
	SONUÇ.....	154
	ÖZET	155
	ABSTRACT	156
	المخلص.....	157
	KAYNAKÇA	158

KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.e. :	Adı geçen eser
a.g.m. :	Adı geçen makale
akt :	Aktaran
a. mlf. :	Aynı müellif
b. :	bin (Arapça'da oğul)
bkz. :	Bakınız
Bs. :	Baskı
by. :	Baskısı yok
c. :	Cilt
c.c. :	Celle celâluhu
çev. :	Çeviren
d. :	Doğumu
DİA :	Diyanet İslâm Ansiklopedisi
DİB :	Diyanet İşleri Başkanlığı
h. :	Hicrî
haz. :	Hazırlayan
Hz. :	Hazreti
M. :	Miladî
m. :	Madde
M.Ö. :	Milattan önce
M.S. :	Milattan sonra
nr. :	Numara
nşr. :	Neşreden

ö. :	Ölüm
r.a. :	Radıyallâhu anh
s. :	Sayfa
S. :	Sayı
s. :	Sayfa sayısı
s.a.v. :	Sallallâhu aleyhi ve sellem
TDK :	Türk Dil Kurumu
TDV :	Türkiye Diyanet Vakfı
thk. :	Tahkik eden
trc. :	Tercüme eden
ts. :	Tarihsiz
tsh. :	Tashih eden
yy. :	Yayın yeri yok
vb. :	ve benzeri
Vd.:	ve diğerleri
vs. :	ve sair

ÖNSÖZ

Rahman ve Rahîm Allâh'ın adıyla...

Her Peygamber kendi kavmine gönderilmiş, kendi döneminde en ağır imtihanlarla sınanmış ve bu çetin mücadeleden sabır ve sebatla Allâh'ın dinini yeryüzünde hâkim kılmak için elinden gelen çabayı sergilemekten geri durmamıştır. Bu uğurda canlarından, mallarından ve yurtlarından olmuşlardır. Muhatapları onlardan delil isteyince Allâh onlara çeşitli mûcizeler vermiş, onları farklı şekillerde desteklemiştir. Her Peygamberin döneminde muhataplarını etkilediği ve müminleri etrafında topladığı özellikler farklıdır. Hz. Peygamber de kendi döneminde kendisine has kılınan birtakım özellikler olduğunu vurgulamaktadır. Rivayetlerden anlaşıldığı kadarıyla bu özellikler kendisinden önce kimseye verilmeyen, diğer ümmetlerde olmayan özelliklerdir. Çalışmamızda bu özellikleri ve bu özelliklerin hadis kriterleri açısından sıhhat durumlarını incelemeye çalıştık. Verilen özelliklerin içerdiği kelimeleri, lafız farklılıklarını ve metinlerdeki tutarlılığı tespit etmeye çalıştık. Vardığımız neticeleri ilmi usûl ve esaslar içerisinde şeffaf bir biçimde aktarmaya özen gösterdik.

Akademik çalışmalar uzun süren emek ve uğraşlar sonucu ortaya çıkar. Bu da birtakım fedakarlıklar gerektirir. Bu uğurda öncelikle kendi rahatından feragat ederek ömrünü çocuklarının eğitime adayan kıymetli babama ve anneme, beni bu sahaya teşvik eden ve her daim maddi, manevi ve ilmi desteğini yanımda hissettiğim değerli ağabeyim Nasrullah BAYRAM'a minnettarım. Lisans eğitimimden bugüne araştırma ve kaynaklara erişimde bana yol gösteren, sorularıma sabır ve ihtimamla cevap veren, fikir, öneri ve destekleriyle yardımlarını esirgemeyen, beni her daim büyük bir anlayışla karşılayan kıymetli hocam sayın Prof. Dr. Kamil ÇAKIN başta olmak üzere ilmi birikiminden istifade ettiğim, her daim büyük bir titizlikle beni dinleyip değer veren Prof. Dr. Hayri KIRBAŞOĞLU hocama, fakülte sıralarında derslerini zevkle dinlediğim fakülte hocalarıma ve lisede bana bilinç aşılayıp Arapça eğitimi veren, hâlâ desteğini

yanımda hissettiğim, kendisine her daim duacı olduğum değerli hocam Fikri AKBULUT’a teşekkürü borç bilirim. Bugün maddi manevi elde ettiğim tüm imkanları bağışlayan Allâh’a şükür, hamd ve sena ederim.

Başarı Allâh’tandır...

Ömer BAYRAM

İstanbul-2023

GİRİŞ

METODOLOJİK ÇERÇEVE

1. Araştırmanın Konusu

Hadislerde sadece Hz. Peygambere has kılınan birtakım özelliklerin olduğu bildirilmektedir. Bu hususiyetlerin ondan önce hiç kimseye verilmediği bildirilmiştir. Bu özelliklerden en meşhûr olanı ise “*Benden önceki Nebîlerden hiç birisine verilmeyen beş özellik bana verildi: Bir aylık mesafedeki (düşmanımın kalbine) korku (salmak) ile yardım olundum (desteklendim). Yer(yüzü) bana mescid, temiz ve temizleyici kılındı. Dolayısıyla her kim namaz vaktine yetişirse bulunduğu yerde namazını kılsın. Bana ganimetler helal kılındı. Halbuki benden önce hiçbir (Peygambere) helal kılınmamıştı. Bana şefa'at etme yetkisi verildi. Daha önce her Peygamber özellikle kendi kavmine gönderiliyordu. Ben ise bütün insanlara gönderildim.*” hadisidir. Bu çalışmada zikredilen hadis, kaynakları ve sıhhati açısından incelenmiştir.

2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı “*Benden önceki Nebîlerden hiç birisine verilmeyen beş özellik bana verildi: Bir aylık mesafedeki (düşmanımın kalbine) korku (salmak) ile yardım olundum (desteklendim). Yer(yüzü) bana mescid, temiz ve temizleyici kılındı. Dolayısıyla her kim namaz vaktine yetişirse bulunduğu yerde namazını kılsın. Bana ganimetler helal kılındı. Halbuki benden önce hiçbir (Peygambere) helal kılınmamıştı. Bana şefa'at etme yetkisi verildi. Daha önce her Peygamber özellikle kendi kavmine gönderiliyordu. Ben ise bütün insanlara gönderildim.*” hadis rivayetinin kaynaklarını, senedinin sıhhatini ve metinde geçen lafız farklılıklarını ele almaktır. Peygamberimize verilen ayrıcalıklar/özellikler birçok farklı tasnife tabi tutulmuştur. Bu ayrıcalıklar bazen

dünyada ve ahirette geçerli olan hususiyetler şeklinde tasnif edilmiş bazen de “farzlar, haramlar, mubahlar” gibi fıkhi tasniflere tabi tutulmuştur. Konunun Kur’an-ı Kerimde de yer alması (son Peygamber olması, nikâhla ilgili hükümler vs.) tarih boyunca Müslümanların dikkatini celb etmiştir. Bu konu üzerinde birçok müstakil çalışmalar yapılmış, kimi zaman farklı eserlerin bir bölümünde kısa pasajlarla özet geçilmiştir. Bu çalışmada Hz. Peygambere verildiği belirtilen beş özellik tek tek incelenmiştir.

3. Araştırmanın Önemi

Hz. Peygambere verilen özellikler bazen ona kolaylık sağlamış bazen de kendisine yeni sorumluluklar yüklemiştir. Rivayette geçen konular günümüze kadar Müslümanları yakından ilgilendirmiştir. Örneğin rivayette bahsi geçen şefaât konusu tarih boyunca Müslümanlar arasında derin fikir ayrılıklarına yol açmıştır. Konunun Kur’an-ı Kerimde çeşitli şekillerde yorumlanabilecek şekilde geçmesi hadis rivayetlerine olan ihtiyacı güçlendirmiştir. Tam da bu noktada hadis rivayetleri önem kazanmıştır. Konunun Kur’an-ı Kerim ile bağlantısı, hadislerde ifade edilme şekli, diğer Peygamberlere verilmeyip sadece Hz. Peygambere verilmesi gibi durumlar tarih boyunca güncelliğini korumuştur. Bu beş özelliğin geçtiği hadis rivayetinin hâlen hararetli tartışmalarda yer alması konunun önemini gözler önüne sermektedir.

4. Araştırmanın Planı ve Yöntemi

Çalışmamız; giriş, üç ana bölüm, değerlendirme ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümü; çalışmamızın amacı, konusu, plan ve yöntemi ile istifade ettiğimiz kaynaklarla ilgili literatürü kapsamaktadır.

Birinci bölümde; hasâis kavramı, hasâis edebiyatı ve hasâis kitapları ele alınmış olup kavramsal çerçeve çizilmiştir.

İkinci bölümde; hadis rivayetinin geçtiği kaynaklar tespit edilmiş, hadisin isnadı ve sıhhati kaynaklar açısından tespit edilmeye çalışılmıştır. Hadisin râvîleri, tarikleri ve geçtiği kaynaklar detaylıca incelenmiştir.

Üçüncü bölümde; rivayetteki lafız farklılıkları ve ziyade-noksan lafızlar tespit edilmiştir. Bu lafız farklılıklarının olası sebepleri ve manayı etkileme durumları incelenmiştir.

Değerlendirme bölümünde; hadisin kaynakları, sıhhati, isnadı, farklı anlaşılma şekilleri, metindeki farklılıklar bütüncül bakış açısıyla değerlendirilmiştir.

Sonuç bölümünde ise bütün çalışmanın neticesi ve oluşan kanaat ele alınmıştır.

5. Araştırma Evreni ve Sınırlılıklar

Çalışmamızda zikredilen hadis rivayeti hicri ilk dört asırla sınırlı kalacak şekilde incelenmiştir. Çünkü sonraki dönemlerde telif edilen eserler ilk dört asırdaki eserlerin tekrarı mahiyetindedir. Bahsedilen rivayet ihtilaflı meseleleri kapsamaktadır. Konunun kapsamını ve hadis ilminin sınırlarını aşmamak amacıyla hadisin içerdiği konular sadece hadis ilminin kriterleri açısından incelenmiştir. Zira içerdiği konular birçok disiplini ilgilendirdiğinden dolayı çalışmayı kendi bilim sahasında sınırlandırmak gerekmektedir. Bu amaçla konu hadis ilminin kapsam ve sınırları içinde ele alınmıştır.

Çalışma boyunca kaynaklar tarafsız ve objektif bir bakış açısıyla bilimsel kaygı gözetilerek ele alınmıştır.

6. Araştırmanın Kaynakları ve Literatür

Çalışmamızda klasik hadis kitapları, ilgili ansiklopedi maddeleri, yapılan akademik çalışmalar, tezler ve makalelerden istifade edilmiştir. Çalışma boyunca

kaynaklara erişmek amacıyla el-Mektebetu'ş-Şâmile, Cevâmi'u'l-kelim gibi dijital programlardan yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

HASÂİS VE HASÂİS EDEBİYATI

HASÂİS NEDİR?

Hasâis kelimesi, “bir şeye veya bir kimseye sadece onda bulunan bir özellik ile üstünlük nispet etmek”¹ anlamındaki hâss (خص, خصوص) (husûs) kökünden türeyen “hasîsa” (خصیصة) kelimesinin çoğuludur. Hasîsa, tek kalmak, seçkin olmak (tehaddud ve temeyyüz etmek) anlamlarına gelmektedir.² Bir başka tanıma göre genelin zıddı, özel, has, anlamlarına gelen “el-hassa” kökünden gelmektedir.³ Terim olarak hasâis, Hz. Peygambere özgü durumları ele alan hadisleri konu edinen bir telif alanıdır.⁴ Başka bir tanıma göre Hz. Peygambere özgü üstün meziyetleri konu edinen ve Şemâil içinde değerlendirilen bilim dalıdır.⁵ Kısaca hasâis diğer Peygamberlerden ya da Hz. Muhammed’in ümmetinden farklı olarak ona has kılınan üstün özellikleri, hükümleri ve imtiyâzları (ayrıcalıkları) ifade eder.

¹ Ebû'l-Fazl Cemâluddîn Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzur, *Lisânu'l-Arab*, Dâru Sâdır, Beyrut-ts., VII, s.24-26.

² İbrahim Mustafâ vd., *Mu'cemu'l-vasît*, 5. bs., Çağrı Yay., İstanbul ts., I, s.237.

³ Ebû Nasr İsmail b. Hammâd el-Cevherî, *es-Sihâh tâcu'l-luga ve sıhâhi'l -Arabiyye*, thk. Ahmed Abdülğafur Attar, 4. bs., Dâru'l-ilm li'l-melâyîn, Beyrut 1990, III, s.1037.

⁴ Muhammed Ziyaürrahman el-A'zamî, *Mu'cemu mustalahati'l-hadis ve letâifi'l-esanid*, 1. bs., Edvau's-selef, Riyâd 1420/1999, s.148-149.

⁵ Mücteba Uğur, *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*, 2. bs., Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara-2018 s.118.

Hasâis kelimesi ilk döneme ait sözlüklerde geçmemektedir. Bu konuya ilk değinen kişi İmam Şafii'dir (ö. 204). İmam Şafii'ye göre Allâh, Hz. Muhammed'in şanını yüceltmek ve kendisine yakınlaştırmak için Müminlere yüklediği bazı hükümleri ona farz kılmış, onlara yasakladığı bazı şeyleri Resûlüne mubah kılmış ve Müminlere mubah kıldığı bazı şeyleri de Peygamberine yasaklamıştır.⁶ Şafii böylece hasâis konusuna değinmiş ancak isim olarak bu kelimeyi kullanmamıştır. Kavram olarak Şii alim Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed el-Kummi'nin (ö. 350/961) eserine verdiği "*Hasâisu'n-Nebî ve Âli Beytihi*" ismi, kavramın ilk kez hicri IV. (X.) yüzyılda kullanıldığını ortaya koymaktadır.⁷ Hasâis kavramı ile ilgili müstakil eserler ortaya çıkmadan önce bu kavram mu'cizât, delâil, fedâil ve şemâil eserleri içinde değerlendirilmiştir.⁸ Hz. Peygamberin mûcizelerini ve Peygamberliğinin ispatını ele alan delâilu'n-nübüvve için el-hasâisu'n-nebeviyye tabiri de kullanılmıştır.⁹ Bu da iki kavramın aynı muhtevaya sahip olduğu iddialarını gündeme getirmiştir.¹⁰ Ancak delâilu'n-nübüvve daha çok Hz. Muhammed'in mûcizelerini ele alırken hasâisu'n-nebî Hz. Muhammed'e has özellikleri ele almaktadır. Hasâis kavramı yalın halde kullanıldığında sadece Hz. Muhammed için kullanılmamış olabilir. Buna dikkat etmek gerekir. Örneğin İbn Cinnî'nin (ö. 392/1002) "*el-Hasâis*" adlı eseri Arapça dilbilgisi

⁶ Erdinç Ahatlı, *Hasâisu'n-Nebî*, DİA, İstanbul-1997, XVI, s.279.

⁷ Bağdatlı İsmail Paşa, *İzahu'l-meknûn fi'z-zeyl alâ keşfi'z-zunûn*, (thk. Şerefettin Yaltkaya, Kilisli Rifat Bilge), 2. Bs., Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1972, I, s.430.

⁸ Abdullah Aydın, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, 9. bs., İFAV Yayınları, İstanbul-2016, s.110.

⁹ Yaşar Kandemir, *Hadis*, DİA, İstanbul-1997, XV, s.54; Yûsuf Şevki Yavuz, *Delâilü'n-nübüvve*, DİA, İstanbul-1994, IX, 1994, s.115.

¹⁰ Alî Yardım, *Hadis I-II*, 4. bs., Damla Yay., İstanbul 2000, I, s.13-14.

kurallarını ihtiva etmektedir. Mutlak olarak hasâisu'n-nebî, hasâisu'r-resûl ve el-hasâisu'n-nebeviyye gibi kullanımlar Hz. Peygambere özgü özellikleri konu edinmiştir.¹¹

Hasâisu'n-nebînin kaynakları Kur'an-ı Kerim ve hadislerdir. Ahzâb Sûresinin 28-59. ayetlerinde Hz. Peygamberin eşlerine yönelik emirler, kendisiyle evlenmek isteyen kadınlarla mehirsiz evlenebilmesi, 52. ayette artık evlenmenin kendisine yasak kılınması; İsrâ Sûresi 79. ayette gece namazının kendisine has kılınması ve Beled Sûresinin 2. ayetinde Mekke'de savaş yasağının kendisine serbest kılınması¹² gibi ayrıcalıklar hasâisle ilgili Kur'an-ı Kerimde geçen başlıca konulardır. Kur'an-ı Kerimde bu örneklerin dışında daha pek çok örnek görmek mümkündür.

Hasâisle ilgili bilgilerin çoğunu hadis kaynaklarından öğrenmekteyiz. Hadis kaynaklarının verdiği bilgilere bakıldığında Hz. Peygambere has kılınan özellikleri/üstünlükleri/ayrıcalıkları özetle aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

1. Visal Orucu:

Visal, ara vermeden iki veya daha fazla gün peş peşe iftar etmeden oruç tutmaktır.

قَالَ: (لَا تُوَاصِلُوا). قَالُوا: إِنَّكَ تُوَاصِلُ، قَالَ: (لَسْتُ كَأَحَدٍ مِنْكُمْ، إِنِّي أَطْعَمُ وَأَسْقَى، أَوْ: إِنِّي أَبِيتُ أَطْعَمُ وَأَسْقَى)

¹¹ Rukiye Oğuzay, *Hasâis ve Hadis Literatüründe Hasâis Rivayetlerinin Muhteva*

Ve Sened Yönünden Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale-2018, s.10.

¹² Ebû Ca'fer Muhammed bin Cerir et-Taberi, *Cami'ul-beyan an te'vili âyi'l-Kur'an*, (thk. Mahmud Muhammed Şakir), Dâru't-Terbiye ve't-Turâs, Mekke-2010, XXIV, s.430.

Nebî (s.a.v.) “*Visal orucu tutmayın.*” buyurmuştur. “*Sen visal orucu tutuyorsun*” dediler. “*Ben sizden biri gibi değilim. Yedirilip içirilirim veya yedirilip içirilerek geceyi geçiririm.*” buyurdular.¹³

2. Hz. Peygambere Verilen Beş Şey:

"أُعْطِيتُ خَمْسًا، لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ قَبْلِي: نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكْتُهُ الصَّلَاةَ فَلْيُصَلِّ، وَأَجَلْتُ لِي الْعَنَائِمَ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ."¹⁴

Resûlullâh (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “*Bana, benden önceki Peygamberlerden kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Bir aylık mesafedeki (düşmana) korku salmakla yardım olundum. Yeryüzü benim için mescid, temiz ve temizleyici kılındı. Ümmetimden bir kimseye (nerede) namaz vakti yetişirse namazını (orada) kılsın. Ganimetler bana helal kılındı. Peygamberler özel olarak kendi kavimlerine gönderilir, ben ise bütün insanlara gönderildim ve bana şefaât verildi.*”

3. Zekât Almasının Haram Olması:

قَالَ سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: أَخَذَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا تَمْرَةً مِنْ تَمَرِ الصَّدَقَةِ فَجَعَلَهَا فِي فِيهِ؛ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "كَيْفَ كَيْفَ". لِيُطْرَحَهَا، ثُمَّ قَالَ: "أَمَا شَعَرْتُ أَنَا لَا نَأْكُلُ الصَّدَقَةَ!"¹⁵

¹³ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî el-Buhârî, *el-Câmiu's-sahîh*, 2. bs., Dâru's-Selâm, Riyâd 1419/1999, Savm, 48 [no:1860].

¹⁴ Buhârî, *Sahîh*, Ebvabı mesacid, 23 [no: 328].

¹⁵ Buhârî, *Sahîh*, Kitâbu'z-zekât, 59 [no:1420].

Hasan b. Ali (r.a.), sadaka hurmalarından bir hurma aldı. Onu ağzına aldı. Nebî (s.a.v.), onu çıkarıp atsın diye “*Pis! Pis!*” buyurdu. Sonra, “*Bizim sadaka yemediğimizi bilmiyor musun?*” dedi.

4. İkindiden Sonra Nafle Namaz Kılması:

Rivayetlerde Hz. Peygamberin ikindi namazından sonra iki rek’at nafle kıldığı kaydedilmektedir.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَعْدٍ، نَا أَبِي، عَنْ ابْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ عَطَاءٍ، عَنْ ذَكْوَانَ مَوْلَى عَائِشَةَ أَنَّهَا حَدَّثَتْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "كَانَ يُصَلِّي بَعْدَ الْعَصْرِ وَيَنْهَى عَنْهَا، وَيُؤَاصِلُ وَيَنْهَى عَنِ الْوَصَالِ" ¹⁶

“*Resûlullâh (s.a.v.), ikindiden sonra namaz kılar ve bunu (ümmetine) yasaklardı, visal orucu tutar ve visali (ümmetine) yasaklardı.*”

5. Oturarak Namaz Kılması:

Rivayetlere göre oturarak namaz kılan kişinin sevabı ayakta kılan kişinin sevabının yarısıdır. Ancak Hz. Muhammed bunun dışındadır.

وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ هِلَالِ بْنِ يَسَافٍ، عَنْ أَبِي يَحْيَى، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: حَدَّثْتُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «صَلَاةُ الرَّجُلِ قَاعِدًا نِصْفُ الصَّلَاةِ. قَالَ: فَأَتَيْتُهُ فَوَجَدْتُهُ يُصَلِّي جَالِسًا فَوَضَعْتُ يَدَيَّ عَلَى رَأْسِهِ فَقَالَ: مَا لَكَ يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو؟ قُلْتُ: حَدَّثْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَّكَ قُلْتَ: صَلَاةُ الرَّجُلِ قَاعِدًا عَلَى نِصْفِ الصَّلَاةِ، وَأَنْتَ تُصَلِّي قَاعِدًا؟ قَالَ: أَجَلْ، وَلَكِنِّي لَسْتُ كَأَحَدٍ مِنْكُمْ ¹⁷

¹⁶ Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdî Ebû Davûd es-Sicistanî, *es-Sünen*, (thk. Halil Memun Şiha), Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1422/2001, Tatavvu' 10. [no:1280].

¹⁷ Ebû'l-Hüseyin el-Kuşeyrî en-Nisaburî Müslim b. el-Haccâc, *el-Câmiu's-sahîh*, (thk. M. Fuad Abdulbaki), Dâru İhyai't-Türasi'l Arabî, Beyrut ts., Salâtu'l-misâfirîn ve kasruhâ, 120 [no:735].

Abdullah b. Amr şöyle dedi: “Bana Resûlullâh’ın (s.a.v.) ‘Oturan kimsenin namazı, namazın yarısıdır.’ buyurduğu nakledildi. (Hz. Peygamber’e) geldim. Oturarak namaz kılariken buldum. Elimi başına koydum. “Neyin var Abdullah b. Amr?” buyurdular. ‘Yâ Rasulellah! Bana, oturan kimsenin namazı namazın yarısıdır, buyurduğun nakledildi. Sen oturarak namaz kılıyorsun, dedim. ‘Öyle, ancak ben sizden biri gibi değilim.’ buyurdular.”

6. Fetih günü Mekke’de Savaşmanın Haram Olması:

Hz. Peygamber, Mekke’nin harem bölgesi olduğunu (burada savaşmanın yasak oluşu) belirtmiştir. Harem bölgesinde savaş izninin sadece kendisine belirli bir vakitte serbest bırakıldığını ifade etmiştir.

حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ طَاوُسٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ص يَوْمَ افْتَتَحَ مَكَّةَ: " لَا هِجْرَةَ، وَلَكِنْ جِهَادٌ وَبِئْسَ إِذَا اسْتَنْفَرْتُمْ فَاَنْفَرُوا، فَإِنَّ هَذَا بَلَدٌ حَرَّمَ اللَّهُ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ، وَهُوَ حَرَامٌ بِحُرْمَةِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَإِنَّهُ لَمْ يَجَلَّ الْقِتَالُ فِيهِ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَلَمْ يَجَلَّ لِي إِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ، فَهُوَ حَرَامٌ بِحُرْمَةِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، لَا يُعْضَدُ شَوْكُهُ، وَلَا يُنْقَرُ صَيْدُهُ، وَلَا يُلْتَقَطُ لِقَطْعَتُهُ إِلَّا مَنْ عَرَفَهَا وَلَا يُخْتَلَى خِلَاهَا "، قَالَ الْعَبَّاسُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِلَّا الْإِنْجَرَ فَإِنَّهُ لَقَيْنُهُمْ وَلَبَّيْتُهُمْ، قَالَ: قَالَ: إِلَّا الْإِنْجَرَ¹⁸

Nebî (s.a.v.) Mekke’yi fethettiği gün şöyle buyurmuştur: “Hicret yoktur, ancak cihat ve niyet vardır. Savaş için çağrıldığınızda savaşa koşun. Allâh bu beldeyi gökleri ve yeri yarattığı gün haram kılmıştır. O, Allâh’ın haram kılması ile kıyamet gününe kadar haremdir. Onda savaş, benden önce kimse için helal olmadı, benim için, ancak bir günün bir saatinde helal olmuştur. O, Allâh’ın haram kılması ile kıyamet gününe kadar haremdir. Dikeni koparılmaz, av hayvanı ürkütülmez, sahibini aramak amacı

¹⁸ Buhârî, Sahîh, Cezâü’s-sayd, 10 [no:1834].

dışında buluntu malı alınmaz, otu kesilmez. Abbas, 'İzhir otu hariç olsun, o demirciler ve evler içindir.' dedi. (Hz. Peygamber) buyurdu ki: 'İzhir otu hariç.'

7. Miras Bırakmaması:

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ أَرْوَاجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جِئْنَ ثُؤْفَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَرَدْنَ أَنْ يَبْعُنَ عُثْمَانَ إِلَى أَبِي بَكْرٍ يَسْأَلْنَهُ مِيرَاثَهُنَّ، فَقَالَتْ عَائِشَةُ: أَلَيْسَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (لا نورث، ما تركنا صدقة)¹⁹

Resûlullâh (s.a.v.) vefat ettiğinde, Nebî'nin (s.a.v.) eşleri, Hz. Osman'ı Hz. Ebû Bekir'e göndererek miras haklarını istemeyi murâd ettiler. Hz. Aişe onlara, "Resûlullâh (s.a.v.) 'Biz (Peygamberler) miras bırakmayız, bıraktığımız sadakadır.' buyurmadı mı?" demiştir.

8. Hz. Peygamberin Uykuda Gözlerinin Uyuyup Kalbinin Uyumaması:

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ عَنْ مَالِكٍ عَنْ سَعِيدِ الْمُقْبَرِيِّ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ «أَنَّهُ سَأَلَ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا كَيْفَ كَانَتْ صَلَاةُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي رَمَضَانَ قَالَتْ مَا كَانَ يَزِيدُ فِي رَمَضَانَ وَلَا فِي غَيْرِهِ عَلَى إِحْدَى عَشْرَةَ رَكْعَةً يُصَلِّي أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ فَلَا تَسْأَلُ عَنْ حُسْنِهِنَّ وَطُولِهِنَّ ثُمَّ يُصَلِّي أَرْبَعًا فَلَا تَسْأَلُ عَنْ حُسْنِهِنَّ وَطُولِهِنَّ ثُمَّ يُصَلِّي ثَلَاثًا فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ تَنَامُ قَبْلَ أَنْ تُؤْتَرَ قَالَ تَنَامُ عَيْنِي وَلَا يَنَامُ قَلْبِي²⁰

Ebû Seleme b. Abdurrahman Hz. Aişe'ye Resûlullâh'ın (s.a.v.) Ramazan ayında namazının nasıl olduğunu sormuştur. (Hz. Âişe) dedi ki: "Ramazan ayında ve diğer aylarda on bir rek'attan fazla kılmazdı. Dört rek'at namaz kılar, onun güzelliğini ve uzunluğunu sorma. Sonra dört (rek'at) daha namaz kılar, onun güzelliğini ve uzunluğunu sorma. Sonra üç (rek'at) daha namaz kılar. 'Yâ Rasulellah, vitir kılmadan uyuyorsun' dedim. 'Gözlerim uyur, kalbim uyumaz.' buyurdular."

¹⁹ Buhârî, *Sahîh*, Ferâiz, 2 [no:6349].

²⁰ Buhârî, *Sahîh*, Menakıb, 21 [no:3376].

9. Kıyamette tüm insanlara şefa'at etmesi:

حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ نَصْرِ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُيَيْدٍ حَدَّثَنَا أَبُو حَيَّانَ عَنْ أَبِي زُرْعَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ «كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي دَعْوَةٍ فَرَفَعَ إِلَيْهِ الذِّرَاعُ وَكَانَتْ تُعْجِبُهُ فَهَسَ مِنْهَا نَهْسَةً وَقَالَ أَنَا سَيِّدُ الْقَوْمِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ هَلْ تَذَرُونِ بِمَنْ يَجْمَعُ اللَّهُ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ فَيَبْصِرُهُمُ النَّاطِرُ وَيُسْمِعُهُمُ الدَّاعِي وَتَذْنُو مِنْهُمْ الشَّمْسُ فَيَقُولُ بَعْضُ النَّاسِ: أَلَا تَرَوْنَ إِلَيَّ مَا أَنْتُمْ فِيهِ إِلَى مَا بَلَّغَكُمْ أَلَا تَنْظُرُونَ إِلَيَّ مَنْ يَشْفَعُ لَكُمْ إِلَى رَبِّكُمْ فَيَقُولُ بَعْضُ النَّاسِ: أَبُوكُمْ آدَمُ فَيَأْتُونَهُ فَيَقُولُونَ: يَا آدَمُ أَنْتَ أَبُو الْبَشَرِ خَلَقَكَ اللَّهُ بِيَدِهِ وَنَفَخَ فِيكَ مِنْ رُوحِهِ وَأَمَرَ الْمَلَائِكَةَ فَسَجَدُوا لَكَ وَأَسْكَنْكَ الْجَنَّةَ أَلَا تَشْفَعُ لَنَا إِلَى رَبِّكَ أَلَا تَرَى مَا نَحْنُ فِيهِ وَمَا بَلَّغْنَا فَيَقُولُ: رَبِّي غَضِبَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَلَا يَغْضَبُ بَعْدَهُ مِثْلَهُ وَنَهَانِي عَنِ الشَّجَرَةِ فَعَصَيْتُهُ نَفْسِي نَفْسِي أَذْهَبُوا إِلَى غَيْرِي أَذْهَبُوا إِلَى نُوحٍ فَيَأْتُونَ نُوحًا فَيَقُولُونَ: يَا نُوحُ أَنْتَ أَوَّلُ الرُّسُلِ إِلَى أَهْلِ الْأَرْضِ وَسَمَّاكَ اللَّهُ عَبْدًا شَكُورًا أَمَا تَرَى إِلَيَّ مَا نَحْنُ فِيهِ أَلَا تَرَى إِلَيَّ مَا بَلَّغْنَا أَلَا تَشْفَعُ لَنَا إِلَى رَبِّكَ فَيَقُولُ: رَبِّي غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَلَا يَغْضَبُ بَعْدَهُ مِثْلَهُ نَفْسِي نَفْسِي أَنْتُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَأْتُونِي فَأَسْجُدُ تَحْتَ الْعَرْشِ فَيُقَالُ: يَا مُحَمَّدُ ارْفَعْ رَأْسَكَ وَاشْفَعْ تُشْفَعُ وَاسْأَلْ تُعْطَى.»²¹

Ebu Hureyre “Nebî (s.a.v.) ile bir yemek davetinde beraberdik. (Pişirilmiş) bir kol verildi, (Hz. Peygamber) bunu severdi. Bir defa ısırıldı ve buyurdular ki: ‘Ben kıyamet gününde insanların efendisiyim. Bunun neden olduğunu bilir misiniz? Allâh Teâlâ öncekileri ve sonrakileri düz ve geniş bir yerde toplayacaktır. Bakan onları görecek (arazi çok düz olduğu ve perde bulunmadığı için görülecekler veya Allâh’a hiçbir şey gizli kalmaz), çağıran (kişi sesini) onlara işittirecektir. Güneş onlara yaklaşacaktır. İnsanlardan bazıları, ‘İçinde bulunduğunuz, size ulaşan şu hâli görüyorsunuz, Rabbiniz katında size şefa'at edecek birine baksanız.’ diyecektir. İnsanlardan bazıları, ‘Babanız Âdem (e gidin)’ diyecektir. Ona gelirler ve ‘Ey Âdem, sen insanların babasısın, Allâh seni eliyle yarattı, sana ruhundan üfledi, meleklerine emretti de sana secde ettiler, seni cennetine yerleştirdi, Rabbin katında bize şefa'at etsen, içinde

²¹ Buhârî, *Sahîh*, Kitâbu'l-enbiyâ, 5 [no:3162].

olduğumuz bize ulaşan durumu görüyorsun.’ derler. O, ‘Rabbim bundan önce öfkelenmediği şekilde öfkeleni, bundan sonra da bunun gibi öfkelenmez. O, bana ağacı yasaklamıştı, ben isyan ettim. Nefsim! Nefsim! Benden başkasına gidin, Nuh’a gidin.’ der. Nuh’a gelirler ve ‘Ey Nuh, sen yeryüzündeki Resûllerin ilkinin, Allâh Teâlâ seni “şükreden kul” olarak isimlendirdi, içinde olduğumuz durumu görmüyor musun? Bize ulaşan hale baksan, Rabbin katında bize şefaet etsen.’ derler. O, ‘Rabbim bundan önce öfkelenmediği şekilde öfkeleni, bundan sonra da bunun gibi öfkelenmez. Nefsim! Nefsim! Nebî’ye (s.a.v.) gidin.’ der. Bana gelirler, Arş’ın altında secde ederim. ‘Ey Muhammed, kaldır başını, şefaet et şefaatin kabul edilecek, iste, (istediğin) verilecek.’ denir.”

10. Nikâh ile İlgili Durumlar:

Nikâh ile ilgili hükümler hasâis eserleri içinde en çok tartışılan ve üzerinde en çok durulan konulardan birisidir. Kur’an-ı Kerimde Nisa Sûresinin 3. ayetinde mü’min bir erkeğin aynı anda en fazla dört eşle evlenebileceği belirtilmiştir. Ancak Hz. Peygamberin dört eşten fazla evliliği olmuştur. Bu durum kendisine mahsus olup ümmetine helal değildir.²² Nikâh ile ilgili konulardan biri de mehirdir. Mehir Nikâhın şartlarındandır.²³ Ancak Ahzâb Sûresinde²⁴ Hz. Peygambere mahsus olarak kadınlardan mehir istemeyenlerden biriyle mehirsiz evlenebileceği ifade edilmiştir. Nikâhla ilgili durumlar elbette bunlarla sınırlı değildir. Ancak bu kadarıyla yetinmenin yeterli olacağı kanaatindeyiz.

²² Ebû Muhammed Bedreddin Mahmud b. Ahmed el-Aynî, *Umdetü’lkârî şerhi sahîhi’l-Buhârî*, 2. Bs., Dâru’l-kütübi’l-ilmiyye, Beyrut 2009, XIII, 83.

²³ En-Nisâ 4/4.

²⁴ El-Ahzâb 33/50.

11. İbadetlerle İlgili Olanlar:

Hasâis eserlerinde ibadetlerle ilgili farklı bilgilerden bahsedilir. Bunlardan bazıları Kur'an-ı Kerimde geçmektedir. Örneğin İsrâ Sûresi 17/79. ayette teheccüd namazının Hz. Peygambere has kılındığı belirtilmiştir. Bedreddîn el-Aynî de namazdayken Hz. Peygambere cevap vermenin namazı bozmayacağını aktarmaktadır.²⁵ İbâdetlerle ilgili bir başka hususiyet de hac ile ilgilidir. Rivayetlere göre Hz. Peygamber fetih günü Mekke'ye miğferi ile (savaş kıyafeti) ihramsız girmiştir.²⁶ Bilindiği üzere harem sınırlarına ihramsız girilememektedir.²⁷ Bu durum hasâis müellifleri tarafından hasâis olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca ihramlı iken koku kullanması²⁸ da hasâisten sayılmıştır.

Yukarıda özet olarak verilen durumlar hasâis eserlerinde etraflıca ele alınmıştır. Bunların sayısını arttırmak mümkündür. Ancak zikredilen durumların çoğunun hasâis olup olmadığı müelliflerce tartışılmıştır. Bu da net bir sayının olmadığını ortaya koymaktadır. Hasâis ile ilgili dikkat çekilmesi gereken bir diğer nokta ise müelliflerin yaptığı taksimatlardır. Hasâis müellifleri Hz. Muhammed'e has kılınan hüküm ve

²⁵ Aynî, *Umdetü'l-kârî*, VII, s.412.

²⁶ Mâlik b. Enes, *el-Muvatta*, (haz. Hânî el-Hâc), el-Mektebetü't-Tevfikîyye, y.y. ts., Hacc, 247; Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid İbn Mâce el-Kazvînî, *es-Sünen*, (haz. Muhammed Nasiruddin el-Elbânî, Ebû Ubeyde), 1. bs., Mektebetü'l-Meârif, Riyâd ts., Cihat, 18; Ebû Davud, *Sünen*, Cihad, 117.

²⁷ Hayreddin Karaman vd., *İlmihal-I (İman ve İbadetler)*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara-2012, s.518.

²⁸ Buhârî, *Sahîh*, Hacc, 18.

ayrıcalıkları-üstünlükleri genellikle farzlar, haramlar, mubahlar ve sadece ona lütfedilen üstünlükler olmak üzere dört grup halinde incelemişlerdir.

Sadece Hz. Muhammed'e has kılınan farzlar şunlardır: “Teheccüd, kuşluk ve vitir namazları, kurban kesme, başladığı nafile ibadeti yarım bırakmama, sayıları çok olsa dahi düşmana karşı koyma, hilim sahibi insanlarla istişare etme, borçlu olarak ölen Müslümanların borçlarını ödeme, kötülüğe engel olma ve misvak kullanımı bunlara örnek verilebilir.²⁹

Yalnızca haram kılınanlar özetle şöyle sıralanabilir: Zekât alma, dünya malına göz dikme, yaptığı iyiliği başa kakma, gerektiği halde savaşa girmekten kaçınma ve suçu kesinleşmeyen birinin gizlice cezalandırılmasını emretme bunlardan bazılarıdır.³⁰

Kendisine has kılınan mubahlar ise kısaca şöyledir: Visal orucu, Mekke'ye ihramsız girebilme, ihramda iken nikâh akdedebilme, kendisini ona adayan bir kadınla mehirsiz evlenebilme, miras bırakmama, dörtten fazla kadını aynı anda nikâhlama, ganimet malları taksim edilmeden dilediğini alma, ganimetlerde ve gayrimüslimlerden alınan vergilerin beşte birini dilediği gibi kullanma, gerektiğinde mescide cünüpken girebilme ve uyumakla abdestinin bozulmaması bunlardan birkaçıdır.³¹

Hasâis müellifleri Hz. Peygambere verilen üstünlükleri ele alırken hem ayetlerden hem de hadislerden delil getirmişlerdir. Bu çerçevede Hz. Peygamberin kıyamette bütün insanlığa şefaatçi olacağı, alemlere rahmet olarak gönderilmesi (el-

²⁹ Ebû Hafs Sirâcuddîn Ömer b. Alî İbnu'l-Mulakkîn, *Gâyetu's-sûl fî Hasâisi'r-Rasûl*, Dâru'l-beşâiri'l-İslâmiyye, 1. bs., Beyrut-1993, s.74-86; Erdinç Ahatlı, *Hasâisu'n-Nebî*, DİA, İstanbul-1997, XVI, s.277.

³⁰ İbnu'l-Mulakkîn, *Gâyetu's-sûl*, s.125-126.

³¹ İbnu'l-Mulakkîn, *Gâyetu's-sûl*, s.158-187; Erdinç Ahatlı, *Hasâisu'n-Nebî*, DİA, İstanbul-1997, XVI, s.278.

Enbiya 21/107), diğer Peygamberlere kendi isimleriyle hitap edildiği halde³² Hz. Muhammed'e "*Ey Nebî, ey Resûl*" şeklinde hitap edilmesi³³, Allâh'ın sadece Hz. Muhammed'in hayatına yemin etmesi (el-Hicr 15/72), diğer Peygamberler kendi kavimlerine gönderildikleri halde Hz. Muhammed'in bütün insanlığa gönderilmesi³⁴ sayılan deliller arasındadır. Hz. Peygambere verilen üstünlükleri dünyaya dair üstünlükler ve ahirete dair üstünlükler olarak ikiye ayırmak da mümkündür.

Hasâis eserlerine göre Hz. Peygambere ahirette verilen üstünlükler şunlardır: Allâh'ın habibi olması, ilk kez kendisinin şefa'at edecek olması, kıyamette diğer Peygamberlerden üstün bir konumda olması, hamd sancağını kendisinin taşıması, Cennetin kapısındaki halkaları ilk kez kendisinin hareket ettirecek olması ve Cennete kendisinin ilk girecek olması³⁵ örnek verilebilir.

Dünyadaki üstünlükler ise "*bana beş özellik verildi...*" rivayetinde sayılan özelliklerdir. Buna göre bir aylık mesafeden düşmanın kalbine korku salınması, yeryüzünün kendisine ve ümmetine temiz (mescid) ve temizleyici (teyemmüm) kılınması, kendisine şefa'at yetkisinin verilmesi, ganimetlerin kendisine helal kılınması ve bütün insanlığa Peygamber olarak gönderilmesi dünyada verilen üstünlüklere örnek olarak verilebilir. Hasâis alanını Hz. Muhammed'e her zaman kolaylık sağlayan hüküm ve ayrıcalıklar olarak nitelemek doğru değildir. Örneğin eşleri vefat etse bile evlenme yasağının gelmesi, teheccüd namazı, visal orucu, zekât alamaması ve miras bırakamaması gibi hükümler bir insana ağır gelen unsurlardandır.

³² el-Bakara 2/35; el-Maide 5/110; el-A'râf 7/134.

³³ el-Enfal 8/64; el-Ahzâb 33/1.

³⁴ el-A'râf 7/158; el-Enbiyâ 21/107; es-Sebe' 34/28.

³⁵ Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ et-Tirmizi, *el-Câmi'u's-sahîh*, (thk. HALîd Abdulganî Mahfûz), 3. bs., Dâru'l-kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 2008, Menâkıb, 1.

HASÂİS KİTAPLARI

Hasâis kavramı ve edebiyatı ortaya çıkmadan önce hasâis ile ilgili rivayetler ve yapılan değerlendirmeler farklı eserlerin bir bölümünü teşkil edecek şekilde farklı konu başlıklarıyla yer almıştır. Bazen şemâil, delâil gibi eserlerde bazen de fıkıh³⁶ gibi farklı disiplinlerle ilgili eserlerin bir bölümünde incelenmiştir. Bu da konuyu toparlamak ve tespit etmek açısından güçleştirici bir unsurdur. Bu yüzden hasâis kitapları incelenirken hasâis konularına yer veren eserler ve müstakil hasâis eserleri olmak üzere iki başlık altında incelenecektir.

1. BİR BÖLÜM AYIRAN ESERLER

Bu bölümde hasâis alanına yer veren başlıca eserlerin ilgili bölümleri hakkında gerekli bilgiler verilecek olup, eserler kronolojik olarak incelenecektir.

1.1. Şerefu'l-Mustafâ / Ebû Sa'd Abdülmelik b. Muhammed el-Harkûşî (Harguşî) en-Nîsâbûrî (ö.406)

Şemâil türünde telif edilen bir eserdir. Arthur John Arberry, eserin sekiz cilt olduğunu söylese de mevcut nüshalara göre tek cilttir.³⁷ Eser Nebîl b. Hâşim b. Abdullah el-Gamri, tarafından “*Menahilu's-Şifa ve Menahilu's-Safa*” adıyla tahkik edilerek Mekke’de 2003 yılında altı cilt halinde neşredilmiştir. Konu başlıkları bablar ve alt başlık olarak fasıllara ayrılmıştır. Bölümler ise cami’u ebvab (جامع ابواب) başlığıyla birbirinden ayrılmıştır.

³⁶ Erdinç Ahatlı, *Hasâisu'n-Nebî*, DİA, İstanbul-1997, XVI, s.279.

³⁷ Süleyman Uludağ, *Hargûşî*, DİA, İstanbul-1997, XVI, s.168.

Beşair isminin verildiği ilk bölümde çeşitli ibretlik hikâye ve kıssalara yer verilmiştir. İlk olarak Tubba' (تُبَّع) adında Yemenli bir kralın başından geçen fil olayına benzer bir olay anlatılmaktadır. Buna göre kral yanında kırk bin doktor, hekim, bilginler ve askerlerle Kâbe'ye gelir. Halktan hiç kimse karşısında eğilmeyip kendisinden korkmayınca kalbinden mabedi yıkıp oradaki erkekleri öldürüp kadınlar ve çocukları esir etmeyi geçirir. Bu düşüncelere dalarken Allâh onu tedavisi mümkün olmayan çeşitli hastalıklarla cezalandırır. En sonunda bir bilgin meseleyi anlar ve bunun sebebinin kalbinden geçen düşünceler olduğunu söyler. Bunun üzerine Hz. İbrahim'in dinine girip Allâh'a iman eder ve Kabe'yi yedi kat örtü ile örter. Böylece Kabe'yi ilk kez örtme şerefine nail olur.³⁸ Bu olaydan sonra Nemrut'un başından geçenler, fil olayı, Kuss bin Saide kıssası, Ka'bu'l-Ahbar, Necâşî ve daha birçok kişinin Müslüman oluşu işlenmektedir.

İkinci bölümde Hz. Muhammed'in doğumu ve bu esnada gerçekleşen olaylara ayrılmıştır. Abdullah ve Âmine çiftinin evlenmesi, Hz. Muhammed'in doğumu sırasında gerçekleşen olaylar, süt anneye verilmesi, gençliği, evliliği ve ilk vahye kadar olan sîret bilgisi verilmektedir.

Üçüncü bölümde Hz. Muhammed'in nesebi, yakın akrabaları, çocukları ve sadece Hz. Muhammed'e verilen künye ve isimleri, hicret, kıblenin değişimi, şehidlerin faziletleri gibi bilgiler verilmektedir.

Dördüncü bölümde Hz. Peygamberin savaşları, Mekke'nin Fethi, vefatı, kabrinin ziyareti ve onu rüyada görmeyele ilgili konular ele alınmıştır.

Beşinci bölümde Hz. Peygamberin eşleri, evlenip birlikte olmadığı eşleri, bıraktığı mallar ve hizmetçileri gibi konular anlatılmaktadır.

³⁸ Nebîl b. Haşim b. Abdullah el-Gamrî, *Menahilü's-şifa ve menahilü's-safa bi-tahkiki kitâbi Şerefi'l-Mustafâ*, Dâru'l-beşâiri'l-İslâmiyye, Mekke 1424/2003, I, s.93-100.

Altıncı bölüm Hz. Muhammed'in Peygamberliğinin delillerine tahsis edilmiştir. Bu bölümde bitkilerin, hayvanların ve Hz. Peygamberin parmaklarından su fışkırması gibi meydana gelen çeşitli olayların nübüvve delil teşkil ettiğinden bahsedilmektedir.

Yedinci bölümde Kur'an-ı Kerimde Allâh'ın, Hz. Muhammed'i şereflendirip övmesinden bahsedilmektedir. Bu bağlamda diğer Peygamberlerin işlediği günahlar ve tevbeleri olduğu halde Allâh'ın Hz. Muhammed'in geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlamasından söz edilirken (خص به) ifadesi kullanılmaktadır. Bu ifade hasâis kelimesinin fiil hali olup başka yerlerde de kullanılmaktadır.³⁹ Konunun devamında Allâh'ın onun ömrüne, risaletine, hidâyetine yemin edip onun ahlâkını övmesinden bahsedilmektedir.⁴⁰

Sekizinci bölümde Hz. Muhammed'in faziletleri ve üstünlükleri işlenmektedir. Alt başlıklarda Hz. Muhammed'in diğer Peygamberlere göre faziletinden, ona has kılınan şeriattan ve diğer Peygamberlerden farklı olarak ona verilen hasletlerden bahsedilmektedir. Bu hasletler altmış tanedir ve 10'lu gruplar halinde ele alınmıştır. Onlu tasnif başlıkları şu şekildedir: Ahiretteki hasletler, Peygamberlikle ilgili hasletler, temizlik, namaz, cihâd ve nikâh ile ilgili hasletler olarak altı gruba ayrılmaktadır. İlgili başlıklar altında hasletler sıralandıktan sonra hasâis kelimesi kullanılarak herhangi bir sınıflandırma yapılmadan konuya ait ayrıntılar verilmiştir. Burada Hz. Peygamberin geçim sıkıntısı yaşayan Müslümanların geçimini sağlama, gece namazı, vitir namazı ve misvak kullanmanın vacip olması, zekât almanın yasak olması, genelin aksine ilmin kendisine farz olması, günde yetmiş defa Allâh'a istiğfar etme, boş söz söylememe, uzanarak bir şey yememe, sarımsak, soğan, pırasa ve kertenkele yememe, İhramlıyken evlenebilme, harem alanında savaşma, visal orucu, uykunun abdest bozmaması,

³⁹ Gamrî, *Menahilü's-şifa*, VI, s.93-94.

⁴⁰ Gamrî, *Menahilü's-şifa*, VI, s.180-181.

saçlarını ashabı arasında paylaşması, kanının ve bevlinin içilebilmesi⁴¹ ve diğer hasâis konuları delil getirilmeden ve tartışmaya girilmeden sadece aktarılmıştır. Hasâis başlığından sonra ganimetler ve diğer Peygamberlerden isimler zikredilerek onlara verilenlerin aynısının Hz. Muhammed’e de verildiği anlatılmaktadır.

Dokuzuncu bölümde Hz. Peygamberin üstün ahlâkından, tevazusundan, edep ve terbiyesinden bahsedilmektedir. Onuncu bölümde Hz. Peygamberin dua ve zikirleri, on birinci bölümde de Arapların, Kureyş’in, ümmetin, bazı sahâbilerin ve sûrelerin faziletleri ile birtakım menkıbeler anlatılmaktadır.

1.2. eş-Şifa bi-Ta‘rîfi Hukuki Şerefi’l-Mustafâ / Kâdî İyâz (ö. 544/1149)

Eser dört bölümden oluşmaktadır. Her bölümün altında bablar, babların içinde de fasıllar bulunmaktadır.

Birinci bölümde dört bab başlığı ve bunların da altında birçok fasıl vardır. Bu bölümün dördüncü babında Hz. Muhammed’in güzel ve üstün ahlâkı, Allâh’ın onu yüceltmesi ve mûcizeleri ile Kur’an-ı Kerim’in mûcizeleri anlatılmaktadır. Hz. Muhammed’in üstün ahlâkı ve mûcizelerinin anlatıldığı bu babın başlığında hasâis kelimesi geçmekle birlikte⁴² içinde hasâis konularına yer verilmemiştir.

İkinci bölümde Hz. Peygambere itaat etme, onun sünnetine uyma, onu sevmek ve bu sevginin mahiyeti, onu yüceltme ve bunların aksine bir durumun sapkınlık (dalalet) olması, ona salât ve selâm getirme, salât ve selâmın mahiyeti, salât ve selâm getirmeyenleri kınama, Mescîd-i Nebî’nin fazileti ve Mekke ile Medine’de oturmanın faziletleri anlatılmaktadır.

⁴¹ Gamrî, *Menahilü’ş-şifa*, VI, s.277.

⁴² Ebû’l-Fazl İyâz bin Mûsâ bin İyâz el-Yahsubî, *eş-Şifa bi-ta‘rîfi Hukûki Şerefi’l-Mustafâ*, Dâru İbn Hazm, Beyrut-2002, s.153.

Üçüncü bölümde Peygamberlerin özellikleri, Peygamber olmadan önce günahlardan ve kötülüklerden nasıl korundukları anlatılmaktadır. Müellif, Peygamberlere küçük günah isnad etme ve buna benzer konularda yer yer itirazlarını dile getirmektedir.

Son bölümde ise Allâh'a, meleklerle, kitaplara, Peygamberlere, Hz. Muhammed'e, onun eşlerine, ailesine ve ashabına sövmenin, hakaret ve eziyet etmenin hükmünden ve bu durumdakilere karşı Hz. Peygamberin nasıl bir tavır sergilediğinden bahsedilmiştir. Eserde hasâis kelimesi geçmektedir ancak hasâis konuları bütün olarak ele alınmamıştır. Eser Prof. Dr. M. Yaşar Kandemir tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiştir.

1.3. el-Mevâhibu'l-Ledunniyye bi'l-Minahi'l-Muhammediyye / Ahmed b.

Muhammed el-Kastallânî (ö.923/1517)

Siyer yazımında genel olarak iki metot izlenmektedir. Bunlardan biri Hz. Peygamberin hayatını doğumundan vefatına kadar kronolojik olarak sıralamak diğeri de onun şemâili, ahlâkı, hasâisi, mûcizeleri ve Peygamberliğinin delilleri gibi farklı konuları bir araya getiren yazım şeklidir.⁴³ Kastallânî ise bu iki metodu birleştirerek eserini kaleme almıştır. Dolayısıyla klasik bir siyer kitabı niteliği taşıırken bir yandan da onun ahlâki vasıflarını, mûcizelerini, hasâisini vs. ele almıştır. Eser on bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın yaratılışı, Hz. Muhammed'in nesebi, doğumu, çocukluğu, gençliği, bi'seti, ilk iman edenler, açıktan davet, İsrâ-Miraç olayları, hicret, seriyyeler, gazveler, Mekke'nin fethi vs. siyer konuları tarihsel sırayla ele alınmıştır.

⁴³ Hüseyin Algül, *el-Mevâhibu'l-Ledunniyye*, DİA, İstanbul-2001, XXIV, s.421.

İkinci bölümde Hz. Muhammed'in isimleri, çocukları, eşleri, hizmetkârları, akrabaları, elçileri, katipleri, mektupları, müezzinleri, hatipleri, şairleri, kumandanları, savaş aletleri, develeri, atları gibi meseleler ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde Hz. Muhammed'in ahlâkı, dış görünüşü, alışkanlıkları, günlük yaşantısı ve kullandığı eşyalar üzerinde durulmuştur.

Dördüncü bölüm Hz. Muhammed'in mûcizelerine ve hasâis konularına tahsis edilmiştir. İki alt başlıktan ilki mûcizelere ikincisi ise hasâise ve ümmetin hususiyetlerine ayrılmıştır. Mûcizeler başlığında mûcize nedir, şartları nelerdir, Peygamberliğin delilleri, Kur'an'ın i'cazı, Hz. Muhammed'in mûcizelerinin taksimi, Ay'ın yarılması, Hz. Peygamberin Güneşi döndürmesi, cisimlerin tesbihi, ona selâmları ve emrine itaat etmeleri, kütüğün inlemesi, kurdun, kertenkelenin ve merkebin konuşması, parmağından su akması ve diğer mûcizeler sayılmış ve bunlarla ilgili rivayetler aktarılmıştır.

Hasâis başlığında Hz. Muhammed'in faziletleri, diğer Peygamberlerden daha faziletli oluşu, özetle ona özel durumlar ve hasâisi bilmenin faydaları anlatılmıştır. Bundan sonra sistematik olarak hasâis konuları vacipler, haramlar, mubahlar ve üstünlükler/faziletler şeklindeki dörtlü tasnife uygun olarak dört bölüme ayrılmış ve bunların neler olduğu ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu tasnif şu şekildedir:

1.3.1 Vacipler

Gece namazı, kuşluk ve vitir namazları, misvak kullanmak, kurban kesmek, istişare etmek, düşmana karşı sabretmek, kötülüğü engellemek, borçlu ölen Müslümanların borcunu ödemek, eşlerini kendisi veya dünyalık menfaati tercih etmelerinde serbest bırakmak (bu başlık üzerinde detaylıca durulmuştur)⁴⁴, nafile

⁴⁴ Ahmed b. Muhammed el-Kastallânî, *el-Mevâhibü'l-ledünniyye bi'l-minahi'l-Muhammediyye*, el-Mektebetü'l-İslami, Beyrut-2004, II, s.602.

ibadetleri tamamlamak, namazlarını bozmadan (halel getirmeden) tamamlamak ve günde yetmiş defa istiğfarda bulunmaktır. Konular ele alınırken deliller sunulmuş, tartışmalara girilmiş ve alimlerin konu hakkındaki görüşleri aktarılmıştır.⁴⁵

1.3.2 Haramlar

Zekât almak, soğan-sarımsak gibi kokan yiyecekleri yemek, yazı ve şiirin yasak olması, daha fazlasını istemek, dünya malına göz dikmek, göz işaretiyle infaz emri vermek (hainetu'l-a'yun), ehl-i kitaptan evlenmek ve Müslüman cariyeye evlenmektir.

1.3.3 Mubahlar

Mescide cünüp girebilme, bir şeye dayanarak uyuduğunda abdestinin bozulmaması, ikindinin farzından sonra namaz kılabilme, oruçluyken hanımlarını öpme, visal orucu, malı çok olandan yiyecek-içecek alıp ihtiyaç sahibine vermesi ve mal sahibinin de malını bağışlaması, namahrem bir kadına bakması ve onunla yalnız kalması, dört eşten fazla evlenme, kendini hibe eden kadınla mehirsiz evlenmesi, ihramlıyken evlenme, velisiz ve şahitsiz kadınla evlenme, cariyeye özgürlüğünü mehir olarak verip Nikâhlama, cariyeye mehir olarak özgürlüğünü verip Nikâhlama, taksimat yapılmadan ganimet mallarından dilediğini alma, Mekke'de savaşma, emân verdikten sonra öldürme ve buna benzer birçok ihtilaflı mesele ele alınmıştır. Meseleler ele alınırken ilgili ayetler ve hadisler delil olarak kullanılmıştır.

1.3.4 Hz. Muhammed'in üstünlükleri-faziletleri

1.3.4.1 Yaratılışı ve doğumuyla ilgili olanlar: O, Peygamberlerden yaratılanın ilkidir. Zira Âdem beden ile ruh arasındayken⁴⁶ o yaratılmıştır. Misak (söz, taahhüt) alınan ilk kişidir. Elest bezminde belâ diyen ilk kişidir. Âdem ve bütün mahlûkât onun hürmetine yaratılmıştır. Allâh arşın, göklerin

⁴⁵ Kastallânî, *el-Mevâhibü'l-ledünniyye*, II, s.618-622.

⁴⁶ Kastallânî, *el-Mevâhibü'l-ledünniyye*, II, s.626.

ve Cennetlerin üzerine onun ismini yazmıştır. Allâh, ona iman edip yardım etmeleri için Hz. Âdem ve bütün Peygamberlerden söz (misak) almıştır. Onun geleceği kutsal kitaplarda önceden haber verilmiştir. Hz. Âdem'e kadar soyunda zina vuku bulmamıştır. Doğduğunda putlar yıkılmıştır, göbek bağı kesilmiş, sünnetli ve tertemiz doğmuştur. Doğduğunda şehadet parmağını kaldırıp secdeye gitmiştir. Sonraki yıllarda göğsü yarılmıştır, Allâh onun kalbi⁴⁷, dili⁴⁸, gözü⁴⁹, yüzü⁵⁰, eli ve boynu⁵¹ gibi uzuvlarını Kur'an'da zikretmiştir. Daha önce hiç kimseye verilmeyen Ahmed ve Mahmud isimleri ona verilmiştir.

1.3.4.2 Bazı sıfatları (davranışları, özellikleri): Aç yatar tok kalkardı zira Rabbi onu Cennetteki yiyecek-içeceklerle doyururdu. Önünü gördüğü gibi arkasını da görürdü. Aynı şekilde gündüz nasıl görürse gece karanlığında da aynı şekilde görürdü. Koltuğunda tüy yoktu, esnemezdi, ihtilam olmazdı, Güneş'e ve Ay'a karşı yürüyünce gölgesi yere düşmezdi, elbisesine sinek konmazdı, sesi başkasının sesinin ulaşamadığı yere ulaşır aynı uzaklıktaki sesleri işitirdi. Kendinden uzun biriyle yürüyünce ondan daha uzun görünürdü. İsrâ-Miraç gecesinde elbiseyle Burak'a bindi. Halbuki diğer Peygamberler çıplak binerlerdi⁵². Allâh'ı gözleriyle görüp onunla

⁴⁷ eş-Şuarâ 42/193-194

⁴⁸ el-Meryem 19/97

⁴⁹ en-Necm 53/17

⁵⁰ el-Bakara 2/144

⁵¹ el-İsrâ 17/29

⁵² Kastallânî, *el-Mevâhibü'l-ledünniyye*, II, s.634.

konuşmuştur. Melekler ardında yürür, onunla savaşırdı. Ayrıca kendisine salât-u selâm getirmek ümmetine emredilmiştir.

1.3.4.3 Kur'an ile ilgili faziletleri: Okuma yazma bilmediği halde Kur'an-ı Kerim'i getirmiştir. Getirdiği kitap kıyamete kadar her türlü değişiklikten, tahriften korunmuştur. Kendisine seb'i tival (uzun sûrelerden Bakara, Âl-i İmrân, Nisâ, Mâide, En'âm, A'râf ve Tevbe (veya Yûnus), ayete'l-kursi, ve mufassal⁵³ (Kâf sûresiyle başlayıp Nâs ile biten kısa sûrelerin ortak adı.) verilmiştir. Kendisine hazinelerin anahtarları verilmiştir. Cevami'ul-kelimdir (az sözle çok mana ifade eder). Bütün insanlığa Peygamber olarak gönderilmiştir. Bir aylık mesafeden düşmanın kalbine korku salmakla ilahi yardıma mazhar olmuştur. Ganimetler kendisine helal kılınmıştır, yeryüzü kendisi için temiz ve namazgah kılınmıştır. Diğer Peygamberlerin mûcizeleri kendi dönemleriyle sınırlı iken Hz. Muhammed'in mûcizesi olan Kur'an-ı Kerim kıyamete kadar devam edecektir. En çok mûcize verilen Peygamberdir. Ay'ı yarmıştır, parmaklarından su akmıştır ve buna benzer birçok mûcizesi vardır. Son Peygamberdir, şeriatı kıyamete kadar geçerlidir, insanlara ve cinlere gönderilmiştir. Alemlere rahmettir, Allâh bütün Peygamberlere isimleriyle hitap ederken ona “*ey Nebî, ey Resûl, ey örtünen, ey bürünen*” şeklinde hitap etmiştir. İsmiyle hitap etmek ve ona sesini yükseltmek ümmetine haram kılınmıştır.

1.3.4.4 Allâh'ın sevgilisi (habîbullah) olması: Allâh onun risaletine, hayatına, şehrine ve dönemine yemin etmiştir kendisine İsrâfîl meleği inmiştir, bütün Âdemoğlunun efendisidir. Geçmiş ve gelecek günahları

⁵³ Abdülhamit Birişık, *Sûre*, DİA, XXXVII, s.538-539.

başılanmış, yaratılmışların en şerefliisidir. İbn Abbas'ın rivayetine göre şeytanını Müslüman yapmıştır.⁵⁴ Hata yapmaz ve unutmaz, eşleri vefatından sonra nikâhlanamaz, ümmetinin anneleridir. Kendisiyle Allâh'a yemin edilebilir ancak başkası için böyle bir şey geçerli değildir.

Müellif “Meleklerle de Peygamber olarak gönderilmiş midir? sorusunu sorduktan sonra konuyla ilgili görüşleri ve delillerini sıralayarak delilleri karşılaştırır. Tartışmanın kaynağı Furkan Sûresinin ilk ayetidir. Âyette alemlere (âlemîn) ifadesi geçtiği için Subki ve onunla aynı görüştekiler âlem kelimesinin Allâh'ın dışındaki her şeyi ifade etmesinden dolayı melekleri de bu kapsama dahil etmişlerdir. Bu görüşe göre Hz. Muhammed meleklerle de gönderilmiştir. Bazı ilim adamlarına göre melekten maksad semadaki cinlerdir. Dolayısıyla meleklerle gönderilmemiştir. Müellif bu görüşün şaz bir görüş olduğunu kaydetmiştir. Beyhaki ve onunla aynı görüşü paylaşanlara göre ise melekler bu kapsamın dışındadır.⁵⁵ Müellif en sonunda kendi tercihini de meleklerle gönderilmediği görüşünden yana kullanmaktadır.

1.3.4.5 Peygamber eşlerini perde arkasından görme: Peygamber eşlerinin müminlerin anneleri olmasına rağmen onları perde arkasından görme emri ve bunun detayları verilmektedir. Bundan sonra kızlarıyla ilgili bölüme geçilmiştir. Bu başlıkta torunlarının kendisine nispet edildiği, kızlarının üzerine kuma getirilemeyeceği, namazda olursa bile selamını almanın gerekliliği gibi konular rivayetler çerçevesinde anlatılmaktadır.

Müellif, hasâis konularını bitirdikten sonra onu rüyada görmenin gerçekte görmek gibi olduğu, canlı olarak (yakaza) görmenin imkânı, Hz. Muhammed'in

⁵⁴ Kastallânî, *el-Mevâhibü'l-ledünniyye*, II, s.656.

⁵⁵ Kastallânî, *el-Mevâhibü'l-ledünniyye*, II, s.648-650.

isimlerini taşımanın fazileti, hadis okuma adabı, onun sohbetinde bulunmanın fazileti ve adabı, ona yalan isnad etmenin başkasına yalan isnad etmekle bir olmadığı, ona hakaret ve eziyet edenlerin ya da sövenlerin durumu, Hz. Muhammed'i savunmanın vucûbiyeti, onun hastalığı, vefatı ve kabrini ziyaret etmenin adabı, Hz. Muhammed'in ashabının, ümmetinin ve bazı ibadetlerin faziletleri işlenerek bu bölümü bitirmiştir.

Beşinci bölüm İsrâ ve Miraç olayları ile ilgili tartışmalar ve delillere ayrılmıştır. Altıncı bölümde Peygamberliği ispatlayan ayetler, yedinci bölümde Hz. Muhammed'i sevmek ve onun Sünnetine ittiba etmek; sekizinci bölümde tıbb-ı nebevi, rüyaları yorumlaması ve gaybdan haber vermesi; dokuzuncu bölümde ibadet hayatı, onuncu bölümde de vefatı, ahiretteki fazileti, kabrini ziyaret gibi konular ele alınmıştır.

1.4. Diğer Eserler

Hasâis konularına yer verilen eserlerden biri de Ebû'r-Rebî' Süleymân b. Mûsâ el-Kelâî'nin (ö. 634/1237) *“el-İktifâ bi-mâ tedammenehu megâzî Resûlillâh ve's-selâseti'l-hulefâ”* isimli eseridir. Muhammed Kemâleddin İzzeddin Ali⁵⁶ tarafından Beyrut-1997'de dört cilt halinde tahkik edilerek basılan eserde Hz. Muhammed'in nesebi, daveti, hicreti, savaşları, mücadelesi ve şemâili ile üç halife devrinde gerçekleşen fetihler anlatılmakla birlikte hasâise de kısaca yer verilmiştir.

Ebû'l-Fidâ İbn Kesîr'in (ö.774/1373) *“Şemâilü'r-Resûl”* adlı eseri Hz. Muhammed'in şeklini, sıfatlarını, ahlâkını, zühdünü, cesaretini vs. ele almakla birlikte delâil, fedâil ve kısmen hasâis konularını da ihtiva etmektedir. Mustafâ Abdülvahid eseri 1967'de (Kahire) yayımlamıştır. Bu tahkiki esas alan Naim Erdoğan 1983'te

⁵⁶ M. Yaşar Kandemir, *Kelâî*, DİA, İstanbul-2001, XXIV, s.194.

“Şemâilü'r-Resûl, Hz. Peygamber'in Şemâili-Mûcizeleri-Hususiyetleri” adıyla eseri Türkçe'ye tercüme etmiştir.⁵⁷

Siyerle ilgili yazılmış en hacimli eserlerden⁵⁸ biri olan Ebû Muhammed Takıyyüddîn Ahmed b. Alî el-Makrîzî'nin (ö.845/1442) “*İmtâu'l-esmâ bimâ li'r-Resûl mine'l-ebnâi ve'l-ahvâl ve'l-hafede ve'l-metâ*” isimli eseri de konuyla ilgili muhteviyata sahiptir. Muhammed Abdülhamid en-Nümeysî eseri 1999'da on beş cilt halinde yayımlamıştır. Eserde Hz. Muhammed'in doğumu, nesebi, ailesi, akrabaları, çocukluğu, gençliği, risaleti, savaşları, örnek ahlâkı, giyim adabı, kullandığı eşyalar, gündelik hayatı, yiyecek-içecekleri, tıp bilgisi, devlet başkanlığı, sahabeyle ilişkisi, gelecekte haber vermesi, ehl-i kitap, müşrik ve münafıklara karşı tutumu, Hz. Muhammed'e salât-u selâm getirmenin önemi, şemâil, delâil ve mûcize gibi konular kapsamlı bir şekilde ele alınmış hasâise de mevcut baskıda bir cilt tahsis edilecek düzeyde etraflıca yer verilmiştir. Bu da hasâis açısından son derece önemlidir.

Yahyâ b. Ebû Bekir el-Âmirî'nin (ö.893/1488) “*Behcetü'l-mehâfil ve bugyetü'l-emâsil fî telhîsi's-siyer ve'l-mu'cizât ve's-şemâil*” adlı eserinde de hasâis konusuna rastlanmaktadır. Hem siyer hem de fıkıh konularını içeren eserde Hz. Muhammed'in hayatı, nübüvveti, ahlâkı, şahsiyeti, bazı zikirleri ve duaları, sahabenin, ehli beytin ve salât-u selâmın fazileti, fedâil ve şemâil gibi birçok muhtelif konu ele alınmıştır. Mûcizeler kadar geniş yer ayrılmasa da hasâis için de müstakil bir başlık ayrılmıştır. Hasâis konuları özetle işlenirken vacipler, haramlar, mubahlar ve üstünlükler-faziletler şeklindeki dörtlü tasnife yer verilmiştir.

Siyer ve megâzi alanında telif edilen en kapsamlı eserlerden biri de Ebû Abdillâh Şemsuddîn Muhammed b. Yûsuf es-Sâlihî eş-Şâmî eş-Şâfiî'nin (ö.942/1536)

⁵⁷ M. Yaşar Kandemir, *Şemâil*, DİA, İstanbul-2010, XXXVIII, s.499.

⁵⁸ Eymen Fuâd Seyyid, *Makrizi*, DİA, Ankara-2003, XXVII, s.500.

kaleme aldığı “*Subulu’l-hudâ ve’r-reşâd fî sîreti hayri’l-ibâd*” isimli eseridir. Eserini siyer, fıkıh, hadis, tabakat, ensab ve dilbilim (lugat) gibi üç yüzden fazla kaynaktan yararlanarak telif etmiştir.⁵⁹ Hz. Muhammed’in doğumu, çocukluğu, evliliği, bi’seti, mücadelesi, savaşları, daveti, vefatı, ahlâkı, ailesi, akrabaları, devlet idareciliği, ibadet hayatı, kullandığı eşyalar, şemâili, mûcizeleri ve daha birçok konunun anlatıldığı eserde hasâise de geniş bir şekilde yer verilmiştir. Yüzden fazla ana başlık ve bin civarındaki alt başlıktan 229 alt başlık hasâise ayrılmıştır. Matbu haliyle on iki ciltten bir tanesi hasâis konularına ayrılmıştır. Halil İbrahim Kaçar ve birlikte çalıştığı komisyon tarafından “*Peygamber Sallallâhu Aleyhi Vesellem Külliyyatı*” ismiyle 2003-2004 yıllarında Türkçe’ye çevrilmiştir.

Yûsuf b. İsmâil en-Nebhânî’nin (ö.1932) “*Hüccetüllâh ale’l-âlemîn fî mu’cizâti seyyidi’l-mürselîn*” adlı çalışması da hasâisle ilgili bilgi veren eserlerden biridir. Dört bölümden oluşan eserin ana teması Hz. Muhammed’in gösterdiği mûcizelerdir. Müellife göre diğer Peygamberler mûcize gösterirken Hz. Muhammed’in nurunu vesile edinmişlerdir.⁶⁰ Nebhânî hasâis kelimesini eserinde kullanmıştır fakat hasâis konularını yukarıdaki eserlerde olduğu gibi müstakil olarak ele almamıştır. O, konuyu mûcize bağlamında ele alarak iki kavramı mezcetmiştir.

Siyer ve şemâil alanına dair yazılan pek çok eserde hasâisle ilgili bölüm ve pasajlara rastlamak mümkündür. Ancak içerik hakkında fikir vermesi açısından saydığımız eserlerin içeriklerinin analiz edilmesi yeterli olacaktır.

⁵⁹ Muhammed bin Ca’fer el-Kettânî, *er-Risaletu’l-mustatrefe li-beyâni meşhûri kutubi’s-sunneti’l-muşerrefe*, 6. bs., Dâru’l-Beşairi’l-İslamiyye, Beyrut-2000, s.199; Mustafâ Sabri Küçükaşçı, *Şami Şemseddin*, DİA, İstanbul-2009, XXXVIII, s.330-331.

⁶⁰ Yûsuf b. İsmâil en-Nebhânî, *Hüccetüllâh ale’l-âlemîn fî mu’cizâti seyyidi’l-mürselîn*, Dâru’l-kutubi’l-ilmiyye, Beyrut-1996, s.15.

2. MÜSTAKİL HASÂİS ESERLERİ

Hasâis kavramı ilk zamanlar bazı eserlerin bir bölümünde ya başlık olarak bulunmuş ya da delâil, fedâil ve mu'cizât gibi konularla iç içe işlenmiştir. Zaman içinde müstakil bir telif alanı oluşturan hasâisle ilgili birçok kitap yazılmıştır. Konuyla ilgili Kettânî (ö.1927) *er-Risaletu'l-mustatrefe*'de hasâisle ilgili beş eser sıralarken Selâhaddîn b. Abdullah el-Müneccid (ö.2010) otuz civarında eser ismi vermektedir.⁶¹

Hicri III. asrın Şii alimlerinden Ebû Cafer Muhammed b. Hasan el-Kummî'nin (ö. 290/903) "*Besâirü'd-derecât fî ulûmi âli Muhammed ve mâ hassahumu'llâhu bih*" adlı eserinde hasâis kelimesinin fiil hali kullanılmış ancak eserin muhtevasında hasâis konularına yer verilmemiştir. Müellif Hz. Muhammed'in ailesi ve ümmetinin özellikleri ile imâmiyet meselesi⁶² üzerinde durmuştur. Hem kelime olarak hasâis kavramı kullanılmamış hem de içeriğin hasâis konularıyla ilgisi yoktur.

Tespit edilebildiği kadarıyla eserin adında ilk defa hasâis kavramını kullanan kişi *Hasâisu'n-Nebî ve Âli Beytihi*⁶³ eserinin müellifi Şii alim Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed el-Kummî'dir (ö.350/961). Onu, *Şifa'u's-sudur fî a'lami nübüvveti'r-Resûl ve hasâisihi* eserinin müellifi Ebû'r-Rebi' Süleyman b. Sebû es-Sebti (ö.520/1126) takip eder. Ebû'l-Ferec İbnu'l-Cevzî'nin (ö.597/1201) "*ed-Durru's-semîn fî hasâ'isi'n-Nebîyyi'l-emîn*" adlı eseri de kavramın geçtiği önemli bir eserdir.

⁶¹ Kettânî, *er-Risaletu'l-mustatrefe*, s.202-203.

⁶² Ebû Cafer Muhammed b. Hasan el- Kummî, *Besâirü'd-derecât fî ulûmi âli Muhammed ve mâ hassahumu'llâhu bih*, Mektebetu Ayetullahi'l-Uzma el-Mar'aşî en-Necefî, İran-1983, s.301-309.

⁶³ Erdinç Ahatlı, *Hasâisu'n-Nebî*, DİA, İstanbul-1997, XVI, s.277.

Abdülaziz b. Süleyman el-Mukbil, hasâisin müstakil bir telif alanı olarak İbn Dihye el-Kelbî (ö.633) ile başladığını ileri sürmektedir.⁶⁴ Ona göre Şii dünyasında hasâis telifinin erken başladığı düşünülebilir ancak mevcut eserlerin içerikleri incelendiği takdirde İbn Dihye’den önce yazılan eserler ya konuyla alakalı değildir ya da bu konuya hasredilmemiştir. Eserin önemine binaen ileride detaylı olarak incelenecektir.

İbn Dihye ile çağdaş olan Makdisî’nin (ö.643) “*Zikru mâ u’tıye Nebîyyunâ sallalâhu aleyhi ve sellem dîne’l-enbiyâ*” adlı bir çalışması bulunmaktadır.⁶⁵ Bunun dışında Yusuf b. Mûsa İbn Musdî’nin (ö.663/1265) *Hasâisü’n-Nebî sallalâhü aleyhi ve sellem*⁶⁶, Ebû Abdillâh Alâuddîn Moğultay b. Kılıç el-Bekcerî el- Hikrî’nin (ö.762/1361) *Hasâisü’n-Nebî*, Tâcüddîn Abdülvehhâb b. Alî b. Abdilkâfî es-Subkî’nin (ö.771/1370) *Urcûze fî hasâisi’n-Nebî Aleyhi’s-selâm*, Yusuf b. Muhammed ed-Dımaşkî’nin (ö.776) *Hasâisü Seyyidi’l-âlemîn*, İbnu’l-Mulakkîn Ömer b. Ali el-Ensârî el-Vâdiâşi el-Endelusî’nin (ö.804/1401) *Gâyetü’s-sûl fî hasâisi’r-Rasûl*, İbnü’l-Hâim Ahmed b. Muhammed’in (ö.815) *Teâlîku ale’l-hasâisi’n-Nebeviyye*, Celâlüddîn Ebû’l-Fazl Abdurrahman b. Ömer b. Raslân el-Bulkînî’nin (ö.824/1421) *Hasâ’isün’n-Nebeviyye ve el-İbrîzü’l-hâlis ani’l-fiddati fî ibrâzi hasâisi’l-Mustafâ elletî fî’r-*

⁶⁴ Abdülaziz b. Süleyman el-Mukbil, *Tetavvuru ifrâdi’l-hasâisi’n-Nebeviyye bi’t-tasnîfi fî’l-karneyni’s-sêdis ve’s-sâbi’i’l-hicriyyeyn*, Journal of Arabic and Human Sciences, Vol. 8, Issue 2, 2015.

⁶⁵ Selahaddin bin Abdullah el-Müneccid, *Mu’cemu mâ ullife an Resulillah*, Dâru’l-kutubi’l-cedid, Beyrut-1982, s.187-190.

⁶⁶ Hacı HALîfe Mustafa b. Abdullah Kâtip Çelebi, *Keşfü’z-zunûn an esâmi’l-kütüb ve’l-fünûn*, (thk. Şerafettin Yaltkaya, Kilisli Rifat Bilge), Ankara-1941, I, s.706.

Ravda'sı, Yahya b. Mûsa el-Assâsî'nin (ö. 842/1438) *Nazmu'l-hasâisi'n-nebeviyye*,⁶⁷ Ahmed b. Ali İbn Hacer el-Askalânî'nin (ö.852/1448) *el-Envâr bi hasâisi'n-Nebîyyi'l-Muhtar*, İmamü'l-Kâmilîyye Kemâlü'd-din Muhammed b. Muhammed el-Kâhirî eş-Şâmî eş-Şâfiî'nin (ö.874/1469) *el-Hasâ'isü'n-Nebeviyye*⁶⁸, Kutbuddin Muhammed b. Muhammed el-Haydırî eş-Şâfiî'nin (ö. 894) *el-Lafzu'l-Mükerrem bi-hasâisi'n-Nebîyyi'l-Muhterem*, Ebû'l-Fazl Celâluddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Suyûtî eş-Şâfiî (ö. 911/1505) *el-Hasâisu'l-kubrâ* eserleri bu alanda yapılan önemli çalışmalardandır. Özellikle Suyuti'nin isminden bahsetmediği eseri en hacimli ve en meşhûr eserlerden sayılmaktadır.⁶⁹ Ayrıca Ebû'l-Fazl Şemsüddîn Muhammed b. Alî b. Ahmed b. Tolun ed-Dımaşki'nin (ö.953/1546) "*Mürşidu'l-muhtâr ilâ hasâisi'l-muhtâr*" adlı çalışması da farklı tasnifi ile önem arz etmektedir. Müellif, vacipler, haramlar, mubahlar ve üstünlükler şeklindeki klasik dörtlü tasniften farklı olarak dünyada kendisine has, dünyada ümmetine has; ahirette kendisine has ve ahirette ümmetine has şeklinde sekizli bir tasnif yapmıştır.⁷⁰

Muhammed b. Akîle'nin (ö.1150/1737) *Unvânu's-seâde fîmâ husşa bihî nebîyyünâ kable'l-vilâde*⁷¹ eserinde isminden anlaşıldığı kadarıyla Hz. Muhammed'in

⁶⁷ Ömer Rıza Kehhâle, *Mu'cemu'l-mu'ellifîn: Terâcimu muşannifi'l-kutubi'l-Arabiyye*, Dâru İhyâi't-turâsi'l-Arabî, Beyrut ts., XIII, s.234.

⁶⁸ Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyyetü'l-ârifîn esmâü'l-müellifîn ve âsârü'l-musannifîn*, Dâru İhyâi't-turâsi'l-Arabî, Beyrut 1951, II, 206.

⁶⁹ Yûsuf Şevki Yavuz, *el-Hasâisü'l-kübra*, DİA, İstanbul-1998, XVI, s.276.

⁷⁰ Ebû'l-Fazl Şemsüddîn Muhammed b. Alî b. Ahmed b. Tolun ed-Dımaşki, *Mürşidu'l-muhtâr ilâ hasâisi'l-Muhtâr*, Dâru'l-kutbi'l-İlmiyye, Beyrut-2007, s.221-251.

⁷¹ Müneccid, *Mu'cemu ma üllife an Rasûlillah*, s.189.

doğumunda ve doğumundan önce gerçekleşen olayları da hasâisten sayması açısından diğer hasâis eserlerinden farklılık arz etmektedir.

Kaynaklarda Muhammed b. Mûsa b. Alâuddin el-Kudsî'nin (ö.1031) *Nazmü'l-karîb fî hasâisi'l-habîb*, Abdülmecid b. Muharrem es-Sivâsî'nin (ö.1049) *Telhîsu hasâisi'n-Nebî*, Halil b. Hüseyin el-Amrî'nin (ö.1259) *Mahsûlu'l-mevâhibi'l-ehadiyye fî'l-hasâisi ve's-şemâili'l-Mustafâviyye*, Ahmed b. Muhammed b. Meymûn el-Eş'arî'nin *Hulâsatu's-safâ min hasâisi'l-Mustafâ* adlı kasidesi⁷², Muhammed Nuri b. Ömer en-Nevevî es-Şafîi'nin *ed-Dureru'l-behiyye fî şerhi'l-hasâisi'n-Nebeviyye*, Ebû'l-Haccâc Yusuf b. Mûsa'nın *Melâzu'l-musta'în fî ba'di hasâisi Seyyidi'l-mürselin*, Cemaleddin Muhammed b. Yusuf el-Gırnâtî'nin *el-Hasâisu'n-Nebeviyye* adlı eserleri de sayılmaktadır.

Osmanlı'da hasâis çalışmalarına Ebû'n-Necâh Şihâbuddîn Ahmed b. Ali el-Menîni el-Osmânî'nin (ö.1759) "*Mevâhibu'l-mucîb fî hasâisi'l-habîb*" adlı çalışması ve bunun şerhi olan "*Fethu'l-karîb*"⁷³ adlı eseri örnek verilebilir. Çağdaş dönemde de hasâis eserleri kaleme alınmıştır. Hindistanlı âlim Senâullah Amritsarî'nin *Hasâisü'n-Nebî*⁷⁴, Pakistanlı âlim Seyyid Muhammed Ahmed Kâdirî'nin (1896-1961) *Hasâis-i Mustafâ aleyhi't-tahiyyetu ve's-senâ*⁷⁵, Veliyullah b. Habib el-Leknevî'nin *Keşfu'l-esrâr fî hasâisi Seyyidi'l-ebrâr*⁷⁶, Müftü Ebû'l-Vefâ el-Keşmirî'nin *Envâru'n-Nubuvve*

⁷² Münecid, *Mu'cemu ma üllife an Rasûlillah*, s.189.

⁷³ DİA (heyet), *Ahmed el-Menîni*, DİA, İstanbul-1989, II, s.100.

⁷⁴ Abdülhamit Bırışık, *Muhammed/Literatür/İslâm Dünyası/Urduca*, DİA, XXX, s.474.

⁷⁵ Khalîd Zafarullah Dâudi, *Muhammed Ahmed Kâdirî*, DİA, XXX, s.496; Abdülhamit Bırışık, *Muhammed/Literatür / İslâm Dünyası / Urduca*, DİA, İstanbul-2005, XXX, s.475.

⁷⁶ Münecid, *Mu'cemu ma üllife an Rasûlillah*, s.189.

fi'l-hasâis, Medine Müftüsü Ca'fer b. Hasan el-Berzencî'nin *el-Hasâisü'n-Nebeviyye*, Sadık b. Muhammed b. İbrâhim Ali'nin *Hasâisü'l-Mustafâ beyne'l-guluv ve'l-cefâ: arz ve nakd ala dav'i'l-kitab ve's-sunne* eserleri bunlardan birkaçıdır.

Hasâis konuları daha önce farklı disiplinlere ait eserlerin alt başlıklarında farklı isimlerle incelenmiştir. Altıncı yüzyıla gelindiğinde kavramın müstakil hale gelip delâil, şemâil gibi diğer disiplinlerden bağımsızlaştığı görülmektedir. Bu asırdan sonra kavram farklı bir alan yolunda ilerlemiş ve kendi literatürünü ortaya koymuştur. Hasâis eserleri ile ilgili genel bilgiler verildikten bu alanda önemli addedilen başlıca eserlerden iki tanesi içerik analizine tabii tutulacaktır. İbn Dihye'nin eseri, hasâis alanında telif edilen ilk kapsamlı eser olduğundan dolayı son derece önem arz etmektedir. İbnu'l Mulakkin'in eseri ise hasâis kavramı şekillendikten sonra telif edilen kapsamlı eserlerden biridir.

2.1. Nihayetu's-Sûl fî Hasâisi'r-Resûl / Ebû'l-Hattab Mecdüddîn Ömer İbn Dihye el-Kelbî (ö.633/1235)

Tam adı Ebû'l-Hattâb (Ebü'l-Fazl) Mecdüddîn Ömer b. el-Hasen b. Alî b. Muhammed b. Ferh el-Kelbî el-Belensî ed-Dânî'dir. Eserini üç cüz halinde telif etmiştir. *Nuru'l-Fâdanî* eseri tahkik ederek tek cilt halinde neşretmiştir. Eserde sistematik bir dizim olmadığından konu sayısını tespit etmek oldukça zordur. Yukarıda da belirtildiği gibi müstakil hasâis yazımının İbn Dihye'nin bu eseriyle başladığı kabul edilmektedir. Bundan dolayı önem arz eden eserin ilk olması hasebiyle sistematik bir yapıda olmaması doğal karşılanabilir.

Birinci cüz, Hz. Muhammed'in vefatından sonra birlikte olduğu eşlerinin başkasıyla evlenmesinin haram ve büyük günah olması konusuyla başlar. Konuyla ilgili ayeti delil olarak gösteren müellif burada Hz. Muhammed'in tüm eşlerinin bu kapsama girmediğini, sadece birlikte olduğu eşlerinin (ما دخل بهن) bu kapsama girdiğini

belirtmektedir. Bu yasağın diğer Peygamberlerden farklı olarak sadece Hz. Muhammed'in şahsına ait olduğu belirtildikten sonra yasağın sebebi hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Buna göre sahabenin büyüklerinden biri, Resûlullâh ölünce onun eşlerinden Aişe'yi Nikâhlayacağım, demiş bunun üzerine söz konusu yasağı konu edinen ayet nazil olmuştur. Sahâbînin kim olduğunu bildiğini belirten müellif onun kim olduğu hakkında bilgi vermemiştir.⁷⁷ Konuyu oldukça yalın ve basit bir dille açıklamaya gayret etmiştir.

İkinci hususiyet olarak bütün Âdemoğlu Allâh'a yemin ederken Allâh'ın onun hayatına yemin etmesi sayılmıştır. Ayetten delil getirildikten sonra dilbilgisi tahlilleri yapılmış, şiirlerle istihsad yapıldıktan sonra kelimelerin anlamları verilmiştir. Yer yer alimlerin görüşlerine başvurulmuş konuyla ilgili hadisler de aktarılmıştır. Kendi görüşlerini ifade ederken iki neseb sahibi (zu'n-nesebeyn) mahlasını kullanmıştır⁷⁸. Bunun sebebi baba tarafından sahâbi Dihyetu'l-kelbi (ö.50), anne tarafından Hz. Hüseyin'e (ö.61) nisbet edilmesidir⁷⁹.

Diğer hususiyetler ise Allâh'ın diğer Peygamberlere isimleriyle hitap ettiği halde ona nübüvvetiyle, risâletiyle hitap etmesi, ona kendi ismiyle hitap edilmesini yasaklaması, Onu kendi makamına tayin etmesi,⁸⁰ onu uyarmadan/azarlamadan⁸¹ önce

⁷⁷ Ebû'l-Hattab Mecdudî Ömer İbn Dihye el-Kelbî, *Nihâyetu's-sûl fi hasâisi'r-Resûl*, Dâru'l-kutubi'l-katariyye, Katar-2002, s.38.

⁷⁸ İbn Dihye, *Nihâyetu's-sûl*, s.39-40.

⁷⁹ Mehmet Özdemir, *İbn Dihye el-Kelbî*, DİA, İstanbul-1999, XIX, s.413.

⁸⁰ İbn Dihye, *Nihâyetu's-sûl*, s.59. [Müellif bu başlığın altında sadece "Sana biat edenler Allah'a biat etmişlerdir..." (el-Feth 48/10) ayetini vermekle yetinmiştir.]

affetmesi, onunla insanların ağırlıklarını kaldırıp boyunlarındaki zincirleri çözmesi⁸², önceki ümmetlerde olmamasına rağmen Hz. Muhammed'in ümmetine diyet yolunun açılması, necaset bulaşan elbisenin kesmeden temizlenmesi, Allâh'ın onu kendi ismiyle birlikte anması, ümmetinin Hz. Muhammed'i kendi canından çok sevmesi, ona kevserin verilmesi, diğer Peygamberlerden daha fazla mûcizeyle desteklenmesi, huzurunda sesin yükseltilememesi, verdiği hükümden rahatsız olanın kafir olması ve ona salât-u selâm getirmektir.

Hz. Muhammed'in diğer Peygamberlerden farklı hususiyetleri başlığında birçok konu işlenmiş ancak bunların ihtilafı olduğu belirtilmiştir⁸³. Şefaât, vesile, fazilet, ed-derecetu'r-rafiâ, miraç, miraçta Burak'ın verilmesi ve burada diğer Peygamberlere imamlık yapması, cevami'ul-kelim (az sözle çok mana ifade etmesi) olması, bütün insanlığa gönderilmesi, ganimetlerin helal kılınması, bir aylık mesafeden düşmanın kalbine korku salmayla yardım olunması, yeryüzünün kendisine mescid ve temiz kılınması, son Peygamber olması burada sayılanlar arasındadır. Müellif bu başlığı Sahîhain'da geçen "bana altı şey verildi..." hadisiyle noktalamıştır.

Teyemmüm ile devam eden müellif kıyamette şefaât-i uzma konusunu kapsamlı bir şekilde ele almıştır. Burada deliller verilmiş, itirazlar aktarılmış ve bunlara cevaplar verilmiştir. Müellif görüşlerini "zu'n-nesebeyn" mahlasıyla aktarmıştır.⁸⁴ Hz.

⁸¹ İbn Dihye, *Nihâyetu's-sûl*, s.59-62. [Konu, "Allah seni affetti de doğru söyleyenler sence belli olmadan ve kimlerin yalancı olduğunu bilmeden niçin onlara izin verdin?" (et-Tevbe 9/43) ayeti bağlamında işlenmiştir.]

⁸² İbn Dihye, *Nihâyetu's-sûl*, s.63-66. (A'râf Sûresi 157. ayette geçen önceki şariat ve hükümleri kaldırması kastedilmiştir.)

⁸³ İbn Dihye, *Nihâyetu's-sûl*, s.210.

⁸⁴ İbn Dihye, *Nihâyetu's-sûl*, s.216-236.

Muhammed'in faziletleri başlığı altında başta kevser, günahlarının bağışlanması ve göğsünün yarılması olmak üzere birçok faziletten bahsetmektedir.

Nikâhla ilgili Resûlullâh'a helal olan şeyler konusu etraflıca işlenmiştir. Tüm eşlerinin sayısının yirmi iki olduğu ve vefat ettiğinde sadece dokuz eşinin olduğu belirtildikten sonra bu isimlerin kim olduğu sıralanmış ve birer cümlelik açıklama yapılmıştır⁸⁵. Özellikle Zeyneb b. Cahş'ın evliliği üzerinde durulmuş, Nikâhla ilgili birçok mesele burada aktarılmıştır. Müellif konuyla ilgili görüşlerini sıklıkla dile getirmektedir. Resûlullâh'ın cariyeleri konusuyla birinci cüzü noktalamıştır.

İkinci cüz Resûlullâh'ın eşleri konusuna ilave olarak Reyhane b. Şem'un el-Kuraziyye ile başlar. Devamında ümmetinden farklı olarak Hz. Muhammed'e verilen özel hükümler işlenmiştir. Bu kapsamda hibe lafzıyla evlenmesi, mehirsiz evlenmesi ve Nikâhla ilgili diğer hükümler ele alınmıştır. Haremde savaş ve öldürme izninin verilmesi, kendisine söven ve hicvedenin ölüm emrini vermesi, uyuduktan sonra abdest almadan namaz kılması, visal orucu, oturarak kıldığı nafil namazlarda ayakta kılıyormuş gibi sevap alması, kendisi hakkında hüküm verebilmesi, şeytanın (rüyada) onun sûretine girememesi ve mucizelerinin hayatıyla sınırlı olmaması bu başlık altında aktarılan diğer hususiyetlerdir.

Zekât almasının haram olması ve diğer hususiyetler hakkında açıklamalarda bulunulmuş, zekât almamasının olası sebep ve hikmetleri üzerinde durulmuştur.⁸⁶ Hastalandığında iki kişinin çektiği kadar acı çektiği dolayısıyla sevabının da iki kat olduğu aktarılan hususiyetlerdendir.

Hz. Muhammed'in şerefini arttırmak için Allâh'ın ona vacip kılıp ümmetini sorumlu tutmadığı hususiyetler birçok alt başlıktan oluşmaktadır. Savaş için

⁸⁵ İbn Dihye, *Nihâyetu's-sûl*, s.242-249.

⁸⁶ İbn Dihye, *Nihâyetu's-sûl*, s.345-346.

kuşandığında düşmanla karşılaşmadan kıyafetini değiştirmemesi ilk verilen örnektir. Ehl-i kitapla evlenmesinin yasak olması, borçlu ölen Müslümanların borçlarını ödemesi, gözünü dünya malına dikmemesi, şiir okumaması ve vahy aldığı esnada dünyayla irtibatının kopması⁸⁷ da sayılan hususiyetlerdendir.

Son başlıkta Hz. Muhammed'in cesaretine değinilmiştir. Hz. Muhammed'in hiçbir zaman hezimete uğramaması, savaşlardaki durumu ve bazı ahlâki özellikleri aktarılmıştır. Hadisler verildikten sonra nahiv tahlilleri ve garib kelimelerin anlamları verilmiştir.

Üçüncü cüzde gece namazı üzerinde etraflıca durulmuş ve konuyla ilgili hadisler ve diğer meselelere yer verilmiştir. Mevcut yorumları aktaran İbn Dihye kendi yorumlarını da eklemekten geri durmamıştır. Müellif eserde ana başlıkları “min hasâisihi” lafzıyla, alt başlıkları da “minha” lafzıyla belirtmiştir.

2.2. Gâyetu's-Sûl fî Hasâisi'r-Resûl / Ebû Hafs Sirâcuddîn Ömer b. Alî İbnu'l-Mulakkîn (ö.804/1401)

Künyesi Ebû Hafs, nisbesi el- Ensârî el-Vâdîâşî el-Endelusî et-Tekrûrî el-Mısrî'dir. Rebülevvel Ayı'nın 23'ünde 723'te Kahire'de doğdu. İbnu'l-Mulakkîn künyesini sevmez, kendisi hakkında İbnu'n-Nahvi diye yazardı.⁸⁸

Müellif kitab vâcibat, muharremat, mubahat ve tahfîfat, fedâil ve kerâmat şeklinde dört nev' şeklinde ele almıştır. Ebû Hafs İbnu'l-Mulakkîn her nev'i, nikâhla ilgili olan ve olmayan şeklinde iki kısımda ele almaktadır. Bu kısımlar ise alt meseler ile detaylıca ele alınmıştır.

Birinci nev' vâcibât hakkındadır. Farzların Hz. Peygamber'e has kılınmasının hikmeti, derecesinin ve makamının arttırılması, bunun sebebinin ise farz ibadetleri

⁸⁷ İbn Dihye, *Nihâyetu's-sûl*, s.367.

⁸⁸ Ahmet Özel, *İbnu'l-Mulakkîn*, DİA, XXI, s.150.

yapmak, nafile ibadetleri yapmaktan daha fazla dereceleri arttırması olduğu ile başlar. Vâcibât konusu kitabının nikâhla ilgili olmayan kısmında ilk olarak duha namazı, kurban ve vitir, metin farklılığına ve sened tenkidine yer verilerek ele alınmıştır.⁸⁹

Teheccüd namazını kılması, misvak kullanması, hilim sahibi insanlarla istişare etmesi, sayısı çok olsa bile düşman karşısında sebat göstermesi gibi on üç mesele vacipler başlığı altında ele alınmıştır.

Nikâhla ilgili kısımda ise sadece tahyir olayına yer verilmiş, bu konu kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır.⁹⁰

İkinci nev‘ Muharrematı ele almaktadır. İbnu'l-Mulakkîn Hz. Peygamber'e has kılınan haramların ikram için olduğunu söylemektedir. Ona göre haramı terk etmenin ecri, mekruhu terk etmenin ve mendubu yerine getirmenin ecrinden daha fazladır. Müellif, yasak işlerdeki haram ile emredilen işlerdeki vacibin aynı hükümde olduğunu belirtmiştir.⁹¹

İbnu'l-Mulakkîn, bu nev'de de ilk olarak nikâhla ilgili olmayan kısmı ele almaktadır. Peygamber'e özel haramlardan ilki akrabaları da dahil zekât almamalarıdır. Zekât almanın sadece Hz. Peygambere mi ait olduğu, yoksa bütün Peygamberler için mi yasak olduğuna dair rivayetleri incelemektedir.⁹² Peygamber'in kötü kokulu bitkileri yememesi, dayanarak yemek yemesinin, yazı ve şiirin, savaş için giydiği kıyafeti

⁸⁹ İbnu'l-Mulakkîn, *Gâyetu's-sûl*, Dâru'l-beşâiri'l-İslâmiyye, 1. bs., Beyrut-1993, s.74-86.

⁹⁰ İbnu'l-Mulakkîn, *Gâyetu's-sûl*, s.109-124.

⁹¹ İbnu'l-Mulakkîn, *Gâyetu's-sûl*, s.125.

⁹² İbnu'l-Mulakkîn, *Gâyetu's-sûl*, s.126.

düşmanla karşılaşp savaşımadan çıkarması, borçlu olduğu halde vefat eden Müslümanın cenaze namazını kıldırmasının haram olması gibi başlıklar bu bölümde incelenmiştir.⁹³

Nikâhla ilgili olanlar kısmında, kendisi ile evlenmek istemeyen kadını nikâhı altında tutması, ehl-i kitaptan hür kadın ile evlenmesi, Müslüman bir cariye ile evlenmesi gibi konular ele alınmıştır.⁹⁴

Üçüncü nev‘ Mubahat ve Tahfifata ayrılmıştır. İbnu’l-Mulakkîn Hz. Peygamber için bir genişlik ve mubah olanları ifade ettiğini, başkalarının bunları mubah saymasının onları Allâh’tan uzaklaştırabileceğini, ancak Hz. Peygamber için böyle bir durum söz konusu olmadığını, Hz. Peygamberin bunların çoğu ile amel etmediğini dile getirmiştir.⁹⁵ Nikâh dışındaki mubahlar visal orucu, taksim yapılmadan ganimetten dilediğini seçmesi, Mekke’ye ihramsız girmesi, miras bırakmaması, Hz. Peygamber’i çok sevmenin ümmeti üzerine farz olması, uykunun abdest bozmaması, eşine dokunmasının abdest bozmaması gibi on yedi mesele ele alınmıştır.⁹⁶

Nikâhla ilgili olan tahfifât bölümünde, hasâis olduğu konusunda icma bulunan, Hz. Peygamber’in aynı anda dörtten fazla eşinin olması, bu hükmün diğer Peygamberler için de geçerli olduğu, bir dönem Hz. Peygamber’e evlenmenin yasaklanıp yasaklanmadığı, çok eşli olmasının hikmetleri, hibe lafzıyla nikâh akdinin gerçekleşmesi, şahit veya velisiz nikâhın geçerli olması, ihramlı iken nikâhlanması, eşleri arasında günleri paylaşırma zorunluluğunun bulunmaması, Ümmü Haram ve

⁹³ İbnu’l-Mulakkîn, *Gâyetu’s-sûl*, s.126-145.

⁹⁴ İbnu’l-Mulakkîn, *Gâyetu’s-sûl*, s.126-153.

⁹⁵ İbnu’l-Mulakkîn, *Gâyetu’s-sûl*, s.155.

⁹⁶ İbnu’l-Mulakkîn, *Gâyetu’s-sûl*, s.156-186.

kardeşi Ümmü Süleym'in evine gitmesi, Hz. Aişe ile evlenmesi gibi konuları ele almıştır.⁹⁷

Dördüncü nev' Fedâil ve Kerâmâtı içermektedir. İbnu'l-Mulakkîn bu nev'e diğerlerinin aksine nikâhla ilgili olan bölüm ile başlamıştır. Bu nev'de Hz. Peygamber'in vefatından sonra eşlerinin başkasıyla evlenmesinin haram olduğu kapsamlıca ele alındıktan sonra Hz. Peygamberin eşleri kısaca tanıtılmış, Hz. Peygamber'in eşlerinin bütün müminlerin anneleri olduğu ve Hz. Peygamber'in eşlerinin diğer kadınlara göre daha faziletli olduğu ayetler delil getirilerek belirtilmiştir.⁹⁸

Nikâhla ilgili olmayan fedâil ve kerâmât kısmı, Hz. Peygamber'in hâtemu'n-Nebîyyin olması, Bu kısımda Hz. Peygamber'in ümmetinin en hayırlı ümmet olması ve delalet üzere toplanmaktan korunmuş olmaları, Hz. Peygamber'in kitabının i'caz özelliği ve tahriften korunmuş olması, Hz. Peygamber'e bir aylık mesafedeki düşmana korku verilmesi ile yardım edilmesi, risaletinin insan ve cinlerin tamamını kapsaması, Hz. Peygamber'in kendisi ve ümmeti için yeryüzünün temizleyici ve mescid kılınması, ganimetin helal olması, şefaât hakkının olması, Hz. Peygamber'in nur olması, bu yüzden gölgesinin bulunmaması gibi konular bazen ayet ve hadisler delil getirilerek ele alınmıştır.⁹⁹

⁹⁷ İbnu'l-Mulakkîn, *Gâyetu's-sûl*, s.188-222.

⁹⁸ İbnu'l-Mulakkîn, *Gâyetu's-sûl*, s.223-255.

⁹⁹ İbnu'l-Mulakkîn, *Gâyetu's-sûl*, s.256-307.

İKİNCİ BÖLÜM

BANA BEŞ HUSUSİYET VERİLDİ HADİSİNİN TAHRİCİ

HADİS KAYNAKLARI

1. HİCRİ İLK DÖRT ASIRDA GEÇTİĞİ KAYNAKLAR

Bu bölümde Hâkim en-Nîsâbûrî'ye (ö. 405/1014) kadar elimize ulaşan hadis kaynakları incelenecektir.

1.1. Kitâbu'z-Zuhd ve'r-Rekaik / Abdullah bin Mübârek (ö. 181/797)

أَخْبَرَكُم أَبُو عُمَرَ بْنُ حَيَوِيهِ قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا وَكِيعٌ قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

"أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ مِنْ قَبْلِي، جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ، فَيُرْعَبُ الْقَوْمُ مِنِّي عَلَى مَسِيرَةِ شَهْرٍ، وَأُرْسِلْتُ إِلَى الْأَبْيَضِ وَالْأَسْوَدِ، وَأُجِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ، وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ مِنْ قَبْلِي، وَقِيلَ لِي: سَلْ تُعْطَهُ، فَاخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لَأُمَّتِي، فَهِيَ نَائِلَةٌ مِنْهُمْ إِنْ شَاءَ اللَّهُ مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا."¹⁰⁰

Abdullah b. Mübarek < Ebû Ömer b. Hayeveyh < Yahya < Hüseyin < Veki' < A'meş < Mücahid < İrsal < Resûlullâh:

"Bana, benden önceki Peygamberlerden kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Yeryüzü benim için mescid ve temizleyici kılındı, bir aylık mesafede (düşmana) korku salma ile yardım olundum. (Böylece düşman) kavim benden bir aylık mesafeden korkar. Siyaha da beyaza da Peygamber olarak gönderildim. Ganimetler bana helal kılındı. Halbuki benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmamıştır. Bana "ne istersen verilecek" denildi. Ben de duamı ümmetime şefa'at olarak (ahirete) sakladım. O da inşallâh ümmetimden Allâh'a hiçbir şey ortak koşmadan ölenler içindir."

¹⁰⁰ Abdullah bin Mübarek, *Kitâbu'z-zuhd ve'r-rekâik*, (thk. Habiburrahman el-A'zami), Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut 1998, Bâbu fadli zikrillah, s.377 [no:1068].

Beş özellik:

- 1- Yeryüzü temizleyici ve mescid kılındı
- 2- Düşmana korku salma
- 3- Siyah ve beyaza gönderilme
- 4- Ganimetler helal kılındı
- 5- Şefaath hakkı

أَخْبَرَكُمْ أَبُو عُمَرَ بْنُ حَيَوِيهِ قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ مُوسَى الْعَطَّارُ قَالَ: حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "أُعْطِيتُ خَمْسًا" وَذَكَرَ الْحَدِيثُ، قَالَ ابْنُ صَاعِدٍ: «رَوَاهُ جَمَاعَةٌ مِنْهُمْ زُهَيْرُ بْنُ مَرْوَانَ وَمُعَاوِيَةُ وَغَيْرُهُ، كَمَا قَالَ جَرِيرٌ».¹⁰¹

Abdullah b. Mübarek, Ebû Ömer b. Hayeveyh < Yahya < Yusuf b. Mûsa el-Attar < Cerir b. Abdülhamid < A'meş < Mücahid < Ubeyd b. Umeyr < Ebû Zer < Resûlullâh isnadıyla,

"Bana, benden önceki Peygamberlerden kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi." hadisini zikretti. İbn Said "içinde Züheyr b. Muaviye ve başkasının da olduğu bir topluluk Cerir'in rivayet ettiği gibi rivayet etti." dedi.

حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ، أَخْبَرَنَا وَكِيعٌ، عَنْ الْأَعْمَشِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي: جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ، فَيزْعَبُ الْقَوْمُ مِنْ بَيْنِ يَدَيَّ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَبُعِثْتُ إِلَى الْأَبْيَضِ وَالْأَسْوَدِ، وَأُجِلَّتْ لِي الْعَنَائِمُ، وَلَمْ تُحَلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَقِيلَ لِي: سَلْ تُعْطَهُ فَاخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لَأُمَّتِي، فَهِيَ نَائِلَةٌ مِنْهُمْ إِنْ شَاءَ اللَّهُ مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا".¹⁰²

Abdullah b. Mübarek < Hüseyin < Veki' < A'meş < Mücahid < Resûlullâh:

¹⁰¹ Abdullah bin Mübarek, *Kitâbu 'z-zuhd*, Bâbu fadli zikrillah, s.377 [no:1069].

¹⁰² Abdullah bin Mübarek, *Kitâbu 'z-zuhd*, Bâbu fadli zikrillah, s.563 [no:1618].

“Bana, benden önceki Peygamberlerden kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Yeryüzü benim için mescid kılındı, bir aylık mesafede (düşmana) korku salma ile yardım olundum. (Düşman) kavim benden bir aylık mesafeden korkar. Siyaha da beyaza da Peygamber olarak gönderildim. Ganimetler bana helal kılındı. Halbuki benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmamıştır. Bana “ne istersen verilecek” denildi. Ben de duamı ümmetime şefaât olarak (ahirete) sakladım. O da inşallâh ümmetimden Allâh’a hiçbir şey ortak koşmadan ölenler içindir.”

حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ مُوسَى الْقَطَّانُ، أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ عُيَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أُعْطِيَتْ خَمْسًا» وَذَكَرَ نَحْوَهُ، وَقَدْ رَوَى هَكَذَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، وَغَيْرُهُ عَنِ الْأَعْمَشِ كَمَا قَالَ جَرِيرٌ.¹⁰³

Abdullah b. Mübarek , Yusuf b. Mûsa el-Kattan < Cerir < A'meş < Mücahid < Ubeyd b. Umeyr < Ebû Zer < Resûlullâh isnadıyla,

“Bana beş (hususiyet) verildi.” hadisini nakletti. Bu rivayetin benzerini Züheyr b. Muaviye ve başkaları da A'meş'ten Cerir'in rivayet ettiği gibi rivayet ettiler.

1.2. es-Sünenü'l-Me'sûre / Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî (ö. 204/820)

أَنْبَأَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "أُعْطِيَتْ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا، وَطَهْرًا وَنُصِرْتُ بِالرُّغْبِ وَأُجِلْتُ لِي الْغَنَائِمُ وَأُرْسِلْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ، وَالْأَبْيَضِ، وَأُعْطِيَتْ الشَّفَاعَةُ."¹⁰⁴

¹⁰³ Abdullah bin Mübarek, *Kitâbu 'z-zuhd*, Bâbu fadli zikrillah, s.563 [no:1620].

¹⁰⁴ Muhammed b. İdris eş-Şafii, *es-Sünenü'l-me'sûre*, (thk. Abdulmuti Emin Kal'aci), Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1986, Bâbu ma câe fî fadli'n-Nebî, s.242 [no:185].

Muhammed b. İdris eş-Şafii < Sufyan < Zühri < Said b. Müseyyeb < Ebû Hureyre < Resûlullâh:

“Bana, benden önce (ki Peygamberlerden) kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Yeryüzü benim için mescid ve temizleyici kılındı, bir aylık mesafede (düşmana) korku salma ile yardım olundum. Ganimetler bana helal kılındı. Kırmızı tenliye de beyaz tenliye de Peygamber olarak gönderildim. Bana şefaât verildi”

1.3. el-Müsned / Abdullah b. ez-Zübeyr el-Humeydî (ö. 219/834)

حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ قَالَ: ثنا سُفْيَانُ، قَالَ: ثنا الزُّهْرِيُّ، عَمَّنْ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ، إِمَّا سَعِيدٌ، وَإِمَّا أَبُو سَلَمَةَ، وَأَكْثَرُ ذَلِكَ يَقُولُهُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: " أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ كُلُّهَا مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ، وَأُجِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ، وَأُرْسِلْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ. "105

Humeydi < Süfyan < Zühri < Ebû Hureyre’yi dinleyen biri (Said veya Ebû Seleme) < Ebû Hureyre < Resûlullâh:

“Bana, benden önce (ki Peygamberlerden) kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Yeryüzünün tamamı benim için mescid ve temizleyici kılındı, (düşmana) korku salma ile yardım olundum. Ganimetler bana helal kılındı. Kırmızı tenliye de siyah tenliye de Peygamber olarak gönderildim. Bana şefaât verildi”

1.4. el-Mûsannef / Abdullâh B. Muhammed b. ebî Şeybe (ö. 235/849)

حدثنا هشيم أخبرنا سيار أخبرنا يزيد الفقير أخبرنا جابر بن عبد الله أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال:

¹⁰⁵ Ebû Bekr Abdullah b. ez-Zübeyr b. Îsâ el-Kureşî el-Humeydi, *el-Müsned*, (thk. Hâsan Selim Esedu’d-Darani), Dâru’s-Saka, II, Dımaşk 1996, ehâdisu Ebi Hureyre, II, s.183 [no:975].

"أعطيت خمسا لم يعطهن أحد: نصرت بالرعب مسيرة شهر، وجعلت لي الأرض (طهوراً) ومسجدا فأئما رجل من أمتي أدركته الصلاة فليصل، وأحلت لي الغنائم ولم تحل لأحد قبلي (وأعطيت) الشفاعة، وكان النبي يبعث إلى قومه خاصة وبعثت إلى الناس عامة."¹⁰⁶

İbn Ebî Şeybe < Huşeym < Seyyar < Yezid el-Fakir < Cabir b. Abdillāh < Resûlullāh:

"Bana kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Yeryüzü benim için temizleyici ve mescid kılındı. Ümmetimden biri (nerede olursa olsun) namaz vakti girdiğinde namazını (orada) kılsın. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. Bana şefa'at verildi. Benden önceki Nebîler sadece kendi kavimlerine gönderilirlerdi. Ben tüm insanlara Peygamber olarak gönderildim."

حدثنا محمد بن فضيل عن يزيد بن أبي زياد (عن) مجاهد ومقسم عن ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: "أعطيت خمسا ولا أقوله فخرا: بعثت إلى الأحمر والأسود، وجعلت لي الأرض طهورا ومسجدا، (وأحل) لي (المغنم) ولم (يحل) لأحد قبلي، ونصرت بالرعب فهو يسير (أمامي) مسيرة شهر، وأعطيت الشفاعة فأخترتها لأمتي إلى يوم القيامة، وهي (نائلة) إن شاء الله من لم يشرك بالله شيئا."¹⁰⁷

İbn Ebî Şeybe < Muhammed b. Fudayl < Yezid b. Ebi Ziyad (zayıf) < Mücahid ve Miksem < İbn Abbas < Resûlullāh:

"Bana kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Bunu övünmek için söylemiyorum. Kırmızı ve siyah tenliye Peygamber olarak gönderildim. Yeryüzü benim için temizleyici ve mescid kılındı. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku

¹⁰⁶ Ebû Bekr Abdullāh b. Muhammed b. Ebi Şeybe, *el-Mûsânnef*, Dâru Kunuzi İşbiliyye, Riyâd-2015, fedail, 1 [no: 33802], IV, s.408.

¹⁰⁷ İbn Ebi Şeybe, *Mûsânnef*, Fedail, 1 [no: 33803], IV, s.409.

salma ile yardım olundum. Bana şefa'at verildi. Onu ümmetim için kıyamet gününe erteledim. O da inşallâh ümmetimden Allâh'a hiçbir şey ortak koşmayanlar içindir."

حدثنا عبيد الله بن موسى أخبرنا إسرائيل عن أبي إسحاق عن أبي بردة (بن) أبي موسى عن أبيه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:

"أعطيت خمسًا لم يعطهن نبي كان قبلي: بعثت إلى الأحمر والأسود، ونصرت بالرعب مسيرة شهر، وجعلت لي الأرض طهورًا ومسجدًا، وأحلت لي الغنائم ولم تحل لنبي كان قبلي، وأعطيت الشفاعة، فإنه ليس من نبي إلا قد سأل شفاعة وإني أخرت شفاعة (جعلتها) لمن مات لا يشارك بالله شيئاً."¹⁰⁸

İbn Ebî Şeybe < Ubeydullah b. Mûsa < İsrâîl < Ebû İshak < Ebû Bürde b. Ebi Mûsa < (Ebû Mûsa Abdullah b. Kays el-Eş'ari) < Resûlullâh:

"Bana hiçbir Peygambere verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Kırmızı ve siyah tenliye Peygamber olarak gönderildim. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Yeryüzü benim için temizleyici ve mescid kılındı. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce hiçbir Peygambere helal kılınmadı. Bana her Peygamberin istediği şefa'at verildi. Onu ümmetimden Allâh'a hiçbir şey ortak koşmadan ölenler için kıyamet gününe erteledim."

1.5. el-Müsned / İbn Râhûye İshâk b. İbrâhîm b. Mahled (ö. 238/853)

أخبرنا جرير، عن يزيد بن أبي زياد، عن مجاهد، عن ابن عباس، عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: "أعطيت خمسًا لم يعطهن نبي قبلي، ولا فخر بعثت إلى الأحمر والأسود، وكان النبي قبلي يبعث إلى قومه خاصة وبعثت إلى الناس عامة ونصرت بالرعب فهو أمامي مسيرة شهر وجعلت لي الأرض مسجداً وطهوراً وأحلت لي الغنائم ولم تحل لأحد قبلي وأعطيت الشفاعة فادخرتها (فدخرتها) لأمتي فهي نائلة من لا يشارك بالله شيئاً."¹⁰⁹

İbn Rahuye < Cerir < Yezid b. Ebi Ziyad < Mücahid < İbn Abbas < Resûlullâh:

¹⁰⁸ İbn Ebi Şeybe, *Mûsânnef*, Fedail, 1 [no: 33805], IV, s.410.

¹⁰⁹ İbn Râhûye, *el-Müsned*, [no: 867]. (Mektebe-i Şamile baskısı)

“Bana benden önce hiçbir Peygambere verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Bunu övünmek için söylemiyorum. Kırmızı ve siyah tenliye Peygamber olarak gönderildim. (Halbuki) benden önceki Peygamberler sadece kendi kavimlerine gönderildi. Ben ise tüm insanlara gönderildim. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Yeryüzü benim için mescid ve temizleyici kılındı. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. Bana şefaatt verildi. Onu ümmetim için kıyamet gününe sakladım. O da ümmetimden Allâh’a hiçbir şey ortak koşmadan ölenler içindir.”

1.6. el-Müsned / Ahmed b. Muhammed b. Hanbel (ö. 241/855)

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَاصِمٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ مِقْسَمٍ وَمُجَاهِدٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

" أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي، وَلَا أَقُولُهُ فَخَرًّا: بُعِثْتُ إِلَى كُلِّ أَحْمَرَ وَأَسْوَدَ، فَلَيْسَ مِنْ أَحْمَرَ وَلَا أَسْوَدَ يَدْخُلُ فِي أُمَّتِي إِلَّا كَانَ مِنْهُمْ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا."¹¹⁰

Ahmed b. Hanbel < Ali b. Asım (metruk) < Yezid b. Ebi Ziyad < Miksem ve Mücahid < İbn Abbas < Resûlullâh:

“Bana benden önce kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Bunu övünmek için söylemiyorum. Her kırmızı ve siyah tenliye Peygamber olarak gönderildim. Ümmetimden biri illaki bunlardan biridir. Yeryüzü benim için mescid kılındı.”

Rivayette beş özellik olması gerekirken sadece iki özellik zikredilmiştir.

- 1- Kırmızı ve siyah tenliye gönderilme
- 2- Yeryüzünün mescid kılınması

¹¹⁰ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî, *el-Müsned*, (thk. Ahmed Muhammed Şâkir), 1. bs., Dâru'l-Hadis, Kahire 1416/1995, IV, s.119 [no: 2256].

حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ، عَنْ مِقْسَمٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

" أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي، وَلَا أَقُولُهُنَّ فَخَرًا: بُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً، الْأَحْمَرُ وَالْأَسْوَدُ، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَأُجِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ، وَلَمْ تَحُلْ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ، فَأَخَّرْتُهَا لِأُمَّتِي، فَهِيَ لِمَنْ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا."¹¹¹

Ahmed b. Hanbel < Abdüssamed < Abdülaziz b. Müslim < Yezid < Miksem < İbn Abbas < Resûlullâh:

"Bana benden önce hiçbir Peygambere verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Bunu övünmek için söylemiyorum. Kırmızı ve siyah tenli bütün insanlara Peygamber olarak gönderildim. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. Yeryüzü benim için mescid ve temizleyici kılındı. Bana şefa'at verildi. Onu ümmetim için (kıyamet gününe) erteledim. O da Allâh'a hiçbir şey ortak koşmayanlar içindir."

حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ، أَخْبَرَنَا سَيَّارٌ، عَنْ يَزِيدَ الْفَقِيرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

" أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: بُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ، وَكَانَ النَّبِيُّ إِنَّمَا يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً وَأُجِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ، وَلَمْ تُحَلْ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مِنْ مَسِيرَةِ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ طَهُورًا وَمَسْجِدًا، فَأَيُّمَا رَجُلٍ أَدْرَكَتُهُ الصَّلَاةُ، فَلْيُصَلِّ حَيْثُ أَدْرَكَتُهُ."¹¹²

Ahmed b. Hanbel < Huşeym < Seyyar < Yezid el-Fakir < Cabir b. Abdillâh < Resûlullâh:

"Bana benden önce kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Kırmızı ve siyah tenliye Peygamber olarak gönderildim. (Halbuki) benden önceki Peygamberler sadece

¹¹¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, s.472 [no: 2742].

¹¹² Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XXII, s.166 [no: 14264].

kendi kavimlerine gönderildi. Ben ise tüm insanlara gönderildim. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Yeryüzü benim için temizleyici ve mescid kılındı. Namaz vakti girdiğinde kim nerede olursa olsun namazını orada kılsın.”

Rivayette bir hususiyet eksik rivayet edilmiştir.

- 1- Kırmızı ve siyah tenliye gönderilme
- 2- Düşmana korku salma
- 3- Yeryüzü temizleyici ve mescid kılındı
- 4- Ganimetler helal kılındı

حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

" أُعْطِيتُ خَمْسًا: بُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ طَهُورًا وَمَسْجِدًا، وَأُجِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ، وَلَمْ تَحَلَّ لِمَنْ كَانَ قَبْلِي، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ شَهْرًا، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ، وَلَيْسَ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا وَقَدْ سَأَلَ شَفَاعَةً، وَإِنِّي اخْتَبَأْتُ شَفَاعَتِي، ثُمَّ جَعَلْتُهَا لِمَنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِي لَمْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ شَيْئًا." ¹¹³

Ahmed b. Hanbel < Hüseyin b. Muhammed < İsrâil < Ebû İshak < Ebû Bürde < Ebi Mûsa el-Eş'ari (Abdullah b. Kays) < Resûlullâh:

“Bana beş (hususiyet) verildi. Kırmızı ve siyah tenliye Peygamber olarak gönderildim. Yeryüzü benim için temizleyici ve mescid kılındı. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce kimseye helal kılınmadı. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Bana her Peygamberin istediği şefaati verildi. Şefaati ümmetimden Allâh’a hiçbir şey ortak koşmadan ölenler için kıyamet gününe erteledim.”

¹¹³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XXXII, s.512 [no: 19735].

حَدَّثَنَا عَفَّانُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَّانَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ الْأَعْمَشِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ النَّبِيِّ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

" أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: بُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ طَهُورًا وَمَسْجِدًا، وَأُجِلَّتْ لِي الْعَنَانُ وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ، فَيُرْغَبُ الْعَدُوُّ وَهُوَ مِنِّي مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَقِيلَ لِي: سَلْ تُغْطَهُ، وَاخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لَأُمَّتِي، فَهِيَ نَائِلَةٌ مِنْكُمْ - إِنْ شَاءَ اللَّهُ - مَنْ لَمْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ شَيْئًا." ¹¹⁴

Ahmed b. Hanbel < Affân < Ebû Avâne < Süleyman el-A'meş < Mücahid < Ubeyd b. Umeyr el-Leysi < Ebû Zer < Resûlullâh:

"Bana benden önce hiç kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Kırmızı (buğday) ve siyah tenliye Peygamber olarak gönderildim. Yeryüzü benim için temizleyici ve mescid kılındı. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Düşman benden bir aylık mesafeden uzak olmasına rağmen benden korkar. Bana 'dile, dilediğin verilecek' denildi. Ben de duamı ümmetime şefaât olarak sakladım. O da inşallâh sizden Allâh'a hiçbir şey ortak koşmayanlar içindir."

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ وَبَهْرٌ وَحَجَّاجٌ، قَالُوا: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ وَاصِلٍ - قَالَ بَهْرٌ: حَدَّثَنَا وَاصِلُ الْأَحْدَبِ - عَنْ مُجَاهِدٍ - وَقَالَ حَجَّاجٌ: سَمِعْتُ مُجَاهِدًا -، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

" أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ طَهُورًا وَمَسْجِدًا، وَأُجِلَّتْ لِي الْعَنَانُ، وَلَمْ تَحِلَّ لِنَبِيِّ قَبْلِي، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ عَلَى عَدُوِّي، وَبُعِثْتُ إِلَى كُلِّ أَحْمَرَ وَأَسْوَدَ، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ، وَهِيَ نَائِلَةٌ مِنْ أُمَّتِي مَنْ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا " قَالَ حَجَّاجٌ: " مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا." ¹¹⁵

Ahmed b. Hanbel < Muhammed b. Ca'fer, Behz ve Haccâc < Şu'be < Vasil el-Ahdeb < Mücahid < Ebû Zer < Resûlullâh:

¹¹⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XXXV, s.242 [no: 21314].

¹¹⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XXXV, s.343 [no: 21435].

“Bana benden önce hiç kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Yeryüzü benim için temizleyici ve mescid kılındı. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. Düşmanıma bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Her kırmızı ve siyah tenliye Peygamber olarak gönderildim. Bana şefa'at verildi. O da ümmetimden Allâh'a hiçbir şey ortak koşmayanlar içindir.” Haccâc dedi ki: “Ümmetimden Allâh'a hiçbir şey ortak koşmadan ölenler içindir.”

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا بَكْرُ بْنُ مُضَرَ، عَنْ ابْنِ الْهَادِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ:
أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَزَا غَزْوَةَ تَبُوكَ قَامَ مِنَ اللَّيْلِ يُصَلِّي، فَاجْتَمَعَ وَرَاءَهُ رَجَالٌ مِنْ أَصْحَابِهِ
يَحْرُسُونَهُ، حَتَّى إِذَا صَلَّى وَأَنْصَرَفَ إِلَيْهِمْ، فَقَالَ لَهُمْ:

" لَقَدْ أُعْطِيتُ اللَّيْلَةَ خَمْسًا، مَا أُعْطِيَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: أَمَّا أَنَا فَأُرْسِلْتُ إِلَى النَّاسِ كُلِّهِمْ غَامَةً، وَكَانَ مِنْ قَبْلِي إِنَّمَا يُرْسَلُ
إِلَى قَوْمِهِ، وَنُصِرْتُ عَلَى الْعَدُوِّ بِالرُّعْبِ، وَلَوْ كَانَ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ مَسِيرَةُ شَهْرٍ لَمَلَأَ مِنْهُ رُعْبًا، وَأُجِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ أَكْلُهَا،
وَكَانَ مِنْ قَبْلِي يُعْظَمُونَ أَكْلُهَا، كَانُوا يُخْرِقُونَهَا، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسَاجِدَ وَطُهُورًا، أَيْنَمَا أَدْرَكْتَنِي الصَّلَاةُ تَمَسَّحْتُ
وَصَلَّيْتُ، وَكَانَ مِنْ قَبْلِي يُعْظَمُونَ ذَلِكَ، إِنَّمَا كَانُوا يُصَلُّونَ فِي كَنَائِسِهِمْ وَبَيْعِهِمْ، وَالْخَامِسَةُ، هِيَ مَا هِيَ، قِيلَ لِي: سَلْ،
فَإِنَّ كُلَّ نَبِيٍّ قَدْ سَأَلَ، فَأَخَّرْتُ مَسْأَلَتِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَهِيَ لَكُمْ وَلِمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ"¹¹⁶

Ahmed b. Hanbel < Kuteybe b. Said (ö.240) < Bekr b. Mudar (ö.174) < (Yezid)
İbnu'l-Hâd (ö.139) < Amr b. Şuayb (ö.118) < Şuayb b. Muhammed es-Sehmi (ö.?)
kanalıyla Abdullah b. Amr b. As (ö.65) şöyle demektedir:

“Tebûk Gazvesi'nin olduğu yıl Resûlullâh gece namaza kalktı. Sahabeden bir grup da namazını kılincaya kadar onu korudu. Namazını bitirince onlara dönüp şöyle dedi: “Bu gece bana, benden önce kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi: Ben bütün insanlara gönderildim. Halbuki benden öncekiler sadece kendi kavimlerine gönderilirdi. Düşmana korku salmakla yardım olundum. Benimle onlar arasında bir

¹¹⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, s.483 [no: 7068].

aylık mesafe olsa bile kalpleri (korku) ile dolar. Bana ganimetleri yemek (tasarrufla bulunmak) helal kılındı. Benden öncekiler yiyemeden ateş onu yakar, göğe yükselirdi. Yeryüzü bana mescid ve temizleyici kılındı. Nerede olursam namaz vakti girdiğinde mesheder ve namaz kılarım. Benden öncekiler sadece ibadethanelerinde (izin verilen belli yerlerde) namaz kılardı. Beşincisine gelince o da şudur. Bana iste denildi. Benden önceki her Peygamber dileğini istedi. Ben ise dileğimi siz ve Allâh'tan başka ilah olmadığına şahadet eden herkes için kıyamet gününe erteledim.”

1.7. el-Müntehab Min Müsned / Abd b. Humeyd el-Kissî (ö.249/863-64)

حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، أَنَا هُشَيْمٌ، أَنَا سَيَّارٌ، ثَنَا يَزِيدُ الْقَوَّيْرُ، أَنَا جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

" أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِيَ الْأَرْضُ طَهُورًا، وَمَسْجِدًا فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكْتُهُ الصَّلَاةَ فَلْيُصَلِّ، وَأَجِلْتُ لِيَ الْعَنَائِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ وَكَانَ كُلُّ نَبِيٍّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً " ¹¹⁷

Adb b. Humeyd < Muhammed b. Ebi Şeybe < Huşeym < Seyyar < Yezid el-Fakir < Cabir b. Abdillâh < Resûlullâh:

“Bana kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Yeryüzü benim için temizleyici ve mescid kılındı. Ümmetimden biri (nerede olursa olsun) namaz vakti girdiğinde namazını (orada) kılsın. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. Bana şefaât verildi. Benden önceki Nebîler sadece kendi kavimlerine gönderilirlerdi. Ben tüm insanlara Peygamber olarak gönderildim.”

¹¹⁷ Ebû Muhammed Abd b. Humeyd b. Nasr el-Kissî (el-Keşşî), *el-Muntehab min Müsned* (thk. Subhi el-Bedri), Mektebetu's-Sunne, Kahire-1988, s.349 [no: 1154].

حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ، ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، وَمُقْسِمٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

" أُعْطِيتُ خَمْسًا، وَلَا أَقُولُهُ فَخْرًا: بُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ طَهُورًا وَمَسْجِدًا، وَأُجِلَّ لِي الْمَعْتَمُ وَلَمْ يَجَلْ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ فَهُوَ يَسِيرُ أَمَامِي مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ، فَأَخْرَجْتُهَا لِأُمَّتِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَهِيَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ نَائِلَةٌ مَنْ لَمْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ شَيْئًا." ¹¹⁸

Adb b. Humeyd < İbn Ebî Şeybe < Muhammed b. Fudayl < Yezid b. Ebi Ziyad
< Mücahid ve Miksem < İbn Abbas < Resûlullâh:

"Bana kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Bunu övünmek için söylemiyorum. Kırmızı ve siyah tenliye Peygamber olarak gönderildim. Yeryüzü benim için temizleyici ve mescid kılındı. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce hiç kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Bana şefa'at verildi. Onu ümmetim için kıyamet gününe erteledim. O da inşallâh ümmetimden Allâh'a hiçbir şey ortak koşmayanlar içindir."

1.8. es-Sünen / Abdullah b. Abdirrahmân ed-Dârimî (ö. 255/869)

أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ (هَشَامٌ)، حَدَّثَنَا سَيَّارٌ، قَالَ: سَمِعْتُ يَزِيدَ الْفَقِيرَ، يَقُولُ سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

" أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي: كَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً، وَأُجِلَّتْ لِي الْمَغَانِمُ، وَخُرِّمَتْ عَلَيَّ مَنْ كَانَ قَبْلِي، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ طَيِّبَةً مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَبِرَّعْتُ مِنْهَا عَدُوًّا مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ." ¹¹⁹

¹¹⁸ Abd b. Humeyd, *el-Muntehab*, s.215 [no: 643]

¹¹⁹ Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahmân b. El-fazl ed-Dârimî, *es-Sünen (Müsne'd)* (thk. Hüseyin Esed), Dâru'l-Muğni li'n-Neşri ve't-Tevzi, Riyâd-2000, Salat, 111 [no: 1429], II, s.873.

Darimî < Yahya b. Hassan < Huşeym (Hişam) < Seyyar < Yezid el-Fakir < Cabir b. Abdillâh < Resûlullâh:

“Bana hiçbir Peygambere verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Benden önceki Nebîler sadece kendi kavimlerine gönderilirlerdi. Ben tüm insanlara Peygamber olarak gönderildim. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden öncekilere (Peygamberlere) haram kılındı. Yeryüzü benim için temiz, mescid ve temizleyici kılındı. Düşmanımız bizden bir aylık mesafeden korkar. Bana şefaât verildi.”

أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَمَّادٍ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَّانَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

" أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي: بُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ، وَجُعِلَتْ لِيَ الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَأُجِلَّتْ لِيَ الْغَنَائِمُ، وَلَمْ تَجَلْ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ شَهْرًا، يُزْعَبُ مِنِّي الْعَدُوُّ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَقِيلَ لِي: سَلْ تُعْطَ. فَاخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لَأُمَّتِي، وَهِيَ نَائِلَةٌ مِنْكُمْ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى مَنْ لَمْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ شَيْئًا.¹²⁰

Darimî < Yahya b. Hammad < Ebû Avâne < Süleyman < Mücahid < Ubeyd b. Umeyr < Ebû Zer < Resûlullâh:

“Bana benden önce hiçbir Peygambere verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Kırmızı ve siyah tenliye Peygamber olarak gönderildim. Yeryüzü benim için mescid ve temizleyici kılındı. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Düşman benden bir aylık mesafeden uzak olmasına rağmen benden korkar. Bana ‘dile, dilediğin verilecek’ denildi. Ben de duamı ümmetime şefaât olarak sakladım. O da inşallâh sizden Allâh’a hiçbir şey ortak koşmayanlar içindir.”

¹²⁰ Dârimî, Sünen, Kitabu’s-Siyer, 29 [no: 2510], III, s.1603.

1.9. el-Cami'u's-Sahih / Muhammed b. İsmâîl el-Buhârî (ö. 256/870)

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ (ح). قَالَ: وَحَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ النَّضْرِ قَالَ: أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ قَالَ: أَخْبَرَنَا سَيَّارٌ قَالَ: حَدَّثَنَا يَزِيدُ، هُوَ ابْنُ صُهَيْبٍ الْفَقِيرُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "أُعْطِيتُ خَمْسًا، لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكْتُهُ الصَّلَاةَ فَلْيُصَلِّ، وَأُحِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً." ¹²¹

Buhari < Muhammed b. Sinan ve Said b. Nadr < Huşeym < Seyyar < Yezid b.

Suheyb el-Fakir < Cabir b. Abdullah < Resûlullâh:

"Bana benden önce hiç kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Yeryüzü bana mescid ve temizleyici kılındı. Ümmetimden biri (nerede olursa olsun) namaz vakti girdiğinde namazını (orada) kılsın. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. Bana şefa'at verildi. Benden önceki Nebîler sadece kendi kavimlerine gönderildiler. Ben ise tüm insanlara (Peygamber olarak) gönderildim."

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ قَالَ: حَدَّثَنَا سَيَّارٌ، هُوَ أَبُو الْحَكَمِ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَزِيدُ الْفَقِيرُ قَالَ: حَدَّثَنَا جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "أُعْطِيتُ خَمْسًا، لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ قَبْلِي: نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكْتُهُ الصَّلَاةَ فَلْيُصَلِّ، وَأُحِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ." ¹²²

Buhari < Muhammed b. Sinan < Huşeym < Seyyar (Ebû'l-Hakem) < Yezid el-

Fakir < Cabir b. Abdullah < Resûlullâh:

¹²¹ Buhârî, *Sahîh*, Kitabu't-Teyemmüm, [no: 328], I, s.168.

¹²² Buhârî, *Sahîh*, Ebvabı mesacid, 23 [no: 328], I, s.168.

“Bana benden önceki Peygamberlerden hiç kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Yeryüzü bana mescid ve temizleyici kılındı. Ümmetimden biri (nerede olursa olsun) namaz vakti girdiğinde namazını (orada) kılsın. Ganimetler bana helal kılındı. Benden önceki Nebîler sadece kendi kavimlerine gönderildiler. Ben ise tüm insanlara (Peygamber olarak) gönderildim. Bana şefaât verildi.”

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ، عَنْ سَيَّارٍ، عَنْ يَزِيدَ الْفَقِيرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

“أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: كَانَ كُلُّ نَبِيٍّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعِثْتُ إِلَى كُلِّ أَحْمَرَ وَأَسْوَدَ، وَأُجِلْتُ لِي الْغَنَائِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ طَيِّبَةً طَهُورًا وَمَسْجِدًا، فَأَيُّمَا رَجُلٍ أَدْرَكْتُهُ الصَّلَاةُ صَلَّى حَيْثُ كَانَ، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ بَيْنَ يَدَيَّ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ.”¹²³

Buhari < Yahya b. Yahya < Huşeym < Seyyar < Yezid el-Fakir < Cabir b. Abdullah el-Ensari < Resûlullâh:

“Bana benden önce (ki Peygamberlerden) hiç kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Benden önceki Nebîler sadece kendi kavimlerine gönderildiler. Ben ise her kırmızı (buğday) ve siyah tenliye (Peygamber olarak) gönderildim. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. Yeryüzü bana temiz, mescid ve temizleyici kılındı. Ümmetimden biri (nerede olursa olsun) namaz vakti girdiğinde namazını (orada) kılsın. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Bana şefaât verildi.”

¹²³ Buhârî, *Sahîh*, Kitabu'l-mesacid, [no: 521], II, s.63.

1.10. el-Cami'u's-Sahih / Ebu'l-Hüseyn Müslim b. El-Haccâc b. Müslim

el-Kuşeyrî (ö. 261/875)

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، أَخْبَرَنَا هُثَيْمٌ، عَنْ سَيَّارٍ، عَنْ يَزِيدَ الْفَقِيرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

"أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: كَانَ كُلُّ نَبِيٍّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعِثْتُ إِلَى كُلِّ أَحْمَرَ وَأَسْوَدَ، وَأُجِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ وَلَمْ تَحُلْ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ طَيِّبَةً طَهُورًا وَمَسْجِدًا، فَأَيُّمَا رَجُلٍ أَدْرَكْتُهُ الصَّلَاةُ صَلَّى حَيْثُ كَانَ، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ بَيْنَ يَدَيَّ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ"¹²⁴

Müslim < Yahya b. Yahya < Huşeym < Seyyar < Yezid el-Fakir < Cabir b.

Abdullah el-Ensari < Resûlullâh:

"Bana benden önce (ki Peygamberlerden) hiç kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Benden önceki Nebîler sadece kendi kavimlerine gönderildiler. Ben ise her kırmızı (buğday) ve siyah tenliye (Peygamber olarak) gönderildim. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. Yeryüzü bana temiz, mescid ve temizleyici kılındı. Ümmetimden biri (nerede olursa olsun) namaz vakti girdiğinde namazını (orada) kılsın. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Bana şefa'at verildi."

1.11. el-Bahru'z-Zehhar / Ahmed b. Amr el-Bezzâr (ö. 292/905)

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، قَالَ: نا أَبُو غَامِرٍ، قَالَ: نا زُهَيْرٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ عَقِيلٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ أَبِيهِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رضي الله عنه: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ:

"أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي: نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ، وَأُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ وَأُجِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ."¹²⁵

¹²⁴ Müslim, *Sahîh*, Kitabu'l-mesacid, 3 [no: 521], II, s.63 (Matbaa-i Amire).

¹²⁵ Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdilhâlik el-Bezzâr el-Basrî, *el-Müsned*, Mektebetu'l-ulum ve'l-hikem, 1. bs., Medine-2009, II, s.251 [no: 656].

Bezzâr < Muhammed b. el-Müsenna < Ebû Amir < Zuheyr < Abdullah b. Muhammed. Akil < Muhammed b. Ali (b. Ebû Talib) < Ali b. Ebû Talib < Resûlullâh:

“Bana benden önceki Peygamberlerden hiç kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. (Düşmana) korku salma ile yardım olundum. Bana cevami’ulkelim (az sözle çok mana ifade etme) Ganimetler bana helal kılındı.”

Rivayette 2 hususiyet eksik verilmiştir.

- 1- Düşmana korku salma
- 2- Cevami’ulkelim
- 3- Ganimetler helal kılındı

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، قَالَ: نَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: نَا شُعْبَةُ، عَنْ وَاصِلٍ - يَعْنِي الْأَحْذَبَ - عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

"أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ طَهُورًا وَمَسْجِدًا، وَأُحِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لِنَبِيِّ كَانَ قَبْلِي، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ عَلَى عَدُوِّي، وَبُعِثْتُ إِلَى كُلِّ أَحْمَرَ وَأَسْوَدَ، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ وَهِيَ نَائِلَةٌ مِنْ أُمَّتِي مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا"¹²⁶

Bezzâr < Muhammed b. Müsenna < Muhammed b. Ca’fer < Şu’be < Vasil (el Ahdeb) < Mücahid < Ebû Zer < Resûlullâh:

“Bana benden önce hiç kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Yeryüzü benim için temizleyici ve mescid kılındı. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. Düşmanıma bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Her kırmızı (buğday) ve siyah tenliye Peygamber olarak gönderildim. Bana şefa’at verildi. O da ümmetinden Allâh’a hiçbir şey ortak koşmadan ölenler içindir.”

¹²⁶ Bezzâr, Müsned, IX, s.461 [no: 4077].

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ، عَنْ سَالِمِ أَبِي حَمَّادٍ عَنِ السُّدِّيِّ، عَنْ عِكْرَمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

"أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَ أَحَدٌ قَبْلِي مِنَ الْأَنْبِيَاءِ: جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا وَلَمْ يَكُنْ نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ يُصَلِّي حَتَّى يَبْلُغَ مَحْرَابَهُ وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ يَكُونُ بَيْنَ يَدَيَّ إِلَى الْمُشْرِكِينَ فَيَقْذِفُ اللَّهُ الرُّعْبَ فِي قُلُوبِهِمْ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى خَاصَّةٍ قَوْمِهِ وَبُعِثْتُ أَنَا إِلَى الْجَنِّ وَالْإِنْسِ وَكَانَتْ الْأَنْبِيَاءُ يَعْزَلُونَ الْخُمْسَ فَتَجِيءُ النَّارُ فَتَأْكُلُهُ وَأُمِرْتُ أَنْ أَقْسِمَ بِهَا فِي فُقَرَاءِ أُمَّتِي وَلَمْ يَبْقَ نَبِيٌّ إِلَّا قَدْ أُعْطِيَ شَفَاعَةً وَأَخَّرْتُ أَنَا شَفَاعَتِي لِأُمَّتِي."¹²⁷

Bezzâr < Muhammed < Ubeydullah < Salim Ebû Hammad < Süddi < İkrime < İbn Abbas < Resûlullâh:

"Bana benden önceki Peygamberlerden hiç kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Yeryüzü benim için mescid ve temizleyici kılındı. (Halbuki önceki) Peygamberler namazgâhlarına ulaşmadan namaz kılmazlardı. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Allâh, müşriklerin kalbine sanki önümdelermiş gibi korku salar. Benden önce bir Peygamber sadece kendi kavmine gönderilirdi. Ben ise hem insanlara hem de cinlere gönderildim. Önceki Peygamberler humusu ayırırlardı sonra onu ateş yakardı. Ben onu ümmetimin fakirleri arasında paylaşdırmakla emrolundum. Her Peygambere şefa'at verilmiştir. Ben ise şefa'atimi ümmetim için (kıyamete) erteledim."

Bu rivayette diğerlerinden farklı olarak insanlara ve cinlere gönderilmekten bahsedilmektedir. Ganimet yerine de humus kelimesi kullanılmıştır.

- 1- Yeryüzü mescid ve temizleyici kılındı
- 2- Düşmana korku salma
- 3- İnsanlara ve cinlere gönderilme
- 4- Humus helal kılındı
- 5- Şefa'at hakkı

¹²⁷ Bezzâr, *Müsned*, XI, s.72 [no: 4776].

حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ قَرَعَةَ، قَالَ: نَا حُصَيْنُ بْنُ نُمَيْرٍ، قَالَ: نَا ابْنُ أَبِي لَيْلَى، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ¹²⁸

وَحَدَّثَنَا يَوْسُفُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، وَمُحَمَّدُ بْنُ فَضِيلٍ، وَاللَّفْظُ لَجَرِيرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:
"أُعْطِيتُ خَمْسًا، لَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي: بُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ، وَكَانَ مَنْ كَانَ قَبْلِي يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ أَمَامِي مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَأُجِلَّتْ لِي الْعَنَائِمُ، وَلَمْ تَحُلْ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ، فَأَخَّرْتُهَا لَأُمَّتِي، فَهِيَ نَائِلَةٌ لِمَنْ لَمْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ شَيْئًا."¹²⁹

Bezzâr < Hasan b. Kaza'a < Husayn b. Numeyr < İbn Ebi Leyla < Hakem < Mücahid < İbn Abbas < Resûlullâh:

Bezzâr < Yusuf b. Mûsa < Cerir ve Muhammed b. Fudayl (lafız Cerir'in) < Yezid b. Ebi Ziyad < Mücahid < İbn Abbas < Resûlullâh:

"Bana benden önceki Peygamberlerden kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Kırmızı (buğday) ve siyah tenliye (Peygamber olarak) gönderildim. Benden önceki(Nebî)ler kendi kavimlerine gönderildiler. Yeryüzü bana mescid ve temizleyici kılındı. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. Bana şefa'at verildi. Onu ümmetim için erteledim. O, Allâh'a hiçbir şey ortak koşmayanlar içindir."

حَدَّثَنَا يَوْسُفُ بْنُ مُوسَى حَدَّثَنَا سَلَمَةُ بْنُ الْفَضْلِ حَدَّثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ أَرْطَاةَ، عَنْ عَطَاءَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

"أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ طَهُورًا وَمَسْجِدًا وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ عَلَى الْعَدُوِّ مِنْ مَسِيرَةِ شَهْرٍ وَأُجِلَّتْ لِي الْعَنَائِمُ وَلَمْ تُحَلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي وَبُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ وَلَمْ يُبْعَثْ نَبِيٌّ إِلَّا إِلَى قَوْمِهِ وَلَمْ يَكُنْ نَبِيٌّ إِلَّا

¹²⁸ Bezzâr, *Müsned*, XI, s.166 [no: 4901].

¹²⁹ Bezzâr, *Müsned*, XI, s.166 [no: 4902].

قد أعطي عطية فتجزها وإنني اختبأت دعوتي شفاعة لأمتي."130

Bezzâr < Yusuf b. Mûsa < Seleme b. Fadl < Haccâc b. Ertat < Ata < Ebû Hureyre < Resûlullâh:

“Bana benden önceki Peygamberlerden hiç kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Yeryüzü benim için temizleyici ve mescid kılındı. Düşmana bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. Kırmızı (buğday) ve siyah tenliye (Peygamber olarak) gönderildim. Benden önce bir Peygamber sadece kendi kavmine gönderilirdi. Her Peygambere istediği bir şey hediye verilir. Ben ise duamı ümmetime şefaât olarak erteledim.”

حَدَّثَنَا عمرو بن علي حدثنا أبو داود حدثنا المسعودي حدثنا مزاحم بن زفر عن مُجاهد عن أبي هريرة رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

“أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي بُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ وَأُحِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ أَحْسَبُهُ قَالَ وَأُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلَمِ.”131

Bezzâr < Amr b. Ali < Ebû Davud (et-Tayalisi) < Mes’udi < Muzahim b. Zufer < Mücahid < Ebû Hureyre < Resûlullâh:

“Bana benden önceki Peygamberlerden hiç kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Kırmızı (buğday) ve siyah tenliye (Peygamber olarak) gönderildim. Ganimetler bana helal kılındı. Yeryüzü benim için mescid ve temizleyici kılındı. (Düşmana) ancak benim bildiğim bir şekilde korku salma ile yardım olundum. Bana cevami’ulkelim verildi.”

Rivayette şefaât yerine cevami’ulkelim özelliği geçmektedir.

¹³⁰ Bezzâr, *Müsned*, XVI, s.188 [no: 9309].

¹³¹ Bezzâr, *Müsned*, XVI, s.212 [no: 9356].

- 1- Kırmızı ve siyah tenliye gönderilme
- 2- Ganimetler helal kılındı
- 3- Yeryüzü mescid ve temizleyici kılındı
- 4- Düşmana korku salma
- 5- Cevami'ulkelim

1.12. es-Sünen / Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb en-Nesâî (ö. 303/915)

أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ سُلَيْمَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ، قَالَ: أَنْبَأَنَا سَيَّارٌ، عَنْ يَزِيدَ الْفَقِيرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

"أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِيَ الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، فَأَيْنَمَا أَذْرَكَ الرَّجُلُ مِنْ أُمَّتِي الصَّلَاةَ يُصَلِّي، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ، وَلَمْ يُعْطَ نَبِيٌّ قَبْلِي، وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً."¹³²

Nesai < Hasan b. İsmail b. Süleyman < Huşeym < Seyyar < Yezid el-Fakir < Cabir b. Abdullah < Resûlullâh:

“Bana kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Yeryüzü benim için mescid ve temizleyici kılındı. Ümmetimden biri (nerede olursa olsun) namaz vakti girdiğinde namazını (orada) kılsın. Bana şefaât verildi. (Ancak) benden önce hiçbir Peygambere şefaât verilmedi. Tüm insanlara Peygamber olarak gönderildim. Benden önce bir Peygamber sadece kendi kavmine gönderilirdi.”

Rivayette bir özellik eksik verilmiştir.

- 1- Düşmana korku salma
- 2- Yeryüzü mescid ve temizleyici kılındı

¹³² Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî en-Nesâî, *es-Sünen*, Dâru'l-hadâre li'n-neşri ve't-tevzi', Riyâd-2015, Kitabu'l-Gasli ve't-Teyemmüm, 26 [no: 432], I, s.209.

3- Şefaati hakkı

4- Tüm insanlara gönderilme

1.13. el-Müsned / Muhammed b. Hârûn er-Rûyânî (ö. 307/919-20)

نا مُحَمَّدُ بْنُ مَعْمَرٍ، نا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، نا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

" أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي، قَالَ: بُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَأُجِلَّتْ لِي الْعَنَائِمُ وَلَمْ تَجَلْ لِمَنْ كَانَ قَبْلِي، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ، وَأَنَّهُ لَيْسَ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا وَقَدْ قَدَّمَ الشَّفَاعَةَ وَإِنِّي أَخَرْتُ شَفَاعَتِي، ثُمَّ جَعَلْتُهَا لِمَنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِي لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا." ¹³³

Rûyânî < Muhammed b. Ma'mer < Ubeydullah b. Mûsa < İsrâîl < Ebû İshak < Ebû Bürde < Ebû Mûsa < Resûlullâh:

"Bana, benden önce hiçbir Peygambere verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Kırmızı (buğday) ve siyah tenliye (Peygamber olarak) gönderildim. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Yeryüzü benim için mescid ve temizleyici kılındı. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. Bana şefaati verildi. Benden önceki Nebîler şefaati (yaşarken) kendi dönemlerinde kullandılar. Ben şefaati ümmetimden hiçbir şekilde şirke bulaşmayanlar için (kıyamete) erteledim."

1.14. Kitabu's-Sünne / Ahmed b. Muhammed el-Hallâl (ö. 311/923)

حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: ثنا عَفَّانُ، قَالَ: ثنا أَبُو عَوَّانَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ الْأَعْمَشِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ اللَّيْثِيِّ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

¹³³ Ebû Bekr Muhammed b. Hârûn er-Rûyânî, *el-Müsned*, Müessesetu Kurtuba, 1. bs., Kahire-1991, I, s.321 [no: 485].

" أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: بُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ طَهُورًا وَمَسْجِدًا، وَأُجِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ فَيُرْعَبُ الْعَدُوُّ وَهُوَ مِنِّي عَلَى مَسِيرَةِ شَهْرٍ، وَقِيلَ: سَلْ تُعْطَ، وَاخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِّأُمَّتِي، وَهِيَ نَائِلَةٌ مِنْكُمْ إِنْ شَاءَ اللَّهُ مَنْ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا."¹³⁴

Hallâl < Ebû Abdillâh < Affân < Ebû Avâne < Süleyman el-A'meş < Mücahid < Ubeyd b. Umeyr el-Leysi < Ebû Zer < Resûlullâh:

"Bana benden önce hiç kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Kırmızı (buğday) ve siyah tenliye Peygamber olarak gönderildim. Yeryüzü benim için temizleyici ve mescid kılındı. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Düşman benden bir aylık mesafeden uzak olmasına rağmen benden korkar. Bana 'dile, dilediğin verilecek' denildi. Ben de duamı ümmetime şefa'at olarak sakladım. O da inşallâh sizden Allâh'a hiçbir şey ortak koşmayanlar içindir."

1.15. el-Müsned / Ebû'l-Abbâs Muhammed b. İshâk b. İbrâhîm es-Serrâc es-Sekafî (ö. 313/925)

حَدَّثَنِي أَبُو يَحْيَى ثَنَا عَفَّانُ ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ ثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنْ عُيَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

" أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي، بُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ، جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَأُجِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ وَلَمْ يَحِلَّ لِأَحَدٍ كَانَ قَبْلِي، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ فَيُرْعَبُ الْعَدُوُّ مِنِّي وَهُوَ مَسِيرُهُ شَهْرٍ، وَقِيلَ لِي سَلْ تُعْطِيهِ، وَاخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِّأُمَّتِي وَهِيَ نَائِلَةٌ مِنْكُمْ إِنْ شَاءَ اللَّهُ لِمَنْ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا."¹³⁵

¹³⁴ Ebû Bekr Ahmed b. Muhammed b. Hârûn el-Hallâl, *Kitabu's-Sünne*, 1. bs., Dâru'r-Râye, Riyad-1989, IV, s.67 [no: 1178].

¹³⁵ Ebu'l-Abbâs Muhammed b. İshâk b. İbrâhîm es-Serrâc es-Sekafî, *el-Müsned*, İdaretu'l-ulumi'l-eseriyye, Faysal Âbad-2002, s.175 [no: 493]; *Hadîsu Serrâc*, 1. bs., el-Faruku'l-hadisiyye, Kahire-2004, II, s.74 [no: 293].

Serrâc < Ebû Yahya < Affân < Ebû Avâne < A'meş < Mücahid < Ubeyd b.

Umeyr < Ebû Zer < Resûlullâh:

“Bana benden önce hiç kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Kırmızı (buğday) ve siyah tenliye Peygamber olarak gönderildim. Yeryüzü benim için temizleyici ve mescid kılındı. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Düşman benden bir aylık mesafeden uzak olmasına rağmen benden korkar. Bana ‘dile, dilediğin verilecek’ denildi. Ben de duamı ümmetime şefaât olarak sakladım. O da inşallâh sizden Allâh’a hiçbir şey ortak koşmayanlar içindir.”

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ثَنَا هُشَيْمٌ ثَنَا سَيَّارٌ أَبُو الْحَكَمِ ثَنَا يَزِيدُ الْفَقِيرُ أَنَا جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

"أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي، نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِيَ الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكْتُهُ الصَّلَاةَ فَلْيُصَلِّ، وَأُحِلَّتْ لِيَ الْغَنَائِمُ وَلَا يُحِلُّ لِأَحَدٍ قَبْلِي، أُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً." 136

Serrâc < Ahmed b. Meni' b. Abdurrahman < Huşeym < Seyyar (Ebû'l-Hakem) <

Yezid el-Fakir < Cabir b. Abdullah < Resûlullâh:

“Bana, benden önce kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Yeryüzü benim için mescid ve temizleyici kılındı. Ümmetimden biri (nerede olursa olsun) namaz vakti girdiğinde namazını (orada) kılsın. Bana ganimetler helal kılındı. (Ancak) benden önce hiçbir Peygambere helal kılınmadı. Bana şefaât yetkisi verildi. Benden önce bir Peygamber sadece kendi kavmine gönderilirdi. Ben tüm insanlara (Peygamber olarak) gönderildim.”

¹³⁶ Serrâc, Müsned, s.178 [no: 503]; Hadîsu Serrâc, II, s.76 [no: 300].

حَدَّثَنَا عَبْدُ الْجَبَّارِ بْنُ الْعَلَاءِ الْمَكِّيُّ الْعَطَّارُ ثَنَا سُفْيَانُ سَمِعْتُ الزُّهْرِيَّ لَعَلَّهُ يَذْكُرُ عَنْ سَعِيدٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

"أَعْطَيْتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي، أُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ فَذَخَرْتُهَا لِأُمَّتِي، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَنَصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَبُعِثْتُ إِلَى الْأَسْوَدِ وَالْأَحْمَرِ، وَأُحِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ."¹³⁷

Serrâc < Abdülcebbar b. Ala' el-Mekki el-Attar < Sufyan < Zühri < Said < Ebû Hureyre < Resûlullâh:

"Bana, benden önce kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Bana şefaât yetkisi verildi. Onu ümmetime sakladım. Yeryüzü benim için mescid ve temizleyici kılındı. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Siyaha da Kırmızıya (beyaza) da (Peygamber olarak) gönderildim. Bana ganimetler helal kılındı."

1.16. el-Müsnedü'l-Muhrec Ala Kitabı Müslim / Ebû Avâne Yakub b.

İshak b. İbrahim el-İsferayini (ö. 316/929)

حَدَّثَنَا هَلَالُ بْنُ الْعَلَاءِ، نَا أَبِي، ح وَحَدَّثَنَا أَبُو أُمِيَّةَ، نَا سَرِيحُ بْنُ النُّعْمَانِ، قَالَا: نَا هَشِيمٌ، نَا سَيَّارٌ، أَنَا، يَزِيدُ الْفَقِيرُ، قَالَ: نَا جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

"أَعْطَيْتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي، نَصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، فَأُيِّمًا رَجُلٌ أَدْرَكَتَهُ الصَّلَاةُ فَلْيَصِلْ حَيْثُ كَانَ، وَأُحِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ، وَلَمْ تَحُلْ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَأَعْطَيْتُ الشَّفَاعَةَ"¹³⁸

Ebû Avâne < Hellal b. Ala < babası (Ala b. Hellal) < Huşeym < Seyyar < Yezid el-Fakir < Cabir b. Abdullah < Resûlullâh; Ebû Avâne < Ebû Umeyye < Sureyc b.

¹³⁷ Serrâc, *Müsned*, s.179 [no: 507]; *Hadîsu Serrâc*, II, s.77 [no: 304].

¹³⁸ Ebû Avane Yakub b. İshak b. İbrahim el-İsferayini, *el-Müsnedü'l-muhrec alâ kitâbi Müslim*, el-Camiatu'l-İslâmiyye, 1. bs., Suudi Arabistan-2014-2016, Kitabu's-salat [no: 1218], III, s.413.

Numan < Huşeym < Seyyar < Yezid el-Fakir < Cabir b. Abdullah el-Ensari < Resûlullâh:

“Bana benden önce (ki Peygamberlerden) hiç kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Yeryüzü bana mescid ve temizleyici kılındı. Ümmetimden biri (nerede olursa olsun) namaz vakti girdiğinde namazını (orada) kılsın. Bana ganimetler helal kılındı. (Halbuki) benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. Bana şefaât verildi.”

Rivayette bir özellik eksik verilmiştir.

- 1- Düşmana korku salma
- 2- Yeryüzü temiz, mescid ve temizleyici kılındı
- 3- Ganimetler helal kılındı
- 4- Şefaât hakkı

**1.17. Şerhu Muşkili'l-Âsar / Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed et-Tahâvî
(ö. 321/933)**

وَحَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَنْصَارِيُّ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَزِيدَ الْمُقَرِّيُّ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ حَازِمِ بْنِ خُرَيْمَةَ مِنْ تَتِيمِ الرَّبَابِ، عَنْ مُجَاهِدِ الْمَكِّيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهَا نَبِيٌّ قَبْلِي: بُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً أَحْمَرَهُمْ وَأَسْوَدَهُمْ، وَكَانَ النَّبِيُّ قَبْلِي يُبْعَثُ إِلَى أَهْلِ بَيْتِهِ أَوْ إِلَى أَهْلِ قَرْبَتِهِ، وَنُصِرْتُ عَلَى عَدُوِّي بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ أَمَامِي وَشَهْرٍ خَلْفِي، وَأُجِلَّتْ لِي الْعَنَائِمُ وَالْأَخْمَاسُ وَلَمْ تَحُلْ لِنَبِيِّ قَبْلِي، كَانَتْ الْأَخْمَاسُ تُؤْخَذُ فَنُوضَعُ، فَيَنْزِلُ عَلَيْهَا نَارٌ مِنَ السَّمَاءِ فَتَحْرِقُهَا، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا أُصَلِّي فِيهَا حَيْثُ أَدْرَكْتَنِي الصَّلَاةُ."¹³⁹

¹³⁹ Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Selâme el-Mısırî et-Tahâvî, *Şerhu muşkili'l-âsar*, Muessesetu'r-risâle, 1. bs., Beyrut-1994, XI, s.348 [no: 4488].

Tahâvî < Salih b. Abdurrahman el-Ensari < Abdullah b. Yezid el-Mukri < Yahya b. Abdullah b. Salim < Hazim b. Huzeyme (teymi rebabdan) < Mücahid el-Mekki < Ebû Hureyre < Resûlullâh:

“Bana benden önce hiçbir Peygambere verilmeyen beş (hususiyet) verildi. İster kırmızı (buğday) tenli olsun ister siyah tenli olsun tüm insanlara Peygamber olarak gönderildim. Benden önce bir Peygamber ev halkına ya da şehrine gönderilirdi. Önümde ya da arkamda olsun düşmanıma bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Bana ganimetler ve humuslar helal kılındı. Benden önce bir Peygambere bunlar helal değildi. Önceleri humuslar alınıp bir yere bırakılır sonra gökyüzünden bir ateş inip onu yakardı. Yeryüzü benim için mescid ve temizleyici kılındı. Nerede olursam namaz vakti girdiğinde namaz kılarım”

Rivayette bir özellik eksik verilmiştir.

- 1- Kırmızı ve siyah tenliye gönderilme
- 2- Düşmana korku salma
- 3- Ganimetler ve humuslar helal kılındı
- 4- Yeryüzü temizleyici ve mescid kılındı

كَمَا حَدَّثَنَا الْمُزْنِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا الشَّافِعِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

" أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ، وَأُجِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ، وَأُرْسِلْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَبْيَضِ، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ"¹⁴⁰

Tahâvî < Müzenni < Muhammed b. İdris eş-Şafii < Sufyan < Zühri < Said b. Müseyyeb < Ebû Hureyre < Resûlullâh:

¹⁴⁰ Tahâvî, *Şerhu muşkili'l-âsar*, III, s.53 [no: 1023].

“Bana, benden önce (ki Peygamberlerden) kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Yeryüzü benim için mescid ve temizleyici kılındı, bir aylık mesafede (düşmana) korku salma ile yardım olundum. Ganimetler bana helal kılındı. Kırmızı tenliye de beyaz tenliye de Peygamber olarak gönderildim. Bana şefaath verildi”

1.18. el-Müsnedü's-Sahîh / Ebû Hâtîm Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî (ö. 354/965)

أَخْبَرَنَا عُمَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْهَمْدَانِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحِيمِ الْبَرْقِيُّ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبُدٍ، حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ، عَنْ سَيَّارٍ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ الْفَقِيرُ، حَدَّثَنَا جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ:
"أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِيَ الْأَرْضُ طَهُورًا وَمَسْجِدًا، وَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكْتُهُ الصَّلَاةَ فَلْيَصِلْ، وَأَجَلْتُ لِيَ الْغَنَائِمُ، وَلَمْ تَخْلَلْ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً."¹⁴¹

İbn Hibbân < Ömer b. Muhammed el-Hemedani < Muhammed b. Abdurrahman el-Berki < Ali b. Ma'bed < Huşeym < Seyyar < Yezid el-Fakir < Cabir b. Abdullah < Resûlullâh:

“Bana benden önce hiç kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Yeryüzü benim için temizleyici ve mescid kılındı. Ümmetimden biri (nerede olursa olsun) namaz vakti girdiğinde namazını (orada) kılsın. Bana ganimetler helal kılındı. (Ancak) benden önce kimseye helal kılınmadı. Bana şefaath yetkisi verildi. Benden önce bir Peygamber sadece kendi kavmine gönderilirdi. Ben tüm insanlara (Peygamber olarak) gönderildim.”

¹⁴¹ İbn Hibbân, *el-Müsnedü's-Sahîh*, Dâru İbn Hazm, 1. bs., Beyrut-2012, IV, s.40 [no: 3012].

أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، بِسْتٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ يَحْيَى بْنِ حَمَّادٍ، بِالْبَصْرَةِ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ عُيَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

"أَعْطَيْتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: بُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ، وَأُجِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ وَلَمْ تَحُلْ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ، فَيزَعِبُ الْعَدُوُّ مِنِّي مِنْ مَسِيرَةِ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ طَهُورًا وَمَسْجِدًا، وَقِيلَ لِي: سَلْ تُعْطَهُ، وَاخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لَأُمَّتِي فِي الْقِيَامَةِ، وَهِيَ نَائِلَةٌ، إِنْ شَاءَ اللَّهُ لِمَنْ لَمْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ شَيْئًا." ¹⁴²

İbn Hibbân < İshak b. İbrahim Büsti < Hammad b. Yahya b. Hammad el-Basri < Hammadın babası < Ebû Avâne < Suleyman < Mücahid < Ubeyd b. Umeyr < Ebû Zer < Resûlullâh:

"Bana benden önce kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Kırmızı (buğday) ve siyah tenliye (Peygamber olarak) gönderildim. Bana ganimetler helal kılındı. Benden önce kimseye helal değildi. Düşmana korku salma ile yardım olundum. Bir aylık mesafede de olsa düşman benden korkar. Yeryüzü benim için temizleyici ve mescid kılındı. Bana "Dile, dilediğin verilecek." denildi. Ben de duamı ümmetime kıyamette şefa'at olarak sakladım. Ona inşallâh Allâh'a hiçbir şey ortak koşmayanlar erişecektir."

1.19. el-Mu'cemu'l-Kebir / Ebû'l-Kasım Müsnidü'd-Dünyâ Süleymân b.

Ahmed b. Eyyub et-Taberânî (ö. 360/971)

حَدَّثَنَا عَبْدَانُ بْنُ أَحْمَدَ، ثنا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ حَمَّادِ بْنِ نُمَيْرٍ، ثنا خُصَيْنُ بْنُ نُمَيْرٍ، ثنا ابْنُ أَبِي لَيْلَى، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

"أَعْطَيْتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي: وَأُرْسِلْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ، وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُرْسَلُ إِلَى خَاصَّةٍ، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ حَتَّى إِنَّ الْعَدُوَّ لِيَخَافُونِي مِنْ مَسِيرَةِ شَهْرٍ أَوْ شَهْرَيْنِ، وَأُجِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ وَلَمْ تَحُلْ لِمَنْ

¹⁴² İbn Hibbân, *Sahîh*, VI, s.211 [no: 5136].

قَبْلِي، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَقِيلَ لِي سَلْ تُعْطَهُ فَأَدَّخَرْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِّأُمَّتِي فَهِيَ نَائِلَةٌ إِنْ شَاءَ اللَّهُ لِمَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا.¹⁴³

Taberânî < Abdan b. Ahmed < Abdullah b. Hammad b. Numeyr < Husayn b. Numeyr < İbn Ebi Leyla < Hakem < Mücahid < İbn Abbas < Resûlullâh:

“Bana benden önce hiçbir Peygambere verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Kırmızı (buğday) ve siyah tenliye (Peygamber olarak) gönderildim. Benden önce bir Peygamber (s.a.v.) sadece (bir kavme) gönderilirdi. (Düşmana) korku salma ile yardım olundum. Şöyle ki düşman bana bir veya iki aylık mesafede de olsa benden korkar. Bana ganimetler helal kılındı. Benden öncekilere helal değildi. Yeryüzü benim için mescid ve temizleyici kılındı. Bana “Dile, dilediğin verilecek.” denildi. Ben de duamı ümmetime (kıyamette) şefaât olarak sakladım. Ona inşallâh Allâh’a hiçbir şey ortak koşmadan ölenler erişecektir.”

حَدَّثَنَا سَلْمَةُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ يَحْيَى بْنِ سَلْمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنْ سَلْمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهَا نَبِيٌّ قَبْلِي: بُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ وَإِنَّمَا كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ يُرْعَبُ مِنِّي عَدُوِّي عَلَى مَسِيرَةِ شَهْرٍ، وَأُعْطِيتُ الْمَغْنَمَ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ فَأَخَّرْتُهَا لِأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ."¹⁴⁴

Taberânî < Seleme b. İbrahim b. İsmail b. Yahya b. Seleme b. Küheyl < babası < dedesi < dedesinin babası < Seleme b. Küheyl < Mücahid < İbn Abbas < Resûlullâh:

“Bana benden önce hiçbir Peygambere verilmeyen beş (hususiyet) verildi. İster kırmızı (buğday) tenli olsun ister siyah tenli olsun tüm insanlara Peygamber olarak

¹⁴³ Ebû'l-Kasım Müsnidü'd-Dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyub et-Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, Mektebetu İbn Teymiyye, 2. bs., Kahire-ts., XI, s.61 [no: 11047].

¹⁴⁴ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, XI, s.73 [no: 11085].

gönderildim. Benden önce bir Peygamber (s.a.v) kavmine gönderilirdi. (Düşmana) korku salma ile yardım olundum. Düşmanım benden bir aylık mesafede olsa dahi benden korkar. Bana ganimet helal kılındı. Yeryüzü benim için mescid ve temizleyici kılındı. Bana şefa'at verildi. Onu ümmetim için kıyamet gününe erteledim."

حَدَّثَنَا سَلَمَةُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ يَحْيَى بْنِ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

" أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهَا نَبِيٌّ قَبْلِي: بُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً الْأَحْمَرُ وَالْأَسْوَدُ، وَإِنَّمَا كَانَ يُبْعَثُ كُلُّ نَبِيٍّ إِلَى قَرَبَتِهِ، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ يُرْعَبُ مِنِّي عَدُوِّي عَلَى مَسِيرَةِ شَهْرٍ، وَأُعْطِيتُ الْمَغْنَمَ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ فَأَخَّرْتُهَا لِأُمَّتِي." ¹⁴⁵

Taberânî < Seleme b. İbrahim b. İsmail b. Yahya b. Seleme b. Küheyl < babası < dedesi < dedesinin babası < Seleme b. Küheyl < Mücahid < İbn Ömer < Resûlullâh:

"Bana benden önce hiçbir Peygambere verilmeyen beş (hususiyet) verildi. İster kırmızı (buğday) tenli olsun ister siyah tenli olsun tüm insanlara Peygamber olarak gönderildim. Benden önce her Peygamber köyüne (kavmine) gönderilirdi. (Düşmana) korku salma ile yardım olundum. Düşmanım benden bir aylık mesafede olsa dahi benden korkar. Bana ganimet helal kılındı. Yeryüzü benim için mescid ve temizleyici kılındı. Bana şefa'at verildi. Onu ümmetim için (kıyamet gününe) erteledim."

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبَانَ، نَا إِبْرَاهِيمَ بْنُ سُوَيْدٍ الْجُدُوْعِيُّ، ثَنَا عَامِرُ بْنُ مُدْرِكٍ، ثَنَا فَضِيلُ بْنُ مَرْزُوقٍ، عَنْ عَطِيَّةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

" أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهَا نَبِيٌّ قَبْلِي: بُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ، وَإِنَّمَا كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَأُطْعِمْتُ الْمَغْنَمَ، وَلَمْ يَطْعَمْهُ أَحَدٌ كَانَ قَبْلِي، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا

¹⁴⁵ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, XII, s.413 [no: 13522].

وَطَهُورًا، وَلَيْسَ مِنْ نَبِيِّ إِلَّا وَقَدْ أُعْطِيَ دَعْوَةً فَتَعَجَّلَهَا، وَإِنِّي أَخَرْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لَأُمَّتِي، وَهِيَ بِالْغَةِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا" لَمْ يَرَوْ هَذَا الْحَدِيثَ عَنْ فَضِيلٍ إِلَّا عَامِرُ بْنُ مُدْرِكٍ.¹⁴⁶

Taberânî < Muhammed b. Eban < İbrahim b. Suveyd el-Cuzu'i < Amir b. Müdrîk < Fudayl b. Merzuk < Atiyye < Ebû Said < Resûlullâh:

"Bana benden önce hiçbir Peygambere verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Kırmızı (buğday) ve siyah tenliye (Peygamber olarak) gönderildim. Benden önce bir Peygamber (s.a.v) kavmine gönderilirdi. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Ben ganimeti yedirdim (paylaştırdım). Benden önce kimse (Peygamber) ganimeti yemedi. Yeryüzü benim için mescid ve temizleyici kılındı. Her Peygambere bir dua verildi, onlar da bunu hemen kullandılar. Ben ise duamı ümmetimin için (kıyamete) şefa'at olarak erteledim. Ona inşallâh Allâh'a hiçbir şey ortak koşmadan ölenler erişecektir."

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ شُعَيْبٍ، ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَلَمَةَ، ثَنَا حَمَّادُ بْنُ قِيرَاطٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ حَسَّانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

"أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي أُجِلْتُ لِي الْعَنَائِمُ، وَلَمْ تَجَلْ لِنَبِيِّ قَبْلِي، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَكَانَ مِنْ قَبْلُنَا يُصَلُّونَ فِي الْمَحَارِيبِ، وَبُعِثْتُ إِلَى كُلِّ أَسْوَدَ وَأَحْمَرَ، وَكَانَ الرَّجُلُ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ بَيْنَ يَدَيَّ، يَسْمَعُ بِي الْقَوْمُ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ مَسِيرَةَ شَهْرٍ فَيَرْعَبُونَ مِنِّي، وَجُعِلَ لِي الرُّعْبُ نَصْرًا، وَقِيلَ لِي: سَلْ تُعْطَهُ، فَجَعَلْتُهَا شَفَاعَةً لَأُمَّتِي، وَهِيَ نَائِلَةٌ مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا" لَمْ يَرَوْ هَذَا الْحَدِيثَ عَنْ هِشَامِ بْنِ حَسَّانَ إِلَّا حَمَّادُ بْنُ قِيرَاطٍ.¹⁴⁷

Taberânî < Muhammed b. Şuayb < Abdurrahman b. Seleme < Hammad b. Kîrat < Hişâm b. Hassan < Muhammed b. Sirin < Ebû Hureyre < Resûlullâh:

¹⁴⁶ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, VII, s.257 [no: 7439].

¹⁴⁷ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, VII, s.269 [no: 7471].

“Bana benden önce hiçbir Peygambere verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Bana ganimetler helal kılındı. Benden önce hiçbir Peygambere helal değildi. Yeryüzü benim için mescid ve temizleyici kılındı. Bizden öncekiler namazgâhlarında namaz kılarlardı. Her kırmızı (buğday) ve siyah tenliye (Peygamber olarak) gönderildim. Oysa bir adam (Peygamber) (önceleri) sadece kavmine gönderilirdi. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Aramızda bir aylık mesafe olsa bile beni işitir ve benden korkarlar. Korku bana yardımcı kılındı. Bana “Dile, dilediğin verilecek.” denildi. Ben de onu ümmetin için şefaât olarak diledim. Onu Allâh’tan başka ilah olmadığına şahitlik edip Allâh’a hiçbir şey ortak koşmayanlar elde edeceklerdir.”

Bu hadisi Hişam b. Hassan’dan sadece Hammad b. Kırat rivayet etti.

1.20. eş-Şeri’atu’l-Âcurri / Ebû Bekr Muhammed b. Hüseyin b. Abdillâh el-Âcurrî el-Bağdâdî (ö. 360/970)

حَدَّثَنَا أَبُو شُعَيْبٍ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ الْحَرَّانِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي جَدِّي قَالَ: حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ أَعْيَنَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "أَعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: أُرْسِلْتُ إِلَى الْأَبْيَضِ وَالْأَسْوَدِ وَالْأَحْمَرِ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ، وَأُجِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ وَلَمْ تَحُلْ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَأُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ."¹⁴⁸

Âcurri < Ebû Şuayb Abdullah b. Hasan el-Harrani < dedesi < Mûsa b. A’yan < Ata b. es-Saib < Ebû Ca’fer < babası < Ali b. Ebû Talib < Resûlullâh:

“Bana benden önce hiç kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Beyaza da siyaha da kırmızıya da (Peygamber olarak) gönderildim. Yeryüzü benim için mescid ve temizleyici kılındı. (Düşmana) korku salma ile yardım olundum. Bana ganimetler helal kılındı. Benden önce hiçbir Peygambere helal değildi. Bana cevami’ulkelim verildi.”

¹⁴⁸ Ebû Bekr Muhammed b. Hüseyin b. Abdillâh el-Bağdâdî el-Âcurrî, eş-Şeri’atu’l-Âcurrî, Dâru’l-vatan, 2. bs., Riyad-1999, III, s.1552 [no: 1042].

Bu rivayette de beşinci özellik olarak cevami'ulkelim zikredilmiştir.

- 1- Beyaza, siyah ve kırmızıya gönderilme
- 2- Yeryüzü temizleyici ve mescid kılındı
- 3- Düşmana korku salma
- 4- Ganimetler helal kılındı
- 5- Cevami'ulkelim verildi

وَحَدَّثَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْبَغَوِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، وَمِقْسَمٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

"أُعْطِيتُ خَمْسًا فَلَا أَقُولُ فَخْرًا: بُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَأُجِلَّ لِي الْمَغْنَمُ، وَلَا يَجُلُ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ فَهُوَ يَسِيرُ أَمَامِي مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ فَأَخَذْتُهَا لِأُمَّتِي وَهِيَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ نَائِلَةٌ لِمَنْ لَمْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ." ¹⁴⁹

Âcurri < Ebû'l-Kasım Abdullah b. Muhammed b. Abdülaziz el-Begavi < Ebû Bekr b. Ebi Şeybe < Muhammed b. Fudayl < Yezid b. Ebi Ziyad < Mücahid ve Miksem < İbn Abbas < Resûlullâh:

"Bana beş (hususiyet) verildi. Bunu övünmek için söylemiyorum. Kırmızı ve siyah tenliye (Peygamber olarak) gönderildim. Yeryüzü benim için temizleyici ve mescid kılındı. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce hiç kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Bana şefa'at verildi. Onu ümmetim için aldım. O da inşallâh ümmetimden Allâh'a (Azze ve Celle) hiçbir şey ortak koşmayanlar içindir."

¹⁴⁹ Âcurrî, eş-Şeri'atu'l-Âcurrî, III, s.1556 [no: 1046].

1.21. Cüz' Min Hadis / İbn Şahin Ebû Hafs Ömer b. Ahmed b. Osmân el-Bağdâdî (ö. 385/996)

حدثنا عمر بن أحمد حدثنا محمد بن محمد بن سليمان بن الحارث الباعندي قال حدثني عبد السلام بن عبد الحميد الحرائي حدثنا موسى بن أعين عن عطاء بن السائب عن أبي جعفر عن أبيه عن علي بن أبي طالب أن النبي صلى الله عليه وسلم قال:

"أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: أُرْسِلْتُ إِلَى الْأَبْيَضِ وَالْأَسْوَدِ وَالْأَحْمَرِ وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا وَأُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ يَغْنِي الْقُرْآنَ وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ وَأُجِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي."¹⁵⁰

İbn Şâhîn < Amr b. Ahmed. Muhammed b. Muhammed b. Süleyman b. el-Haris el-Bagandi < Abdüsselam b. Abdülhamid el-Harrani < Mûsa b. A'yan < Ata b. es-Saib < Ebû Ca'fer < babası < Ali b. Ebû Talib < Resûlullâh:

"Bana benden önce hiç kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Beyaza da siyaha da kırmızıya da (Peygamber olarak) gönderildim. Yeryüzü benim için mescid ve temizleyici kılındı. Bana cevami'ulkelim yani Kur'an verildi. (Düşmana) korku salma ile yardım olundum. Bana ganimetler helal kılındı. Benden önce hiçbir Peygambere helal değildi."

Cevami'ulkelim özelliğinin zikredildiği az sayıdaki rivayetlerdendir.

- 1- Beyaza, siyah ve kırmızıya gönderilme
- 2- Yeryüzü temizleyici ve mescid kılındı
- 3- Düşmana korku salma
- 4- Cevami'ulkelim (Kur'an) verildi
- 5- Ganimetler helal kılındı

¹⁵⁰ İbn Şâhîn Ebû Hafs Ömer b. Ahmed b. Osmân el-Bağdâdî, *Cüz' min hadis*, Dâru İbni'l-Esir, 1. bs., Kuveyt-1994, s.377 [no: 42].

1.22. el-Musnedu's-Sahih Ala Kitabi Müslim / Ebû Bekr Muhammed b.

Abdillah b. Muhammed eş-Şeybani el-Horasani el-Cevzaki (ö. 388/998)

قال رضي الله عنه: وعن يزيد الفقيه، عن جابر بن عبد الله قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: "أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَ أَحَدٌ قَبْلِي، كَانَ كُلُّ نَبِيٍّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمٍ خَاصَّةً، وَبُعِثْتُ إِلَى كُلِّ أَحْمَرَ وَأَسْوَدَ. وَأُجِلْتُ لِي الْمَغَانِمُ، وَلَمْ تُحَلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ طَيِّبَةً طَهُورًا وَمَسْجِدًا، فَأَيُّمَا رَجُلٍ أَدْرَكْتُهُ الصَّلَاةُ صَلَّى حَيْثُ كَانَ، وَتَصَرَّطَ بِالرُّعْبِ بَيْنَ يَدَيَّ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ"¹⁵¹

Yezid el-Fakir < Cabir b. Abdullah < Resûlullâh:

"Bana benden önce (ki Peygamberlerden) hiç kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Benden önceki Nebîler sadece kendi kavimlerine gönderildiler. Ben ise her kırmızı (buğday) ve siyah tenliye (Peygamber olarak) gönderildim. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. Yeryüzü bana temiz, mescid ve temizleyici kılındı. Ümmetimden biri (nerede olursa olsun) namaz vakti girdiğinde namazını (orada) kılsın. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Bana şefa'at verildi."

2. RİVAYETİN DAYANDIĞI SAHABE VE İSNADLAR

2.1 İSNAD ANALİZİ

Hadisin tüm tarikleri bir araya getirildiğinde sahabeden Ebû Zer (ö.32), Ebû Hureyre (ö.58), Cabir b. Abdullah (ö.78), İbn Abbas (ö.68), Abdullah b. Kays Ebû Mûsa el-Eş'ari (ö.42), Ali b. Ebû Talib (ö.40), İbn Ömer (ö.73), Abdullah b. Amr b. As

¹⁵¹ Ebû Bekr Muhammed b. Abdillah b. Muhammed eş-Şeybani el-Horasani el-Cevzaki, *el-Müsnedü's-sahîh alâ kitâbi Müslim*, 3. bs., 'Ataatu'l-İlim, Riyad-2016, [no: 156], s.28.

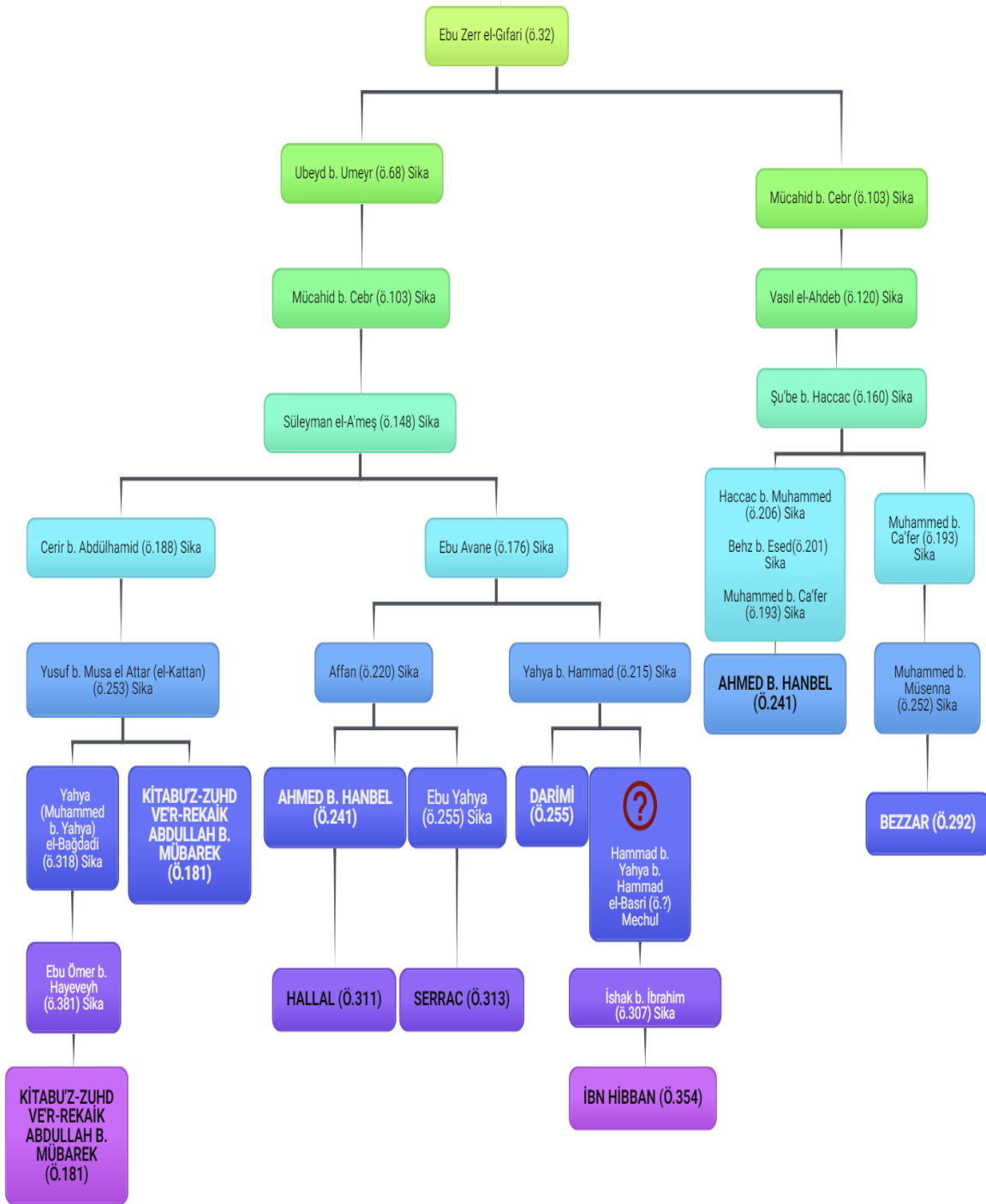
(ö.65) ve Ebû Said el-Hudri'nin (ö.74) rivayet ettiği görülmektedir. Ayrıca Mücahid b. Cebr (ö.103) hem Mürsel olarak hem de Ebû Hureyre, İbn Abbas, İbn Ömer ve Ebû Zer'den rivayet etmiştir. İsnad analizi yapılırken her bir sahâbiden gelen rivayetlerin ayrı değerlendirilmesi sistematik bir şekilde ilerleme açısından faydalı olacaktır.

Bu bölümde raviler hakkında sika, zayıf, hasen vb. değerlendirmelerde bulunurken ve hadis müelliflerinin raviler hakkındaki görüşleri aktarılırken İslâmweb.net'in hazırladığı Cevâmi'u'l-Kelim programından istifade edilmiştir. Programda Mizzî'nin (ö.742) “*Tehzibu'l-Kemal*” adlı eseri başta olmak üzere rical kitaplarından istifade edilmiştir.

2.1.1 Ebû Zer El-Gıfari Rivayetleri

Genellikle künyesiyle anıldığından dolayı adeta ismi unutulmuş Ebû Zer'in ismi hakkında çeşitli rivayetler vardır. İsminin Berir, Büreyr, Yezid, Yüreyr, babasının isminin ise Seken ya da Abdullah olduğu söylenmektedir. Ebû Zer, haram aylarda bile yağmacılık yapmaktan geri durmayan Gıfar kabilesine mensuptur. Hatta iman etmeden önce Ebû Zer'in de cesur ve yağmacılık yapan biri olduğu aktarılmaktadır. Bi'setin ilk yıllarında Mekke'ye gelip iman etmiş ve Kâbe'de bunu açıkça haykırmıştır. Müşrikler tarafından ölesiye dövülen Ebû Zer araya Hz. Abbas'ın girmesiyle kurtulmuştur. Hz. Peygamber onu İslâm'a çağırarak üzere kabilesine göndermiş, çabalarının sonucu olarak kabilesinin yarısına yakınının hidâyetine vesile olmuştur. Uhud veya Hendek Gazvesi'nden sonra Medine'ye hicret etti. Hicretten sonra ashab-ı suffe ile birlikte ilim tahsil etmiş, Hz. Peygamber'in yanından ayrılmamıştır. Hatta ashab-ı suffe zengin

sahâbilerin evlerine misafir olarak dağıtıldığı zamanlarda bile o, Hz. Peygamber'in evinde misafir olurdu.¹⁵²

¹⁵² Abdullah Aydın, *Ebû Zer*, DİA, İstanbul-1994, X, s.266-269; Muhammed b. Sa'd, *eṭ-Ṭabaḳātu'l-kubrâ* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut-1968, IV, s.222-224; Ebu'l-Ferec İbnu'l-Cevzî, *Telbîsü İblîs*, (nşr. M. Emîn el-Hancî – M. Abduh ed-Dımaşkî), Kahire-1921, s. 173.

Ebû Zer'den, Ubeyd b. Umeyr (ö.68) ve Mücahid b. Cebr (ö.103) rivayet etmişlerdir. Ubeyd b. Umeyr hakkında Peygamberi gördüğü ya da onun zamanında doğduğu rivayet edilse de tabiinin büyüklerinden sayılmaktadır. İbn Sa'd ondan kıssacı (kussas) diye söz etmektedir. Mekke'nin vaizi olarak şöhet bulmuştur.¹⁵³ Cerh ve tadil alimlerinden İcli, Ebû Zûr'a, İbn Hacer ve İbn Ma'in gibi alimler onun hakkında sika demişlerdir.¹⁵⁴

Mücahid b. Cebr (ö.103) 21/642'de Mekke'de doğdu. Sahabeden Âişe binti Ebû Bekr, Ali b. Ebû Talib, Abdullah b. Mesud, Ebû Hureyre, Sa'd b. Ebû Vakkas, Abdullah b. Ömer ve Abdullah b. Zübeyr gibi isimlerden istifade etti. İbn Abbas ile Kur'an'ı üç defa baştan sona tefsir ettiği ve otuz defa da hatmettiği bilinmektedir. İbn Abbas'ın vefatından sonra Mekke'de tefsir ekolünün öncüsü haline gelmiştir. Kur'an'da geçen kıssaları araştırmak için çeşitli yolculuklar yaptığı kaydedilmektedir.¹⁵⁵ Hadis ilmindeki yeri hakkında Beyhaki, Mücahid'in Ebû Zer'den sema'ı olmadığını söylemiştir. Ahmed b. Hanbel ömrünün sonlarında ihtilatı olduğunu söylemiştir. İbn

¹⁵³ Hasan Cirit, *Kussâs*, DİA, Ankara-2002, XXVI, s.463-465; Prof. Dr. Yunus Emre Gördük, <https://www.islamtarihi.net/2017/04/ilk-kssac-vaiz-sfatyla-anlan-ubeyd-b.html>

¹⁵⁴ Ebû'l-Haccâc Cemâluddîn Yûsuf b. Abdirrahmân b. Yûsuf el-Mizzî, *Tehzîbu'l-kemâl fî esmâi'r-ricâl*, (thk. Beşşar Avvad Ma'ruf), Muessesetu'r-risale, Beyrut, 1403/1983, XIX, s.223-225.

¹⁵⁵ Muhammet Fatih Kesler, *Mücahid b. Cebr*, DİA, İstanbul-2006, XXXI, s.441; İbn Sa'd, *Tabakat*, V, s.464-467; Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilyetu'l-evliyâ ve tabâkâtu'l-esfiyâ*, Daru'l-fikr, Kahire 1394-99/1974-79, III, s.228, 279-283.

Hibbân, Ebû Zûr'a, İcli, İbn Hacer ve İbn Ma'in onun sika olduğunda hemfikirdirler. Zehebî ise onun hüccet ve imametinde ümmetin icma ettiğini belirtmiştir.¹⁵⁶

Süleyman el-A'meş (ö.148) aslen Taberistanlı olup Dübavend'de veya Kûfe'de dünyaya gelmiştir. Kûfe'de Zeyd b. Vehb, İbrahim en-Nehai, Mücahid b. Cebr gibi meşhûr alimlerden ders aldı. Hadis ve fıkıh alanlarında temayüz etti. Özellikle hadis alanında şöhret buldu. Ebû Hanife Şu'be, Süfyan es-Sevri, Süfyan b. Uyeyne, Abdullah b. Mübarek gibi alimler kendisinden rivayette bulunmuştur. Hadis ilminde hafızlık mertebesine ulaşmıştır. Kendi döneminde hadisleri en iyi bilen ve gelen sorulara en uygun cevaplar veren biri olarak meşhûr olmuştur. Cerh ve tadil alimleri onu sika olarak değerlendirmişlerdir. Ancak Zehebî onu bazı râvîlerin kusurlarını gizlemekle, Ali b. el-Medini ise onu vehimle itham etmiştir.¹⁵⁷

Vasıl el-Ahdeb (ö.120): Ebû Davud, Nesai, İbn Hibbân, Bezzâr, İbn Hacer ve Yahya b. Main sika derken Ebû Hatim er-Razi saduk demiştir.¹⁵⁸

Şu'be b. Haccâc: Yaşadığı dönemde hadis ilminde temayüz etmiş bir şahsiyettir. Onun hakkında İbn Hibbân ve İbn Hacer hafız, sika; Ebû Hatim er-Razi, Ebû Davud sika; Zehebî hüccet ve hadiste emiru'l-müminin; Ahmed b. Hanbel ise yaşadığı dönemde hadiste onun gibisi gelmedi, tek başına ümmet değerlendirmelerinde bulunmuştur.¹⁵⁹

¹⁵⁶ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXVII, s.232-236.

¹⁵⁷ Mücteba Uğur, *A'meş*, İstanbul-1991, DİA, III, s.54; Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XVI, s.76-90.

¹⁵⁸ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXX, s.400-404.

¹⁵⁹ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XVI, s.479-490.

Ebû Avâne (ö.176): Ebû Hatim er-Razi kitabı sahîhtir ancak hafızasından rivayette bulunduğunda çok hata yapar, saduktur değerlendirmesinde bulunur. Cerh ve tadil alimleri tarafından sika kabul edilmiştir.¹⁶⁰

Cerir b. Abdülhamid (ö.188): Ebû Davud, İbn Hibbân, Ebû Hatim er-Razi, Bu Zür'a, Darekutni ve daha pek çok alim sika demişlerdir. İbn Hacer ise ömrünün sonlarında ihtilat ettiğini söylemiştir.¹⁶¹

Muhammed b. Ca'fer (ö.193): Ebû Hatim er-Razi saduk değerlendirmesinde bulunur. Cerh ve tadil alimlerince sika kabul edilmiştir.¹⁶²

Behz b. Esed (ö.201): Ebû Hatim er-Razi sika, saduk ve imam olarak değerlendirir. Zehebî hüccet ve imam olduğunu söylemiştir. Sika olarak kabul edilmiştir.¹⁶³

Haccâc b. Muhammed (ö.206): Yahya b. Main Basra'da ondan daha güvenilir ve ehil birini görmediğini söyler. İcî ve Nesai gibi isimlerin de bulunduğu birçok alim sika kabul etmiştir.¹⁶⁴

Affân (ö.220): Zehebî ölümüne yakın hastalıktan dolayı karıştırdığını ancak o durumda rivayette bulunmadığından bunun kendisine zarar vermediğini söylemiştir. Sika kabul edilmiştir.¹⁶⁵

Yahya b. Hammad (ö.215): Zehebî, İbn Hibbân ve daha pek çok alim sika kabul etmiştir.¹⁶⁶

¹⁶⁰ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXX, s.441-448.

¹⁶¹ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, IV, s.540-551.

¹⁶² Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXV, s.5-9.

¹⁶³ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, IV, s.257-259.

¹⁶⁴ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, V, s.451-456.

¹⁶⁵ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XX, s.160-175.

Hammad b. Yahya b. Hammad el-Basri (ö.?): Yahya b. Hammad (ö.215)'ın oğludur. Babasından rivayette bulunmuştur. Hakkında bilgi bulunmamaktadır. Kaynaklarda mechulu'l-hal olarak geçer. İshak b. İbrahim kendisinden rivayette bulunmuştur.¹⁶⁷

Muhammed b. Müsenna (ö.252): Cerh ve tadil alimlerince sika kabul edilmiştir. Zehebî hüccet olduğunu söylemiştir.¹⁶⁸

Yusuf b. Mûsa el-Attar (el-Kattan) (ö.253): Ebû Hatim er-Razi, Yahya b. Main ve İbn Hacer gibi alimler saduk; Zehebî ve İbn Hibbân'ın da aralarında aralarında olduğu bazı alimler sika demişlerdir. Alimlerin genel kabulüne göre saduk bir râvîdir.¹⁶⁹

Ebû Yahya (ö.255): İbn Hacer ve Zehebî'nin de aralarında bulunduğu alimler tarafından sika ve hafız olarak kabul edilmiştir.¹⁷⁰

İshak b. İbrahim (ö.307): İbn Hibbân'a göre sika, Zehebî'ye göre hafızdır. Sika kabul edilmiştir.¹⁷¹

Yahya (Muhammed b. Yahya) el-Bağdadi (ö.318): Zehebî ve Hatib el-Bağdadi'nin de içinde olduğu birçok alim sika-hafız demişlerdir.¹⁷²

Ebû Ömer b. Hayeveyh (ö.381): Zehebî ve Hatib el-Bağdadi ve Ebû Bekir el-Berkani sika demişlerdir.¹⁷³

¹⁶⁶ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXXI, s.276.

¹⁶⁷ Cevami'ul-kelim programından yararlanılmıştır.

¹⁶⁸ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXVI, s.359-365.

¹⁶⁹ Cevami'ul-kelim programından yararlanılmıştır.

¹⁷⁰ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXXII, s.465-467.

¹⁷¹ Cevami'ul-kelim programından yararlanılmıştır.

¹⁷² Cevami'ul-kelim programından yararlanılmıştır.

Ebû Zer'den gelen rivayetler Ubeyd b. Umeyr ve Mücahid kanalıyla bizlere ulaşmaktadır. Mücahid hem Ebû Zer'den hem de Ubeyd'den rivayette bulunmaktadır. Mücahiden A'meş (Mücahid'in öğrencisi) ve Vasıl rivayette bulunurken Ubeyd'den Mücahid'in dışında kimse rivayette bulunmamıştır. Dolayısıyla Ebû Zer'den gelen rivayetler sadece Mücahid'e dayanmaktadır. Nitekim diğer tarikler bir araya getirildiğinde Mücahid'in Ebû Zer, Ubeyd, İbn Abbas ve İbn Ömer'den de rivayette bulunduğu görülmektedir. A'meş'ten Cerir ve Ebû Avâne, Vasıl'dan ise sadece Şu'be b. Haccâc rivayette bulunmuştur. Buraya kadar rivayette sağlam bir tarik oluşturulmuş ve zamanının en meşhûr hadis otoriteleri birbirinden rivayette bulunmuşlardır. A'meş ve Haccâc'dan sonra silsiledeki râvî sayısı bazen bir, bazen iki, bazen de üç sika râvînin rivayetiyle devam etmiştir. Abdullah b. Mübarek, Ahmed b. Hanbel, Hallâl, Serrâc, Darimî ve Bezzâr bu kanaldan rivayette bulunmuşlardır. Abdullah b. Mübarek'ten gelen rivayetler incelendiğinde Yusuf b. Mûsa (ö.253) ve Ebû Ömer'den (ö.381) rivayette bulunduğu görülmektedir. Kendisinin en azından Ebû Ömer'e ulaşması, ondan rivayette bulunması mümkün değildir. Bu durum elimizdeki baskının Ebu Ömer rivayeti olduğunu göstermektedir.¹⁷⁴ İbn Hibbân'dan rivayetinde İshak b. İbrahim, Hammad b. Yahya b. Hammad'dan rivayette bulunmuştur. Hammad'ın kendisi hakkında sika ya da zayıf olduğu ile ilgili bir bilgi bulunmamakla birlikte Ebû Avâne'nin arkadaşı olarak zikredilmektedir. Mechul bir râvî olan Hammad, sika bir râvî olan babası Yahya'dan rivayette bulunmuştur. Babası da Ebû Avâne'den hadisi almıştır. Hammad'ın mechul olması zayıf olduğu anlamına gelmemektedir. Bilakis babasının sika olması ve Ebû Avâne ile arkadaşlık yapması güvenilir olduğuna dair karine oluşturmaktadır. Hadisin diğer râvîlerine bakıldığında da tamamının sika râvîlerden oluştuğu görülmektedir.

¹⁷³ Cevami'ul-kelim programından yararlanılmıştır.

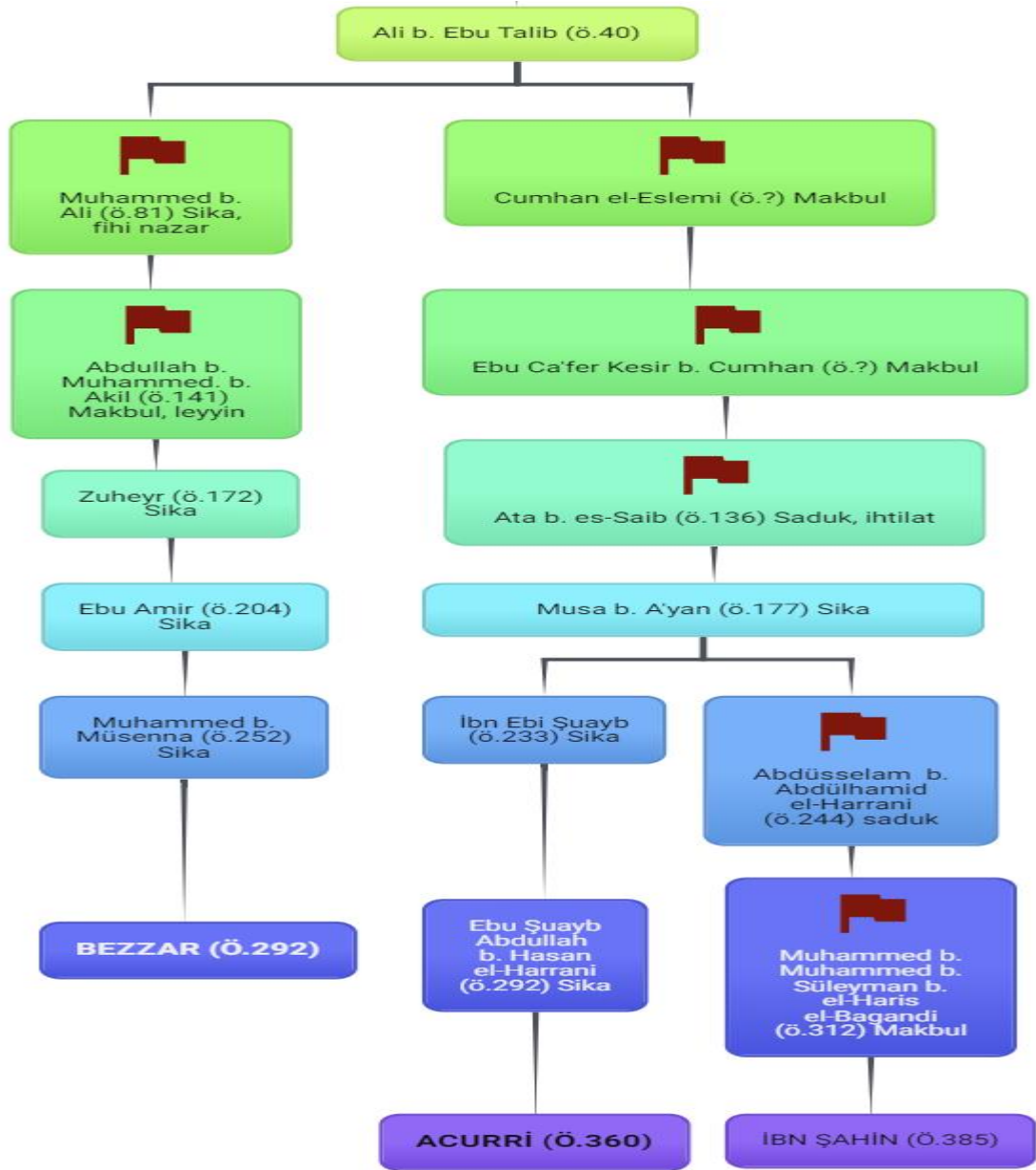
¹⁷⁴ Mehmet Emin Özafşar, *e'z-Zühd ve'r-Rekaik*, DİA, İstanbul-2013, XLIV, s.537-538.

Neticede İbn Hibbân'ın rivayeti terk edilse bile diğer râvîlerden sağlam bir tarikle hadis elimize ulaşmaktadır. Dolayısıyla Ebû Zer kanalıyla gelen rivayet hadis kritiği açısından sahîh li-gayrihi olarak değerlendirilmektedir. Diğer taraftan A'meş ve Şu'be'den Mücahid'e kadar râvî zincirinin tek râvîyle gelmesi düşündürücü bir durumdur. Zira bu kadar sika ve otorite isimlerin rivayetlerinin daha fazla öğrenci tarafından aktarılması gerekirdi. Çünkü yaşadıkları dönem itibariyle hadis faaliyetlerinin yoğun olduğu bir dönemde rivayette bulunmuşlardır.

2.1.2 Ali b. Ebû Talib Rivayetleri

Hz. Peygamberin amcasının oğludur. Çocuk yaşta ilk iman edenlerden biridir. Küçük yaştan itibaren Hz. Peygamberin terbiyesinde büyümüş ve damadı olmuştur. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin vasıtasıyla Hz. Peygamberin soyunu devam ettirmiştir. Bedir, Uhud, Hendek başta olmak üzere birçok gazvede bulunmuştur. Muâhad yapıldığında Hz. Peygamber onu kendisine kardeş ilan etmiştir. Vahy katipliği yapan Hz. Ali Hudeybiye Antlaşmasını da imzalamıştır. Raşid halifelerin dördüncüsü olan Hz. Ali h.40'ta hâricî Abdurrahman b. Mülcem tarafından zehirli bir hançerle sabah namazında yaralanmış ve bunun neticesinde vefat etmiştir.¹⁷⁵

¹⁷⁵ Ethem Ruhi Fıçlalı, *Alî, DİA*, İstanbul-1989, II, s.371-374; Muhammed b. Ömer el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-Megâzî* (nşr. M. Jones), 2.bs, London 1965-66-Beyrut 1404/1984, II, s.562-563.

Hz. Ali'den oğlu Muhammed b. Ali (el-Hanefiyye) (ö.81) ve Cumhan el-Eslemi (ö.?) rivayet etmiştir.

Muhammed b. Alî el-Hanefiyye (ö. 81): Hz. Ali'nin oğludur. Nisbesi beni Hanîfe esirlerinden olan annesi Havle bint Ca'fer el-Hanefiyye'den gelmektedir. Annesine nisbetle Muhammed b. Hanefiyye veya İbnü'l-Hanefiyye diye anılır. Genellikle siyasetin dışında kalmaya çalışsa da Muhtar es-Sekafi'nin etkisiyle bir dönem siyasi olaylara karışmıştır. İmamet konusunda da Keysaniyye gibi fırkalar onun imametine inanmışlardır. Hatta bazı fırkalar onun ölmediğine, zamanı geldiğinde Mehdi

olarak geleceğine inanmışlardır. Siyasetin dışında kalmaya çalışan İbnü'l-Hanefiyye, dönemin büyük âlimleri arasında sayılmıştır. Başta babası olmak üzere Hz. Osman, Ammâr b. Yâsir, Ebû Hureyre, Muaviye b. Ebi Süfyan gibi sahâbîlerden hadis dinlemiştir.¹⁷⁶ Ata b. Ebi Rebah kendisinden rivayette bulunmuştur.

İbn Hibbân, İcli, İbn Hacer sika demişlerdir. Buhari ise “fihi nazarun” demiştir. Bu ifade “hakkında görüş var” anlamına gelmektedir. Kural olarak bu tabirle cerh edilen râvînin rivayetleri yazılmaz ve itibar edilmez. Buhari bu ifadeyi cerh ifadesi olarak “metruku'l-hadis” ifadesinin yerine kullanmaktadır. Buhari'nin bu ifadeyle cerh ettiği râvînin rivayetine hiçbir şekilde itibar edilmez.¹⁷⁷

Cumhan el-Eslemi (ö.): Ahmed b. Hanbel tanımadığını, hakkında bilgisi olmadığını söylemitir. Buhari ve İbn Hibbân Urve b. Zübeyr'den rivayette bulunduğunu aktarmış, İbn Hacer makbul kabul etmiştir.¹⁷⁸

Ebû Ca'fer Kesir b. Cumhan el-Eslemi (ö.): Kaynaklarda hakkında pek bilgiye rastlanmaz. Abdullah b. Ömer ve Ebû Hureyre'den rivayette bulunmuştur. Kendisinden de Ata b. es-Saib rivayet etmiştir. Ebû Hatim er-Razi'ye göre hadisleri yazılır ancak zayıftır. İbn Hacer ise makbul olduğunu söylemiştir.¹⁷⁹

Ata b. es-Saib (ö.136): Ali b. el-Medini'ye göre ihtilat etmiştir ve vehm sahibidir. Ebû Hatim er-Razi ve İcli ömrünün sonunda ihtilat etmeden önce saduk

¹⁷⁶ Mustafâ Öz, *Muhammed b. Hanefiyye*, DİA, İstanbul-2005, XXX, s.534-536; Ahmed b. Yahyâ el-Belâzurî, *Ensâbü'l-eşraf* (nşr. Süheyl Zekkâr – Riyâz Ziriklî), Daru'l-fikr, Beyrut 1417/1996, II, s.423-424.

¹⁷⁷ Mücteba Uğur, *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*, s.99; Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XVI, s.147-152.

¹⁷⁸ Cevami'ul-kelim programından yararlanılmıştır.

¹⁷⁹ Cevami'ul-kelim programından yararlanılmıştır.

olduğunu kaydetmektedir. İbn Hibbân da ihtilat ettiğini söylemiştir. Ahmed b. Hanbel'e göre sika, salih biridir. İbn Hacer ve daha pek çok alime göre saduktur ancak ömrünün sonunda ihtilat etmiştir.¹⁸⁰

Abdullah b. Muhammed Akil (ö.141): Yahya b. Main hadisleri delil gösterilmez, leyse bi-zake; Malik b. Enes, Ali b. el-Medini, Ebû Davud zayıf; Süfyan b. Uyeyne, Hatib el-Bağdadi hafızası problemlî; Darekutni zayıf, hadiste gevşek; İbn Hacer saduk, leyyin; İshak b. Rahuye hadisleri ile amel edilir; Ahmed b. Hanbel hadisleri ile amel edilir (bir defasında da zayıf demiştir); Tirmizi Saduk demiştir. Hakkında verilen bilgiler genellikle makbul olduğunu göstermektedir ancak çok ta'n edildiğinden ihtiyatla yaklaşılmalıdır.¹⁸¹

Zuheyr (ö.172): Bezzâr, Ebû Hatim er-Razi, İbn Hibbân, Yahya b. Main ve Zehebî başta olmak üzere pek çok alim sika kabul etmiştir.¹⁸²

Mûsa b. A'yan (ö.177): Ebû Hatim er-Razi, İbn Hibbân, İbn Hacer, Darekutni, Zehebî ve daha pek çok alime göre sika râvîdir.¹⁸³

Ebû Amir (ö.204): İbn Hibbân, İcli, İbn Hacer'e göre sika; Ebû Hatim er-Razi ve Yahya b. Main'e göre saduktur. Sika olarak kabul edilmektedir.¹⁸⁴

İbn Ebi Şuayb (ö.233): Ebû Hatim er-Razi, İbn Hibbân ve İbn Hacer sika olduğunu söylemişlerdir.¹⁸⁵

¹⁸⁰ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XX, s.86-93.

¹⁸¹ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XVI, s.78-85.

¹⁸² Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, IX, s.420-425.

¹⁸³ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXIX, s.27-29.

¹⁸⁴ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XVIII, s.364-369.

¹⁸⁵ Cevami'ul-kelim programından yararlanılmıştır.

Abdüsselim b. Abdülhamid el-Harrani (ö.244): Hakkında çok az bilgi olmakla birlikte Tehzibu'l-Kemal'de hakkında bilgi yoktur. İbnu'l Cevzi "Du'afa"sında yer vermiştir. Ebû'l-Feth el-Ezdi'ye göre metruktur. İbn Hibbân da rivayetlerde hata edebildiğini dile getirmektedir. Saduk kabul edilmiştir.¹⁸⁶

Muhammed b. Müsenna (ö.252): İbn Hacer sika, sebt; Ebû Hatim er-Razi, Hatib el-Bağdadi saduk; Darekutni, Zehebî sika demişlerdir. Sika kabul edilir.¹⁸⁷

Ebû Şuayb Abdullah b Hasan el-Harrani (ö.292): Mesleme b. Kasım el-Endelusi ve Darekutni'ye göre sika, Zehebî'ye göre saduktur. Genel olarak sika kabul edilmiştir.¹⁸⁸

Muhammed b. Muhammed b. Süleyman b. el-Haris el-Bagandi (ö.312): İbn Hacer'e göre saduktur ancak çok tedlis yapar. Hatib el-Bağdadi müdellistir ancak hocalarımız hadislerini alır demiştir. Darekutni'ye göre müdellis, muhallittir ve çok hata yapar. Zehebî'ye göre hadiste gevşektir. Hakkında sika diyenler de vardır ancak ekser ulema tarafından ta'n edilmiştir.¹⁸⁹

Hiz. Ali'den gelen rivayetlere bakıldığında ilk tabakalarda sadece iki râvî bulunmaktadır ikisinin de güvenilirliğinde problem vardır. İbnu'l-Hanefiyye için ekser ulema her ne kadar sika demişse de Buhari onu "fihi nazarun" lafzıyla cerh etmiştir. İbnu'l-Hanefiyye'den Abdullah b. Muhammed b. Akil hadisi rivayet etmektedir. Abdullah b. Muhammed, başta Yahya b. Main, Darekutni ve Ebû Davud olmak üzere birçok alim tarafından hem adalet hem de zabt açısından ta'n edilmiştir. Bu nedenle Tirmizi'nin onu saduk olarak görmesi kendisine itibar edilmesi için yeterli değildir.

¹⁸⁶ Cevami'ul-kelim programından yararlanılmıştır.

¹⁸⁷ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXVI, s.359-365.

¹⁸⁸ Cevami'ul-kelim programından yararlanılmıştır.

¹⁸⁹ Cevami'ul-kelim programından yararlanılmıştır.

Abdullah b. Muhammed'den Zuheyr, ondan Ebû Amir, ondan da Muhammed b. el-Müsenna gibi sika râvîler hadisi aktarmaktadır. Ancak isnadın baş tarafındaki problemden dolayı rivayetin sıhhati düşmüştür. Dolayısıyla bu tarike itibar etmek oldukça güçtür.

Hiz. Ali'den gelen diğer tarik Cumhan el-Eslemi isnadıyla bize ulaşmaktadır. Cumhan el-Eslemi hakkında pek bir bilgiye rastlanmaz. Ahmed b. Hanbel kendisini tanımadığını ifade etmiştir. İbn Hacer ise makbul olduğunu dile getirmiştir.¹⁹⁰ Cumhan'dan oğlu Ebû Ca'fer Kesir b. Cumhan el-Eslemi rivayette bulunmuştur. Kesir hakkında da babası gibi pek bilgiye rastlanmaz. Ebû Hatim er-Razi'ye hadisleri yazılabilir ancak zayıftır.¹⁹¹ Kesir'den rivayette bulunan Ata b. es-Saib saduktur ancak ölmeden önce ihtilat etmiştir. Vehm ile de suçlanmıştır.¹⁹² Ata'dan sika bir râvî olan Mûsa b. A'yan rivayet etmiştir. Ondan da İbn Ebi Şuayb ve Abdüsselam b. Abdülhamid el-Harrani rivayette bulunmuştur. İbn Ebi Şuayb ve ondan rivayette bulunan oğlu Ebû Şuayb Abdullah b. Hasan el-Harrani sika râvîlerdir.¹⁹³ Abdüsselam b. Abdülhamid el-Harrani saduk kabul edilmekle birlikte hakkında kaynaklarda çok az bilgi bulunmaktadır. İbnu'l-Cevzi "Du'afa"da zikretmiş, Ebû'l-Feth el-Ezdi de onun için metruk demiştir. İbn Hibbân ise rivayetlerde hata ettiğini dile getirmiştir.¹⁹⁴

¹⁹⁰ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, V, s.121-122.

¹⁹¹ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXIV, s.107-108.

¹⁹² Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XX, s.86-93.

¹⁹³ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, I, s.367-369.

¹⁹⁴ İbn Hibban, *Sikât*, Matbaatu meclisi daireti maarifi'l-Osmaniyye, 1. bs., Haydarâbâd-1973, VIII, s.428; İbn Hacer, *Lisânu'l-mîzân*, Daru'l-beşâiril-İslamiyye, Beyrut-2002, V, s.173; detaylı bilgi için cevami'u'l-kelim programından yararlanabilirsiniz.

Abdüsselam'dan rivayette bulunan Muhammed b. Muhammed b. Süleyman b. el-Haris el-Bagandi için ekser ulema müdellis değerlendirmesinde bulunurken ihtilat ve hata ettiğini dile getirenler de olmuştur.¹⁹⁵

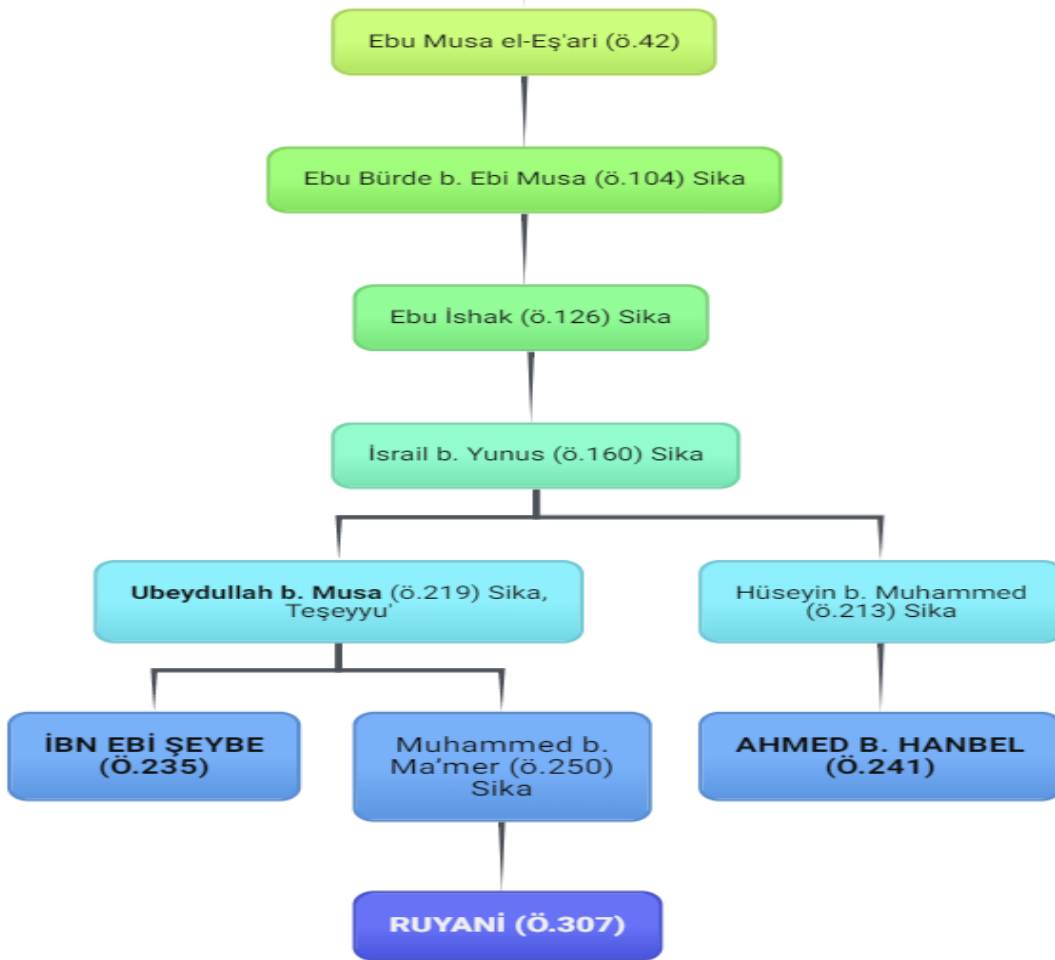
Yukarıda yer alan bilgilere bakıldığında İbnu'l-Hanefiyye sika kabul edilse bile ondan rivayette bulunan Abdullah b. Muhammed b. Akil'den dolayı senedin sıhhati düşmektedir. İbn Akil'den Bezzâr'a kadar sika râvîler rivayet etmiştir ancak bu durum kusuru ortadan kaldırmaz. Cumhan'dan gelen isnada bakıldığında ise sondan üç râvî hariç isnadın tamamı problemlili görünmektedir. Bu da hadisin sıhhatini düşürmektedir. Dolayısıyla Hz. Ali'den gelen rivayetler zayıftır ve hadis kritiği açısından itibar edilmez.

2.1.3 Ebû Mûsa El-Eş'ari Rivayetleri

Ebû Mûsâ Abdullâh b. Kays b. Süleym el-Eş'arî (ö. 42/662-63) Yemen'de bulunan Eş'as kabilesine mensuptur. Habeşistan ve Medine'ye hicret eden muhacirlerdendir. Hayber'in fethi sırasında Medine'ye hicret etmiş, Huneyn Gazvesi'nde amcası Ebû Âmir el-Eş'arî şehid olunca komutayı o devralmıştır. Hicretinden önce Yemen'in Zebid bölgesindeki zekâtı toplamak üzere Hz. Peygamber tarafından görevlendirildi. Hz. Ömer döneminde Basra ve Kûfe valiliğinin yanı sıra onlara Kur'an da öğretti. Sıffin'de Kûfeliler'i tarafsız kalmaya teşvik etti. Hakem Olayı'nda Hz. Ali'nin hakemliğini yapmıştır. Hicetin kırk iki, kırk üç, kırk dört, elli üç veya elli dört yılında Kûfe veya Mekke'de vefat etmiştir. İbrâhim, Ebû Bürde, Ebû Bekir, Mûsa ve Muhammed adında beş oğlu vardır. Kur'anı Hz. Peygamber'den bizzat öğrenip ezberleyen az sayıdaki sahabeden biridir. İlmi birikimiyle Hz. Peygamber

¹⁹⁵ İbn Hacer, *el-Garâ'ibu'l-multekata min musnedi'l-firdevs*, Cem'iiyyetu dari'l-birr, Dubai-2018.

döneminde fetva veren ender sahâbilerdendir. İdarecilik yapmasına rağmen sade yaşamış ve bunu öğütlemiştir. Rivayet ettiği hadisleri Hz. Peygamber'den, dört halife, Muâz b. Cebel, Abdullah b. Mes'ûd, Übey b. Kâ'b ve Ammâr b. Yâsir gibi sahâbîlerden almıştır. Kendisinden de oğulları Mûsâ, İbrâhim, Ebû Bürde, Ebû Bekir; sahabeden Ebû Saîd el-Hudrî, Enes b. Mâlik; tâbîîlerden Kays b. Ebû Hâzim, Saîd b. Müseyyeb, Zir b. Hubeyş, Ebû Osman en-Nehdî ve Hasan-ı Basrî gibi âlimler rivayette bulunmuşlardır.¹⁹⁶

¹⁹⁶ M. Yaşar Kandemir, *Ebû Mûsâ el-Eş'ari*, DİA, İstanbul-1994, X, s.190-192; Vâkıdî, *Kitâbu'l-Megâzî*, III, s.913,959; Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XV, s.446-453.

Ebû Mûsa el-Eş'ari'den oğlu Ebû Bürde rivayette bulunmuştur. Ebû Bürde lakabı süt anneden babasına bir hırka içinde teslim edilmesinden dolayı babası tarafından verilmiştir. Asıl adıyla ilgili farklı rivayetler bulunmakla birlikte Huneyn'de şehid olan amcası Amir'in hatırasını yaşatmak için bu ismi taşıdığı kaydedilmektedir. Fıkıh, hadis gibi alanlarda geniş bilgiye sahip olan Ebû Bürde'nin ilk hocaları babası ve Abdullah b. Selam'dır. Ayrıca Hz. Âişe, Hz. Ali, Ebû Hüreyre, Esved b. Yezîd, Avf b. Mâlik, Abdullah b. Ömer ve Zübeyr b. Avvâm gibi şahsiyetlerden de hadis okumuştur. Babasından dinlediği hadisleri yazdığı ancak babasının bu nüshaları yaktığı, hafızasından rivayeti tavsiye ettiği aktarılmaktadır. İbn Hibbân, Tirmizi, İbn Hacer ve Zehebî başta olmak üzere hadis ulemasına göre sikadır. Hakkında olumsuz bir bilgi yer almamaktadır.¹⁹⁷

Ebû İshak (ö.126), Ebû Bürde'den rivayet etmektedir. Onun hakkında İbn Hibbân, Ebû Hatim er-Razi, Ahmed b. Hanbel, İcî ve daha pek çok alim göre sika olduğunu belirtmiştir. İbn Hacer'e göre sikadır ancak ömrünün sonunda ihtilat etmiştir. Taberi ise müdellis olduğunu söylemiştir. Ekser ulema sika kabul etmiştir.¹⁹⁸

Ebû İshak'tan İsrâil b. Yunus (ö.160) rivayette bulunmaktadır. Kaynaklarda hakkında farklı bilgiler yer almaktadır. Ebû Ca'fer el-Ukayli "Du'afa"sında zikretmiştir. Ebû Hatim er-Razi'ye göre sika, saduk; İbn Hibbân, Tirmizi, Ahmed b. Hanbel, Yahya b. Main sika; Ali b. el Medini zayıf demiştir. Ekser ulema tarafından sika kabul edilmiştir. Ancak yine de ta'n eden olmuştur.¹⁹⁹

¹⁹⁷ Saffet Köse, *Eş'ari Ebû Bürde*, DİA, İstanbul-1995, XI, s.443-444; Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXXIII, s.66-71.

¹⁹⁸ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXII, s.102-113.

¹⁹⁹ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, II, s.515-524.

İsrâil b. Yunus'tan Ubeydullah b. Mûsa (ö.219) hadisi nakletmektedir. Ubeydullah b. Mûsa, Ebû Hatim er-Razi, İbn Hibbân ve Ebû Davud'a göre sikadır ancak şiileşme temayülü vardır. Ahmed b. Hanbel'e göre hem şiileşme temayülü vardır hem de ihtilat etmiştir ancak zühd hayatı yaşayan biridir. Diğer alimler de sika olduğunu ancak Şia'nın fikirlerini benimsediğini ya da meylettığını ortaya koymaktadırlar. Ekser ulemanın kanaati bu yöndedir. Hatta Zehebî'ye göre bid'at sahibidir. Verilen bilgiler göz önünde bulundurulduğunda rivayetin kabulüne ihtiyatla yaklaşmakta fayda vardır. Zira bid'at adaleti düşüren kusurlardan biridir.²⁰⁰

Ubeydullah b. Mûsa'dan da İbn Ebî Şeybe (ö.235) ve Muhammed b. Ma'mer (ö.250) rivayet etmektedir. İbn Ma'mer hakkında Ebû Hatim er-Razi, Ebû Davud ve İbn Hacer saduk; İbn Hibbân ve Hatib el-Bağdadi'ye göre sika'dır. Ebû Ali el-Gassani, Buhari ve Müslim'in ondan rivayette bulunduğunu kaydetmişlerdir. Genel olarak sika kabul edilmiştir.²⁰¹

İsrâil b. Yunus'tan gelen başka bir tarikte Hüseyin b. Muhammed (ö.213) hadisi nakletmektedir. Ebû Hatim er-Razi ve Ali b. el-Medini'ye göre meçhul; İbn Hibbân, İclî ve İbn Hacer'e göre ise sikadır. Ahmed b. Hanbdel de "ondan hadis alın" demiştir.²⁰²

İsnada bakıldığında genel olarak sahîh kabul edilmiştir. Ancak İsrâil b. Yunus ve Ubeydullah b. Mûsa bazı alimlerce cerh edilmiştir. İbn Ebî Şeybe ve Rûyânî'nin verdikleri isnadda yer alan Ubeydullah b. Mûsa'nın şiileşme iddiası ve Zehebî'ye göre bid'at sahibi olması sıhhati zedelemektedir. Bu itibarla ihtiyatla yaklaşmak yerinde olacaktır. Fakat bundan dolayı isnad zayıf olarak değerlendirilemez. Ahmed bi

²⁰⁰ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XIX, s.164-170.

²⁰¹ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXVI, s.485-487.

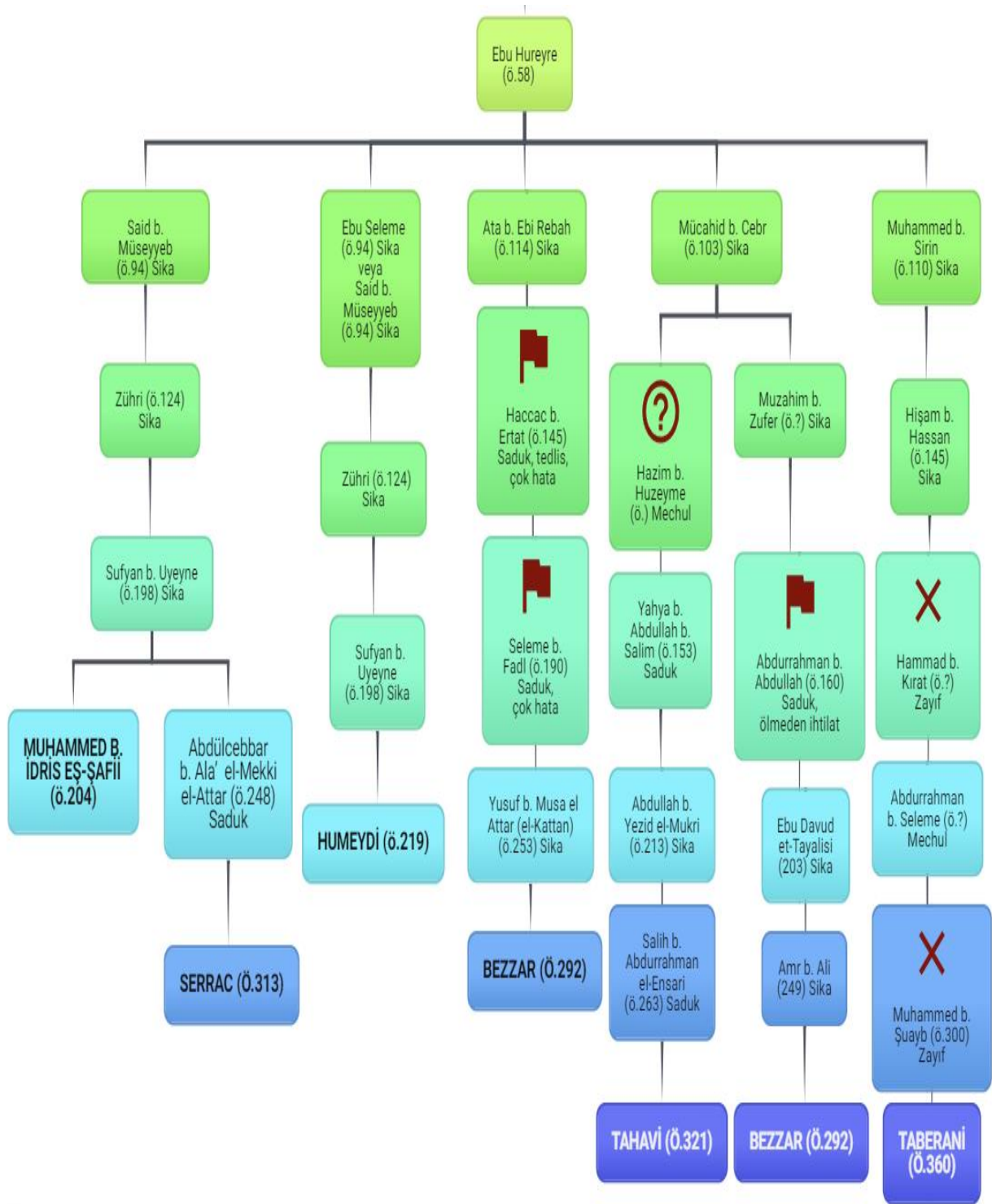
²⁰² Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, VI, s.471-473.

Hanbel'in verdiği isnadda ise herhangi bir kusur yoktur. Ebû Mûsa el-Eş'ari'den Ahmed b. Hanbel'e kadar sika râvîler vasıtasıyla ulaşmıştır.

2.1.4 Ebû Hureyre Rivayetleri

Yemen'de Ezd kabilesine mensub olup doğum tarihi bilinmemektedir. Müslüman olduktan sonra Hz. Peygamber onun adını Abdurrahman veya Abdullah olarak değiştirmiştir. Hicretin yedinci yılında Medine'ye gelip iman etmiş ve o günden sonra kaybolan yıllarını telafî etmeye çalışarak ömrünü ilim tahsiline adanmıştır. Hz. Peygamber ile üç yıl zaman geçirmiş, 58'de 78 yaşında vefat etmiştir. Cenazesi Baki Mezarlığı'na defnedilmiştir. En çok hadis rivayet eden sahâbidir. Çok hadis rivayet ettiği için tenkid edilince diğer insanlar dünya malı ile uğraşırken kendisinin hadis dinlemek için Hz. Peygamber'den mümkün olduğunca ayrılmadığını ifade etmiştir. Yaşadığı süre zarfında hadis ilmiyle meşgul olmuştur.²⁰³

²⁰³ M. Yaşar Kandemir, *Ebû Hureyre*, DİA, İstanbul-1994, X, s.160-167; İbn Sa'd, *Tabâkât*, IV, s.425; Vâkıdî, *Megâzî*, II, s.636; Abdullah b. Müslim b. Kuteybe, *el-Ma'ârif* (nşr. Servet Ukkâşe), Daru'l-Ma'arif, Kahire 1960, 1969, 1981.

Ebû Hureyre'den damadı Said b. Müseyyeb (ö.94), Ebû Seleme (ö.94), Ata b. Ebi Rebah (ö.114), Mücahid b. Cebr (ö.103) ve Muhammed b. Sirin (ö.110) olmak üzere beş kişi rivayette bulunmaktadır.

Said b. Müseyyeb (ö.94): Hicri 15'te Medine'de doğdu. Dedesi, babası ve annesi sahâbidir. Kendisi de sahabenin ileri gelenleriyle aynı ortamı paylaşmış ve Hz. Osman, Ali, Âişe, Ümmü Seleme, kayınpederi Ebû Hüreyre, Zeyd b. Sâbit, Ebû Mûsâ el-Eş'arî, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Amr b. Âs, Muhammed b. Mesleme, Ümmü Süleym ve babası Müseyyeb gibi sahâbilerden hadis rivayet etmiştir. Medine'nin yedi büyük fakihlerinden biridir. Ebû Hatim er-Razi, Ebû Hureyre'den gelen rivayetlerde onun en güvenilir kişi olduğu kanaatindedir.²⁰⁴ Tabiin neslinin önde gelen imamlarından biridir. Adalet ya da zabtıyla ilgili bir kusuru yoktur.²⁰⁵

Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf (ö.94): On yaşındayken babasını kaybetmiştir. Bu yüzden babasından yaptığı rivayetler Mürsel kabul edilmektedir. O Hz. Osman, Üsâme b. Zeyd, Abdullah b. Selâm, Ebû Eyyûb el-Ensârî, Ümmü Seleme ve Ebû Hureyre gibi sahâbilerden hadis öğrenmiştir. Kendisinden de Şa'bî, Ömer b. Abdülazîz, Nâfi', Zührî, Yahyâ b. Saîd el-Ensârî, Yahyâ b. Ebû Kesîr, Hişâm b. Urve gibi önde gelen alimler hadis dinlemişlerdir. Sika bir râvî, Medine'nin ileri gelen alimlerinden biridir. Fukaha-i seb'a'nın yedincisi olduğu da söylenir.²⁰⁶

²⁰⁴ M. Yaşar Kandemir, *Said b. Müseyyeb*, DİA, İstanbul-2008, XXXV, s.563-564; İbn Sa'd, *Tabâkât*, V, s.119-143; Ebû'l-fadl Şihabuddin Ahmed b. Alî b. Muhammed b. Hacer el-Askalânî, *Tehzibu't-tehzip*, (thk. İbrahim Zeybek, Adil Mürşid), Müessesetü'r-Risâle, yy., tsz., IV, s.84-88; Ebu'l-Hayr Muhammed el-Cezerî, *Gayetu'n-Nihâye fî tabakâti'l-kurrâ* (nşr. G. Bergstraesser), Daru'l-kutubi'l-ilmîyye, Beyrut 1402/1982.

²⁰⁵ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XI, s.66-75.

²⁰⁶ Mücteba Uğur, *Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf*, DİA, İstanbul-1994, X, s.228; İbn Sa'd, *Tabâkât*, V, s.155-157; Muhammed b. Halef el-Vekî', *Ahbâru'l-kudât*, Âlemu'l-kutub, Beyrut-ts.; *İbn Kuteybe, el-Ma'arif*, s.237-238.

Zühri (ö.124): Ebû Seleme ve Said b. Müseyyeb'den rivayette bulunmaktadır. O, hicri 51'de Medine'de doğmuş ve başta fukaha-i seb'a olmak üzere birçok ileri gelen tabiinden ders aldı. Sekiz yıl ders aldığı Said b. Müseyyeb onun hakkında "Yerine senin gibisini bırakan kişi ölmüş sayılmaz" diyerek onun hakkında övgü dolu sözler sarfetmiştir. Zühri'nin hadis ilmindeki rolü ve şöhreti oldukça geniştir. Başta tedvin faaliyetleri olmak üzere sika ve muksir bir râvî olmasının yanı sıra Şam ve Hicaz Bölgesi'nin de hadislerini en iyi bilen kişi olması onu öne çıkaran temel faktörlerdendir. Ayrıca Ahmed b. Hanbel ve Nesâî'ye göre "esahhu'l-esânîd"lerde de yer almaktadır. Hadis ilminde önde gelen alimlerdendir.²⁰⁷

Zühri'den Süfyan b. Uyeyne (ö.198) rivayette bulunmaktadır. Süfyan, Yaşadığı dönemin önde gelen alimlerinden ders almış ve birçok meşhûr alimi yetiştirmiştir. Hocaları arasında A'meş, İbn Şihâb ez-Zührî, Şu'be b. Haccâc, İbn Cüreyc, Mis'ar b. Kidâm gibi müstesna isimler vardır. Zühri onun zekasını küçük yaşlardan itibaren farketmiş ve onu ilimde küçük yaşlardan itibaren yetiştirmiştir. Hatta Süfyan ile Malik b. Enes'in Zühri'den gelen rivayetler hakkında en güvenilir isimler olduğu kaydedilir. Süfyan kendinden sonra Abdullah b. Mübârek, Abdurrahman b. Mehdî, İmam Şâfiî, Abdürrezzâk es-San'ânî, İbn Sa'd, Ali b. Medînî, Ahmed b. Hanbel, İbn Râhûye, Saîd b. Mansûr ve Yahyâ b. Maîn gibi birçok muhaddise de hocalık yapmıştır. Hakkında tedlis yaptığına ve ölmeden bir yıl önce ihtilat ettiğine dair bilgiler mevcuttur ancak

²⁰⁷ Halît Özkan, *Zühri*, DİA, İstanbul-2013, XLIV, s.544-549; Ebû Muhammed Cemâluddîn Abdülmelik b. Hişâm, *es-Sîretu'n-nebeviyye* (nşr. M. Muhyiddin Abdülhamîd), Dârü'l-fikr, Beyrut, ts., III, 27.

Zehebî bunun doğru olmadığını söyler.²⁰⁸ Kaynaklarda sika, hafız, imam ve hüccet gibi vasıflarla anılmaktadır.²⁰⁹

Süfyan b. Uyeyne'den Muhammed b. İdris eş-Şafii, Humeydi ve Abdülcebbar b. Ala' el-Mekki el-Attar (ö.248) rivayet etmektedirler. Abdülcebbar b. Ala' için İcli ve Zehebî'nin de aralarında olduğu bir grup alim sika demişlerdir. Ancak hasenu'l-hadis ve saduk kanaati daha yaygındır.²¹⁰ Şafii'den İsmail b. Yahya el-Müzenni (ö.264), ondan da Tahâvî rivayet etmiştir. Müzenni kaynaklarda sika ve müctehid bir râvî olarak geçmektedir.²¹¹

Bezzâr'ın verdiği isnada göre Ata b. Ebi Rebah da hadisi rivayet etmiştir. Ata'nın verdiği bilgilere göre görüştüğü ve kendilerinden hadis rivayet ettiği sahâbî sayısı 200 civarındadır. Bunlar arasında İbn Abbas, İbn Ömer, Âişe, Câbir b. Abdullah, Muâviye, Abdullah b. Zübeyr ve Ebü'd-Derdâ gibi sahâbenin önde gelenleri bulunmaktadır. Kendisinden de başta Mücâhid, İbn Cüreyc, Ebû Hanîfe, Evzâî, Zührî, Amr b. Dînâr ve İbn Ebû Leylâ olmak üzere birçok tabiin alimi hadis rivayet etmiştir. Mekke'nin fakihlerinden olup adalet ve zaptıyla ilgili bir kusur bulunmamaktadır.²¹²

²⁰⁸ İbrahim Hatiboğlu, *Süfyan b. Uyeyne*, DİA, İstanbul-2010, XXXVIII, s.28-29; Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XI, 177-197; Muhammed b. Ali ed-Dâvûdî, *Tabakâtu'l-mufessirîn* (nşr. Ali M. Ömer), Daru'l-kutubi'l-ilmiyye, Kahire 1392/1972, I, s.190-192.

²⁰⁹ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XI, s.177-196.

²¹⁰ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XVI, s.390-393.

²¹¹ Cevami'ul-kelim programından yararlanılmıştır.

²¹² İsmail Cerrahoğlu, *Ata b. Ebû Rebah*, İstanbul-1991, IV, s.35-36; İbnu'l-Cezerî, *Gayetu'n-Nihâye*, I, s.513; İbn Semure el-Ca'dî, *Tabakâtu fukahâ'i'l-Yemen* (nşr. Eymen Fuâd Seyyid), Dâru'l-kalem, Beyrut, ts., s. 58.

Ata'dan Haccâc b. Ertat (ö.145), ondan Seleme b. Fadl (ö.190), ondan da Yusuf b. Mûsa el Attar (ö.253) rivayet etmiştir. Haccâc hakkında kaynaklarda saduk olduğu ancak birlikte müdellis ve çok hata yapan biri olduğu kaydedilmektedir. Zayıf râvîlerin rivayetlerinde tedlis yaptığından dolayı Ebû Hatim er-Razi ve daha birçok hadis alimi tarafından tenkid edilmiştir.²¹³

Haccâc'dan rivayette bulunan Seleme b. Fadl (ö.190) için Ebû Davud sika, İbn Rahuye zayıf, ekser ulema saduk demektedir. İbn Hacer ise çok hata yaptığını kaydetmektedir. Buhari fihi nazar lafzıyla cerh etmiş ve münker hadisleri rivayet ettiğini dile getirmiştir.²¹⁴

Yusuf b. Mûsa (ö.253) hakkında Zehebî ve Hatib Bağdadi sika demektedir. Ancak kabul görülen görüş Ebû Hatim er-Razi'nin dediği gibi saduk olduğudur.²¹⁵

İsnadda Ata'dan sonra Haccâc ve Seleme'nin isnadı devam ettirmesi sıhhatin zedelenmesine yol açmıştır. Her iki râvî için de hadis ilmi açısından son derece problemli sayılabilecek eleştiriler bulunmaktadır. Zira münker hadis aktarmak, zayıf râvîlerden tedliste bulunmak ve çok hata yapmak râvîyi cerh eden unsurlardır. Bu da rivayetin kabulünü zorlaştırmaktadır.

Mücahid'den Hazim b. Huzeyme (ö.?) ve Muhazim b. Zufer (ö.?) rivayette bulunmaktadır. Hazim'den Yahya b. Abdullah b. Salim (ö.153), ondan Abdullah b. Yazid el-Mukri (ö.213), ondan da Salih b. Abdurrahman el-Ensari (ö.263) rivayet etmektedir. İsnadda yer alan Hazim meçhuldür.²¹⁶ Ondan rivayette bulunan Yahya b.

²¹³ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, V, s.420-427.

²¹⁴ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XI, s.305-309.

²¹⁵ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXXII, 465-467.

²¹⁶ Cevami'ul-kelim programından yararlanılmıştır.

Abdullah Darekutni'ye göre sika, Yahya b. Main ve diğer alimlere göre saduktur.²¹⁷ Yahya'dan rivayette bulunan Abdullah b. Yezid, Zehebî ve birçok alime göre sikadır. Salih b. Abdurrahman ise Ebû Hatim er-Razi'ye göre saduktur.²¹⁸ İsnadda Hazim'in dışında sıhhati düşürecek bir râvî yoktur ancak Hazim'in meçhul bir râvî olması isnadın sıhhatini düşürmektedir. Bundan dolayı Hazim'den sonra gelen râvîlerin sika ya da saduk olması rivayetin sıhhati açısından yeterli değildir.

Mücahid'den gelen diğer isnad Muhazim b. Zufer kanalıyla devam etmektedir. Muhazim'den Abdurrahman b. Abdullah el-Mes'udi (ö.160), ondan Ebû Davud et-Tayalisi (ö.204), ondan da Amr b. Ali (ö.249) rivayet etmektedir. Muhazim hakkında Zehebî, İbn Hacer gibi alimler sika demişlerdir.²¹⁹ Abdurrahman b. Abdullah için Ahmed b. Hanbel başta olmak üzere birçok alim saduk olduğunu ancak ömrünün sonlarında ihtilat ettiğini, hatta bu ihtilatın aklını giderdiğini dahi söylemişlerdir. Ebû Davud et-Tayalisi, Ebû Hatim er-Razi ve İbn Hacer gibi alimler sika, saduk olduğunu ancak çok fazla hata yaptığını söylemişlerdir.²²⁰ Amr b. Ali hakkında ise İbn Hacer sika ve hafız olduğunu söylemiştir.²²¹ Bezzâr'ın aktardığı bu isnadda Me'udi'nin ihtilat etmesi ve Ebû Davud et-Tayalisi'nin çok fazla hata yapması rivayetin sıhhatine zarar vermektedir. Çünkü ihtilatın ne zaman olduğu ve Mes'udi'nin bu rivayeti ne zaman aktardığı bilinmemektedir. Ancak rivayeti reddetmek ya da zayıf hükmü vermek de doğru değildir. Çünkü râvîler onun bu durumunu bildiklerinden bu durumu dikkate

²¹⁷ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXXI, s.408-409.

²¹⁸ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XVI, s.320-325.

²¹⁹ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXVI, s.416-419.

²²⁰ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XVII, s.219-226.

²²¹ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXII, s.162-165.

almış olmalıdırlar. Sonuç olarak bu tarık için hasen olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

Muhammed b. Sirin (ö.110) de Ebû Hureyre'den rivayet etmektedir. O, 31 veya 33 'te doğmuş, Huzeyfe b. Yemân, Zeyd b. Sâbit, Hasan b. Ali b. Ebû Tâlib, İmrân b. Husayn ve Ebû Hureyre gibi sahâbilerle görüşmüştür. Kendisinden de Şa'âbî, Katâde b. Diâme, Eyyûb es-Sahtiyânî ve Evza'i gibi alimler hadis almıştır. Hadis ilmindeki bilgisiyle ön plana çıkmıştır. Hadiste sika, imam, hafız gibi unvanlarla ilimdeki otoritesini korumuştur.²²² İbn Sirin'den Hişam b. Hassan (ö.145), ondan Hammad b. Kîrat (ö.?), ondan Abdurrahman b. Seleme (ö.?), ondan da Muhammed b. Şuayb rivayet etmektedir. Hadis alimleri Hişam için sika ve hafız demişlerdir.²²³ Hammad, zayıf kabul edilen mecruh bir râvîdir. Ebû Hatim er-Razi onun hadislerinin yazılabileceğini ancak itibar edilmemesi gerektiğini belirtir.²²⁴ Abdurrahman b. Seleme mechul bir râvîdir. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır.²²⁵ Muhammed b. Şuayb da yine hadis alimlerince zayıf kabul edilmiş bir râvîdir.²²⁶ Taberânî'nin aktardığı bu isnad gerek mechul gerekse zayıf râvîlerin bulunmasından dolayı zayıf bir isnaddir.

Ebû Hureyre'den gelen rivayetler incelendiğinde diğer isnatlara oranla ilk tabakadan itibaren zengin bir râvî silsilesine sahiptir. Silsiledeki râvîler genellikle sika

²²² Ahmet Yücel, *İbn Sirin*, DİA, İstanbul-1999, XX, s.358-359; Ebû Amr Halîfe b. Hayyât b. Halîfe eş-Şeybânî, *Kitâbu't-tabakât* (nşr. Süheyl Zekkâr), Daru'l-fikr, Dimaşk 1966-67, I, s.502; Ebu'l-Ferec Muhammed b. Ebî Ya'kûb İshâk b. Muhammed b. İshâk en-Nedîm, *el-Fihristu'l-kutub*, Matbaatu'l-istikâme, Kahire, ts., s. 453.

²²³ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXX, s.181-193.

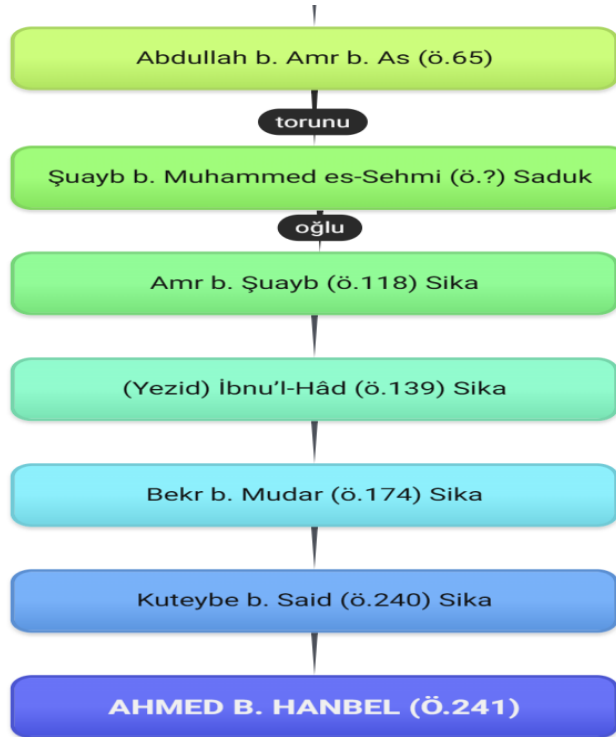
²²⁴ Cevami'ul-kelim programından yararlanılmıştır.

²²⁵ Cevami'ul-kelim programından yararlanılmıştır.

²²⁶ Cevami'ul-kelim programından yararlanılmıştır.

râvîlerdir. Bazı tariklerde zayıf veya mechul râvîler de yer almaktadır ancak bu râvîlerden hiçbirisi yalancılıkla itham edilmemiştir. Şafii, ondan Müzeni vasıtasıyla rivayette bulunan Tahâvî ve Humeydi isnadları sahîh isnadlardır. Özellikle Şafii ve Humeydinin aktardığı isnadlar hoca-talebe ilişkisiyle aktarıldığından dolayı son derece güvenilir isnadlardır. Ata b. Ebi Rebah ve Mücahid'den gelen rivayetlerde yer alan râvîlerin bazı kusurlarından dolayı bunlar hasen olarak kalmış, sahîhlik mertebesine çıkamamıştır. İbn Sirin'den gelen isnadda ise iki tane zayıf râvînin yer almasından dolayı rivayete itibar edilmemektedir.

2.1.5 Abdullah b. Amr b. As rivayetleri

Abdullah b. Amr'dan sadece “Ahmed b. Hanbel < Kuteybe b. Said (ö.240) < Bekr b. Mudar (ö.174) < (Yezid) İbnu'l-Hâd (ö.139) < Amr b. Şuayb (ö.118) < Şuayb b. Muhammed es-Sehmi (ö.?) < Abdullah b. Amr b. As (ö.65) < Resûlullâh” isnadı gelmektedir.

Abdullah b. Amr, hicretten yedi yıl önce doğdu. Babasından önce müslüman oldu. Resûlullâh'tan izin alarak ondan işittiği hadisleri yazmış ve buna da "Sahife" adını vermiştir. Ebû Hureyre, kendisinden sadece Abdullah'ın daha fazla hadis bildiğini ifade etmektedir. O, torunu Şuayb b. Muhammed, Saîd b. Müseyyeb, Urve b. Zübeyr, Tâvûs, Şa'bî, İkrime, Atâ, Mücâhid Hasan-ı Basrî gibi şahsiyetlere hocalık yapmıştır.²²⁷

Abdullah b. Amr'dan torunu Şuayb b. Muhammed rivayet etmektedir. Şuayb, babası Muhammed küçükken vefat ettiği için birçok rivayette dedesi Abdullah b. Amr b. As'ın nesebine nisbet edilmiştir.²²⁸ Şuayb hakkında farklı görüşler mevcuttur. Ebû Hatim er-Razi saduk olduğunu, hadislerinin yazılabileceğini ancak delil gösterilemeyeceğini söyler. İbn Hibbân da Abdullah b. Amr'dan yaptığı rivayetlerin sahîh olmadığı görüşündedir. Adaleti noktasında Zehebî ve onun gibi düşünen alimler saduk olarak değerlendirmiş, Ahmed b. Hanbel ve Yahya b. Main gibi alimler de sika olduğunu söylemişlerdir.²²⁹

Şuayb'dan oğlu Amr (ö.118) rivayet etmektedir. Amr b. Şuayb hakkında alimlerin farklı değerlendirmeleri olmuştur. Ebû Zûr'a ve İbn Hibbân gibi alimler kendisini sika olarak görmüşlerdir. Ahmed b. Hanbel, onun hadislerinde münker

²²⁷ M. Yaşar Kandemir, *Abdullah b. Amr b. As*, DİA, İstanbul-1988, I, s.85; Ahmed b. Abdurrahman es-Sââtî, *el-Fethu'r-Rabbânî*, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, ts., XXII, s.301-307; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 261-268.

²²⁸ Ebû Abdullah Şemseddin b. Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nubela'*, (thk. Beşşar 'Avvad Ma'ruf), I-XV, Müessesetü'r-Risâle, yy., ts., V, s.182.

²²⁹ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XV, s.357-362.

olanları barındırdığından dolayı sadece itibar için yazılabileceğini söyler.²³⁰ Ebû Davud gibi alimler ise özellikle “an ebihi an ceddihî” formundaki hadislerin hüccet olamayacağını söylemektedir. Bunun sebebi de Abdullah b. Amr’ı görmediği, vicade yoluyla elde ettiği Sahife’den rivayette bulunmasıdır. Bu durumda isnad munkatı veya bir ihtimale göre mürsel olacağından bu formdaki hadislerin sıhhati düşmektedir.²³¹ Birçok alimin kanaati bu yöndedir.²³²

İsnadın devamındaki (Yezid) İbnu’l-Hâd (ö.139),²³³ Bekr b. Mudar (ö.174)²³⁴ ve Kuteybe b. Said (ö.240)²³⁵ hadis münekkidlerince sika kabul edilmişlerdir. İsnadda râvîlerin adaletinden dolayı ciddi bir problem olmadığını söylemek gerekir. Ancak isnadda Amr b. Şuayb’ın kullandığı “an ebihi an ceddihî” lafzı birçok alim tarafından tenkid edilmiştir. Bu isnadı Müsned’ine alan Ahmed b. Hanbel, Amr’ın rivayetlerini bazen delil olarak kullandığını bazen de kullanmadığını ifade etmektedir.²³⁶ Yukarıdaki bilgiler de göz önünde bulundurulduğunda Ahmed b. Hanbel’in bu rivayeti sadece itibar için kitabına aldığı, onunla ihticac etmediği fikri daha isabetli görünmektedir.

²³⁰ M. Yaşar Kandemir, *Amr b. Şuayb*, DİA, III, s.92; Abdurrahman b. Ebû Hâtim er-Râzî, *el-Cerh ve’t-ta’dîl*, Matbaatu meclisi daireti maarifi’l-Osmaniyye, 1. bs., Haydarâbâd 1371-73/1952-53, V, s.238-239.

²³¹ Veysel Özdemir, *Amr b. Şuayb an ebihi an ceddihî isnadının tenkit ve tahlili*, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 13/1 (Haziran 2008).

²³² Mizzî, *Tehzibu’l-kemal*, XXII, s.64-75.

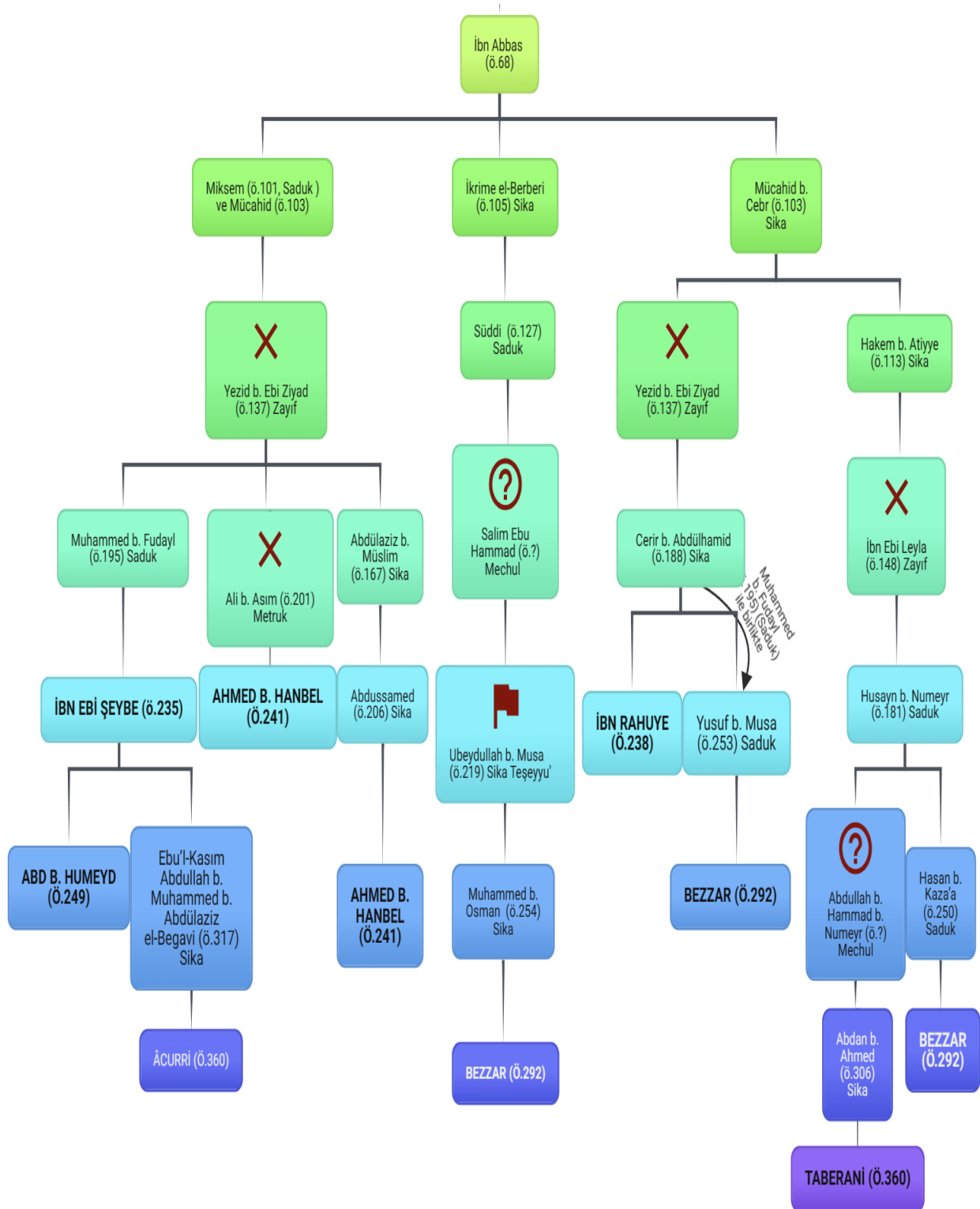
²³³ Mizzî, *Tehzibu’l-kemal*, XXXII, s.169-173.

²³⁴ Mizzî, *Tehzibu’l-kemal*, IV, s.227-230.

²³⁵ Mizzî, *Tehzibu’l-kemal*, XXIII, s.523-537.

²³⁶ Mizzî, *Tehzibu’l-kemâl*, XXII, s.68; Zehebî, *Siyeru A’lâmi’n-Nubela’*, V, s.166-167; İbn Hacer, *Tehzibu’t-tehzib*, III, s.278.

2.1.6 İbn Abbas Rivayetleri

İbn Abbas'tan Miksem (ö.101), Mücahid (ö.103) ve İkrime el-Berberi (ö.105) rivayet etmektedir.

Miksem ve Mücahid'in birlikte aktardıkları rivayetleri sadece Yezid b. Ebi Ziyad (ö.137) rivayet etmektedir. Hadis alimleri Yezid'in zayıf olduğunu bildirmişlerdir. Örneğin Beyhaki, onun hadislerinin zayıf ve Sünnet'e muhalif olduğunu belirtir. Darekutni ve daha pek çok alim de zayıf ve çok hata eden, galat yapan biri olduğunu kaydetmektedir. Buhari'ye göre munkiru'l-hadistir. Ebû Hatim er-Razi'ye göre ise hadisleri mevzudur.²³⁷ Yezid'den sonra sika ve saduk râvîler rivayet etmektedirler ancak isnad sadece Yezid vasıtasıyla geldiği için ondan sonra gelen râvîlerin sika ya da saduk olması bir şey ifade etmemektedir. Yezid'den kaynaklanan probleminden dolayı bu tarikle gelen bütün rivayetler zayıf sayılmaktadır. Bu tarikle gelen rivayetler hüccet olarak kullanılamaz.

Mücahid'den gelen rivayetler Yezid b. Ebi Ziyad ve Hakem b. Atiyye (ö.111) tarafından nakledilmektedir. Yezid'den gelen rivayetler zayıftır ve hüccet olmazlar. Hakem'den gelen rivayetler İbn Ebi Leyla (ö.148) isnadıyla devam etmektedir. İbn Ebi Leyla da hadis alimlerince cerh edilen râvîlerdendir. Ebû Hatim er-Razi ve İbn Hibbân başta olmak üzere birçok hadis münekkidi onun saduk olduğu halde hafızasının çok kötü ve fuhşu'l-galat olduğu kanaatindedir. Buhari de onun saduk olduğunu ancak hadisin sahîhini sakiminden ayıramadığı için kendisinden hiçbir şekilde rivayette bulunmadığını dile getirir.²³⁸ İbn Ebi Leyla'dan sonra sika ve saduk râvîler hadisi aktarmaktadır. Ancak İbn Ebi Leyla'daki zayıflıktan dolayı bu kanaldan gelen rivayetler de hüccet teşkil etmezler.

İbn Abbas'tan gelen bir diğer isnadda İkrime el-Berberi tarikiyle bize ulaşmaktadır. Bu isnadda yer alan râvîlerden Salim Ebû Hammad (ö.?) mechul bir râvîdir. Kaynaklarda hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Tercih edilen görüşe görüşe

²³⁷ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXXII, s.135-140.

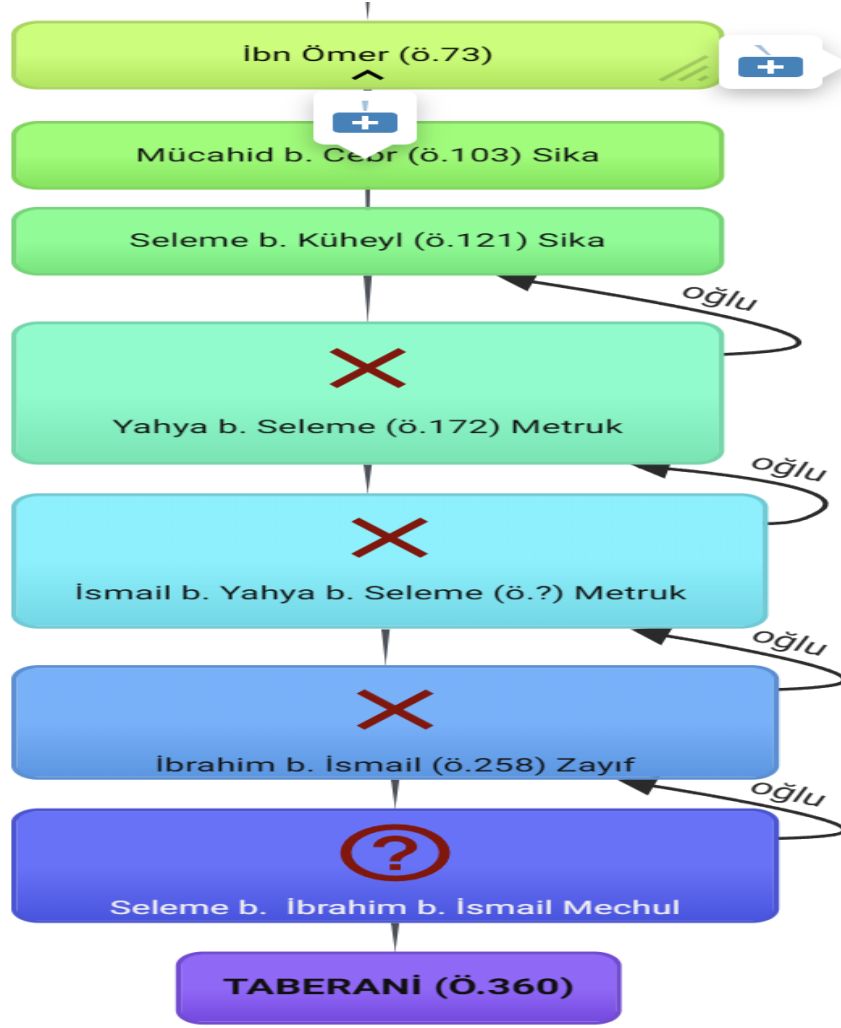
²³⁸ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXV, s.622-627.

göre bu durumda tevakkuf edilir ve bir hüküm verilmez. Zira rivayet tek isnadla gelmektedir. Kabul veya reddi için yeteri kadar bilgiye ulaşılamamaktadır. Salim'den sonra gelen Ubeydullah b. Mûsa için sika olduğu ancak bununla birlikte Şia temayülü olduğu kaydedilmektedir.²³⁹ İsnaddaki diğer râvîlerin durumuna bakıldığında sika ya da saduk râvîler olduğu görülmektedir ancak Salim'den dolayı tevakkuf etmek isabetli olacaktır.

İbn Abbas'tan gelen isnadlar üç râvîden aktarılmaktadır. Ondan bizzat işiten râvîlerin adalet ya da zaptında bir problem yoktur ancak sonraki tabakalarda isnadın zayıf ya da mechul râvîler aracılığıyla devam etmesi ciddi problem teşkil etmektedir. Nitekim râvîlerden kaynaklı problemlerden dolayı İbn Abbas'tan gelen sahîh bir isnad bulunmamaktadır.

²³⁹ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XIX, s.164-170.

2.1.7 İbn Ömer Rivayetleri

İbn Ömer’den gelen rivayetler incelendiğinde isnadda sadece Mücahid ve Seleme b. Küheyl’in ((ö.121) sika olduğu görülmektedir.²⁴⁰ Seleme’nin kendisi sika olup Taberânî’ye kadar sadece kendi ailesinden râvîler nakletmişlerdir. Ne var ki kendisi sika olmasına rağmen ondan sonra gelen râvîlerden biri hariç hepsi zayıf râvîlerdir. Taberânî’nin rivayetini aldığı Seleme b. İbrahim b. İsmail ise mechul bir râvîdir.²⁴¹ Mücahid’den rivayette bulunan Seleme b. Küheyl için Süfyan-ı Sevri, Ebû

²⁴⁰ Mizzî, *Tehzibu’l-kemal*, XI, s.313-317.

²⁴¹ Cevami’ul-kelim programından yararlanılmıştır.

Zür'a ve Ebû Hatim er-Razi gibi alimler sika demişlerdir. Ondan rivayette bulunan oğlu Yahya (ö.172) için Ahmed b. Hanbel, Ebû Hatim er-Razi ve İbn Hibbân gibi alimler munkiru'l-hadis demişlerdir.²⁴² Yahya'dan oğlu İsmail (ö.?) rivayette bulunmaktadır. İsmail için İbn Hacer ve Darekutni metruk demişlerdir.²⁴³ İsmail'den oğlu İbrahim (ö.258) rivayette bulunmuştur. İbn Hacer ve diğer alimler İbrahim'i zayıf kabul etmişlerdir.²⁴⁴ İbrahim'den oğlu Seleme (ö.?) rivayet etmiştir. Seleme hakkında kaynaklarda bilgi bulunmadığından dolayı meçhul olarak kalmıştır. İncelediğimiz isnadların en zayıf tariki İbn Ömer'den gelenidir. Dolayısıyla bu isnada itibar edilmez.

2.1.8 Ebû Said El-Hudri Rivayetleri

Ebû Said el-Hudri Medine'de doğmuş Uhud Gazvesi sırasında on üç yaşında olmasına rağmen babasının teşvikiyle gazveye katılmak istemiş ancak Hz. Peygamber

²⁴² Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXXI, s.361-363.

²⁴³ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, III, s.212.

²⁴⁴ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, II, s.47-49.

buna izin vermemiştir. Hendek ve sonrasında yaşanan gazvelere katılmıştır. Hicri 74'te vasiyeti üzerine Baki Mezarlığı'na defnedilmiştir.²⁴⁵

Ebû Said'den Atiyye b. Sa'd rivayet etmektedir. Atiyye hakkında Ahmed bî Hanbel, Darekutni ve Zehebî gibi alimler zayıf demişlerdir. İbn Hacer ise saduk olduğunu ancak çok hata yaptığını ifade etmektedir. Hem İbn Hacer hem de diğer alimler Kufe'deki Şia'ya mensup olduğunu kaydetmektedir.²⁴⁶ Atiyye'den Fudayl b. Merzuk (ö.160), ondan Amir b. Mudrik (ö.?) Makbul, ondan İbrahim b. Suveyd el-Cuzu'i (ö.?), ondan da Muhammed b. Eban (ö.293) rivayet etmektedir. Fudayl için Zehebî, Süfyan b. Uyeyne ve aynı fikirde olan bir grup alim sika derken içinde Ebû Hatim er-Razi'nin de bulunduğu bir grup alim saduk demektedirler. Nesai'ye göre ise zayıf bir râvîdir.²⁴⁷ Amir b. Müdrik İbn Hacer'e göre leyyin (hadiste gevşek)²⁴⁸, İbrahim b. Müdrik de mechuldür.²⁴⁹ Muhammed b. Eban ise sikadır.²⁵⁰ İsnad incelendiğinde Ebû Said'den hadisi alan Atiyye'den dolayı senedin sıhhati düşmüştür. Dolayısıyla sonraki râvîlerin sika olması durumu değiştirmemektedir. Netice itibariyle Ebû Said'den gelen isnad sahîh değildir, hüccet oluşturmaz.

²⁴⁵ Raşit Küçük, *Ebû Said el-Hudri*, DİA, İstanbul-1994, X, s.223; Ebû Nuaym, *Hilye*, I, s.369-371; *Tehzibu't-tehzi*, III, s.479-480.

²⁴⁶ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XX, s.145-148.

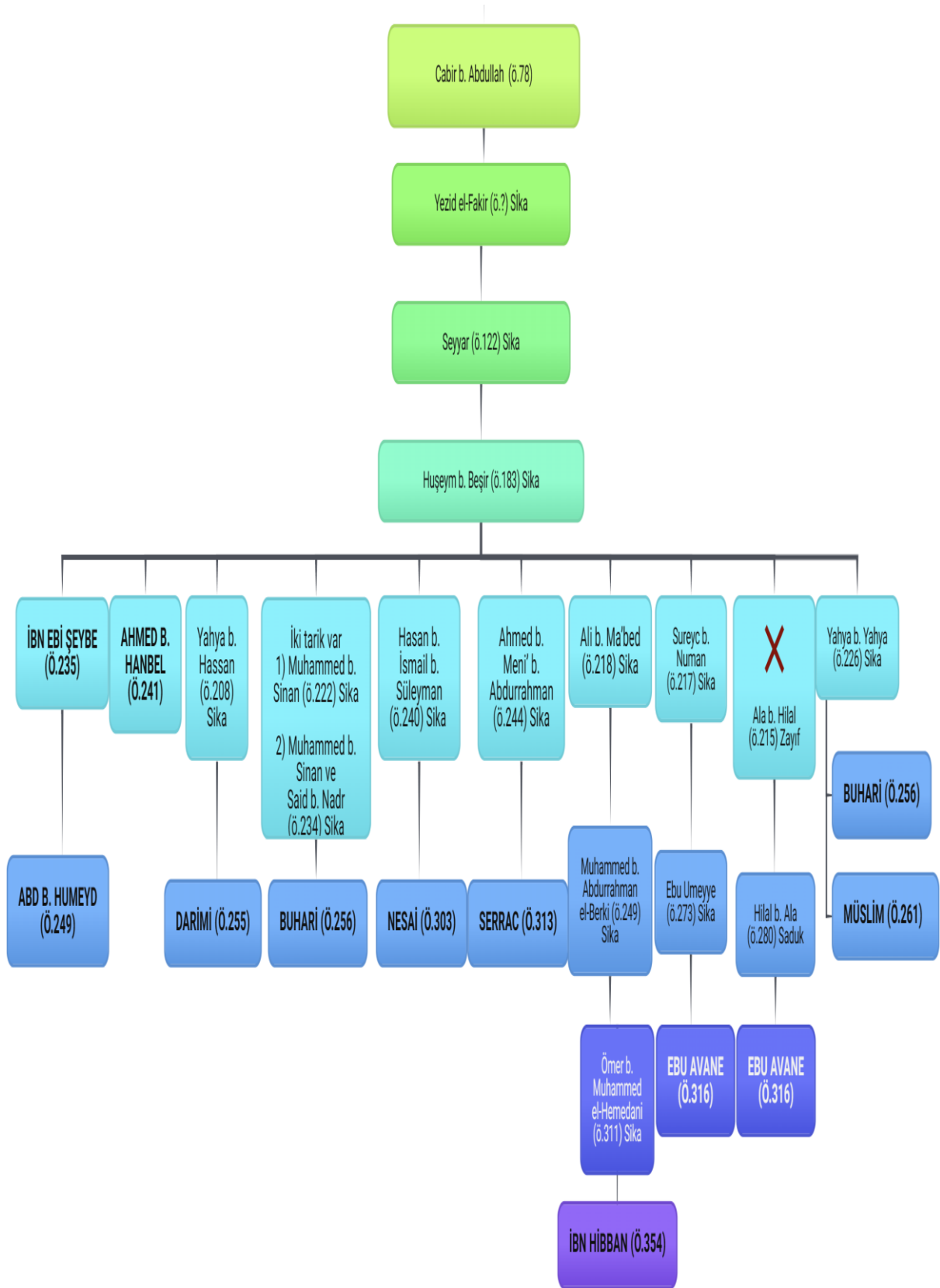
²⁴⁷ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXIII, s.305-308.

²⁴⁸ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XIV, s.73-74.

²⁴⁹ Cevami'ul-kelim programından yararlanılmıştır.

²⁵⁰ Cevami'ul-kelim programından yararlanılmıştır.

2.1.9 Cabir b. Abdullah rivayetleri

Cabir b. Abdullah hicretten 16 yıl önce Medine’de dünyaya gelmiştir. Çocuk yaşta İkinci Akabe Biatına katılan Hz. Cabir 72 kişilik grubun en küçük üyesidir. Uhud ve sonraki tüm gazvelere katılmıştır. Hz. Peygamber’in yakın çevresinde bulunan sahâbilerdendir.²⁵¹

Cabir’den Yezid b. Suheyb el-Fakir (ö.?), ondan Seyyar (ö.122), ondan da Huşeym (Hâşim) b. Beşir rivayet etmektedir. Buraya kadar tek râvî ile gelmektedir. Yezid hakkında Zehebi İbn Hibbân ve İbn Hacer gibi hadis alimleri sika demişlerdir. İbnu’l-Cevzi de onun bizzat Cabir b. Abdullah’ı dinlediğini kaydetmektedir.²⁵² Yezid’dan rivayette bulunan öğrencisi Seyyar hakkında başta Ahmed b. Hanbel olmak üzere birçok hadis alimi sika olduğunu söylemektedir.²⁵³ İbn Adiyy Seyyar’dan rivayette bulunan Huşeym için sika ve meşhûr olduğunu söyler. Sika râvîlerden rivayette bulunduğu rivayetlerinin sahîh olduğunu, sika olmayan râvîlerden rivayette bulunduğu yaptığı tedlisten dolayı münker rivayetlerinin olduğunu da eklemiştir. İbn Hibbân ve birçok alim Huşeym’in sika ve hafız olduğunu söylemişlerdir. İbn Hacer, Hatib Bağdadi, İcli, Zehebî ve daha pek çok alim onun sika olmasının yanı sıra tedlis yaptığını da eklemiştir. Ahmed b. Hanbel, Huşeym’in Seyyar’ı işitmediğini söylemektedir. Ancak kaynaklarda Seyyar Huşeym’in hocaları arasında sayılmaktadır.²⁵⁴ Huşeym’e kadar hoca-talebe ilişkisine dayanan ve tek râvîden gelen bir isnad görülmektedir. Huşeym’dan aralarında Ahmed b. Hanbel’in de bulunduğu on

²⁵¹ M. Yaşar Kandemir, *Cabir b. Abdullah*, DİA, İstanbul-1992, VI, s.530-531; Zehebî, *A’lâmun-nubelâ*, III, s.189-194.

²⁵² Mizzî, *Tehzibu’l-kemal*, XXXII, s.163-165.

²⁵³ Mizzî, *Tehzibu’l-kemal*, XII, s.313-315.

²⁵⁴ Mizzî, *Tehzibu’l-kemal*, XXX, s.272-289.

iki râvî rivayet etmektedir. Ala b. Hilal²⁵⁵ hariç bu râvîlerin tamamı sika râvîlerdir. Buhari, Müslim, Nesai, Darimî, İbn Ebî Şeybe gibi alimler bu tarikten rivayet etmektedir.

Ebû Avâne el-İsferayini'den gelen iki tarik bulunmaktadır. Sureyc b. Numan (ö.217) ve Ebû Umeyye'den (ö.273) tariki sahîhtir. Sureyc hakkında hadis alimlerinden sadece Ebû Davud galat yaptığını söylemiştir. Ebû Davud dışında olumsuz kanaat belirtilmemiş ya da tenkid edilmemiştir.²⁵⁶ Ebû Umeyye de sika kabul edilmiştir. Yalnızca Hâkim en-Nisâburi ve İbn Hacer vehm yaptığını söylemiştir. Bu durumu başka bir alim dile getirmemiştir.²⁵⁷ Diğer tarik incelendiğinde Ala b. Hilal (ö.215) ve oğlu Hilal b. Ala'dan (ö.280) geldiği görülmektedir. Bu tarik Ala'daki zayıflıktan dolayı sahîh değildir. İbn Hibbân ve Zehebî, Ala'nın isnadları ve isimleri değiştirdiğini ifade etmektedirler. İbn Hibbân, Ala'nın rivayetlerini hüccet göstermenin caiz olmadığını dile getirmiştir.

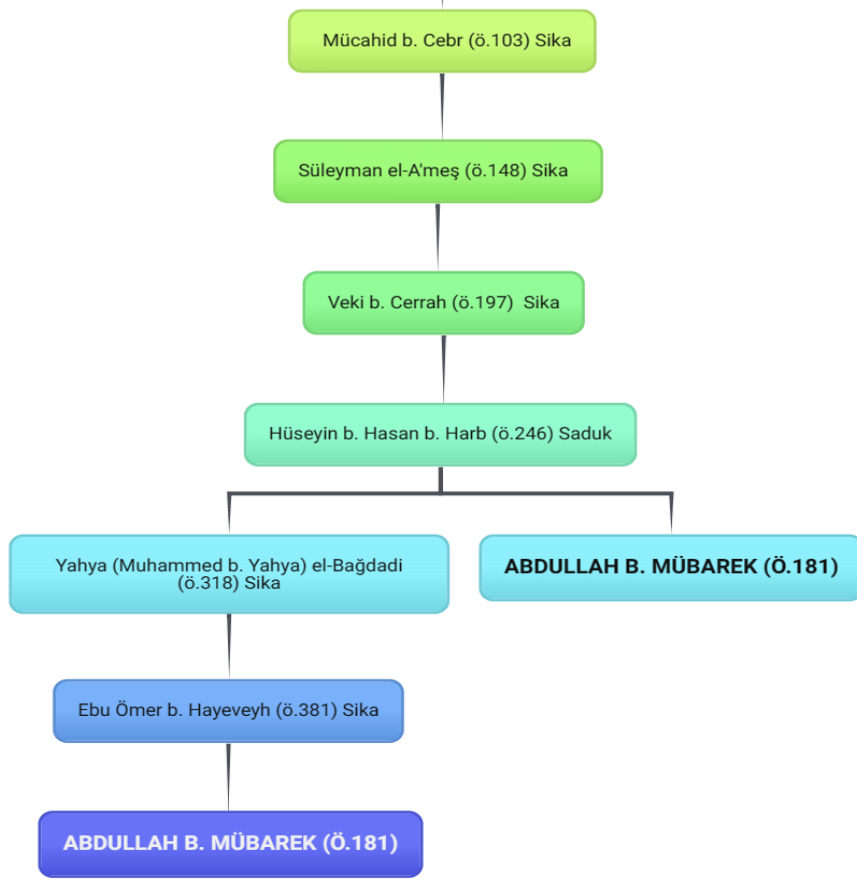
Cabir b. Abdullah'tan gelen rivayetler incelendiğinde Ebû Avâne'nin verdiği isnaddaki râvîler dışında hiçbir râvînin tenkid edilmediği, dönemlerindeki önemli şahsiyetler olduğu görülmektedir. Hadis ilmi açısından son derece sahîh isnadlardır. Ebû Avâne'den gelen bir tarik zayıf, bir tarik ise sahîhtir.

²⁵⁵ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXII, s.544-545.

²⁵⁶ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, X, s.218-220.

²⁵⁷ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXIV, s.327-331.

2.1.10 Mücahid b. Cebr rivayetleri (mürsel)

Mücahid'in mürsel olarak rivayet ettiği bu isnad sadece Abdullah b. Mübarek tarafından aktarılmıştır. İsnadda Mücahid'den A'meş (ö.148), ondan Veki' (ö.197), ondan da Hüseyün b. Hasan (ö.148) rivayet etmiştir. Kitabü'z-Zuhd ve'r-Rekaik'te hadis hem direkt Hüseyin'den hem de Yahya el-Bağdadi (ö.318) ve Ebû Ömer'den (ö.381) rivayet edilmektedir. Senedde yer alan A'meş²⁵⁸ ve Veki'²⁵⁹ sika, hafız, imam ve hüccet kabul edilmektedir. Hüseyin b. Hasan Abdullah b. Mübarek ile arkadaşlık yapmıştır. Hüseyin, Ebû Hatim er-Razi ve İbn Hacer'e göre saduk; Zehebî ve İbn Hibbân'a göre sikadır. Genel kabul saduk olduğu yönündedir.²⁶⁰ Kitabü'z-Zuhd ve'r-

²⁵⁸ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XII, s.76-91.

²⁵⁹ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, XXX, s.462-484.

²⁶⁰ Mizzî, *Tehzibu'l-kemal*, VI, s.361-363.

Rekaik'teki bir tarikte İbn Mübarek hadisi direkt Hüseyinden almıştır. Eserde yer alan diğer tarikteki Yahya²⁶¹ ve Ebû Ömer²⁶² de hadis alimleri tarafından sika kabul edilmişlerdir. Ancak yaşadıkları dönem itibariyle Abdullah b. Mübarek'i görme ihtimalleri yoktur. Bu durumda Hadisin bu tariki kitaba sonradan eklenen ziyadattan olmalıdır.²⁶³

Mücahid'den gelen rivayetlere bakıldığında İbn Ömer, İbn Abbas, Ebû Zerr, Ebû Hureyre'den ve tabiun neslinden kabul edilen Ubeyd b. Umeyr'den (ö.68) rivayette bulunmaktadır. Birçok sahâbiyi gördüğü ve dört farklı sahâbiden hadisi işittiği göz önünde bulundurulduğunda mürsel olarak rivayette bulunmasının ciddi bir problem teşkil etmemesi daha makuldür. Hadisin sadece mürsel olarak gelmesi durumunda sıhhatin zarar görmesi muhtemeldir. Ancak burada birçok tarikten rivayet etmesi ve birçok sahâbiyi işitmesi hadisin sıhhatini güçlendirmektedir. Netice itibariyle Abdullah b. Mübarek'ten gelen bu isnadın mürsel olması ve Hüseyin b. Harb'in saduk kabul edilmesinden dolayı sened hasen olarak kalmaktadır.

2.2 İSNADIN SIHHAT AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hiz. Peygamber'e beş özellik verildiğine dair hadisler incelendiğinde sahîh, hasen ve zayıf isnadların olduğu görülmektedir. Araştırmanın neticesi konuyla ilgili mevzu hadislerin olmadığını göstermektedir. Aşağıda isnadlar sıhhat açısından değerlendirilmiştir. Hadislerin sahih, hasen veya zayıf olma durumu tespit edilirken Ahmed b. Hanbel, Yahya b. Main, İbn Hacer Ebu Dâvûd ve Dârekutni gibi hadis alimlerinin görüşlerine başvurulmuştur. Çoğunluğun ortak kanaatine göre sıhhat

²⁶¹ Cevami'ul-kelim programından yararlanılmıştır.

²⁶² Cevami'ul-kelim programından yararlanılmıştır.

²⁶³ Mehmet Emin Özafşar, *e'z-Zühd ve'r-Rekâik*, DİA, İstanbul-2013, XLIV, s.537-538.

durumu tespit edilmiştir. Sened üzerinde hüküm verilirken bu husus göz önünde bulundurulmuştur.

2.2.1 Sahîh İsnadlar

Ebû Mûsa el-Eş'ari'den (ö.42) gelen rivayetlerin tamamı sahîhtir. Bu tarikten İbn Ebî Şeybe (ö.235), Ahmed b. Hanbel (ö.241) ve Rûyânî (ö.303) rivayet etmiştir.

Ebû Hureyre'den (ö.58) gelen rivayetlerde Şafii (ö.204), Humeydi (ö.219) ve Tahâvî'nin (ö.321) aktardığı isnadlar sahîhtir.

Ebû Avâne'nin (ö.316) Ala b. Hilal'den (ö.215) aktardığı sened hariç Cabir b. Abdullah'ın (ö.78) tüm isnadları sahîhtir. İbn Ebî Şeybe (ö.235), Ahmed b. Hanbel (ö.241), Abd b. Humeyd (ö.249), Darimî (ö.255), Buhari (ö.256), Müslim (ö.261), Nesai (ö.303), Serrâc (ö.313), Ebû Avâne (ö.316) ve İbn Hibbân (ö.354) bu tarikten rivayet etmiştir.

Ebû Zerr'den gelen rivayetlerde İbn Hibbân'ın aktardığı râvîlerden Hammad b. Yahya b. Hammad hariç tamamı sika râvîlerdir. Ebû Zerr'in bunun dışındaki tüm rivayetleri sahîhtir. Abdullah b. Mübarek (ö.181), Ahmed b. Hanbel, Darimî, Bezzâr (ö.292), Hallâl (ö.311) ve Serrâc (ö.313) bu isnaddan rivayette bulunmuşlardır.

2.2.2 Hasen İsnadlar

Hz. Ali'den gelen tüm rivayetler hasendir. Bezzâr (ö.292), Âcurri (ö.360) ve İbn Şâhîn (ö.385) bu tarikten nakilde bulunmuşlardır. Ebû Hureyre'nin rivayetlerinde Bezzâr ve Serrâc'ın rivayetleri ile Ahmed b. Hanbel'in Abdullah b. Amr b. As'tan (ö.65) naklettiği rivayet hasendir. Bu hadisler farklı sahîh tariklerle desteklendiği için sahîh li-gayrihi mertebesine yükselmiştir. Zira râvîlerdeki kusurlar da zapt ile ilgili kusurlardır.

2.2.3 Zayıf İsnadlar

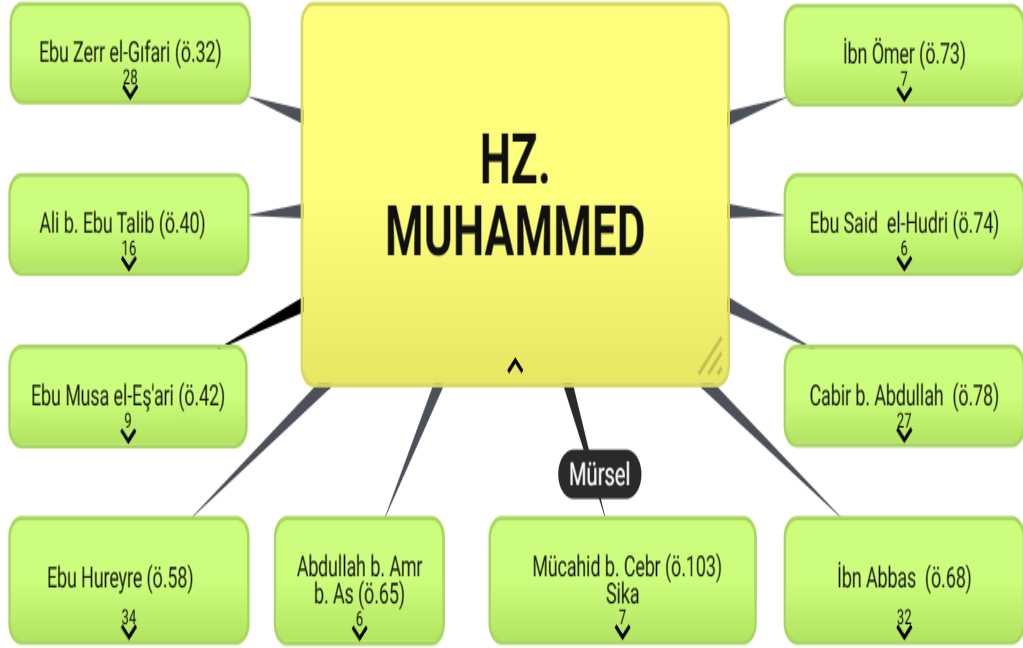
Taberânî'nin (ö.360) Ebû Hureyre'den ve Ebû Avâne'nin Ala b. Hilal yoluyla Cabir b. Abdullah'tan yaptığı rivayetler zayıf rivayetlerdir. İbn Abbas (ö.68) rivayetlerinde Bezzâr' Salim Ebû Hammad'dan rivayette bulunmuştur. Salim, hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi yer almayan mechul bir râvîdir. Taberânî'nin de rivayette bulunduğu Abdullah b. Hammad b. Numeyr mechul bir râvîdir. Abdullah'ın makbul bir râvî olduğu düşünülse bile seneddeki İbn Ebi Leyla'dan dolayı Taberânî'nin rivayeti yine zayıf sayılacaktır. Bu iki tarik hariç İbn Abbas'tan gelen tüm rivayetler zayıftır. İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel, İbn Rahuye, Abd b. Humeyd, Bezzâr, Âcurri ve Taberânî bu isnadı eserlerinde aktarmışlardır. Taberânî'nin Ebû Said el-Hudri (ö.74) ve İbn Ömer (ö.73) rivayetleri de zayıf rivayetlerdendir. Mücahid'den Mürsel olarak gelen rivayet de seneddeki inkıta'dan dolayı zayıf kabul edilmektedir. Ancak aynı metinler sahîh ve hasen isnadlarla desteklenerek rivayet edilmiştir. Bundan dolayı bazı metinler sahîh li-gayrihi, bazıları da hasen li-gayrihi mertebesine yükselmiştir.

2.2.4 Mechul Râvîden Gelen İsnadlar

Tahâvî'nin (ö.321) Ebû Hureyre'den aktardığı seneddeki Hazim b. Huzeyme mechul bir râvîdir. Hazim'in dışında kalan bir râvî saduk, diğer iki râvî sikadır. İbn Hibbân'ın Ebû Zerr'den naklettiği isnaddaki Hammad b. Yahya b. Hammad mechul, diğer tüm râvîler sikadır. Taberânî'nin İbn Abbas'tan rivayet ettiği isnaddaki Abdullah b. Hammad b. Numeyr yine mechul râvîlerdendir. Bezzâr'ın da İbn Abbas'tan rivayet ederken yer verdiği Salim Ebû Hammad mechul bir râvîdir. Taberânî'nin İbn Ömer'den yaptığı rivayet baş taraftaki râvîlerin kusurundan dolayı zayıftır. Seneddeki Seleme b. İbrahim de yine mechul bir râvîdir. Taberânî'nin verdiği bu sened tek râvî vasıtasıyla gelmektedir. Râvîler arasında beş nesil boyunca baba-oğul ilişkisi devam etmiştir. Ailenin ilk râvîsi Mücahid'den rivayette bulunan Seleme b. Küheyl (ö.121) sika, ondan sonra gelenler zayıf râvîlerdir. Taberânî'ye rivayette bulunan ailenin son ferdi Seleme b.

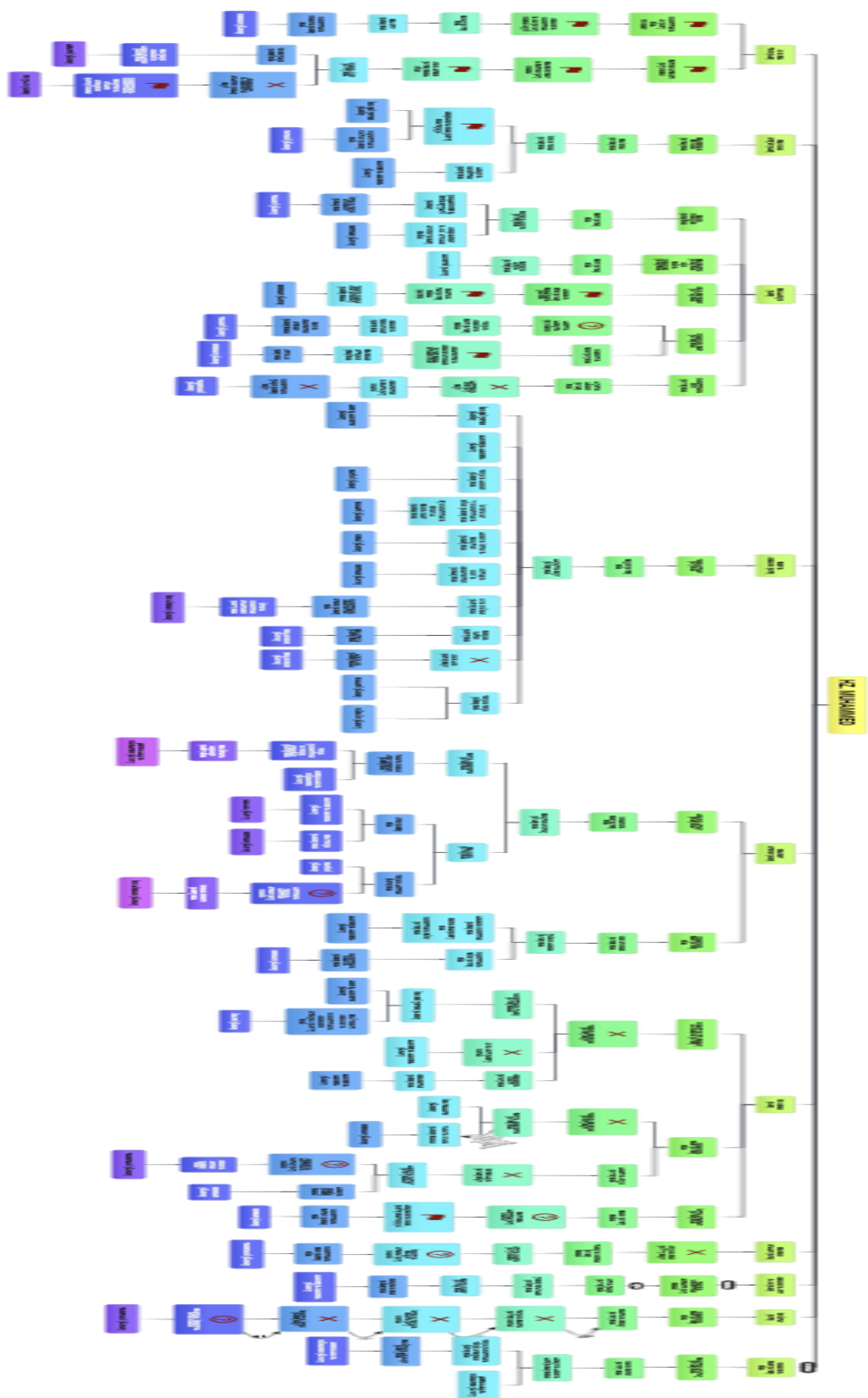
İbarim mechul râvîdir. Burada bulunan mechul râvîlerin tamamı mechulu'l-hal râvîlerdir. Hiçbir senedde ismi gizlenen, verilmeyen râvî bulunmamaktadır.

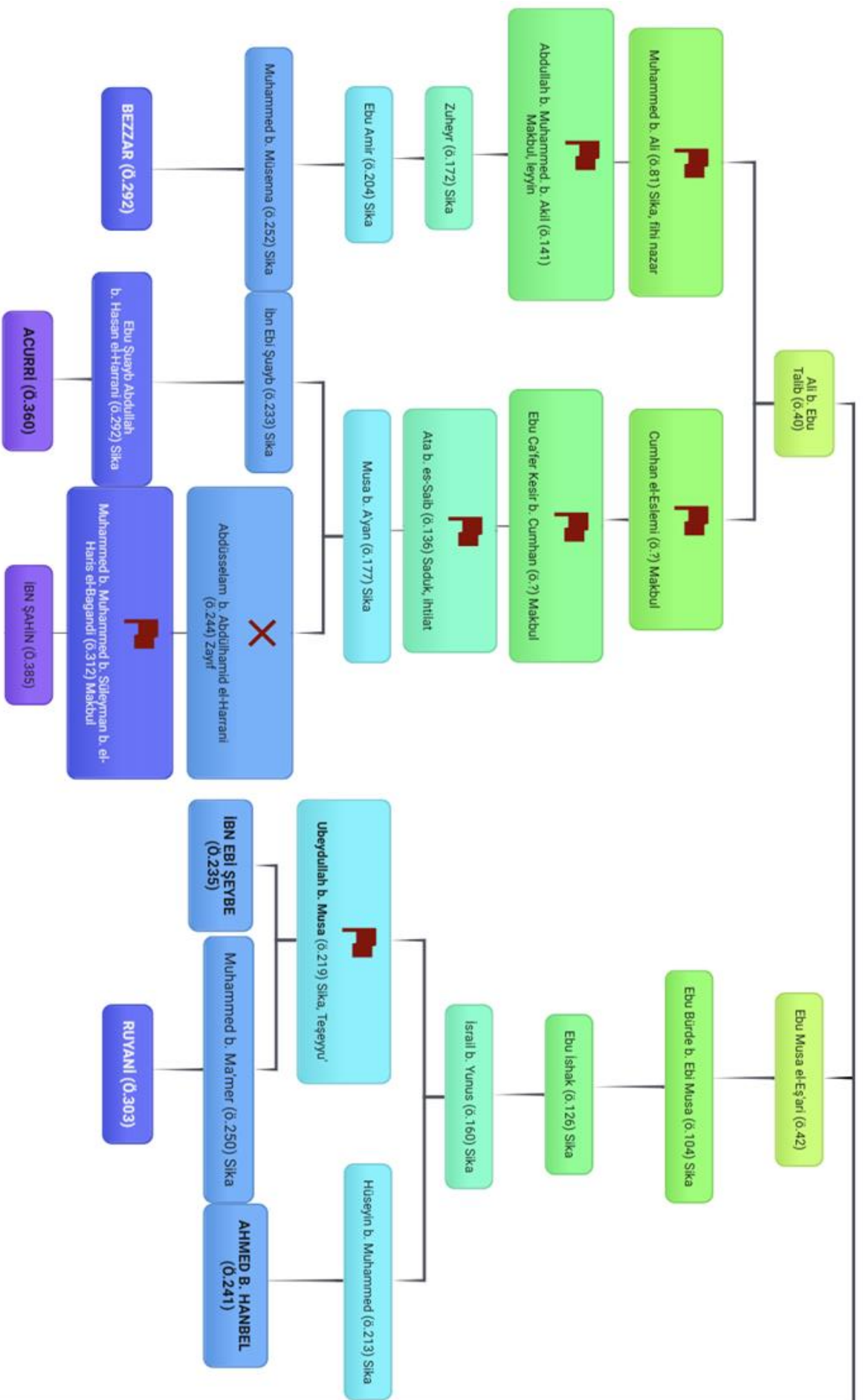
2.3 İSNAD ŞEMASI

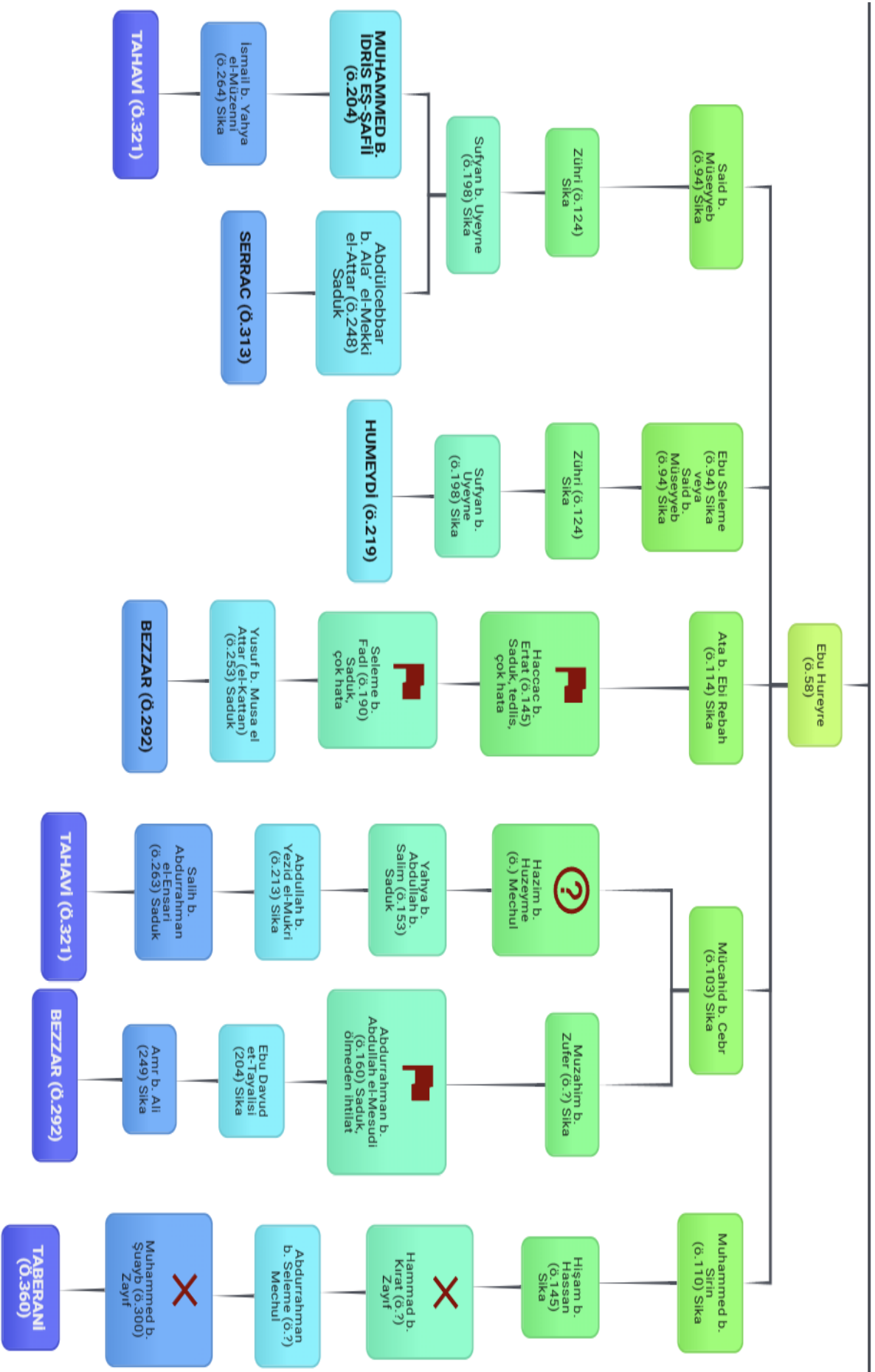

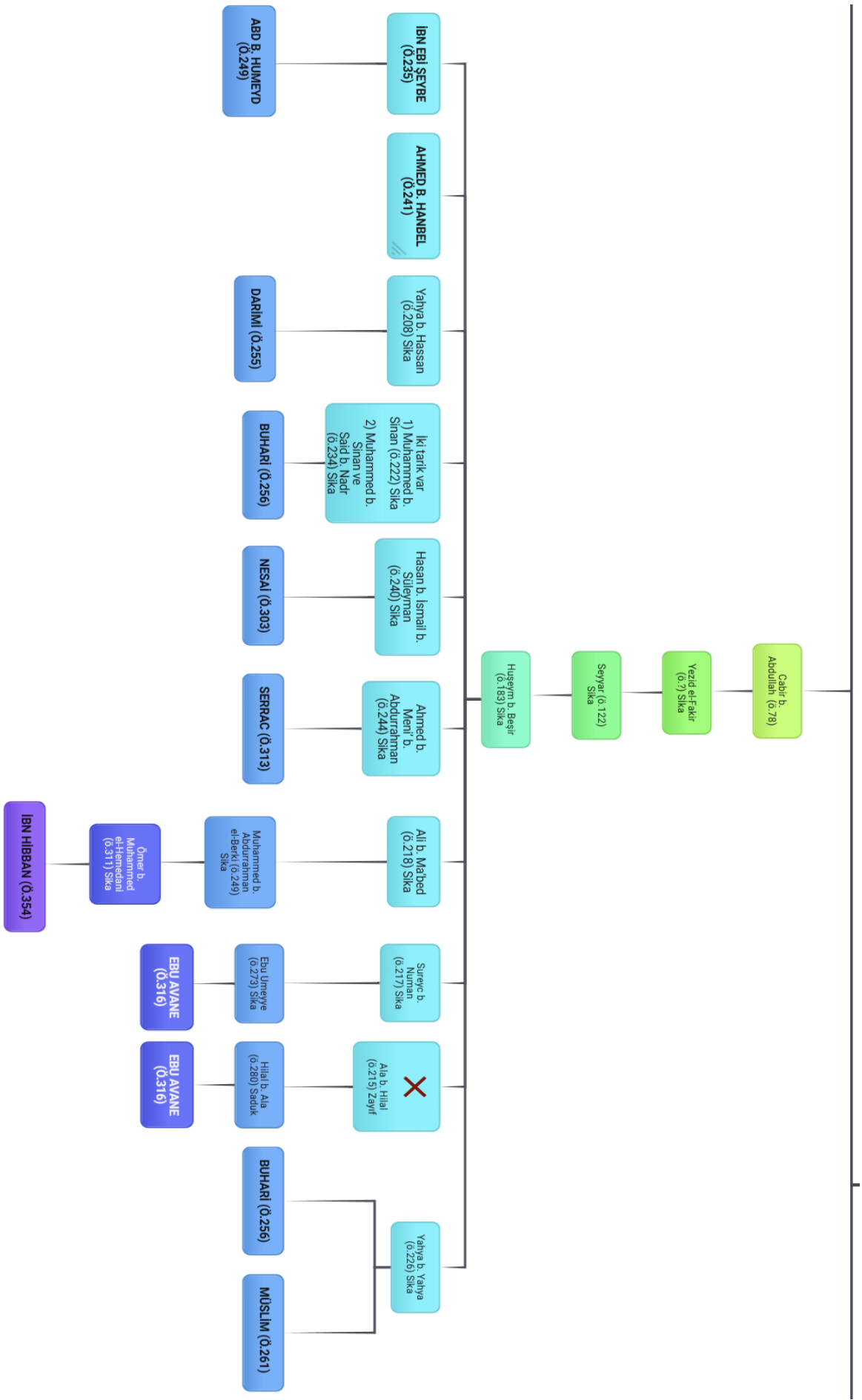
264

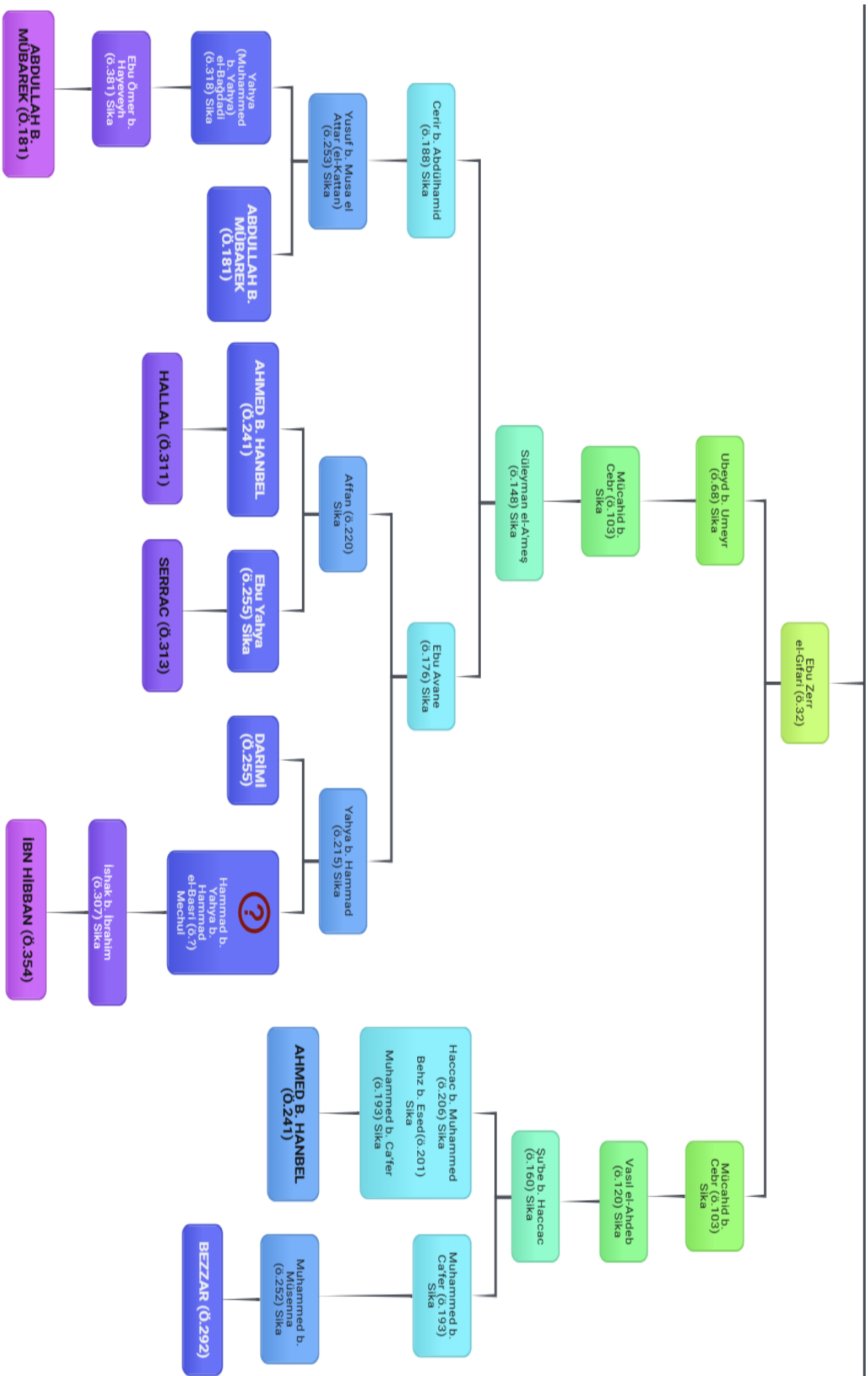
²⁶⁴ Tabloya <http://go.bubbl.us/bb22c7/a3bf?/tez> adresinden ulaşabilirsiniz.

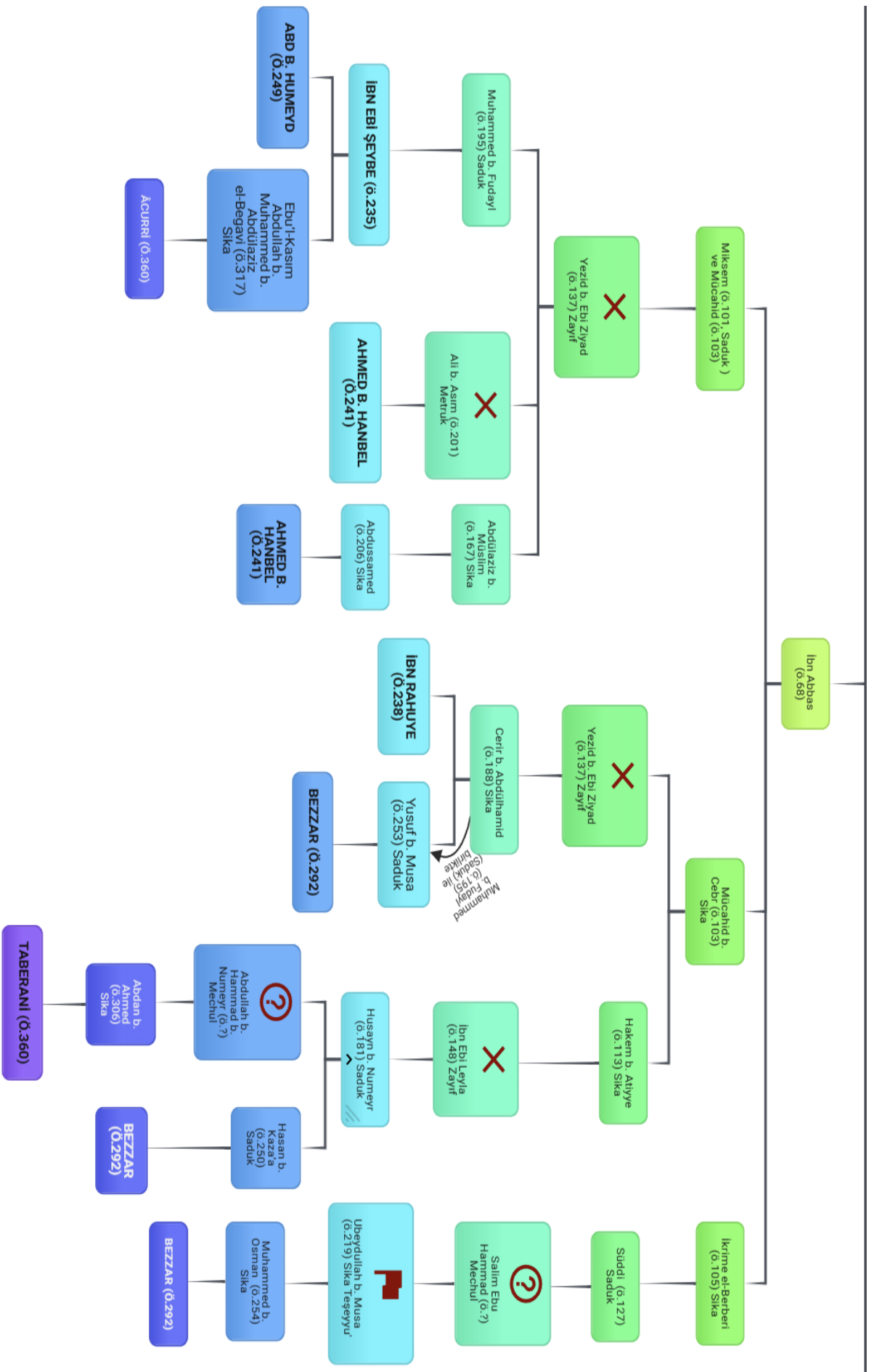

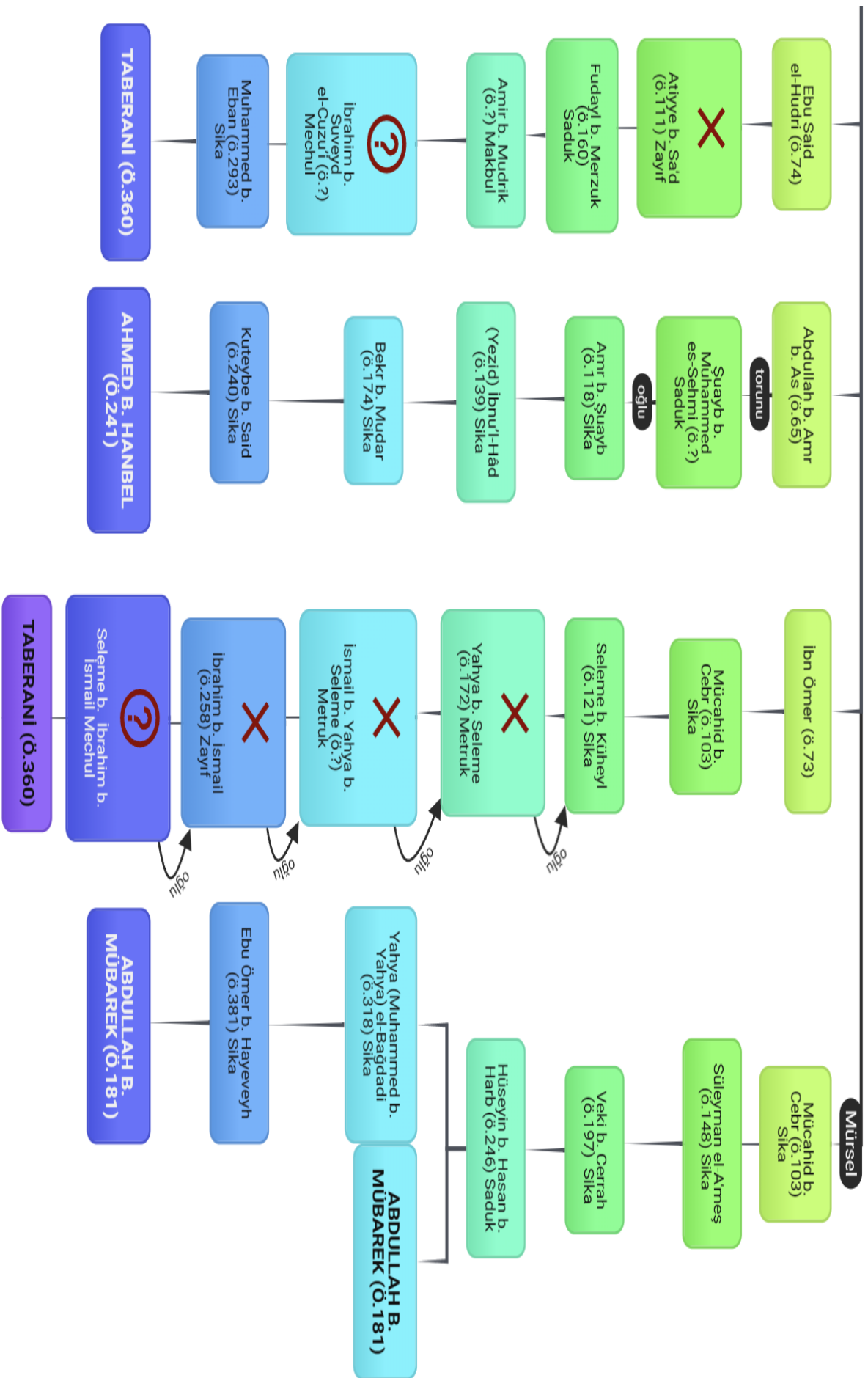

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LAFİZ FARKLILIKLARI

1. LAFIZLARDAKİ FARKLILIKLAR

Rivayetlerdeki lafız farklılıkları incelenirken öne sahîh, hasen, zayıf ve mechul râvîlerden gelen rivayetlerdeki lafızlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Ardından sahîh ve zayıf rivayetlerdeki lafızlar tespit edilerek aradaki benzer ve farklı lafızlar belirtilmiştir.

1.1 Sahîh Rivayetlerdeki Lafız Farklılıkları

Sahîh rivayetlerdeki lafız farklılıkları tespit edilmeye çalışılırken her sahâbiden gelen rivayetlerin ayrı ele alınması metnin yapısını görme açısından faydalı olacaktır. Bu durum bir sahâbiden gelen rivayetlerin birbirleriyle bağlantısını tespit edip metnin iç tutarlılığını kontrol etme imkânı sağlayacaktır. Böylece farklı sahâbilerin ittifâk ettikleri ya da farklı anlattıkları hususiyetler ortaya çıkacaktır.

Rivayeti aktaran sahâbiler arasında en erken vefat eden kişi Ebû Zerr'dir. Ebû Zerr rivayetlerinin İbn Hibbân tariki hariç tamamı sahîhtir. İbn Hibbân'ın senedindeki Hammad b. Yahya b. Hammad mechul bir râvîdir. Bundan dolayı metin tespitinde bu tarik dışarıda bırakılacaktır. Ebû Zerr rivayetlerinin tamamı Mücahid'den gelmektedir. Mücahid, bir tarikte direkt Ebû Zerr'den rivayette bulunurken diğer tarikte Ubeyd b. Umeyr vasıtasıyla Ebû Zerr'den rivayette bulunmaktadır. Dolayısıyla netin aslında tek râvîyle bizlere ulaşmaktadır.

Hadis müelliflerinden Ebû Zerr rivayetlerini en az râvî ile en erken tarihte eserine alan kişi Ahmed b. Hanbel'dir. Ahmed b. Hanbel'in Mücahid tarikiyle naklettiği hadis şu şekildedir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ وَبَهْزٌ وَحَجَّاجٌ، قَالُوا: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ وَاصِلٍ - قَالَ بِهِزٌ: حَدَّثَنَا الْأَحَدَبُ - عَنْ مُجَاهِدٍ - وَقَالَ حَجَّاجٌ: سَمِعْتُ مُجَاهِدًا -، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

" أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ طَهُورًا وَمَسْجِدًا، وَأُجِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ، وَلَمْ تَحِلَّ لِنَبِيِّ قَبْلِي، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ عَلَى عَدُوِّي، وَبُعِثْتُ إِلَى كُلِّ أَحْمَرَ وَأَسْوَدَ، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ، وَهِيَ نَائِلَةٌ مِنْ أُمَّتِي مَنْ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا " قَالَ حَجَّاجٌ: " مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا."

Muhammed b. Ca'fer, Behz ve Haccâc < Şu'be < Vasıl el Ahdeb < Mücahid < Ebû Zer < Resûlullâh:

"Bana benden önce hiç kimseye verilmeyen beş (hususiyet) verildi. Yeryüzü benim için temizleyici ve mescid kılındı. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. Düşmanıma bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Her kırmızı ve siyah tenliye Peygamber olarak gönderildim. Bana şefa'at verildi. O da ümmetimden Allâh'a hiçbir şey ortak koşmayanlar içindir." Haccâc dedi ki: *"Ümmetimden Allâh'a hiçbir şey ortak koşmadan ölenler içindir."*

Ahmed b. Hanbel'den Ubeyd b. Umeyr kanalıyla gelen hadis ise aşağıdaki gibidir:

حَدَّثَنَا عَفَّانُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ الْأَعْمَشِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ اللَّيْثِيِّ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

" أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: بُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ طَهُورًا وَمَسْجِدًا، وَأُجِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ، فَيُرْغَبُ الْعَدُوُّ وَهُوَ مِنِّي مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَقِيلَ لِي: سَلْ تُعْطَهُ، وَاخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِأُمَّتِي، فَهِيَ نَائِلَةٌ مِنْكُمْ - إِنْ شَاءَ اللَّهُ - مَنْ لَمْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ شَيْئًا."

Affân < Ebû Avâne < Süleyman el-A'meş < Mücahid < Ubeyd b. Umeyr el-Leysi < Ebû Zer < Resûlullâh:

"Bana benden önce hiç kimseye verilmeyen beş şey verildi. Kırmızı (buğday) ve siyah tenliye Peygamber olarak gönderildim. Yeryüzü benim için temizleyici ve mescid

kılındı. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Düşman benden bir aylık mesafeden uzak olmasına rağmen benden korkar. Bana ‘dile, dilediğin verilecek’ denildi. Ben de duamı ümmetime şefaath olarak sakladım. O da inşallâh sizden Allâh’a hiçbir şey ortak koşmayanlar içindir.”

Bu metinde beş özelliğin sırası farklı olmakla birlikte وَلَمْ تَجَلَّ لَمْ تَجَلَّ لِنَبِيِّ ibadesi عَدُوِّي olarak geçmektedir. İlk metindeki عَلَى عَدُوِّي ibaresindeki لَأَحَدٍ lafzı الْعَدُوِّ olarak geçmektedir. Ayrıca açıklama mahiyetindeki قَبِرَ عِبِ الْعَدُوِّ cümlesi de Mücahid’den gelen rivayette geçmemektedir. Mesafe ile ilgili مَسِيرَةَ شَهْرٍ ibaresinin yerini مَسِيرَةَ شَهْرٍ almıştır. Kırmızı ve siyah tenli anlamındaki كَلَّ أَحْمَرَ وَأَسْوَدَ ibaresindeki كَلَّ lafzı ikinci metinde yer almamaktadır. Şefaath ile ilgili ilk metinde geçen أُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ cümlesi ikinci metinde şefaatin nasıl verildiğini de açıklayan قِيلَ لِي: سَلْ تُعْطَهُ، وَاخْتَبَأْتُ cümlesi وَهِيَ نَائِلَةٌ مِنْ أُمَّتِي مَنْ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا şeklinde geçmektedir. İlk metinde Haccâc’ın rivayet ettiği gibi مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا şeklinde geçmektedir. Böylelikle iman ederek vefat eden kişinin şefaate nail olacağı vurgulanmıştır. İkinci metinde مَنْ أُمَّتِي ibaresi مِنْكُمْ olarak geçmektedir. Ahmed b. Hanbel ikinci metni bir râvî daha ekleyerek nakletmektedir. Ebû Zerr ile Ahmed b. Hanbel arasında ilk metinde dört râvî varken ikinci metinde beş râvî vardır. Bu durum manevi rivayette metne açıklama ve kelimelerin eklenme ihtimalini arttırmaktadır. İki metin karşılaştırıldığında lafız farklılığının manada bir değişikliğe yol açmadığı, kullanılan cümlelerin sıralarının değiştiği ya da açıklama mahiyetinde aynı mânânın farklı kelime veya cümlelerle açıklandığı görülmektedir. Bu da manevi rivayette gayet normal bir durumdur. Dolayısıyla iki metin arasında hususiyet açısından bir farklılık söz konusu değildir.

Darimî’nin, “Yahya b. Hammad < Ebû Avâne < Süleyman < Mücahid < Ubeyd b. Umeyr < Ebû Zer < Resûlullâh” tarikiyle aktardığı rivayet, Ahmed b. Hanbel’in

Ebû Mûsa el-Eş'ari rivayetlerinin tamamı sahîh rivayetlerdir ve İsrâil b. Yunus'a (ö.160) kadar tek senedle gelmektedir. İbn Ebî Şeybe, Ahmed b. Hanbel ve Rûyânî bu tarikten rivayette bulunmuşlardır. İbn Ebî Şeybe'nin rivayeti şu şekildedir:

حدثنا عبيد الله بن موسى أخبرنا إسرائيل عن أبي إسحاق عن أبي بردة (بن) أبي موسى عن أبيه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم :

أعطيت خمسًا لم يعطهن نبي كان قبلي: بعثت إلى الأحمر والأسود، ونصرت بالرعب مسيرة شهر، وجعلت لي الأرض طهورًا ومسجدًا، وأحلت لي الغنائم ولم تحل لنبي كان قبلي، وأعطيت الشفاعة، فإنه ليس من نبي إلا قد سأل شفاعته وإنني أخرت شفاعتي (جعلتها) لمن مات لا يشارك بالله شيئًا

Ubeydullah b. Mûsa < İsrâil < Ebû İshak < Ebû Bürde b. Ebi Mûsa < (Ebû Mûsa Abdullah b. Kays el-Eş'ari) < Resûlullâh:

“Bana hiçbir Peygambere verilmeyen beş şey verildi. Kırmızı ve siyah tenliye Peygamber olarak gönderildim. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Yeryüzü benim için temizleyici ve mescid kılındı. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce hiçbir Peygambere helal kılınmadı. Bana her Peygamberin istediği şefa'at verildi. Onu ümmetimden Allâh'a hiçbir şey ortak koşmadan ölenler için kıyamet gününe erteledim.”

Ahmed b. Hanbel'in rivayeti ise aşağıdaki gibidir.

حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ :

Hüseyin b. Muhammed < İsrâil < Ebû İshak < Ebû Bürde < Ebi Mûsa el-Eş'ari (Abdullah b. Kays) < Resûlullâh:

أُعْطِيتُ خَمْسًا: بُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ طَهُورًا وَمَسْجِدًا، وَأُحِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ، وَلَمْ تَحِلَّ لِمَنْ كَانَ قَبْلِي، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرًا، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ، وَلَيْسَ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا وَقَدْ سَأَلَ شَفَاعَةً، وَإِنِّي اخْتَبَأْتُ شَفَاعَتِي، ثُمَّ جَعَلْتُهَا لِمَنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِي لَمْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ شَيْئًا

Ahmed b. Hanbel'in rivayetinde beş hususiyetle ilgili لم يعطهن نبي كان قبلي kısmı eksiktir. Sayılan beş hususiyetin sırası da farklı verilmiştir. Ganimetler kısmında da لَنَبِيٍّ kelimesi kullanılmamıştır. Düşmana korku salmayla ilgili cümlede مسيرة kelimesi eksiktir. Şefaatile ilgili cümlede آخرت lafzının yerine اختبأت lafzı kullanılmış, جعلتها lafzının önüne de ثم kelimesi eklenmiştir. Rûyânî'nin naklettiği aşağıdaki hadiste de muhteva aynıdır.

نا مُحَمَّدُ بْنُ مَعْمَرٍ، نا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، نا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Muhammed b. Ma'mer < Ubeydullah b. Mûsa < İsrâil < Ebû İshak < Ebû Bürde < Ebû Mûsa < Resûlullâh:

" أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي، قَالَ: بُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَأُجِلَّتْ لِي الْعَنَائِمُ وَلَمْ تَجَلْ لِمَنْ كَانَ قَبْلِي، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ، وَأَنَّهُ لَيْسَ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا وَقَدْ قَدَّمَ الشَّفَاعَةَ وَإِنِّي أَخَرْتُ شَفَاعَتِي، ثُمَّ جَعَلْتُهَا لِمَنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِي لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا."

Rûyânî'nin rivayetinde فمنه ليس من نبي إلا قد سأل شفاعته وإنني أخرت شفاعتي (جعلتها) لمن cümlesinde من ibaresinden sonra من cümlesinde سأل yerine قدم kullanılmış, مات لا يشرك بالله شيئاً lafızları eklenmiştir. Burada beş özelliğin sırası değişse de sayısı ve içeriği korunmuştur. Bu durum bize manevi rivayetin kullanıldığını göstermektedir. Ebû Zerr rivayetlerinden farklı olarak şefaatile ilgili kısımda فمنه ليس من نبي إلا قد سأل شفاعته cümlesi eklenmiştir.

Ebû Hureyre rivayetleri sahîh senedle İmam Şafii, Tahâvî ve Humeydi tarafından aktarılmıştır. Şafii, "Sufyan < Zühri < Said b. Müseyyeb < Ebû Hureyre < Resûlullâh" tarikiyle rivayette bulunmuştur. Humeydi'nin "Süfyan < Zühri < Ebû Hureyre'yi dinleyen biri (Said veya Ebû Seleme) < Ebû Hureyre < Resûlullâh" şeklinde verdiği tarikte ya Ebû Seleme (ö.94) ya da Said b. Müseyyeb denilerek sened

aktarılmıştır. Şafii ve Humeydi'nin aktardığı senedler son derece kıymetli ve belirleyici hadislerdir. Çünkü sened sıhhat yönünden son derece sahîhtir. Üç râvîyle Ebû Hureyre'den rivayet ederek en kısa râvî silsilesini kullanmışlardır. Şafii'nin rivayet ettiği metin şöyledir:

أَعْطَيْتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا، وَطَهُورًا وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ وَأُحِلَّتْ لِي
الْغَنَائِمُ وَأُرْسِلْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ، وَالْأَبْيَضِ، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ.

Bu metin diğerlerine nazaran son derece sade bir metindir. Ara cümle, açıklama, ya da başka bir şey barındırmadan en yalın haliyle nakledilmiştir. Humeydi'nin rivayetinde metin aynı olup جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ cümlesinden sonra كلها kelimesi eklenmiş, الْأَبْيَضِ kelimesinin yerine الأسود kelimesi kullanılmıştır. Diğer tariklerdeki lafızlar ve Şafii'den gelen lafızlar karşılaştırıldığında الْأَبْيَضِ kelimesinin sadece Şafii tarafından kullanıldığı görünmektedir.

Cabir b. Abdullah'tan gelen rivayetlerde Ebû Avâne'nin bir rivayeti hariç tüm tarikler sahîhtir. Ebû Avâne aynı metni iki farklı senedle nakletmiştir. Cabir rivayetlerinde İbn Ebî Şeybe ve Ahmed b. Hanbel, Şafii'nin senedi gibi en kısa senedi kullanmışlardır. Bundan dolayı lafız farklılıklarını tespit etme açısından büyük öneme sahiptirler. İbn Ebî Şeybe'nin rivayeti şu şekildedir:

أَعْطَيْتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ: نَصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ (طَهُورًا) وَمَسْجِدًا فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ
أَمْتِي أَدْرَكَتْهُ الصَّلَاةُ فَلْيَصِلْ، وَأُحِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ وَلَمْ تَحِلْ لِأَحَدٍ قَبْلِي (وَأُعْطِيتُ) الشَّفَاعَةَ، وَكَانَ النَّبِيُّ يَبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ
خَاصَّةً وَبَعَثَتْ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً

Ahmed b. Hanbel'in rivayeti ise şu şekildedir:

حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ، أَخْبَرَنَا سَيَّارٌ، عَنْ يَزِيدَ الْفَقِيرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

Huşeym < Seyyar < Yezid el-Fakir < Cabir b. Abdillâh < Resûlullâh:

أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: بُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ، وَكَانَ النَّبِيُّ إِنَّمَا يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً وَأُجِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ، وَلَمْ تُحَلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مِنْ مَسِيرَةِ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ طَهُورًا وَمَسْجِدًا، فَأَيُّمَا رَجُلٍ أَدْرَكْتُهُ الصَّلَاةُ، فَلْيُصَلِّ حَيْثُ أَدْرَكْتُهُ

Ahmed b. Hanbel'in rivayetinde verilen beş özelliğin sırası farklıdır. Şefa'at ile ilgili kısım da eksiktir. Rivayette beş şey verildi demesine rağmen dört özellik sayılmıştır. Bütün insanlara gönderildiği kısımla ilgili de *إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ* cümlesi fazladır. Ayrıca *حَيْثُ أَدْرَكْتُهُ* cümlesinin sonunda *فَأَيُّمَا رَجُلٍ أَدْرَكْتُهُ الصَّلَاةُ، فَلْيُصَلِّ* eklenmiştir. Lafız farklılıklarına bakıldığında manayı değiştirmeyen lafızların kullanıldığı görülmektedir. Ancak şefa'at ile ilgili hususiyetin olmaması önemli bir farklılıktır. Darimî'nin²⁶⁵ rivayetinde *لم يعطهن نبي قبلي* yerine *لم يعطهن أحد* kullanılmıştır. Ayrıca *كافة* yerine *عامة* cümlesinde *وبعثت إلى الناس عامة* kullanılmıştır. Ayrıca *المغانم* kelimesinin yerine *الغنائم* kelimesi geçmektedir. Önceki ümmetlerle ilgili *و حرمت على من كان قبلي ولم تحل لأحد قبلي* cümlesinin yerine *و حرمت على من كان قبلي* kullanılmıştır. Yeryüzünün temizliği ile ilgili *طهيرة* ibaresine *مسجداً وطهوراً* lafzı eklenmiştir. Düşmana korku salmayla ilgili olarak *نصرت بالرعب مسيرة شهر* cümlesinin yerine *ويزعب منّا عدونا مسيرة شهر* lafızlarını kullanmaktadır. Lafızlarda farklılıklar mevcuttur ancak verilen beş özellik de diğer metinlerle örtüşmektedir. Darimî'nin metni şu şekildedir:

أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي: كَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً، وَأُجِلَّتْ لِي الْمَغَانِمُ، وَحُرِّمَتْ عَلَيَّ مَنْ كَانَ قَبْلِي، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ طَيْبَةً مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَبِرَّعْبٍ مِنَّا عَدُونًا مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ

Buhari'deki metin de yukarıdaki metinlerle paralellik arz etmektedir. Buhari'de geçen rivayet şöyledir:

²⁶⁵ Dârimî, *Sünen*, Salat, 111 [no: 1429], II, s.873.

أَعْطَيْتُ خَمْسًا، لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكْتُهُ الصَّلَاةَ فَلْيُصَلِّ، وَأَجَلْتُ لِي الْمَغَانِمَ وَلَمْ تَحُلْ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَأَعْطَيْتُ الشَّقَاعَةَ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً

Buhari'nin "Muhammed b. Sinan < Huşeym < Seyyar (Ebû'l-Hakem) < Yezid el-Fakir < Cabir b. Abdullah < Resûlullâh" şeklinde verdiği tarikte لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ şeklinde geçmektedir. Ganimetler kelimesi de الغنائم kelimesi ile yazılmıştır. Aynı anlama gelen عَامَّةً lafzının yerine كَافَّةً lafzı kullanılmıştır. Buhari, "Yahya b. Yahya < Huşeym < Seyyar < Yezid el-Fakir < Cabir b. Abdullah el-Ensari < Resûlullâh" isnadıyla verdiği rivayette beş özelliğin sırasını farklı şekilde vermiştir. Nübüvvet ile ilgili olarak كَانَ كُلُّ نَبِيٍّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً cümlesi şeklinde geçmektedir. Kastettiği anlam aynı olsa da kullandığı kelimeler farklı ve başka anlam taşıyan kelimelerdir. Yeryüzünün temizliği ile ilgili olarak طَيِّبَةً lafzını da eklemiştir. Son olarak نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ cümlesini de وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ بَيْنَ يَدَيْ مَسِيرَةَ شَهْرٍ şeklinde nakletmektedir. İki metin arasında lafız farklılıkları olmasına rağmen mana korunmuştur. Müslim'den gelen rivayet de aynı sened ve lafızlarla Yahya b. Yahya tarafından nakledilmiştir. Nesai'nin naklettiği rivayette şefaath ile ilgili olarak لَمْ يُعْطَ نَبِيٌّ قَبْلِي lafzı geçmektedir. Onun dışında yukarıdaki metinlerle aynıdır. Serrâc, Ebû Avâne ve İbn Hibbân'ın naklettiği rivayetlerde herhangi bir lafız farklılığı tespit edilmemiştir.

Sahîh rivayetler incelendiğinde belirtilen beş hususiyeti şu şekilde sıralamak mümkündür:

- 1- Yeryüzü mescid ve temizleyici kılındı
- 2- Düşmana korku salma
- 3- Kırmızı ve siyah (Şafii'de beyaz) tenliye / tüm insanlara gönderilme
- 4- Ganimetler helal kılındı
- 5- Şefaath hakkı

1.2 Hasen Rivayetlerdeki Lafız Farklılıkları

Hasen hadisler, zayıf hadisler kadar illet içermemekle birlikte sahîh hadisler gibi tamamı sika râvîler vasıtasıyla aktarılmayan rivayetlerdir. Râvînin sika olmamasının sebebi zaptıyla ilgili kusurlardır. Adalet noktasında râvîde bir kusur söz konusu değildir.

Haz. Ali'den gelen rivayetlerin tamamı hasendir. Bezzâr'ın naklettiği rivayet şöyledir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، قَالَ: نَا أَبُو عَامِرٍ، قَالَ: نَا زُهَيْرٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ عَقِيلٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ أَبِيهِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ

Muhammed b. el-Müsenna < Ebû Amir < Zuheyr < Akil < Muhammed b. Ali (b. Ebû Talib) < Ali b. Ebû Talib < Resûlullâh:

"أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي: نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ، وَأُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ وَأُجِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ "

Rivayette beş özellik olması gerekirken üç özellik zikredilmiştir. Muhammed b. Ali'den rivayette bulunan Abdullah b. Muhammed hakkında birçok tenkidin yanında hafızasında da problemli olduğu kaydedilmektedir. Sahîh rivayetlerde geçmeyen Cevâmi'u'l-Kelim özelliği de bu rivayette geçmektedir. Âcurri'den (ö.360) gelen metin şöyledir:

حَدَّثَنَا أَبُو شُعَيْبٍ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْحَسَنِ الْحَرَّانِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي جَدِّي قَالَ: حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ أَعْيَنَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Âcurri < Ebû Şuayb Abdullah b. Hasan el-Harrani < dedesi < Mûsa b. A'yan < Ata b. es-Saib < Ebû Ca'fer < babası < Ali b. Ebû Talib < Resûlullâh:

"أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: أُرْسِلْتُ إِلَى الْأَبْيَضِ وَالْأَسْوَدِ وَالْأَحْمَرِ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ، وَأُجِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَأُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ."

أُرْسِلْتُ إِلَى الْأَبْيَضِ وَالْأَسْوَدِ Âcurri'nin verdiği metinde eksik verilen iki özellik olarak tamamlanmaktadır. İbn Şâhîn'de verilen metinde ise Âcurri'nin metni aynen aktarılmış, sadece کَلِمَ وَأَعْطِيتُ جَوَامِعِ الْقُرْآنِ kısmı lafızlarıyla açıklanmıştır. Bu ibare muhtemelen İbn Şâhîn'in ya da bir râvînin açıklaması olmalıdır. Âcurri ve İbn Şâhîn'in eserlerinde bir kelime hariç aynı metin geçmektedir. Bunun sebebi yüksek ihtimalle iki râvî dışında isnadın aynı olmasıdır. Zira üç özellik aktarılan rivayet farklı tarikten gelmektedir.

Ebû Hureyre'den gelen rivayetlerde Serrâc'ın naklettiği (ö.313) metin şöyledir:

حَدَّثَنَا عَبْدُ الْجَبَّارِ بْنُ الْعَلَاءِ الْمَكِّيُّ الْعَطَّارُ ثَنَا سُفْيَانُ سَمِعْتُ الزُّهْرِيَّ لَعَلَّهُ يَذْكُرُ عَنْ سَعِيدٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

أَعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي، أُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ فَذَخَرْتُهَا لِأُمَّتِي، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَبُعِثْتُ إِلَى الْأَسْوَدِ وَالْأَحْمَرِ، وَأُجِلَّتْ لِي الْعَنَائِمُ

Abdülcebbar b. Ala' el-Mekki el-Attar < Sufyan < Zühri < Said < Ebû Hureyre
< Resûlullâh:

“Bana, benden önce kimseye verilmeyen beş şey verildi. Bana şefaathetki verildi. Onu ümmetime sakladım. Yeryüzü benim için mescid ve temizleyici kılındı. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Siyaha da Kırmızıya (beyaza) da (Peygamber olarak) gönderildim. Bana ganimetler helal kılındı.”

Serrâc'ın naklettiği metinde Hz. Ali rivayetlerinden farklı olarak وَأَعْطِيتُ جَوَامِعِ کَلِمَ yerine أُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ فَذَخَرْتُهَا لِأُمَّتِي cümlesi geçmektedir. Bezzâr'ın “Yusuf b. Mûsa < Seleme b. Fadl < Haccâc b. Ertat < Ata < Ebû Hureyre < Resûlullâh” senediyle naklettiği rivayette şafaathetki ilgili olarak عَطِيَّةٌ فَتَنْجِزُهَا cümlesi farklıdır. Amr b. Ali < Ebû Davud (et-Tayalisi) < Mes'udi < Muzahim b. Zufer < Mücahid < Ebû Hureyre < Resûlullâh tarikiyle naklettiği rivayette ise وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ cümlesinin sonuna أَحْسَبُهُ lafzı eklenmiş ve beşinci özellik olarak şefaathetki yerine عَطِيَّةٌ جَوَامِعِ الْقُرْآنِ verilmiştir. Ebû Hureyre'den gelen rivayetlerde dört özellik

aynıdır ancak beşinci özellik olarak bazen şefa'at bazen de Cevâmi'u'l-Kelim geçmektedir.

Abdullah b. Amr b. As'tan gelen rivayet metin olarak diğer metinlerden farklıdır. Ahmed b. Hanbel'in naklettiği rivayet şöyledir:

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا بَكْرُ بْنُ مُضَرَ، عَنْ ابْنِ الْهَادِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ غَزْوَةِ تَبُوكَ قَامَ مِنَ اللَّيْلِ يُصَلِّي، فَاجْتَمَعَ وَرَاءَهُ رَجَالٌ مِنْ أَصْحَابِهِ يَحْرُسُونَهُ، حَتَّى إِذَا صَلَّى وَانْصَرَفَ إِلَيْهِمْ، فَقَالَ لَهُمْ :

لَقَدْ أُعْطِيتُ اللَّيْلَةَ خَمْسًا، مَا أُعْطِيتُ أَحَدٌ قَبْلِي: أَمَّا أَنَا فَأُرْسِلْتُ إِلَى النَّاسِ كُلِّهِمْ عَامَّةً، وَكَانَ مِنْ قَبْلِي إِنَّمَا يُرْسَلُ إِلَى قَوْمِهِ، وَنُصِرْتُ عَلَى الْعَدُوِّ بِالرُّعْبِ، وَلَوْ كَانَ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ مَسِيرَةُ شَهْرٍ لَمَلَأَ مِنْهُ رُغْبًا، وَأُجِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ أَكْلُهَا، وَكَانَ مِنْ قَبْلِي يُعْطَمُونَ أَكْلُهَا، كَانُوا يُحْرِقُونَهَا، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسَاجِدَ وَطُهْرًا، أَيْنَمَا أَدْرَكْتَنِي الصَّلَاةُ تَمَسَّحْتُ وَصَلَّيْتُ، وَكَانَ مِنْ قَبْلِي يُعْطَمُونَ ذَلِكَ، إِنَّمَا كَانُوا يُصَلُّونَ فِي كَنَائِسِهِمْ وَبَيْعِهِمْ، وَالْخَامِسَةُ، هِيَ مَا هِيَ، قِيلَ لِي: سَلْ، فَإِنَّ كُلَّ نَبِيٍّ قَدْ سَأَلَ، فَأَخَّرْتُ مَسْأَلَتِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَهِيَ لَكُمْ وَلِمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

Ahmed b. Hanbel < Kuteybe b. Said (ö.240) < Bekr b. Mudar (ö.174) < (Yezid) İbnu'l-Hâd (ö.139) < Amr b. Şuayb (ö.118) < Şuayb b. Muhammed es-Sehmi (ö.?) kanalıyla Abdullah b. Amr b. As (ö.65) şöyle demektedir:

“Tebûk Gazvesi'nin olduğu yıl Resûlullâh gece namaza kalktı. Sahabeden bir grup da namazını kılincaya kadar onu korudu. Namazını bitirince onlara dönüp şöyle dedi: “Bu gece bana, benden önce kimseye verilmeyen beş şey verildi: Ben bütün insanlara gönderildim. Halbuki benden öncekiler sadece kendi kavimlerine gönderilirdi. Düşmana korku salmakla yardım olundum. Benimle onlar arasında bir aylık mesafe olsa bile kalpleri (korku) ile dolar. Bana ganimetleri yemek (tasarrufla bulunmak) helal kılındı. Benden öncekiler yiyemeden ateş onu yakar, göğe yükselirdi. Yeryüzü bana mescid ve temizleyici kılındı. Nerede olursam namaz vakti girdiğinde mesheder ve namaz kılarım. Benden öncekiler sadece ibadethanelerinde (izin verilen belli yerlerde) namaz kılardı. Beşincisine gelince o da şudur. Bana iste denildi. Benden

önceki her Peygamber dileğini istedi. Ben ise dileğimi siz ve Allâh'tan başka ilah olmadığına şehadet eden herkes için kıyamet gününe erteledim."

Abdullah b. Amr'ın metninde diğer rivayetlerden farklı olarak hadisin vurûd zamanı belirtilmiştir. Buna göre Hz. Peygamber Tebük Gazvesi'nin yaşandığı 9/630 yılında bir gece vakti bu sözü söylemiştir. Ganimetlerle ilgili olarak zikredilen kısımda önceki ümmetlerin bundan menedildiği ve bir ateşin ganimetleri yaktığı belirtilmiştir. Yeryüzünün mescid ve temizleyici kılındığını belirten kısımda da diğer metinlerde yer verilmeyen *أَيْنَمَا أَدْرَكْتَنِي الصَّلَاةُ تَمَسَّحْتُ وَصَلَّيْتُ، وَكَانَ مَنْ قَبْلِي يُعْظَمُونَ ذَلِكَ، إِنَّمَا كَانُوا يُصَلُّونَ فِي كَنَائِسِهِمْ* cümlesi yer almaktadır. İbn Amr'ın senedi her nesilden birer râvî aracılığıyla bizlere ulaşmaktadır. İbn Amr'dan ilk nakleden kişi torunu Şuayb b. Muhammed'dir. Şuayb hakkında hadis münekkidleri ihtilaf etmişlerdir. Ahmed b. Hanbel ve Ebû Davud gibi alimlerin kanaatine göre sikadır. Ebû Hatim er-Razi'ye göre saduktur. Rivayetleri ise yazılır fakat delil gösterilmez. İbn Hibbân ise onun dedesinden yaptığı sema'ın sahîh olmadığını söyler.

Hasen rivayetlerde beş özellik zikredilmiş ancak beş özelliğin hangileri olduğu konusunda farklı metinler nakledilmiştir. Buna göre altı özellik şöyle sıralanabilir:

- 1- Yeryüzü mescid ve temizleyici kılındı
- 2- Düşmana korku salma
- 3- Kırmızı ve siyah tenliye/tüm insanlara gönderilme
- 4- Ganimetler helal kılındı
- 5- Şefaathakkı
- 6- Cevâmi'u'l-kelim (Kur'an-ı Kerim) (Sadece Hz. Ali ve Hz. Ebu Hureyre metinlerinde geçmektedir.)

1.3 Zayıf Rivayetlerdeki Lafız Farklılıkları

Burada zikredilen rivayetlerin zayıflığının sebebi râvîlerin zaptının zayıf olarak nitelendirilmesinden kaynaklanmaktadır. Ahmed b. Hanbel'in rivayette bulunduğu Ali b. Asım hariç hiçbir tarikte hadis uydurmakla ya da bununla itham edilen râvî yoktur. Ali b. Asım hakkında da alimlerin farklı kanaatleri mevcuttur. Hadis uydurduğu sabit değildir.

Taberânî'nin Ebû Hureyre'den naklettiği aşağıdaki rivayet zayıftır.

أُعْطِيتُ حَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي أُحِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ، وَلَمْ تَحِلَّ لِنَبِيِّ قَبْلِي، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَكَانَ مَنْ قَبْلَنَا يُصَلُّونَ فِي الْمَحَارِيبِ، وَبُعِثْتُ إِلَى كُلِّ أَسْوَدَ وَأَحْمَرَ، وَكَانَ الرَّجُلُ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ بَيْنَ يَدَيَّ، يَسْمَعُ بِي الْقَوْمُ بَنِي وَبَنِيهِمْ مَسِيرَةَ شَهْرٍ فَيُرْعَبُونَ مِنِّي، وَجُعِلَ لِي الرُّعْبُ نَصْرًا، وَقِيلَ لِي: سَلْ تُعْطَهُ، فَجَعَلْتُهَا شَفَاعَةً لِّأُمَّتِي، وَهِيَ نَائِلَةٌ مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا لَمْ يَزِرْ هَذَا الْحَدِيثَ عَنْ هِشَامِ بْنِ حَسَّانٍ إِلَّا حَمَادُ بْنُ قِيرَاطٍ

“Bana benden önce hiçbir Peygambere verilmeyen beş şey verildi. Bana ganimetler helal kılındı. Benden önce hiçbir Peygambere helal değildi. Yeryüzü benim için mescid ve temizleyici kılındı. Bizden öncekiler namazgâhlarında namaz kılarlardı. Her kırmızı (buğday) ve siyah tenliye (Peygamber olarak) gönderildim. Oysa bir adam (Peygamber) (önceleri) sadece kavmine gönderilirdi. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Aramızda bir aylık mesafe olsa bile beni işitir ve benden korkarlar. Korku bana yardımcı kılındı. Bana “Dile, dilediğin verilecek.” denildi. Ben de onu ümmetin için şefaât olarak diledim. Onu Allâh’tan başka ilah olmadığına şahitlik edip Allâh’a hiçbir şey ortak koşmayanlar elde edeceklerdir.”

Ganimetler kelimesi genellikle الْغَنَائِمُ ile ifade edilmiştir ancak burada çok az metinde geçen مغنم lafzı kullanılmıştır. Yeryüzünün mescid kılındığına dair hususiyetle ilgili sadece Abdullah b. Amr b. As’ın rivayetinde yer alan كُنَّا نَسْهَمُ وَبَيْنَهُمْ cümlesine benzer الْمَحَارِيبِ فِي cümlesi kullanılmaktadır. Peygamberlerle ilgili الرَّجُلُ lafzı cümlesinde hiçbir metinde yer almayan الرَّجُلُ lafzı

kullanılmaktadır. Düşmana korku salmayla ilgili olarak diğer metinlerden farklı olarak *يَسْمَعُ بِي الْقَوْمِ* ifadesi geçmektedir. Diğer metinlerde bu ibareye rastlanmamaktadır.

Ebû Avâne'nin Cabir b. Abdullah'tan rivayet ettiği metin sahîhtir. O, aynı metni iki farklı senedle aktarmaktadır. Senedlerden biri sahîh diğeri ise zayıftır. Söz konusu metin şöyledir:

أعطيت خمسًا لم يعطهن أحد قبلي، نصرت بالرعب مسيرة شهر، وجعلت لي الأرض مسجدًا وطهورًا، فأيما رجل أدركته الصلاة فليصل حيث كان، وأحلّت لي الغنائم، ولم تحلّ لأحد قبلي، وأعطيت الشفاعة

Zayıf rivayetlerin büyük kısmı İbn Abbas'tan gelmektedir. İbn Abbas rivayetlerinin bir tanesi mechul, diğerleri zayıftır.

İbn Ebî Şeybe'den “Muhammed b. Fudayl < Yezid b. Ebi Ziyad < Mücahid ve Miksem < İbn Abbas < Resûlullâh” tarikiyle gelen rivayet şöyledir:

أعطيت خمسًا ولا أقوله فخرا: بعثت إلى الأحمر والأسود، وجعلت لي الأرض طهورًا ومسجدًا، (وأحل) لي (المغنم) ولم (يحل) لأحد قبلي، ونصرت بالرعب فهو يسير (أمامي) مسيرة شهر، وأعطيت الشفاعة فأخرتها لأمتي إلى يوم القيامة، وهي (نائلة) إن شاء الله من لم يشرك بالله شيئًا

“Bana kimseye verilmeyen beş şey verildi. Bunu övünmek için söylemiyorum. Kırmızı ve siyah tenliye Peygamber olarak gönderildim. Yeryüzü benim için temizleyici ve mescid kılındı. Ganimetler bana helal kılındı. (Halbuki) benden önce kimseye (hiçbir Peygambere) helal kılınmadı. (Düşmana) bir aylık mesafeden korku salma ile yardım olundum. Bana şefaati verildi. Onu ümmetim için kıyamet gününe erteledim. O da inşallah ümmetimden Allâh'a hiçbir şey ortak koşmayanlar içindir.”

Rivayette diğerlerinden farklı olarak *ولا أقوله فخرا* cümlesi geçmektedir. Ganimetler kelimesi *المغنم* kelimesi ile ifade edilmiştir. Düşmana korku salma ile ilgili *فهو يسير* lafızlarıyla adeta açıklanmıştır. Şefaati ile ilgili olarak da *إلى يوم القيامة* cümlesi ile nerede gerçekleşeceği açıklanmıştır. Ahmed b. Hanbel'in “Ali b. Asım < Yezid b. Ebi Ziyad < Miksem ve Mücahid < İbn Abbas < Resûlullâh” isnadıyla naklettiği rivayette sadece iki özellik verilmiş olup şöyle nakledilmektedir:

أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي، وَلَا أَقُولُهُ فَخْرًا: بُعِثْتُ إِلَى كُلِّ أَحْمَرَ وَأَسْوَدَ، فَلَيْسَ مِنْ أَحْمَرَ وَلَا أَسْوَدَ يَدْخُلُ فِي أُمَّتِي إِلَّا كَانَ مِنْهُمْ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا

İbn Ebî Şeybe'de geçen وَلَا أَقُولُهُ فَخْرًا kısmı bu metinde de geçmektedir. Siyah ve beyaza gönderilme ile ilgili kısım nakledilirken لَا أَسْوَدَ فَلَيْسَ مِنْ أَحْمَرَ وَلَا أَسْوَدَ بُعِثْتُ إِلَى كُلِّ أَحْمَرَ وَأَسْوَدَ cümlesi ile durum izah edilmiştir. Ali b. Asım çoğu hadis münekkidlerince zayıf hatta metruk görülmüştür. Ahmed b. Hanbel, Asım'ın hata yapan biri olduğunu ancak yalancılıkla itham edilen biri olmadığını söylemektedir. Yahya . Main ise onun hakkında “kezzab” demektedir. Ancak bu genel bir kabul değildir. Ahmed b. Hanbel'den “Abdüssamed < Abdülaziz b. Müslim < Yezid < Miksem < İbn Abbas < Resûlullâh” isnadıyla gelen başka rivayette eksik verilen özellikler nakledilmiştir. İlgili rivayet şöyledir:

أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي، وَلَا أَقُولُهُنَّ فَخْرًا: بُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً، الْأَحْمَرَ وَالْأَسْوَدَ، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَأُجِلَّتْ لِي الْعَنَائِمُ، وَلَمْ تَحُلْ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ، فَأَخَّرْتُهَا لِأُمَّتِي، فَهِيَ لِمَنْ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا.

Bu rivayette eksik kalan özellikler tamamlanmıştır. Diğer rivayetlerden farklı olarak الْأَحْمَرَ وَالْأَسْوَدَ كَافَّةً cümlesi ile hem الْأَحْمَرَ وَالْأَسْوَدَ lafzı hem de كَافَّةً lafzı kullanılmıştır. İbn Rahuye ve Bezzâr'ın naklettikleri rivayetler de bu metinle aynı minvaldedir. Farklı bir özellik ya da lafız içermemektedir.

İbn Ömer'den “Seleme b. İbrahim b. İsmail b. Yahya b. Seleme b. Küheyl < babası < dedesi < dedesinin babası < Seleme b. Küheyl < Mücahid < İbn Ömer < Resûlullâh” tarikiyle elimize ulaşan rivayet de zayıftır. Taberânî'nin naklettiği rivayet şöyledir:

أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهَا نَبِيٌّ قَبْلِي: بُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً الْأَحْمَرَ وَالْأَسْوَدَ، وَإِنَّمَا كَانَ يُبْعَثُ كُلُّ نَبِيٍّ إِلَى قَرِيْبِهِ، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ يَرْعَبُ مِنِّي عَدُوِّي عَلَى مَسِيرَةِ شَهْرٍ، وَأُعْطِيتُ الْمَغْنَمَ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ فَأَخَّرْتُهَا لِأُمَّتِي

أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهَا نَبِيٌّ قَبْلِي: بُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً أَحْمَرَهُمْ وَأَسْوَدَهُمْ، وَكَانَ النَّبِيُّ قَبْلِي يُبْعَثُ إِلَى أَهْلِ بَيْتِهِ أَوْ إِلَى أَهْلِ قَرْبَتِهِ، وَنُصِرْتُ عَلَى عَدُوِّي بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ أَمَامِي وَشَهْرٍ خَلْفِي، وَأُجِلْتُ لِي الْغَنَائِمُ وَالْأَخْمَاسُ وَلَمْ تَحِلَّ لِنَبِيِّ قَبْلِي، كَانَتْ الْأَخْمَاسُ تُؤْخَذُ فْتَوْضَعُ، فَيُنْزَلُ عَلَيْهَا نَارٌ مِنَ السَّمَاءِ فَتَحْرِقُهَا، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا أُصَلِّي فِيهَا حَيْثُ أَدْرَكْتَنِي الصَّلَاةُ

İly Peygamberin kendi kavmine g6nderildiğini ifade ederken kullanılan إلى أهل Her Peygamberin kendi kavmine g6nderildiğini ifade ederken kullanılan إلى أهل ibaresi başka rivayetlerde geçmeyen إلى أهل بَيْتِهِ أو إلى أهل قَرْبَتِهِ وَنُصِرْتُ عَلَى عَدُوِّي بِالرُّعْبِ Müşmana bir aylık mesafeden korku salma ile ilgili kısımda da وَنُصِرْتُ عَلَى عَدُوِّي بِالرُّعْبِ وَشَهْرٍ خَلْفِي مَسِيرَةَ شَهْرٍ أَمَامِي وَشَهْرٍ خَلْفِي cümlesindeki وَشَهْرٍ خَلْفِي lafzı diğeri rivayetlerde geçmemektedir. Ganimetlerle ilgili hususiyet ifade edilirken الْأَخْمَاسُ lafzı da eklenmiştir. Bu lafız diğeri rivayetlerde geçmemektedir.

İbn Hibbân'ın Ebû Zerr'den "İshak b. İbrahim Büsti < Hammad b. Yahya b. Hammad el-Basri < Hammadın babası < Ebû Avâne < Suleyman < Mücahid < Ubeyd b. Umeyr < Ebû Zer < Resûlullâh" isnadıyla neklettiği rivayette Hammad b. Yahya b. Hammad meçul, diğeri râvîler sikadır. İbn Hibbân rivayeti şöyledir.

أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي: بُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ، وَأُجِلْتُ لِي الْغَنَائِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ، فَيَرْعَبُ الْعَدُوُّ مِنِّي مِنْ مَسِيرَةِ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ طَهُورًا وَمَسْجِدًا، وَقِيلَ لِي: سَلْ تُعْطَهُ، وَاخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لَأُمَّتِي فِي الْقِيَامَةِ، وَهِيَ نَائِلَةٌ، إِنْ شَاءَ اللَّهُ لِمَنْ لَمْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ شَيْئًا

Rivayette meçul râvî hariç herhangi bir problem yoktur. Metnin içeriği sahîh metinlerle örtüşmektedir. Seneddeki meçul râvînin durumu bilinmemektedir. Ancak Hammad hariç isnadın muttasıl ve sika râvîlerden geldiği düşünülürse rivayetin sahîh olma ihtimali daha da güçlenmektedir. Zira Ebû Zerr rivayetlerinin bu tarik hariç tamamı sahîh rivayetlerdir. Bu güçlü bir karine oluşturmaktadır.

İbn Abbas'tan gelen rivayette Taberânî'nin "Abdan b. Ahmed < Abdullah b. Hammad b. Numeyr < Husayn b. Numeyr < İbn Ebi Leyla < Hakem < Mücahid < İbn Abbas < Resûlullâh" isnadıyla verdiği senedde İbn Ebi Leyla (ö.148) zayıf, Abdullah b. Hammad b. Numeyr ise meçul bir râvîdir. Taberânî'nin aktardığı metin şöyledir:

أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي: وَأُرْسِلْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ، وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُرْسَلُ إِلَى خَاصَّةٍ، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ حَتَّى إِنَّ الْعَدُوَّ لِيَخَافُونِي مِنْ مَسِيرَةِ شَهْرٍ أَوْ شَهْرَيْنِ، وَأَجَلْتُ لِي الْغَنَائِمَ وَلَمْ تَحُلْ لِمَنْ قَبْلِي، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَقِيلَ لِي سَلْ تُعْطَهُ فَادَّخَرْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِأُمَّتِي فَهِيَ نَائِلَةٌ إِنْ شَاءَ اللَّهُ لِمَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا

حَتَّى إِنَّ Rivayette diğer metinlerden farklı olarak ile ilgili kısımda نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ ve ليَخَافُونِي مِنْ مَسِيرَةِ شَهْرٍ أَوْ شَهْرَيْنِ ibaresi geçmektedir. Bu cümlede geçen ليَخَافُونِي ve شَهْرٍ أَوْ شَهْرَيْنِ lafızları diğer rivayetlerde geçmemektedir.

İbn Abbas'tan “Muhammed < Ubeydullah < Salim Ebû Hammad < Süddi < İkrime < İbn Abbas < Resûlullâh” tarikiyle gelen başka bir rivayet de Bezzâr tarafından nakledilmektedir.

أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهَا أَحَدٌ قَبْلِي مِنَ الْأَنْبِيَاءِ: جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا وَلَمْ يَكُنْ نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ يُصَلِّي حَتَّى يَبْلُغَ مَحْرَابَهُ وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ يَكُونُ بَيْنَ يَدَيَّ إِلَى الْمُشْرِكِينَ فَيَقْذِفُ اللَّهُ الرُّعْبَ فِي قُلُوبِهِمْ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى خَاصَّةٍ قَوْمِهِ وَبُعِثْتُ أَنَا إِلَى الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَكَانَتِ الْأَنْبِيَاءُ يَغْرُلُونَ الْخُمْسَ فَتَجِيءُ النَّارُ فَتَأْكُلُهُ وَأُمِرْتُ أَنْ أَقْسِمَ فِي فُقَرَاءِ أُمَّتِي وَلَمْ يَبْقَ نَبِيٌّ إِلَّا قَدْ أُعْطِيَ شَفَاعَةً وَأَخَّرْتُ أَنَا شَفَاعَتِي لِأُمَّتِي

وَلَمْ يَكُنْ نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ Yeryüzünün mescid kılınması ile ilgili hususiyet verilirken حَتَّى يَبْلُغَ مَحْرَابَهُ cümlesindeki مَحْرَابَهُ kelimesi diğer metinlerde aynı anlamı ifade eden başka lafızlarla dile getirilmiştir. Düşmanın kalbine korku salmayla ilgili hususiyette de وَبُعِثْتُ أَنَا إِلَى الْجِنِّ وَالْإِنْسِ cümlesi ile düşmanın müşrikler olduğu açıklanmıştır. Şimdiye kadar ki tüm rivayetlerde bütün insanlığa gönderildiğini ifade eden cümleler sadece insanların muhatap olduğunu gösteriyordu. Bu rivayette ise وَبُعِثْتُ أَنَا إِلَى الْجِنِّ وَالْإِنْسِ cümlesi ile insanlara ve cinlere Nebî olarak gönderildiği ifade edilmektedir. Ganimetler hakkında da şimdiye kadar sadece helal kılındığı ifade ediliyordu. Bu rivayette وَأُمِرْتُ أَنْ أَقْسِمَ فِي فُقَرَاءِ أُمَّتِي cümlesi ile humusun ümmetin fakirleri arasında paylaştırılacağı açıklanmıştır.

Ebû Said el-Hudri'den “Muhammed b. Eban < İbrahim b. Suveyd el-Cuzu'i < Amir b. Müdrik < Fudayl b. Merzuk < Atiyye < Ebû Said < Resûlullâh” isnadiyla gelen

rivayette Atiyye b. Sa'd zayıf, İbrahim b. Suveyd ise mechuldür. Taberânî'nin naklettiği metin şöyledir.

أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهَا نَبِيٌّ قَبْلِي: بُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ، وَإِنَّمَا كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ، وَنُصِرْتُ بِالرُّغْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَأُطْعِمْتُ الْمَغْنَمَ، وَلَمْ يَطْعَمَهُ أَحَدٌ كَانَ قَبْلِي، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَلَيْسَ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا وَقَدْ أُعْطِيَ دَعْوَةٌ فَتَعَجَّلَهَا، وَإِنِّي أَخَرْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِأُمَّتِي، وَهِيَ بِالْعَهْدِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا" لَمْ يَرَوْ هَذَا الْحَدِيثَ عَنْ فَضِيلٍ إِلَّا عَامِرُ بْنُ مُدْرِكٍ

Ebû Said'den gelen rivayet önceki metinlerle aynı hususiyetleri ihtiva etmektedir. Ancak şefaât ile ilgili olarak önceki Peygamberlerden söz edilirken onların dualarını kendi zamanında kullandığı belirtilirken وَقَدْ أُعْطِيَ دَعْوَةٌ فَتَعَجَّلَهَا cümlesi ile ifade edilmiştir.

Mechul ravilerden gelen metinleri aynı kategoride değerlendirmek doğru değildir. Bazı tariklerdeki mechul ravilerin sika olduğuna kanaat getirmek için karineler yer almaktadır. Zira hem sened hem metin açısından başka bir problem içermemektedir. Ancak bazı tariklerdeki mechul raviler malum olsa bile senedde diğer ravilerden kaynaklanan problemler içermektedir. Bu durumda rivayetin zayıf olduğuna hükmetmek için karine bulunmaktadır. Bundan dolayı mechul rivayetler değerlendirilirken her tarik kendi içinde ve aynı sahâbiden gelen diğer rivayetlerle birlikte değerlendirilmelidir.

2. ZİYADE-NOKSAN LAFIZLAR

Rivayetlerdeki lafız farklılıklarını tespit ederken aynı sahâbiden gelen, sıhhat açısından benzer metinleri kendi aralarında karşılaştırılarak farklı kelimeleri tespit etmeye çalıştık. Böylece metinlerde geçen hususiyetlerin hangi lafızlarla geçtiğini belirlemeye çalıştık. Bu çalışmanın neticesinde elde ettiğimiz ziyade ve noksan lafızları, her hususiyeti kendi içinde değerlendirecek şekilde belirtmeye çalıştık.

Hadisin bütün tarikleri bir araya getirildiğinde altı hususiyetin zikredildiği

görülmektedir. Halbuki bütün rivayetlerde beş özelliğin verildiği **أَعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ** veya benzer lafızlarla belirtilmektedir. Beş hususiyet bazen sadece **أَعْطِيتُ خَمْسًا** denilerek ifade edilmiş, bazen de sadece zayıf rivayetlerde olduğu gibi **أَعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي** şeklinde kullanılmıştır. Şimdi sırasıyla bunları inceleyelim.

2.1 Yeryüzünün temizleyici ve mescid kılınması

İmam Şafii'nin Ebu Musa el-Eş'ari'den naklettiği metinde **جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا**, Humeydi'nin rivayetinde **جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ كُلُّهَا**, Darimi'nin Cabir b. Abdullah'tan rivayet ettiği rivayette de **جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ طَيِّبَةً مَسْجِدًا**, وَطَهُورًا şeklinde geçmektedir. Ahmed b. Hanbel'in Cabir b. Abdullah'tan naklettiği rivayette **جُعِلَتْ لِي** cümlesinin takip **أَيْنَمَا أَذْرَكْتَنِي فَأَيُّمَا رَجُلٍ أَذْرَكْتُهُ الصَّلَاةُ، فَلْيُصَلِّ حَيْثُ أَذْرَكْتُهُ الْأَرْضُ مَسْجِدًا، وَطَهُورًا** cümlesini cümlesinin takip **أَيْنَمَا أَذْرَكْتَنِي** cümlesinin takip **وَكَانَ مَنْ قَبْلِي يُعْطَمُونَ ذَلِكَ، إِنَّمَا كَانُوا يُصَلُّونَ فِي كَنَائِسِهِمْ وَبَيْعِهِمْ ذَلِكَ** şeklinde geçmektedir. Taberânî'nin Ebû Hureyre'den rivayet ettiği zayıf rivayette ise **وَكَانَ مَنْ قَبْلَنَا** şeklinde geçmektedir. Ahmed b. Hanbel'in Ali b. Asım rivayetinde ve Abdullah b. Mübarek'in Mücahid'den Mürsel olarak rivayet ettiği hadiste **وَجُعِلَتْ لِي** kısmı bu **وَطَهُورًا** kısmı ile nakledilmiştir. Neredeyse her metinde geçen **وَطَهُورًا** kısmı bu rivayetlerde geçmemektedir. Bezzar'ın rivayetinde²⁶⁶ **وَلَمْ يَكُنْ نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ يُصَلِّي حَتَّى يَبْلُغَ** **مُخْرَابَةً** olarak geçen cümledeki **مُخْرَابَةً** kelimesi daha önce çoğul haliyle kullanılmıştı.

2.2 Düşmana korku salma

En kısa haliyle Şafii'nin rivayetinde²⁶⁷ **وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ** olarak geçmektedir. Diğer sahîh lafızlara bakıldığında Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde²⁶⁸ **وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ**

²⁶⁶ Bezzâr, *Müsned*, XI, s.72, [no: 4776].

²⁶⁷ Şafii, *es-Sünenü'l-me'sûre*, bâbu ma câe fi fadli'n-Nebî, s.242 [no:185].

²⁶⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XXXV, s.343 [no: 21435]; XXXV, s.242 [no: 21314].

Ganimetlerin tasarrufu hakkında Abdullah b. Amr b. As'tan gelen hasen rivayetteki أكلها kelimesi diğer rivayetlerde geçmemektedir. İbn Abbas'tan mechul bir ravi ile gelen metinde de وَأَمَرْتُ أَنْ أَقْسِمَ بِهَا denilerek fakirlerin arasında paylaştırılacağı bildirilmiştir. Önceki ümmetlerde ganimetlerin durumunu anlatan فَيَنْزِلُ عَلَيْهَا نَارٌ كَانَتْ الْأَحْمَاسُ تُؤْخَذُ فَتَوْضَعُ، فَيَنْزِلُ عَلَيْهَا نَارٌ cümlesi sahîh hadislerde yer almamaktadır. Nesai'nin naklettiği sahîh rivayette dört hususiyet zikredilmiş, ganimetlerden söz edilmemiştir.

2.4 Tüm insanlara gönderilme

Metinlerde وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً، وَبُعِثْتُ إِلَى كُلِّ أَحْمَرَ وَأَسْوَدَ، وَأُرْسِلْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ، وَالْأَبْيَضِ olarak farklı şekillerde geçmektedir. Bazı metinlerde yer almamakla birlikte önceki Peygamberlerle ilgili olarak وَبُعِثْتُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً cümlesi de yer almamaktadır. Tüm insanları kastetmek için genellikle أَحْمَرَ وَأَسْوَدَ kelimeleri kullanılırken bazen كَافَّةً ya da عَامَّةً kelimeleri de sahîh rivayetlerde geçmektedir. Bezzar'dan mechul bir raviyle gelen rivayette²⁷⁸ ise وَبُعِثْتُ أَنَا إِلَى الْجَنِّ وَالْإِنْسِ denilerek Peygamberliğin insanlar ve cinler için olduğu vurgulanmıştır. Açıkçası zayıf rivayetler dahil olmak üzere bu kullanıma diğer rivayetlerde rastlanmamıştır. Peygamber kelimesini kastederken Taberânî'den gelen zayıf bir rivayette وَكَانَ الرَّجُلُ lafzı kullanılmıştır. Bu kullanıma diğer metinlerde rastlanmamaktadır. Diğer ümmetler için de zayıf rivayetlerde إِلَى أَهْلِ بَيْتِهِ أَوْ إِلَى أَهْلِ قَرَبَتِهِ kullanımı da mevcuttur. EbuAvane rivayetlerinde dört özellikten söz etmiş, tüm insanlara gönderilme ile ilgili bir hususiyete değinilmemiştir.

2.5 Şefaât

Şefaât ile ilgili hadislerle bakıldığında en sade haliyle وَأُعْطِيَتْ الشَّفَاعَةُ halinde yer almaktadır. Metinlerde وَقِيلَ لِي: سَلْ تُعْطَهُ، وَاخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِأُمَّتِي، فَهِيَ نَائِلَةٌ مِنْكُمْ - إِنْ شَاءَ اللَّهُ - وَمَنْ مَاتَ لَا كِاسِمَ مَنْ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا olarak da geçmektedir. Rivayetlerde بِاللَّهِ شَيْئًا

²⁷⁸ Bezzâr, *Müsneid*, XI, s.72, [no: 4776].

şeklinde kısmı ise اُمَّتِي ثُمَّ جَعَلْنَهَا لِمَنْ مَاتَ مِنْ اُمَّتِي لَمْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ شَيْئًا, يُشْرِكْ بِاللّٰهِ شَيْئًا kullanımı geçmektedir. Zayıf rivayetlerdeki metinlerde لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَا يُشْرِكُ بِاللّٰهِ شَيْئًا kullanımı da mevcuttur. Metinde geçen اُخْتَبَأَتْ kelimesinin yerine eş anlamlıları ya da أخرت lafzı da kullanılmaktadır. Önceki Peygamberlerin dualarıyla ilgili olarak sahîh rivayetlerde farklı kelimelerle belirtilmekle birlikte فإنه ليس من نبي إلا قد سأل شفاعته cümlesi yer almaktadır. Buhari ve Müslim’in tercih ettiği rivayetlerde bu kısım yer almamaktadır. Şefaatin nerede gerçekleşeceğine dair sahîh rivayetlerde net bir açıklama olmamakla birlikte kıyamet gününe işaret edilmektedir. İbn Hibbân’dan gelen sahîh li-gayrihi rivayette²⁷⁹ ve İbn Ebî Şeybe’den gelen zayıf rivayette²⁸⁰ يوم القيامة kelimesi geçmektedir. Tahâvî’nin mechul bir ravi ile naklettiği rivayette²⁸¹ ve Ahmed b. Hanbel’den gelen sahîh rivayette²⁸² dört hususiyet zikredilmiş, şfaat zikredilmemiştir.

2.6 Cevâmi'u'l-Kelim

Az sözle çok şey ifade etme anlamına gelen bu hususiyet sahîh metinlerde geçmemektedir. Hasen ve zayıf rivayetlerde şefaatin yerine kullanılmıştır. Metinlerde وَأَعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ şeklinde kullanılmıştır. Sadece İbn Şâhîn'in rivayetinde ilave olarak لَافِزِ الْقُرْآنِ lafzı kullanılmıştır.

Bazı metinlerde beş özellikten bahsedilmesine rağmen iki, üç veya dört özellik verilmiştir. Bu metinler bazen sahîh bazen de zayıf metinler olabilmektedir. Örneğin Ahmed b. Hanbel'in naklettiği zayıf bir rivayette²⁸³ sadece iki özellik rikredilmiştir. Bunlar kırmızı ve siyah tenliye gönderilme ve yeryüzünün mescid kılınmasıdır.

²⁷⁹ İbn Hibbân, *Sahîh*, VI, s.211 [no: 5136].

²⁸⁰ İbn Ebi Şeybe, *Mûsânnef*, Fedail, 1 [no: 33803], IV, s.409.

²⁸¹ Tahâvî, *Şerhu muşkili'l-âsar*, XI, s.348 [no: 4488].

²⁸² Ahmed b. Hanbel, *Müsneid*, XXII, s.166 [no: 14264].

²⁸³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, s.119 [no: 2256].

Bezzar'ın naklettiği zayıf rivayette²⁸⁴ ise üç özellik geçmektedir. Bunlar düşmana korku salma, cevami'ulkelim ve ganimetlerin helal kılınmasıdır.

DEĞERLENDİRME

Hiz. Peygambere beş ayrıcalık verildiğini bildiren hadisler dokuz farklı sahâbiden gelmektedir. Sahih senedlerle aktarılan rivayetler Ebu Zerr, Ebu Musa el-Eş'ari, Ebu Hureyre ve Cabir b. Abdullah'tan gelmektedir. Bu rivayetler, aralarında bazı lafız farklılığı olsa da genellikle aynı ya da benzer lafızlarla rivayet edilmiştir. İçerdiği hususiyetler de örtüşmektedir. Şefaatin eksik verildiği iki rivayet hariç tüm rivayetlerde beş hususiyet yakın cümlelerle ifade edilmiştir. Bu cümleler bazen Şafii'nin rivayetinde "أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي جُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا، وَطَهُورًا وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ وَأُجِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ" şeklinde olduğu gibi sade cümlelerle aktarılmıştır. Bazen de Buhari'de nakledildiği gibi "نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكْتُهُ الصَّلَاةَ فَلْيُصَلِّ، وَأُجِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ وَلَمْ تَجُلْ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً." detaylardan söz edilerek aktarılmıştır. Metinlere bakıldığında bu detayların verilen hususiyetleri açıklayan cümleler olduğu görülmektedir. Bütün metinlerde ittifakla beş hususiyet asgari düzeyde Şafii'nin rivayet ettiği şekliyle geçmektedir. Bundan dolayı Şafii rivayetini hadis kritiği açısından Hiz. Peygambere isnad etmekte bir problem yoktur. Diğer sahih metinlerdeki açıklamaların Hiz. Peygambere ya da ravilere ait olduğunu tespit etmek zordur. Yapılan açıklamalar benzer şekilde olsa da farklı şekillerde farklı lafızlarla aktarılmaktadır. Bunun birkaç nedeni olabilir. Örneğin Hiz. Peygamber bu hadisi bir defadan fazla zikretmiş olabilir. Hadisi aktaran sahâbiler kendi hafızasından rivayet ettiği için kendi cümleleriyle manen rivayette bulunmuş olabilir.

²⁸⁴ Bezzâr, *Müsned*, II, s.251 [no: 656].

Düşük bir ihtimal de olsa ilk tabakalardaki ravilerin şerh niteliğindeki cümleleri de olabilir.

Hasen ve zayıf rivayetlerde sahîh hadislerde geçmeyen detaylar yer almaktadır. Zikredilen hususiyetler bazen eksik bazen de farklı verilmektedir. Örneğin Cevâmi'u'l-kelim sadece hasen ve zayıf rivayetlerde geçmektedir. Bu hususiyetlerin Tebük Gazvesi'nin yaşandığı yıl bir gece vakti verildiğini içeren rivayet de hasendir.

Sahîh rivayetler incelendiğinde beş hususiyetin Hz. Peygambere verildiğini söylemek mümkündür. Nitekin bu hususiyetlerden bazıları Kur'an-ı Kerimde de geçmektedir. Örneğin Hz. Peygamberin tüm insanlara gönderilmesi²⁸⁵, yeryüzünün (toprak) temiz ve temizleyici olması²⁸⁶ ve ganimetlerin helal kılınması²⁸⁷ sayılabilir. Şefaatin Kur'an-ı Kerimde yer aldığını savunanlar²⁸⁸ olduğu gibi şefaatin Kur'an-ı Kerime aykırı²⁸⁹ olduğunu savunanlar da olmuştur. Bahsi geçen hususiyetler başka sahîh hadislerde de geçmektedir. Örneğin Müslim'de geçen rivayette²⁹⁰ bu hususiyetlerin yanı sıra Cevâmi'u'l-kelimden de söz edilmektedir. Beş hususiyet olarak zikredilen hususiyetlerden bazıları hem Kur'an-ı Kerimde hem de sahîh rivayetlerde geçerken bazıları ise sadece hadislerde geçmektedir.

²⁸⁵ es-Sebe' 34/28.

²⁸⁶ en-Nisa 4/43.

²⁸⁷ el-Enfâl 8/1,41.

²⁸⁸ es-Sebe' 34/23; el-Bakara 2/255.

²⁸⁹ es-Secde 32/4; el-Bakara 2/48.

²⁹⁰ Müslim, *Sahîh*, Kitabu'l-mesacid, 3 [no: 523], II, s.64 (Matbaa-i Amire).

SONUÇ

Hazret Peygambere beş ayrıcalık/özellik verildiğini belirten hadisleri incelerken öncelikle hasâisi, ilintili olduğu kavramları ve hasâis edebiyatını inceledik. Hasâis kitaplarının gelişimini ve içerdiği konuları ele alırken yaptıkları sınıflandırmaları ve içerdiği konuları aktarmaya çalıştık. Hadis kitaplarında “أُعْطِيَ خَمْسًا” lafızıyla geçen hadislerin ilk dört asırda geçtiği kaynakları tespit etmeye çalıştık. Hadisin dayandığı sahabe ve ravileri tespit ederek ravilerin cerh ve tadil açısından durumunu inceledik. Senedlerin sıhhatine göre sahîh, hasen, zayıf ve içinde mechul ravilerin yer aldığı rivayetleri belirlemeye çalıştık. Sahîh senedleri tespit ettikten sonra metinlerde geçen lafız farklılığını ve ziyade-nosan lafızları belirledik. Yaptığımız araştırmanın neticesinde ulaştığımız sonuçları ilgili bölümlerde belirttik.

Yaptığımız araştırmanın neticesinde toplam 50 isnaddan 27 tanesinin sahîh, 4 tanesinin hasen, 12 tanesinin zayıf rivayetler olduğunu tespit ettik. Ayrıca 6 senedde zikredilen ravilerin mechul olduğu, Mücahid'den nakledilen bir rivayetin de Mürsel olduğu sonucuna ulaştık. Elimize ulaşan senedlerin yarısından fazlası sika raviler aracılığıyla nakledilen sahîh hadislerdir. Metinlerdeki hususiyetler ve lafız farklılıkları ise genellikle mana bakımından benzer veya aynı muhtevaya sahiptir. Sahîh rivayetlerde kullanılan lafızlar benzer kelimelerden oluşmaktadır. Zikredilen hususiyetler de örtüşmektedir. Hasen ve zayıf rivayetlerde durum farklıdır. Bu metinlerde, sahîh rivayetlerde geçmeyen lafızların kullanıldığı ve yine sahîh rivayetlerde geçmeyen Cevâmi'u'l-kelim özelliğinin geçtiği tespit edilmiştir. Hadisin vurud zamanının Tebük Gazvesi olarak belirtildiği bilgi de sahîh rivayetlerde geçmemektedir.

ÖZET

Hadis kaynaklarında Hz. Muhammed'e verilen birtakım özelliklerden söz edilmektedir. Bu özellikler Hadis literatüründe hasâis edebiyatı veya hasâisu'n-nebî olarak tanımlanmıştır. Erken dönemlerde mu'cizât, delâilu'n-nübüvve gibi kavramlarla anılmış ve aynı eserlerde zikredilmiş, zamanla müstakil bir telif alanı oluşturmuştur. Hasâis eserlerinde yer alan başlıca konulardan biri de Hz. Muhammed'e verildiği rivayet edilen beş özelliktir. Bu çalışmada beş özellik ile ilgili hadisin hicri ilk dört asırdaki kaynakları taranmış, sıhhat açısından incelemeye tabi tutulmuştur. Metnin içerdiği lafız farklılıkları ve ziyade-noksan lafızlar müstakil olarak incelenmiştir.

Sahîh hadislerde beş özellik şu şekilde sıralanmıştır: Hz. Muhammed bütün insanlara gönderilmiştir. Yeryüzü Hz. Muhammed'e temiz, temizleyici ve mescid kılınmıştır. Uzak mesafeden düşmanının kalbine korku salmayla desteklenmiştir. Kendisine savaş ganimetleri helal kılınmış ve şefaet etme yetkisi verilmiştir. Cevâmi'u'l-kelim özelliğinin verildiğini içeren hadisler ya hasen ya da zayıf rivayetlerdir. Hadis dokuz sahâbiden rivayet edilmektedir. Toplam 50 senedden 27 tanesi sahîhtir. Sahîh metinlerde benzer ya da eş anlamlı lafızlar kullanılmıştır. Zikredilen hususiyetler de aynıdır.

Anahtar kelimeler: Hadis, hasâis, hasâisu'n-nebî, haslet, hisal, husûs, hususiyet, beş özellik.

ABSTRACT

Some attributes of the Prophet Muhammed are mentioned in hadith sources. These attributes are defined as the literature of Khasais or Khasais Al-Muhammadiyah in hadith literature. It was referred as mu'cizat (miracle), or Dalail (proof) of Prophet Muhammed in early periods and mentioned in the same works by creating a distinct compilation field. One of the main subjects of Khasais' works is five attributes of Prophet Muhammed which was narrated. In this research, the hadith about five attributes' resources in first four centuries of hijri was reviewed, has been studied in terms of authenticity. Words differences that the text was comprised of and more-less words were analyzed separately.

These five attributes in Sahih hadiths were listed as: Prophet Muhammed was indeed sent to both mankind. The whole earth was created as clean and pure, and as a place of a masjid, to Prophet Muhammed. He was supported by casting fear into the hearts of his (the Prophet's) enemies. The spoils of war have been made lawful for the Prophet and he has been given the right of intercession. The hadiths that include the attribute of Jawami al-Kalim are either hassan or weak narrations. The hadith is narrated by nine companions. 27 out of a total of 50 promissory notes are sahih. Similar or synonymous words are used in Sahih texts. The characteristics mentioned are also the same.

Key words: Hadith, Khasais, Khasais Al-Muhammadiyah, characteristic, characteristics, five attribute.

الملخص

في مصادر الحديث، ذكر بعض الصفات التي أعطيت لمحمد. يتم تعريف هذه الميزات على أنها أدب خصائص أو خصائص النبي في أدب الحديث. في العصور المبكرة، تم ذكرها بمفاهيم مثل المعجزات، دلائل النبوة، وتم ذكرها في نفس الأعمال، ومع مرور الوقت، أنشأت منطقة مستقلة لحقوق الطبع والنشر. أحد الموضوعات الرئيسية في تأليف خصائص هو خمس خصال روي أنها أعطيت لمحمد. تم في هذه الدراسة فحص وفحص مصادر الأحاديث المتعلقة بخمس سمات في القرون الأربعة الأولى من الفترة الهجرية، للتأكد من صحتها. تم فحص الاختلافات في الصياغة والكلمات المفقودة في النص بشكل منفصل.

وقد وردت خمس خصائص في الأحاديث الصحيحة على النحو التالي: محمد بعث إلى الناس كافة. الأرض جعل نظيفا طاهرا ومسجدا لمحمد. أيد ذلك ببث الرعب في قلوب العدو من مسافة بعيدة. وأحلت له غنائم الحرب وأعطى سلطة الشفاعة. والأحاديث التي فيها خاصية جوامع الكلم إما حسنة وإما ضعيفة. والحديث مروي عن تسعة من الصحابة. 27 سند الحديث من 50 سندات صحيحة. استخدم كلمات مماثلة أو مترادفة في النصوص الصحيحة. الميزات المذكورة هي نفس الشيء أيضا.

الكلمات المفتاحية: الحديث، الخصائص، خصائص النبي، الخصلة، الخصال، الخاص، الخصوص، الخمس الميزة.

KAYNAKÇA

- Abd b. Humeyd, Ebû Muhammed b. Nasr el-Kissî (el-Keşşî), *el-Muntehab min Musnedi Abd b. Humeyd* (thk. Subhi el-Bedri), Mektebetu's-Sunne, Kahire-1988.
- Abdullah b. Mübarek, *Kitâbu'z-zuhd ve'r-rekâik* (thk. Habiburrahman el-A'zami), Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut 1998.
- Âcurrî, Ebû Bekr Muhammed b. Hüseyin b. Abdillâh el-Bağdâdî (ö. 360/970) eş-*Şeri'atu'l-Âcurri*, Dâru'l-vatan, 2. bs., Riyad-1999.
- Ahatlı, Erdinç, *Hasâisu'n-Nebî*, DİA, XVI, İstanbul-1997.
- Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, (thk. Ahmed Muhammed Şâkir), 1. bs., Dâru'l-Hadis, Kahire 1416/1995.
- Algül, Hüseyin, *el-Mevahibu'l-Ledunniyye*, DİA, XXIV, Ankara-2004.
- Aydınlı, Abdullah, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, 9. bs., İFAV Yayınları, İstanbul-2016;
- Ebû Zer*, DİA, X, İstanbul-1994.
- Aynî, Ebû Muhammed Bedreddîn Mahmud b. Ahmed el-Hanefi (ö. 855/1451), *Umdetü'l-kârî şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, I-XXV, 2. Bs., Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut 2009.
- A'zamî, Muhammed Ziyaürrahman, *Mu'cemu mustalahâtî'l-hadis ve letâifî'l-isnad*, 1. bs., Edvau's-selef, Riyad 1420/1999.
- Bağdatlı İsmail Paşa, *İzahu'l-meknûn fî zeyli alâ keşfi'z-zunûn*, (thk. Şerafettin Yaltkaya, Kilisli Rifat Bilge), I-II, 2. bs., Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1972;
- Hediyyetü'l-ârifîn esmâü'l-müellifîn ve âsârü'l-musannifîn*, Dâru ihyâi't-turâsi'l-Arabî, Beyrut 1951.
- Belâzurî, Ahmed b. Yahyâ, *Ensâbü'l-eşrâf* (nşr. Süheyl Zekkâr – Riyâz Ziriklî), Daru'l-fikr, Beyrut 1417/1996.

- Bezzâr, Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdilhâlîk el-Basrî (Ö. 292/905), *Musned (el-bahru 'z-zehhar)*, Mektebetu'l-Ulum ve'l-Hikem, 1. bs., Medine-2009.
- Bırışık, Abdülhamit, *Muhammed/Literatür/İslâm Dünyası/Urduca*, DİA, XXX, İstanbul-2005; "Sûre", DİA, XXXVII, İstanbul-2009.
- Buhârî, Ebû Abdillâh, Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm, el-Cu'fî (ö. 256/870), *el-Câmiu's-sahîh*, Daru İbn Kesir, Dimaşk-1993; 2. bs., Dâru's-Selâm, Riyad 1419/1999.
- Cerrahoğlu, İsmail, *Ata b. Ebû Rebah*, IV, İstanbul-1991.
- Cevherî, Ebû Nasr İsmail b. Hammâd, (ö. 400/1009'dan önce), *es-Sihâh tâcu'l-luga ve sihâhi'l-Arabiyye*, (thk. Ahmed Abdülgafur Attar), I-VI, 4. bs., Dâru'l-ilm li'l-Melâyîn, Beyrut-1990.
- Cevzaki, Ebû Bekr Muhammed b. Abdullah b. Muhammed eş-Şeybani el-Horasanî (ö. 388/998), *el-Müsnedü's-sahîh alâ kitâbi Müslim*, 3. bs., 'Ataatu'l-İlim, Riyad-2016.
- Cezerî, Ebu'l-Hayr Muhammed, *Gayetu'n-Nihâye fî tabakâti'l-kurrâ* (nşr. G. Bergstraesser), Daru'l-kutubi'l-ilmiyye, Beyrut 1402/1982.
- Cirit, Hasan, *Kussas*, DİA, XXVI, Ankara, 2002.
- Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahmân b. El-fazl (ö. 255/869), *es-Sunen (Musned)* (thk. Hüseyin Esed), Dâru'l-Muğni li'n-Neşri ve't-Tevzi, Riyad-2000.
- Dâudi, Khalîd Zafarullah, *Muhammed Ahmed Kâdirî*, DİA, XXX, İstanbul-2005.
- Dâvûdî, Muhammed b. Ali, *Tabakâtu'l-mufessirîn* (nşr. Ali M. Ömer), Daru'l-kutubi'l-ilmiyye, Kahire 1392/1972.
- Dimaşki, Ebû'l-Fazl Şemsüddîn Muhammed b. Alî b. Ahmed b. Tolun, *Mürşidu'l-muhtâr ilâ Hasâisi'l-Muhtâr*, Dâru'l-kutubi'l-ilmiyye, Beyrut-2007
- DİA (heyet), *Ahmed el-Menînî*, DİA, II, İstanbul-1989.

- Ebû Avâne, Yakub b. İshak b. İbrahim el-İsferayini (ö. 316/929), *el-Müsnedü'l-muḥrec ala kitabi Müslim*, el-Camiatu'l-İslâmiyye, 1. bs., Suudi Arabistan-2014-2016.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdî es-Sicistanî (ö. 275/889), *es-Sünen*, (thk. Halil Memun Şiha), I-II, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1422/2001.
- Ebû Hâtim, Abdurrahman b. Muhammed er-Râzî, *el-Cerḥ ve't-ta'dîl*, Matbaatu meclisi daireti maarifi'l-Osmaniyye, 1. bs., Haydarâbâd 1371-73/1952-53.
- Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Ḥilyetu'l-evliyâ ve tabâkâtu'l-esfiyâ*, Daru'l-fikr, Kahire 1394-99/1974-79.
- Fıḡlalı, Ethem Ruhi, *Ali*, DİA, II, İstanbul-1989.
- Gamri, Nebîl b. Hâşim b. Abdullah, *Menahilü's-şîfa ve menahilü's-safa bi-tahkiki kitâbi şerefi'l-Mustafâ*, Dâru'l-beşâiri'l-İslâmiyye, I-VI, Mekke 1424/2003. (el-Harkûşî'nin eserinin tahkikidir.)
- Halîfe b. Hayyât, Ebû Amr b. Halîfe eş-Şeybânî, *Kitâbu't-tabakât* (nşr. Süheyl Zekkâr), Daru'l-fikr, Dimaşk 1966-67.
- Hallâl, Ebû Bekr Ahmed b. Muhammed b. Hârûn (ö. 311/923), *Kitabu's-Sünne*, 1. bs., Dâru'r-Râye, Riyad-1989.
- Hatiboğlu, İbrahim, *Süfyan b. Uyeyne*, DİA, XXXVIII, İstanbul-2010.
- Humeydi, Ebû Bekr Abdullah b. ez-Zübeyr b. İsâ el-Kureşî, *el-Müsned* (thk. Hasan Selim Esedu'd-Darani), Dâru's-Saka, II, Dimaşk 1996.
- İbn Dihye el-Kelbî, Ebû'l-Hattab Mecdüddîn Ömer, *Nihayetü's Sûl fî Hasâisi'r-Rasûl*, Dâru'l-kutubi'l-katariyye, Katar-2002.
- İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullâh b. Muhammed, *el-Mûsannef*, Daru Kunuzi İşbiliyye, XVII, Riyad-2015.
- İbn Hacer, Ebû'l-fadl Şihabuddin Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalani (ö. 852/1449), *Zeva'idü Müsnedi'l-Bezzâr*, Muessesetu'l-kutbi's-sekafiyye, 1. bs.,

- Beyrut-1992; *Tehzibu't-tehzip*, I-IV, (thk. İbrahim Zeybek, Adil Mürşid), Muessesetu'r-Risale, yy., ts.; *Lisânu'l-mîzân*, Daru'l-beşâiril-İslamiyye, Beyrut-2002; *el-Garâ'ibu'l-multekata min musnedi'l-firdevs*, Cem'iyyetu dari'l-birr, Dubai-2018.
- İbn Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî (ö. 354/965), *el-Musnedu's-Sahîh*, Daru İbn Hazm, 1. bs., Beyrut-2012; *Sikât*, Matbaatu meclisi daireti maarifi'l-Osmaniyye, 1. bs., Haydarâbâd-1973.
- İbn Kuteybe, Abdullah b. Müslim, *el-Ma'ârif* (nşr. Servet Ukkâşe), Daru'l-Ma'arif, Kahire 1960, 1969, 1981.
- İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid el-Kazvînî (ö. 273/887), *es-Sünen*, (haz. Muhammed Nasıruddin el-Elbânî, Ebû Ubeyde), 1. bs., Mektebetü'l-Meârif, Riyad ts.
- İbn Manzur, Ebû'l-Fazl Cemâluddîn Muhammed b. Mükerrrem (ö. 711/1311), *Lisânu'l-Arab*, I-XV, Dâru Sâdır, Beyrut-ts.
- İbnu'n-Nedîm, Ebu'l-Ferec Muhammed b. Ebî Ya'kûb İshâk b. Muhammed, *el-Fihristu'l-kutub*, Matbaatu'l-istikâme, Kahire, ts.
- İbn Semure el-Ca'dî, *Tabakâtu fukahâ'i'l-Yemen* (nşr. Eymen Fuâd Seyyid), Dâru'l-kalem, Beyrut, ts., s. 58.
- İbn Şâhîn, Ebû Hafs Ömer b. Ahmed b. Osmân el-Bağdâdî (ö. 385/996), *Cüz' min hadisi İbn Şâhîn*, Daru İbni'l-Esir, 1. bs., Kuveyt-1994.
- İbnu'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec, *Telbîsü İblîs*, (nşr. M. Emîn el-Hancî – M. Abduh ed-Dımaşkî), Kahire-1921.
- İbnu'l-Mulakkîn, Ebû Hafs Sirâcuddîn Ömer b. Alî, *Gâyetu's-sûl fî hasâisi'r-Rasûl*, Dâru'l-beşâiri'l-İslâmiyye, 1. bs., Beyrut-1993. İbrahim Mustafâ, vd., Mu'cemu'l-vasît, 5. bs., Çağrı Yay., İstanbul ts.,

- Kâdî İyâz, Ebû'l-Fazl İyâz bin Mûsâ bin İyâz el-Yahsubî (ö. 544/1149), *eş-Şîfa bi-ta'rîfi Hukuki Şerefi'l-Mustafâ*, Daru İbn Hazm, Beyrut-2002.
- Kandemir, M. Yaşar, *Abdullah b. Amr b. As*, DİA, I, İstanbul-1988; *Amr b. Şuayb*, DİA, III, İstanbul-1991; *Ebû Mûsa el-Eş'ari*, DİA, X, İstanbul-1994; *Ebû Hureyre*, X, İstanbul-1994; *Hadis*, DİA, XV, 1997; *Kelâi*, DİA, XXIV, İstanbul-2001; *Said b. Müseyyeb*, XXXV, İstanbul-2008; *Şemâil*, DİA, XXXVIII, İstanbul-2010.
- Karaman, Hayreddin, vd., *İlmihal-I (İman ve İbâdetler)*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara-2012.
- Kâtip Çelebi, Hacı Halife Mustafâ b. Abdullah (ö. 1067/1657), *Keşfü'z-zunûn an esâmi'lkütüb ve'l-fünûn*, (thk. Şerafettin Yaltkaya, Kilisli Rıfat Bilge), I-II, Ankara-1941.
- Kastallânî, Ahmed b. Muhammed (ö.923/1517), *el-Mevâhibü'l-ledünniyye Bi'l-minahi'l-Muhammediyye*, el-Mektebetü'l-İslâmi, Beyrut-2004.
- Kehhâle, Ömer Rıza, *Mucemü'l-müellifin teracim Mûsannifi'l-kütübî'l-Arabiyye*, I-XV, Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut ts.
- Kesler, Muhammet Fatih, *Mücahid b. Cebr*, DİA, XXXI, İstanbul-2006.
- Kettânî, Muhammed bin Ca'fer, *er-Risaletü'l-Mustatrefe li-Beyani Meşhûri Kutubi's-Sunneti'l-Muşerrefe*, 6. bs., Dâru'l-beşâiri'l-İslâmiyye, Beyrut-2000
- Köse, Saffet, *Eş'ari Ebû Bürde*, DİA, XI, İstanbul-1995.
- Küçük, Raşit, *Ebû Said el-Hudri*, DİA, X, İstanbul-1994.
- Küçükaşcı, Mustafâ Sabri, *Şami Şemseddin*, DİA, XXXVIII, İstanbul-2010.
- Malik b. Enes (ö. 179/795), *el-Muvatta*, (haz. Hânî el-Hâc), I-II, el-Mektebetü't-Tevfikîyye, y.y. ts.

Mizzî, Ebû'l-Haccâc Cemâluddîn Yûsuf b. Abdîrrahmân b. Yûsuf el-Mizzî, *Tehzibu'l-kemal fi esmai'r-ricâl*, I-XXXV, (thk. Beşşar Avvad Ma'ruf), Muessesetu'r-risale, Beyrut-1403/1983.

Muhammed b. Sa'd, *eṭ-Ṭabaḳâtu'l-kubrâ* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut-1968.

Mustafâ, İbrâhim; Zeyyat, Ahmed Hasan; Abdülkadir, Hamid; en-Neccar, Muhammed Ali, *el-Mu'cemü'l-Vasît*, I-II, Çağrı Yay., İstanbul-ts.

Müneccid, Selâhaddîn bin Abdullah, *Mu'cemu ma ullife an Resûlillah*, Dâru'l-kutubi'l-cedid, Beyrut-1982.

Müslim, Ebû'l-Hüseyn el-Kuşeyrî en-Nisaburî Müslim b. el-Haccâc (ö.261/875), *el-Câmiu's-sahîh*, (thk. M. Fuad Abdulbaki), I-V, Dâru İhyai't-Türasi'l Arabî, Beyrut ts., ; Matbaa-i Amire, İstanbul-1332.

Nebhânî, Yûsuf b. İsmâil, *Hüccetüllâh ale'l-âlemîn fi mu'cizâti seyyidi'l-mürselîn*, Dâru'l-kutubi'l-ilmiyye, Beyrut-1996.

Nesâî, Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî, *es-Sünen*, Dâru'l-Hadare li'n-Neşri ve't-Tevzi, Riyad-2015.

Oğuzay, Rukiye, *Hasâis ve Hadis Literatüründe Hasâis Rivayetlerinin Muhteva*

Ve Sened Yönünden Değerlendirilmesi, Çanakkale-2018, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Doktora Tezi.

Öz, Mustafâ, *Muhammed b. Hanefiyye*, DİA, XXX, İstanbul-2005.

Özafşar, Mehmet Emin, *e'z-Zuhd ve'r-Rekaik*, DİA, XLIV, İstanbul-2013.

Özdemir, Mehmet, *İbn Dihye el-Kelbî*, DİA, XIX, İstanbul-1999.

Özdemir, Veysel, *'Amr b. Şuayb an ebihi an ceditihi' isnadının tenkit ve tahlili*, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 13/1 (Haziran 2008).

Özel, Ahmet, *İbnu'l-Mulakkîn*, DİA, XXI, 2000.

Özkan, Halit, *Zühri*, DİA, XLIV, İstanbul-2013.

- Rûyânî, Ebû Bekr Muhammed b. Hârûn (ö. 307/919-20), *el-Müsned*, Müessesetu Kurtuba, 1. bs., Kahire-1991.
- Sââtû, Ahmed b. Abdurrahman, *el-Fethu'r-Rabbânî*, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut-ts.
- Serrâc, Ebû'l-Abbâs Muhammed b. İshâk b. İbrâhîm es-Sekafî, *el-Müsned*, İdaretu'l-ulumi'l-eseriyye, Faysal Âbad-2002; Hadisu Serrâc, 1. bs., el-Faruku'l-hadisiyye, Kahire-2004.
- Seyyid, Eymen Fuâd, *el-Makrizi*, DİA, XXVII, Ankara-2003.
- Şafîi, Muhammed b. İdris, *es-Sunenu'l-me'sûre* (thk. Abdulmuti Emin Kal'aci), Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1986.
- Taberânî, Ebû'l-Kasım Müsnidü'd-Dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyub, *el-mu'cemu'l-kebir*, Mektebetu İbn Teymiyye, 2. bs., Kahire-ts.
- Taberi, Ebû Ca'fer Muhammed bin Cerir, *Cami'ul-beyan an te'vili âyi'l-Kur'an*, thk. Mahmud Muhammed Şakir, Dâru't-Terbiye ve't-Turas, Mekke-2010.
- Tahâvî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Selâme el-Ezdî el-Hacrî el-Mısrî, *Şerhu muşkili'l-âsar*, Muessesetu'r-risale, 1. bs., Beyrut-1994.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ (ö. 279/892), *el-Câmi'u's-sahîh*, (thk. Halid Abdulganî Mahfûz), 3. bs., Dâru'l-kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2008.
- Uğur, Mücteba, *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*, 2. bs., Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara-2018; A'meş, DİA, III, İstanbul-1991; Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf, DİA, X, İstanbul-1994.
- Uludağ, Süleyman, *Hargûşî*, DİA, XVI, İstanbul-1997.
- Vâkıdî, Muhammed b. Ömer, *Kitâbü'l-Megâzî* (nşr. M. Jones), 2.bs, London 1965-66-Beyrut 1404/1984.
- Vekî', Muhammed b. Halef, *Ahbâru'l-kudât*, Âlemu'l-kutub, Beyrut-ts.

Yardımlı, Ali, *Hadis I-II*, 4. bs., Damla Yay., İstanbul 2000.

Yavuz, Yusuf Şevki, *Delâilü'n-nübüvve*, DİA, IX, İstanbul-1994; *el-Hasâisü'l-kübra*, DİA, XVI, İstanbul-1997.

Yücel, Ahmet, *İbn Sirin*, DİA, XX, İstanbul-1999.

Zehebî, Ebû Abdullah Şemseddin b. Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Siyeru A'lâmi'n-Nubela'*, (thk. Beşşar 'Avvad Ma'ruf), I-XV, Muessesetu'r-Risale, yy., ts.